

YILDIZ ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

DOĞU KARADENİZ BÖLGESİNDE
BİR KIYI YERLEŞİMİNİN İNCELENMESİ

SÜRMENE

YÜKSEK LİSANS TEZİ

MİM. FİLİZ AKSOY

İSTANBUL - 1992

İÇİNDEKİLER

GİRİŞ	1
BÖLÜM 1: SÜRMENE YERLEŞMESİNİN FİZİKSEL VE TARİHSEL VERİLERİNİN DEĞERLENDİRMESİ	3
1.1. COĞRAFİ YAPI	
1.1.1. YERİ, KONUMU, SINIRLARI, YÜZÖLÇÜMÜ	3
1.1.2. YÜZEY ŞEKİLLERİ, JEOLojİK YAPISI, İKLİM, BİTKİ ÖRTÜSÜ	5
1.1.3. ULAŞIM	10
1.1.4. NÜFUS VE TOPLUM YAPISI	14
1.1.5. SOSYAL VE EKONOMİK YAPISI	20
1.2. TARİHSEL GELİŞİMİ	30
1.2.1. BÖLGE TARİHİ	30
1.2.1.1. TÜRK HAKİMİYETİNE KADAR BÖLGE TARİHİ	30
1.2.1.2. ANADOLU'DA TÜRK HAKİMİYETİ	34
1.2.1.3. TRABZON RUM İMPARATORLUĞU	35
1.2.1.4. OSMANLI HAKİMİYETİ	37
1.2.2. TARİHSEL GELİŞİM İÇİNDE SÜRMENE	37
BÖLÜM 2: SÜRMENE YERLEŞMESİNİN FİZİKSEL ÖZELLİKLERİ	42
2.1. TARİHSEL SÜREÇ İÇİNDE SÜRMENE YERLEŞMESİNİN OLUŞUMU	42
2.2. SÜRMENE YERLEŞME DOKUSUNUN İNCELENMESİ	48
2.2.1. MERKEZ YERLEŞME	49
2.2.2. KÖY YERLEŞMELERİ	65
BÖLÜM 3: SÜRMENE-SOĞUKSU MAHALLESİNİN GELENEKSEL YERLEŞME DOKUSUNUN FİZİKSEL DEĞERLENDİRMESİ	69
3.1. COĞRAFİ YAPI	69
3.2. FİZİKSEL ÇEVREYİ OLUŞTURAN MİMARİ VE FİZİKSEL VERİLERİN ÇÖZÜMLENMESİ	73
3.2.1. YAPI ALANLARI	74

3.2.2.	ULAŞIM ALANLARI.....	80
3.3.	GELENEKSEL DOKUNUN ÇEKİRDEĞİNİ OLUŞTURAN KONUTUN İNCELENMESİ.....	80
3.3.1.	GELENEKSEL KONUTUN YERLEŞME İÇİNDEKİ YERİ.....	82
3.3.2.	KONUT VE ÇEVRESİ.....	83
3.3.3.	KONUT TASARIMINA ETKİ EDEN FAKTÖRLER VE BİÇİMLENME.....	87
3.3.4.	GELENEKSEL KONUTUN TASARIM ÖZELLİKLERİ.....	90
	3.3.4.1. KATLARIN KULLANIM ÖZELLİKLERİ.....	90
	3.3.4.2. KONUT PLAN TİPLERİ.....	95
3.3.5.	CEPHELERİN İNCELENMESİ.....	99
	3.3.5.1. MEKANLARIN CEPHE DÜZENİNE OLAN ETKİLERİ.....	99
	3.3.5.2. CEPHEYİ BELİRLEYEN DİĞER ÖGELER.....	102
3.3.6.	GELENEKSEL SÜRMENE KONUTUNDA MALZEME VE YAPIM TEKNİKLERİ.....	104
	3.3.6.1. GELENEKSEL YAPIM SİSTEMLERİ.....	104
	3.3.6.1.2. AĞAÇ YIĞMA SİSTEMİ.....	107
	3.3.6.1.2. AĞAÇ ÇATKILI SİSTEM.....	109
	3.3.6.2. YAPI ÖGELERİ.....	112
	3.3.6.3. YAPI MALZEMESİ.....	125
BÖLÜM 4: SONUÇ.....		128
KAYNAKLAR.....		133
BİLGİ FİŞLERİ - PLANLAR		
EK - HARİTALAR		
FOTOĞRAFLAR		
ÖZGEÇMİŞ		

ÖZET

Koruma kavramı yaşam çevresinin hızla değiştii günümüzde yoğun tartışmalara konu olmaktadır.

Sosyo-ekonomik ve fiziksel değişimlerin kentsel yapıya yansıması olayı, bütün toplumlarda gözleendiğinden, yitirmekte olan bu değerlerin geçmişin canlı birer kanıtı olarak geleceğe aktarılmasının gerekliliği, günümüzde gittikçe önem kazanmaktadır.

Ülkemizde, "Tarihsel Çevre Koruması" henüz tam anlamıyla gereken ilgiyi görmemektedir. Bugüne kadar yapılan çalışmaların ve alınan önlemlerin yetersiz oluşu, bu bölgelerde yaşayan halkın bilinçsiz tutumu ve değişen sosyal yaşantı, geçmişimizi oluşturan maddi kültür birikimimiz olan geleneksel mimarimizin gün geçtikçe yok olmasına sebep olmaktadır.

Doğu Karadeniz Bölgesinde de değişen yaşam şartları ile yokolmaya yüz tutan geleneksel doku, günümüzün getirdiği olumsuz şartlara rağmen varlığını devam ettirmeye çalışmaktadır.

Amacım, Doğu Karadeniz Bölgesine genelde yaklaşıarak tipik bir Karadeniz kıyı yerleşmesi örneği olan Sürmene yerleşmesinin, bölge içindeki konumuna, yerleşme dokusuna ve geleneksel dokunun çekirdeğini oluşturan konut mimarisine açıklık getirmektir.

Araştırmamın birinci bölümünde; Sürmene yerleşme dokusunun oluşumunda etkili olan fiziksel çevre verileri ve bölge tarihi incelenmiştir.

İkinci bölümde; Sürmene yerleşme dokusunun tarihsel gelişimi ve yerleşme biçimleri üzerinde incelemeye gidilmiştir.

Üçüncü bölümde; Sürmene yerleşmesinde bugüne kadar meydana gelen sosyo-ekonomik ve sosyo-kültürel değişimler sonucunda yok olmaya başlamış olan geleneksel dokunun yoğun bir şekilde yer aldığı "Soğuksu Mahallesi" incelenmiştir. Çalışmaya, yerleşme ölçeğinden başlayarak dokunun çekirdeğini oluşturan geleneksel konuta kadar inilmiştir. Yerleşme dokusunda yılların deneyimi sonucunda oluşmuş konut planlarının ve cephe düzeninin analiziyle devam edilmiş, geleneksel yapım sistemlerinin irdelenmesiyle sonuca varılmaya çalışılmıştır.

Son bölümde; İncelemeler sonucunda elde edilen bilgilerle açıklık getirilmeye çalışılmış olan "geleneksel dokunun" yokolma nedenleri ve dokunun korunmasına yönelik öneriler verilmeye çalışılmıştır.

SUMMARY

There have recently been arguments about the concept of "preservation" due to the rapid change in social life.

As the reflection of the socio-economic and physical changes has been observed in the urban structure in all societies, the necessity of passing these disappearing values on to the next generations as vivid evidences of the past has become essential.

In our country the concept of "preservation of historical environment" has not been given the attention it deserves.

Insufficient work done, and unsatisfactory measures taken and inhabitants being unaware of the architectural value of the houses in the area and the change in social life have caused our traditional architecture an accumulation of our past and culture to disappear gradually.

The aim of this thesis is to look into the traditional texture settlement architecture of the Black Sea coast in general and of Sürmene, a typical example of a seaside town in housing architecture, the main feature of the traditional texture.

In the first part of the thesis the physical and historical

environmental data which is important in the process of traditional is studied.

In the second part the stress is on the historical process of housing texture and the types of housing

The third part is on Soğuksu region, where the traditional architectural texture which has been disappearing due to the socio-economic and socio-cultural changes can be seen. In Soğuksu, I started my studies with the settlement of the area and studied the traditional housing the main feature of the traditional architecture. I analysed the housing plans and facades and studied the traditional construction systems which have made up the house.

In the last part of the study the reasons of the disappearance of the traditional texture is studied and suggestions about how to preserve the texture have been made.

GİRİŞ

Doğu Karadeniz Bölgesi, diğer bölgelere oranla dağlık bir kesitte yer almaktadır. Bulunduğu doğal çerçevenin olumsuz etkileri diğer bölgelerle olan bağlarını kısmen de olsa koparmıştır.

Doğu Karadeniz sahiline paralel olarak uzanan dağlar, bölgenin Anadolu ile doğal ayırıcısı olmuş, onu diğer bölgelerden soyutlamıştır.

Dağlar ve deniz arasında sıkışıp kalmış olan bölgede yerleşen insan toplulukları, sahildeki düz alanların azlığı ve savunma nedeniyle dağların yamaçlarında yerleşmeye çalışmıştır.

Doğu Karadeniz Bölgesinde görülen bu şekildeki tipik yerleşme sahil boyunca kendini göstermektedir. Diğer bölgelerden temelde farklılıklar gösteren geleneksel doku yapılan incelemelerle kısmen açıklanmıştır.

Bölge genelinde yapılan çalışmalar yetersiz olup, bölge gereken ilgiyi görmemiş, arzulanan noktaya gelememiştir.

Çağın getirdiği değişiklikler, yakın geçmişteki hareketlenmeler ve komşu ülkelerdeki siyasi değişimler gözlerin bölgeye çevrilmesine yol açmıştır. Yeni yeni yapılmaya başlanan bölge ölçeğindeki çalışmalar ve uygulamalar bölgeye yeni olanaklar sağlayacaktır.

Çalışma alanını oluşturan Sürmene, yerleşme dokusuyla Doğu Karadeniz Bölgesi içinde tipik bir örnektir. Seçimimde ; yerleşmenin, Trabzon'un kentsel etkisinde yarı kentsel bir merkez durumunda olması, geleneksel yerleşme dokusunun varlığını sürdürmeye çalışması ve sonuçta elde edeceğim verilerin yakın çevre genelinde aynı tür yerleşmeler için sabit veriler olabileceği en büyük etkidir.

Sürmene yerleşmesinde, yavaş yavaş teknolojinin ve zamanın hızla değişimi sonucunda meydana gelen sosyo-ekonomik ve sosyo-kültürel değişimlerin yok etmeye başladığı geleneksel yerleşme dokusu, Sürmene'nin geçmişini oluşturan ve geleceğinde etkili olacak olan unsurdur. Bölgenin sahip olduğu bu dokunun kaybolmaması için bilinçli olarak çalışmalar yapılmalı ve geçmişi oluşturan bu kültür birikiminin gelecek kuşaklara aktarılması sağlanmalıdır.

Sürmene ve çevresinin kültürünü, en gerçekçi şekilde yansıtan geleneksel yerleşme ve maddi kültür ürünleri arasında yer alan geleneksel konut dokusu inceleme konumu oluşturmaktadır.

Bölgeye genelde yaklaşarak yaptığım, fiziksel ve tarihsel çevre verilerinin incelenmesi ve bunların ışığında Sürmene yerleşmesinin açıklığa kavuşturulması çalışmamın başlangıcını oluşturmaktadır.

Sürmene yerleşmesine bütününde yaklaşarak, çekirdeği oluşturan konut dokusuna inilecektir. Yerleşmede geleneksel dokunun ağırlık kazandığı Soğuksu Mahallesi örnek olarak seçilmiştir. Yerleşme biçimi açıklığa kavuşturulduktan sonra bu dokuda yer alan yerleşim birimleri içindeki konut, çevresi, tasarım özellikleri ve biçimlenmesiyle açıklanmaya çalışılacaktır.

Tasarım özellikleri ve doğal çevre faktörü olarak geleneksel yapı sistemleri konusunda incelenmiş olan geleneksel konutun, bozulma nedenleri araştırılarak, konut ve doku ikilisi için yerleşme ölçeğinde yapılabilecek çalışmalar ve koruma önerileri getirilecektir.

BÖLÜM 1:SÜRMENE YERLEŞMESİNİN FİZİKSEL VE TARİHSEL VERİLERİNİN DEĞERLENDİRMESİ

1.1. COĞRAFİ YAPI

1.1.1. YERİ, KONUMU, SINIRLARI, YÜZÖLÇÜMÜ

Sürmene ilçesi, denize paralel uzanan Kuzey Anadolu Sıradağlarının belirlediği alanda, 10 ili kapsayan Doğu Karadeniz Bölgesi sınırları içinde, Trabzon kenti alt bölgesi olarak 41 kuzey enlemi ve 40 doğu boylamında yer almaktadır⁽¹⁾ (Harita 1).

İlçe, Trabzon iline bağlı olup, ilin 36 km doğusunda, Araklı çıkıntısı ile başlayan bir koyda, sahil şeridi boyunca uzanan Trabzon-Rize Devlet karayolunun hemen arkasında, Sürmene Deresi vadisinin doğusunda yerleşmiştir. Doğusunda Of, batısında Araklı ilçeleri, kuzeyinde Karadeniz, ve güneyinde Gümüşhane ili ile çevrilmiş durumdadır⁽²⁾.

Denizden ortalama yüksekliği 10 m. olan ilçenin, Köprübaşı ve Küçükdere olmak üzere 2 bucağı, 38 köyü, 15 mahallesi olup yüzölçümü 473 km²'dir⁽³⁾.

(1) İller Bankası, "Sürmene Analiz Raporları", s.1.

(2) Bilgin, Mehmet et al., Sürmene, s.465.

(3) İbid., s.468.

1.1.2. YÜZEY ŞEKİLLERİ, JEOLojİK YAPISI, İKLİMİ, BİTKİ ÖRTÜSÜ

Sürmene, kıyı ve vadi tabanları ile bunların hemen arkasında yükselmeye başlayan alanda yerleşmiştir.

İlçede kıyılar genelde yüksek olmakla beraber, kıyı boyunca uzanan düzlüklerde bulunmaktadır. Eni 25-150 m. arasında değişen ve batıdan doğuya gittikçe daralma eğilimi gösteren düzlüklerin, hemen arkasında yükselmeye başlayan topoğrafya, ilçenin doğusunda Çamburnu yöresinde, deniz kenarından başlayarak yükselir ve sahilden 500 m. kadar içeride ortalama 100 m'ye, 40 km. güneyde ise 2742 m'ye varır. İlçe merkezi ve yakın çevrenin ortalama meyil durumu % 20 iken, vadi yamaçlarında % 70'e ulaşmaktadır⁽⁴⁾ (Harita 2).

Sahil şeridinde, güneydeki dağların uzantısı olarak çıkıntılar, akarsu ağızlarında ise girintiler oluşmuştur. Bu girintilerin en önemlisi, ilçenin batısında yer alan, bugün önemli bir plaj sahası olan "Karacehenem" diye adlandırılan yerdir⁽⁵⁾.

İlçenin denize bakan yamaçları, birbirine paralel ve denize dik olarak uzanan üç vadi tarafından bölünmüştür. Düz sahalar, kıyıların haricinde buradaki vadi tabanlarında da mevcuttur⁽⁶⁾.

Türkiye içinde, Rize ilinden sonra en bol yağış alan sahada bulunan ilçe arazisi, bir çok küçük akarsu tarafından parçalanmış durumdadır. Bu akarsuların en önemlileri, kaynaklarını yüksek dağınık sahalardan olan Sürmene (Mahanos) Deresi ve Küçükdere'dir. Arazinin çok eğimli olması, bu akarsuların hızla akmasına ve araziye derin bir şekilde yarmalarına neden olmaktadır. Bunların dışında ilçede 400-800 m yükseklikteki tepelerden doğan uzunlukları fazla olmayan, doğudan batıya doğru sırasıyla Yazlık, Çamburnu, Gökçesu, Kaban, Kastel, ilçe merkezinde Soğuksu (Zarha

(4) İller Bankası, op.cit., s.4.

(5) Bilgin, op.cit., s.470.

(6) İller Bankası, op.cit., s.6.

MEVİLLER

KARA DENİZ

KARA DENİZ

Sürmene

1:5000

Harita 2 : Meviller

deresi), Balıklı, Yalımusalı, Ortamahalle, Çamlıca, Zeytinli, Petekli derele-ri yer alır⁽⁷⁾.

İlçedeki en önemli yükseltiler, Sürmene Deresi Vadisi ile Küçük-dere Vadisi arasında yer alan Yeniyol Tepesi, Zernova, Ayluka, Mercan, Kangel Tepeleri, Harman Kayaları ve güneyde yörenin ve ilçenin en yük-sek yeri ve simgesi olan Madur Dağı (2742 m), kuzeyden güneye artarak yükselmektedir. İlçenin doğusunda İstalya (Zarha) Tepesi ile Koçalak Dağı, Küçükdere Havzasında ve ilçenin batısında Gelin Taşları yer alır⁽⁸⁾ (Harita 3).

Sürmene İlçesinde, 1750-2200 m. yüksekliklerde, yazın hayvancı-lıkla uğraşan halkın uğrak yeri olan yaylalar içinde en büyüğü Coşk Yayla-sı'dır. Taşlı yayla, Mincana Yaylası, Vizara, Harman, Yangın, Büyük Kan-gel, Küçük Kangel, Ebeler Yaylası, İsmail Ağa, Kutlusu, Sulak, Lişit, Haçi-nik, Hanım Kayaları, Kabanbaşı, Büyük Yayla ve Tütünlük Yaylaları diğer yaylalardır⁽⁹⁾.

Jeolojik Durum: Sürmene'nin sahil kısımlarında (Sürmene Dere-si boyunca ve Köprübaşı'nın yukarı kısımları); sarı-kırmızı podzolik toprak-lar, 1000 m'den yüksek yerlerde; gri-kahverengi podzolik topraklar bulun-maktadır. Topoğrafyanın, çok eğimli ve dalgalı olduğu yerlerde çoğunlukla sığ, eğimin az olduğu alanlarda derin toprak profillerine rastlanır⁽¹⁰⁾.

İlçenin güneyindeki yüksek kısımlar ve yamaçlar, bölgede yağış miktarının fazla olmasından dolayı tuf ve aglomeralardan oluşmuştur⁽¹¹⁾. Daha yükseklerde, yayla kesimlerinde toprak, "Turba" adı verilen orman altı toprağıdır. Bu bölgelerde bulunan ormanların zamanla doğal veya doğal olmayan etkenler sonucu yok olmalarıyla, turba toprağı oluşmuş (bit-ki çürümeleriyle oluşmuş) ve bugün yakacak olarak kullanılmaktadır⁽¹²⁾.

(7) Bilgin, op.cit., s.471.

(8) İller Bankası, op.cit., s.70.

(9) Bilgin, op.cit., s.468.

(10) Trabzon İl Yıllığı, s.80.

(11) İller Bankası, op.cit., s.15.

(12) Bilgin, op.cit., s.479.

Sürmene'de yeraltı su seviyesi oldukça yüksek ve sahil düzlüklerinde su seviyesi yüzeye 0,5-1,5 m kadar yaklaşmaktadır⁽¹³⁾.

Yamaçlardaki kalın, killi toprak örtünün mevcudiyeti, yağış ve eğimin fazlalığı sebebiyle her an heyelan tehlikesi mevcuttur⁽¹⁴⁾.

İklim: Bölge "Karadeniz alt iklim tipi" diye adlandırılan kışları ılık, yazları fazla sıcak olmayan ılıman nemli bir iklime sahiptir. Bölgenin kuzeyinde yer alan Karadeniz'in yumaşatıcı etkisi bölgede etkili olmaktadır.⁽¹⁵⁾

İlçede yıllık sıcaklık ortalama 14,4°C bulutluluk derecesi yılda ortalama 6/10, güneşlenme yıllık ortalama olarak günde 5,5 saattir. Yıllık basınç ortalaması ise 758,3 mm.dir⁽¹⁶⁾.

Genel olarak Karadeniz kıyılarının diğer bölgelerimize göre en çok göze çarpan özelliği, sonbahar ve kış döneminde daha fazla olmakla birlikte hemen her ayın yağışlı geçmesidir⁽¹⁷⁾. Karadeniz bölgesi kıyı şeridinde yağış miktarında görülen dalgalanmalara, kıyıdaki girinti ve çıkıntılarla, kıyı çizgisinin, kuzey batı yönünden gelen hava kütlelerine göre konumu rol oynamaktadır. Türkiye yıllık ortalama yağış dağılışı haritalarına göre ilçede yıllık yağış ortalaması 1250-1550 mm. civarındadır⁽¹⁸⁾.

Doğu Karadeniz Bölgesinde bol yağış, deniz etkisi ve denize paralel uzanan yüksek Doğu Karadeniz Dağlarının bulut hareketlerini engellemesi nedeniyle bölgede hava ve toprak bağıl nemi oranları da çok yüksektir⁽¹⁹⁾. İlçede nisbi nem ortalaması % 74'dür⁽²⁰⁾.

(13) *İbid.*, s.480.

(14) İller Bankası, *op.cit.*, s.22.

(15) *İbid.*, s.24.

(16) *İbid.*, s.26.

(17) Sümerkan, M.Reşat, "Biyimlendiren Etkenler Açısından Doğu Karadeniz Kırsal Kesiminde Geleneksel Evlerin Yapı Özellikleri", s.86.

(18) Bilgin, *op.cit.*, s.472.

(19) Sümerkan, M.Reşat, "Doğu Karadeniz Yapı Sanatında İlginç Çözümler", s.308.

(20) İller Bankası, *op.cit.*, s.28.

Sürmene'de hakim rüzgar yönü kuzeydoğudur. En az rüzgar batıdan, en hızlı rüzgar ise kuzeybatıdan esmektedir⁽²¹⁾.

Bitki Örtüsü: İlçede, iklimin ılıman oluşu, denizden etkilenmesi, yağışların her mevsimde fazla olması, bitki örtüsünü de etkilemiş, sahilden itibaren yükselmeye başlayan dağların özellikle karayele dönük olmaları, gür bir bitki örtüsünü oluşturmuştur. Deniz seviyesinden yükseldikçe gürleşen bitki örtüsü, dağların denize bakan kuzey yamaçlarında daha yeşildir⁽²²⁾.

Yerleşmenin dik yamaçlarını kaplayan, çay ve fındık bahçeleri sürekli bir örtü niteliğindedir. Bitki örtüsünün bu karakteri, çok meyilli yamaçlarda bile toprak erezyonunu ve heyelanı önler⁽²³⁾.

Sahilden 800 m. yüksekliğe kadar geniş yapraklı ağaçlar hakimdir. Bu kesimde en çok görülen ağaçlar başta kızılâğaç olmak üzere kestane, kayın, gürgen, kavak, çınar, yaban kirazı, karayemiş, yabani Trabzon hurması, yabani incir vb. dir. Nemi çok seven ve hızla büyüyen kızılâğaç kışı şeridinin vadi boylarında daha çok olmakla birlikte her tarafta görülmektedir. Bu alanda en önemli ağaç olan kestane, 500-600 m yüksekliklerde toplu olarak bulunmakta ve rutubete karşı çok dayanıklı olduğu için yapımda kullanılmaktadır. Kıyıdan güneye gidildikçe geniş yapraklı ağaçların arasına ladin ve köknar gibi iğne yapraklı ağaçlar da karışmaya başlar⁽²⁴⁾.

1.1.3. ULAŞIM

Karayolu: Doğu Karadeniz Bölgesinde yaşayan ve maden işleyen halkın, madencilik konusundaki ünlerinin çevrede ve Anadolu'da duyulması Anadolu ile ticari ilişkilerin kurulmasını, bölgede ilk çağlarda Mezopotamya'nın sağından kuzeye doğru uzanan ülkelerden geçip Kafkasya'ya ora-

(21) *İbid.*, s.34.

(22) Bilgin, *op.cit.*, s.475.

(23) İller Bankası, *op.cit.*, s.40.

(24) Bilgin, *op.cit.* s.476.

dan da Karadeniz'in kuzey sahillerine varan tarihi en eski ticaret yollarından biri olan kervan yolunun oluşmasını sağlamıştır⁽²⁵⁾.

İlkçağlardan itibaren başlayan ticari ilişkiler, bu bölgede bulunan, önemli bir liman durumunda olan Trabzon ili ve bu kesimden geçen Anadolu içleri ve İran ile bağlantıyı sağlayan ticaret yolu, bölgenin ticaret açısından önemini arttırmıştır⁽²⁶⁾.

Bölgede Roma hakimiyeti zamanında, doğudaki önemli Roma şehirlerinden biri olan Satala (Gümüşhane'ye bağlı Sadak köyü) ile Hyssus (Sürmene) arasında direkt bir yol bağlantısı kurulmuştur⁽²⁷⁾. Bu yol daha çok askeri amaçlarla kurulmuştur⁽²⁸⁾.

1830 yıllarında, İngiltere'den Trabzon limanına gelen mallar, sahilden iç kesimlere uzanan yollarla Trabzon-Tebriz hattı üzerinden ulaştırılmaktaydı. Daha sonraları bu transit ticaret ve mal taşımacılığının yerini Rusya ve Avrupa'dan gelen sanayi ürünü malların Doğu Anadolu şehirlerine sevkıyatı almıştır. Trabzon-Doğu Anadolu şehirleri arasındaki hatta, yolun Bayburt bağlantılı olması Sürmene'nin ticari önemini arttırmıştır.

İngiltere, Romanya, İstanbul ve Rusya'nın Batum ve Sokhum şehirlerinden getirilen mallar Trabzon limanına veya Sürmene'deki iskelelere boşaltılır, buradan Bayburt yolu üzerinden Doğu Anadolu'ya sevk edilirdi. Boşaltılan limana göre Trabzon-Bayburt veya Karadere vadisindeki Sürmene-Bayburt yolu, ya da kış günlerinde özellikle eski Sürmene çarşısından (Aşağı Çavuşlu köyü) başlayan ve Yaylalar-Kemer Geçidi ile devam eden Bayburt yolu kullanılırdı⁽²⁹⁾.

Eski Sürmene çarşısının tahrip olmasından sonra Sürmene içinde kurulan çarşıdan başlayan ve bu yolla bağlantı sağlayan hat kurulmuştur.

(25) *İbid.*, s.55.

(26) *İbid.*, s.350.

(27) *İbid.*, s.31.

(28) *İbid.*, s.349.

(29) *İbid.*, s.352.

Buradaki kervan yolu hattı, Birinci Dünya Savaşına kadar hareketliliğini korumuştur⁽³⁰⁾.

Bugün, bölgenin ana arteri durumunda olan Doğu Karadeniz sahil yolu, yakın zamanlara kadar patikalardan oluşmaktaydı⁽³¹⁾. Bu yolun devamı olan Trabzon-Rize karayolu Sürmene ilçesini, yerleşmesinden sosyal yapısına kadar her yönde etkilemiştir (Harita 4).

Batum'a kadar uzanmakta olan Doğu Karadeniz sahil yolu, son zamanlarda ortaya çıkan Rusya ile alışverişler neticesinde oldukça hareketli bir şekil almıştır.

İlçede ulaşımın yükünü, sahile paralel uzanan ve Rusların ilçeyi işgali sırasında Humurgân çarşısına kadar gelen Trabzon yolunun uzatılmasıyla oluşturulan, eski Trabzon-Rize şosesi yüklenmektedir. Bu döneme kadar sahilden direkt bir hattın olmadığı anlaşılmaktadır. Zamanla bu yola Köprübaşı yolunun ve topoğrafyaya uyarak güneye, iç kesimlere ve yükseltilere doğru çeşitli yolların bağlanması ulaşım ağını geliştirmiştir⁽³²⁾.

İlçe merkezinin köy merkezleri ile bağlantısı mevcuttur. Fakat çok engebeli olmasıyla ulaşılamayan yerlere yaya olarak devam edilmektedir.

Deniz yolu: Sürmene'de iskele bulunmasına rağmen, ilçenin diğer bölgelerle deniz yoluyla bağlantısı yoktur. İskele yalnızca balıkçılık faaliyetleri için kullanılmaktadır.

Havayolu: İlçeye en yakın havaalanı Trabzon'da ve yarım saat uzaklıktadır. Trabzon havayolu vasıtasıyla, ilçenin Türkiye'nin diğer kesimleriyle bağlantısı havayoluyla da sağlanmış durumdadır.

(30) *İbid.*, s.482.

(31) *İbid.*, s.321.

(32) *İbid.*, s.482.

YOL DURUMU

13

KARA DENİZ

KARA DENİZ

- BİRİNCİ DERECEDEN YOL (ASFALT)
- İKİNCİ " (ŞOSA)
- TALI YOLLAR (TOPRAK)

Sürmene

1:5000

Harita 4: Yol Durumu

1.1.4. NÜFUS VE TOPLUM YAPISI

Doğu Karadeniz Bölgesine tarih içinde pek çok etnik grubun çeşitli nedenlerle gelerek yerleştikleri görülmektedir. Bunlardan Kimriler, Halibler, İskitler, Mossinekler, Haldiler, Kolhlar, Tibarenler, Makronlar, Driller, Lazlar, Doğu Karadeniz Bölgesine gelip yerleşen etnik gruplardan-
dır. Çoğunluğu Kafkasya üzerinden gelen bu gruplar içinde Anadolu'dan gelen gruplar da bulunmaktadır. Bütün bu farklı grupların farklı yerlerde yerleşmesi ve kaynaşmasıyla bölgede yeni bir toplum yapısı oluşmuştur⁽³³⁾.

Osmanlı fethine kadar, bölgede bulunan toplulukların yanında daha sonraları bölge tarihinde Medler, Persler, Roma, Bizans, Selçuklu Türkleri, Trabzon Rum İmparatorluğu gibi devletlerin hakimiyetleri de bölgenin toplum yapısını etkilemiştir. Osmanlı fethi ile bölgede karşılaşılan halk genel olarak "Rum" olarak isimlendirilmekteydi. Bunun yanında o dönemlerde, başka bölgelerden gelen halklar da bulunmaktadır.

Osmanlı fethine kadar belirli etnik grupların oluşturduğu ve karışimleri sonucunda yeni bir toplum yapısının meydana geldiği bölgede, fetih'ten sonra toplum yapısında ani değişimler meydana gelmiştir.

Bölge nüfusunu ve toplum yapısını etkileyen tarihsel gelişime göz atarsak, bölgenin toplum yapısı hakkında daha ayrıntılı bilgiye sahip olacağımız kesindir.

Bölgedeki toplum yapısının değişimindeki en büyük etmen, yöre halkının yaşantısında önemli yer tutan Osmanlı İmparatorluğu zamanında başlayan ve bugün "gurbetçilik" olarak devam eden "göç"lerdir⁽³⁴⁾.

Osmanlı Fethinden Sonra Toplum Yapısı: "Osmanlı İmparatorluk felsefesi hakimiyet kurulan yerlerde güçlü bir merkeziyetçilik uygulayarak farklı etnik grupların oluşma sürecini geciktirecek nitelikteydi."⁽³⁵⁾

(33) Goloğlu, Mahmut, Anadolu'nun Milli Devleti Pontos, s.10-100.

(34) Bilgin, op.cit., s.341.

(35) Anonim, "Tarihi ve Ekonomik Etkiler", s.12.

Fetihten sonra Trabzon çevresinde, bu düşüncenin bir sonucu olarak sürgün politikası hareketleri görülmektedir. Sürgün politikası Osmanlı hakimiyeti altında olan topraklarda olduğu gibi yeni fethettiği ülkelerde de kullanılan bir yoldu. Fetihten sonra fethedilen ülkede, Osmanlı hakimiyetinin tesisi ve devamını sağlayacak yeni bir toplum oluşturma amacı ile yapılan sürgünler, yalnızca İmparatorluk dahilindeki hristiyanlara uygulanmamış, bütün Osmanlı toplumu için geçerli olmuştur⁽³⁶⁾.

Fetihten sonra, Trabzon yöresinden yapılan sürgünlere karşılık Trabzon yöresine de sürgünler yapılmış ve bu şekilde sürgünlerle yeni bir toplum oluşturulmaya çalışılmıştır⁽³⁷⁾.

Trabzon civarından yapılan ilk sürgün, İmparator ve ailesi ile birlikte idarecilerin İstanbul'a sürülmesi, ikinci büyük sürgün ise Trabzon şehri ve nahiyelerinden yapılan sürgündür. Trabzon bölgesinden Rumeline yapılan üçüncü büyük sürgünde de, Sürmene nahiyesi dahilinde sürülenler olduğu kayıtlardan anlaşılmaktadır⁽³⁸⁾.

Trabzon şehrine, fetihten hemen sonra sürülenlerin yerine Niksar, Sonusa, Ladik, Amasya, Bafra, İskilip, Çorum, Merzifon, Tokat, Samsun, Zile, Canik, Kavak adlı bölgelerden sürgünler olduğu görülür. Bu kasabaların, Fatih'in Trabzon'dan ayrılırken izlediği yol gözönüne alınınca bölgeye sürgünler sonucu yerleştirilen müslümanlardan başka diğer bölgelerden kendi rızasıyla gelip yerleşen müslümanlar da bulunmaktaydı⁽³⁹⁾.

Osmanlı devlet sisteminde, 18 yy sonlarında başlayan reform hareketleriyle, 19 yy.da yeni bir sistem oluşturma çalışmaları başlamıştır. İlk çalışmalar, imparatorluk içinde mevcut olan nüfusun belirlenmesidir. İlk defa olarak 1830'da yapılan sayımda, yalnızca erkek nüfus sayılmış din esasına dayanılarak kabaca etnik özellikleri ve iş durumları belirtilmiş-

(36) Bilgin, *op.cit.*, s.138.

(37) *İbid.*

(38) *İbid.*, s.139.

(39) *İbid.*, s.142.

tir⁽⁴⁰⁾.

İmparatorluk bütününde ilk defa olarak yapılan nüfus sayımı gerçek olarak bütün nüfusu göstermese de, bölgedeki diğer yerleşmelerle olan nüfus farklılıkları görülmektedir (Tablo 1).

1870 yılındaki Trabzon salnamesinden alınan nüfus sayımı tablosunda, Sürmene yerleşmesinin nüfus ölçümleri erkek nüfusa dayanmakla birlikte, etnik gruplar arasındaki dağılım görülmektedir (Tablo 1).

1882-1890 yılları arasında yapılan nüfus sayımlarında, ilk defa olarak kadınlar da sayılmaya başlanmış ve gerçek nüfus ortaya çıkmıştır⁽⁴¹⁾. Bunlar arasında 1311 tarihli Trabzon salnamesinde görüldüğü gibi, müslüman nüfusta görülen ani artış, 1877-1878 Osmanlı-Rus savaşı sonucunda kaybedilen topraklardaki müslüman halkın, Rus esaretini kabul etmeyerek kitle halinde göç etmesi ile bağlantılı olup, bölgedeki nüfus hareketlenmelerine sebep olmuştur. Savaş sonucu Kafkaslar'dan göçen ve "93 muhacirleri" diye bilinen gruptan bir kısmının Sürmene'ye yerleşmeleri sonucu ani nüfus değişimi meydana gelmiştir⁽⁴²⁾.

Bölge tarihinde zaman zaman savaş veya çeşitli sürgünler nedeniyle ani nüfus hareketlenmeleri gözükmemektedir. Bundan sonra bölgede görülen ani nüfus dalgalanması, 1. Dünya Savaşı zamanına rastlamaktadır. 1918 tarihinde ilçenin Rus işgalinden kurtuluşundan sonra savaş zamanı ilçeyi terkedenlerin bir kısmının geri gelmemesi, Rumların bir kısmının geri çekilen Ruslarla birlikte gitmesi ve savaştan sonra özellikle bölgede yaşayan Rumların Yunanistan'daki Türklerle değiştirilmesinin sağlanması sonucunda oluşmuştur⁽⁴³⁾.

II. Muhacirlik diye bilinen 1929 yılındaki sel felaketi sonucu, hal-

(40) *İbid.*, s.325.

(41) *İbid.*, s.326.

(42) *İbid.*, s.413.

(43) *İbid.*, s.415.

YER ADI	ERKEK NÜFUS
Trabzon	6.300
Vakıkebır ve Sağır	5.962
Polathane	8.432
Yomra	6.755
Tonya	1.910
Sürmene	12.985
Of	18.985
Trabzon Sancağındaki Reaya	11.431
TOPLAM	72.715

1831 Osmanlı nüfus sayımında, bugün Trabzon ili sınırları içinde yer alan bazı kazalardaki nüfus dağılımı şöyledir.(1)

YI	KÖY SAYISI	MÜSLÜMAN		RUM		ERMENİ	
		ERKEK NÜFUS	HANE SAYISI	ERKEK NÜFUS	HANE SAYISI	ERKEK NÜFUS	HANE SAYISI
H.1286	63	15.353	4.530	1823	583	89	30
H.1289	65	15.644	4.496	1807	583	86	32

H. 1286 (1870) tarihli Trabzon Salnamesinde yer alan Sürmene nüfusu.

	KADIN	ERKEK	TOPLAM
İSLAM	15.654	20.664	36.317
RUM	2.476	2.657	5.133
ERMENİ	71	107	178
TOPLAM	18.201	23.428	41.629

H.1311 tarihli Trabzon Salnamesinde yer alan Sürmene Kazasına ait nüfus verileri şöyledir.

Tablo: 1 -Osmanlı zamanında nüfus yapısı
(Mehmet Bilgin, Sayfa 489)

kın başka bir yere yerleştirilmesi, 1950-1960 yılları arasında, yörede mevcut nüfus için yeterli ekonomik şartların sağlanamaması sonucu, dış ülkelere olan ve daha sonra toplu aile göçü haline gelen nüfus akımları, ilçe nüfusunu etkileyen son nüfus hareketleridir⁽⁴⁴⁾.

Bugün Sürmene ilçesinin nüfus yoğunluğu, kıyıdan bir eğimle yükselen tepelerin kıyıya hakim yamaçlarında, iç kesimlere uzanan vadilerin vadiye hakim noktalarındaki düzlükler ve tarıma elverişli hafif meyilli alanlarda toplanmıştır. Geleneksel olan bu yerleşim, son yıllarda kıyıya yakın düzlükler ile vadilerdeki düz alanlara doğru kaymaktadır. Bu kesimlerdeki nüfus yoğunluğu giderek artmaktadır⁽⁴⁵⁾.

Bugün ilçe nüfusundan daha fazlası diğer illerde yaşamlarını sürdürmektedir. Fakat çoğunun ilçe ile olan bağları halen devam etmektedir.

Bugün ilçedeki nüfus hareketleri mevsimlidir. Çayın toplanması, fındık için bölgeye gelinmesi, çay fabrikasında çalışmak için ilçe merkezine gidilmesi, çalışabilir erkek nüfusunun gurbete gitmesi bugün meydana gelen nüfus hareketleridir⁽⁴⁶⁾.

Sürmene merkez yerleşmesinin 1960-1965 yılları arasındaki hızlı nüfus artışı, çay fabrikasının işletmeye açılması sonucu olarak görülmektedir. Diğer ilçe merkezlerinde olduğu gibi özellikle fındık, çay ve orman ürünlerinin işlendiği imalathane ve fabrikaların yoğun bir biçimde yer almaları, yakın kırsal kesimden değişik ölçülerde nüfusu çekmiştir⁽⁴⁷⁾.

Bugün Sürmene yerleşmesinin mahallelere göre nüfus dağılımı:

Soğuksu Mahallesi: 2926 (ikinci büyük mahalle)

Orta Mahalle: 2206

Çamlıca Mahallesi: 1943

(44) *İbid.*, s.491.

(45) *İbid.*, s.491.

(46) *İbid.*, s.492.

(47) İller Bankası, *op.cit.*, s.44.

Sayım Yılları	ŞEHİRDE			NAHİYE ve KÖYDE			YEKÜN			Yüzölçümü Km2	Nüfus Kasalet (Yoğunluğu)
	ERKEK	KADIN	YEKÜN	ERKEK	KADIN	YEKÜN	ERKEK	KADIN	YEKÜN		
1972	--	--	--	--	--	--	24774	32870	57644	--	--
1935	1502	1929	3331	36647	29473	66120	38149	31302	69451	1115	62
1940	1298	1670	2968	30059	37837	67896	31357	39507	70864	1115	63
1945	1407	1572	2979	29855	36622	66477	31262	38194	69456	996	70
1950	--	--	3046	--	--	68630	--	--	71676	996	72
1955	1417	1702	3119	16566	22325	38891	17983	24027	42010	473	90
1960	1698	1819	3517	17810	22321	40131	19508	24140	43648	473	92
1965	2488	2798	5286	19038	22904	41942	21526	25702	47228	473	99
1970	2928	3010	5938	18832	22050	40882	21760	25060	46820	473	98
1975	4088	4008	8096	20347	22485	42832	24435	26493	50928	473	107
1980	--	--	1075	--	--	39056	--	--	49131	473	104

Sürmene'nin yıllara göre genel nüfus durumu ve nüfus yoğunluğu:

SÜRMENE	SAYIM YILLARI	1950	1955	1960	1965	1970	1975	1980
	MERKEZ İLÇE NÜFUSU	3046	3119	3517	5286	5938	8096	10075
	KÖPRÜBAŞI NAHİYESİ MERKEZ NÜFUSU	1074	1078	1194	3984	4118	4125	3976
	KÜÇÜKDERE NAHİYESİ MERKEZ NÜFUSU	---	1993	1435	1385	1335	1455	1296

Şürmene ilçesinin yıllara göre merkez ilçe ve bucak merkezleri nüfusu:

Tablo:2 Şürmene ilçesinin yıllara göre nüfus dağılımı
(Mehmet Bilgin, sayfa 489)

Çarşı Mahallesi: 3709 (birinci büyük mahalle)

Balıkli Mahallesi: 1241

İlçenin 1980 nüfus sayımına göre nüfusu 49.131'dir⁽⁴⁸⁾ (Tablo 2).

1.1.5.SOSYAL VE EKONOMİK HAYAT

YÖNETİM

Bölge, ilk çağlardan itibaren diğer bölgeler için hem askeri hem de ticari bakımdan önemini korumuştur. Osmanlı fethine kadar daha çok askeri bir üs niteliğinde olan Sürmene'de fetihden sonra iskan hareketleri görülmektedir⁽⁴⁹⁾.

Osmanlı İmparatorluğunun fethettiği şehirlerdeki ilk hareketi, merkezi teşkilata bağlanana kadar bölgenin, bir emir veya Komutan, vali atanarak yönetiminin sağlanmasıydı⁽⁵⁰⁾. Trabzon Rum İmparatorluğundan alınan, Trabzon civarındaki topraklar merkezi teşkilata bağlanmadan önce, bir süre buralara atanan yöneticiler tarafından yönetilmiştir⁽⁵¹⁾.

Fetih hareketlerinin tamamlanmasından sonra, bölge sürgünler ve tımara açma yoluyla iskan edilmiş ve merkezi teşkilata bağlanmıştır. Fetihden sonraki tarihi ve fiziki gelişmeler için önemli bir kayıt olan, mevcut Trabzon Tapu Tahrir Defterlerinden anlaşıldığı gibi, mevcut yerleşmelerin üzerinde bulunduğu toprakların yanında, daha önce boş olan alanlarında Tımar açma yoluyla iskan edildiği görülmektedir⁽⁵²⁾.

İskan hareketlerinin yanında yapılmakta olan idari örgütlenme çalışmaları sonucunda 1486 yılında Sürmene, Osmanlı idari organizasyo-

(48) Bilgin, op.cit., s.489.

(49) İbid., s.151.

(50) Kuban, Doğan, "Anadolu-Türk Şehri Tarihi Gelişmesi Sosyal ve Fiziki Özellikleri Üzerinde Bazı Gelişmeler", s.58.

(51) Bilgin, op.cit., s.152.

(52) İbid., s.157.

nunda Trabzon sancağına bağlı bir nahiye durumundadır⁽⁵³⁾.

1789 yılında Tanzimat'ın ilanıyla birlikte, idari organizasyonda yeni uygulamalar getirilmiştir. Bu esaslara göre Sürmene içindeki köyler muhtarlık yönetimi ile organizasyona katılmıştır. Sürmene köylerinde iki farklı etnik grubun yaşaması, iki topluluğun da, Gölonsa Köyünde Gölonsa-i İslami, Gölonsa-i Rumi, Halanik'de Halanik-i İslami, Halanik-i Rumi olarak ayrı muhtarlıklar şeklinde organize edilmesi yoluna gidilmiştir. Bu dönemde Sürmene, nahiye olarak Of kazasına, 1871 yılında merkez kaza olan Trabzon'a bağlanmış ve 1873 yılında ise kaza olmuştur⁽⁵⁴⁾.

Sürmene 1878 yılında kaza olduğu zaman merkezi bugünkü Araklı Konakönü'nde bulunmakla birlikte, yazları Soğuksu mahallesine taşınmaktaydı. 1876 yılında kurulan Belediye Teşkilatı ise, hareketli olması sebebiyle Sürmene (Humurgân) çarşısında yerini almıştır⁽⁵⁵⁾.

Bu durum 1916'daki Rus işgaline kadar devam etmiş, işgal sırasında Sürmene'nin devlet daireleri Ordu'ya taşınmıştır. 1818 yılında ilçenin Rus işgalinden kurtuluşundan sonra, Hükümet Konağı bugünkü yerindeki eski Hükümet Konağına taşınmıştır⁽⁵⁶⁾.

Bugün, Sürmene, Küçükdere ve Köprübaşı bucakları, 38 köyü ve merkez belediyesi dışında Köprübaşı, Yeniay ve Çamburnu olmak üzere üç belediyeden oluşmaktadır. Cumhuriyet döneminde Soğuksu, Orta, Çamlıca ve Çarşı mahallelerinden ibaret olan Sürmene Belediyesinin hudutları içine 1964 yılında Balıklı köyü de dahil olmuştur⁽⁵⁷⁾ (Harita 5).

(53) Trabzon Kültür ve Sanat Yıllığı, s.467.

(54) Bilgin, *op.cit.*, s.165.

(55) *İbid.*, s.317.

(56) *İbid.*, s.166.

(57) *İbid.*, s.527.

EĞİTİM

1869-1870 yılı Trabzon Salnamelerinden elde edilen bilgiye göre, Sürmene içinde eğitim, camilerin yanındaki medreselerde dini ağırlıklı olarak yapılmaktaydı. Toplumun diğer kesimini oluşturan Rum ve Ermenilerin okulları, kiliselerin yanında modern tedrisata göre eğitimi yapmaktaydı.⁽⁵⁸⁾

İlçedeki medrese eğitim cumhuriyet dönemine kadar devam etmiştir. Bu devreye kadar medrese eğitimi dışında eğitim yapan okullar, Orta Mahallede (Zarha'da, bugün hala eski geleneksel bir ev olarak ayakta kalabilmiştir) iptidai Mektebi, Rüştîye Mektebi, Eytam (Yetimler) Okulu, Rumlara ait iki iptidai Mektebi, Aksu Hanlarındaki Sultaniye Okuludur.

Bugün merkez ilçede 6 ilkokul eğitim-öğretimde bulunuyor. İlçede 6 tane bağımsız ortaokul ve 1 ilköğretim okulu bulunmaktadır. Orta dereceli okul olan liseler, Sürmene Lisesi, Sürmene Ticaret Lisesi, İmam Hatip Lisesi, Meslek Lisesi, Endüstri Meslek Lisesi, Köprübaşı Lisesi'dir.⁽⁵⁹⁾

Ayrıca ilçede yabancı dil eğitim veren eğitim merkezi, KTÜ bünyesindedir. Çevre köylerde ise 5 ilkokul bulunmaktadır.⁽⁶⁰⁾

SOSYAL HAYAT

İlk dönemlerde farklı etnik grupların uğrak yeri olan Doğu Karadeniz Bölgesinde, çeşitli etkenlerin de katkılarıyla ve etnik grupların birbirlerine karışmalarıyla yeni bir toplum oluşmuştur.

Osmanlı fethine kadar bölgede yaşamlarını sürdüren halk "Rum" olarak isimlendirilmekteydi. Osmanlı fethinden sonra bölgede çoğunluğu

(58) *Ibid.*, s.628.

(59) *Ibid.*, s.628-640.

(60) *Ibid.*, s.642.

Müslümanlar ve Hristiyanlar diye ayrılan iki farklı grup oluşturmuştur.

Osmanlı fethinden sonra yapılan iskan hareketleri ile oluşturulan bu iki farklı gurptan oluşan toplum yapısı, bölgede karışık olarak yaşamaktaydı. Fakat 1811-1834 yılları arasında Tanzimat'ın uygulanmasıyla, bölgede dağınık olarak oturan Hristiyanlar (Rum ve Ermeniler) bir araya toplanmaya başlamıştır. Bu tarihten itibaren Hristiyanlar arasında düzenli bir örgütlenme ve kalkınma hareketleri görülmektedir. İskan yerleri ayrılan iki toplum idari bakımdan da İslâm ve Rum muhtarlıkları şeklinde organize edilmiştir⁽⁶¹⁾.

Bir topluluk olarak bütünleşen Rumlar, kısa sürede iktisadi bakımdan güçlü bir hale gelmişlerdir. Halk arasında okuma-yazma oranı fazlaydı. Büyük bir çoğunluk ticaretle uğraşmaktaydı, ya da sanatkârdı. bu sanatlardan, bıçakçılık Soğuksu (Gölansa)'da, demircilik Çarşı (Humurgân)'da, bakırcılık ise Dirlik (Cida) köyünde yaygın hale gelmiştir. Halk arasında bu sanatlara "gâvur sanatı" olarak bakılmakta ve Türklere bu sanatlar öğretilmemekteydi⁽⁶²⁾.

Böyle bir toplum yapısı oluşturan Hristiyan kesime karşılık, müslüman halkın çoğu tarımla uğraşmakta ve mal taşımacılığı yapmaktaydılar⁽⁶³⁾.

Rus işgaline kadar olan devrede, Rusya'nın Batum ve Sokhum şehirleri ile olan ticari ilişkiler Sürmenelilerin kalkınmasına yardımcı olmuştur. Bu devrede iki toplum arasında iktisadi bakımdan büyük farklılıklar oluşmuştur⁽⁶⁴⁾.

1916 Rus işgali ve 1918 de kurtuluştan sonra, ilçe hayatında büyük değişiklikler meydana gelmiştir. Rumların ülkeyi terk etmesi ve Yunanistan'la yapılan halkların değiştirilmesi sonucu, bölge genelinde sos-

(61) *İbid.*, s.399.

(62) *İbid.*

(63) *İbid.*, s.316.

(64) *İbid.*, s.330.

yal hayatta boşluk meydana gelmiştir.

Bugün Sürmene'de halkın büyük çoğunluğu "küçük üreticiler" kategorisinde gösterilen, tarımla uğraşan faal nüfustur. Bu kesim çoğunlukla üretimi gerçekleştirdiği toprakla birlikte, sosyal yaşantısının oluşturduğu yerleşme birimi (tarla-konut) içinde yaşamaktadır⁽⁶⁵⁾.

Tarım sektöründe çalışan halk belirli zamanlarda, işçi statüsünde çay fabrikasında çalışmaktadır. Halkın geri kalan kesimi, küçük sanatlar, ticaret ve hizmetler sektöründe çalışmaktadır⁽⁶⁶⁾.

Küçük sanatlar kesiminde çalışanlar, ilçede belirli oranda tarıma bağlı kalmakta, işlettiği veya gelirinden yararlandığı toprağı bulunmaktadır.

Ticaret ve hizmetler sektöründe çalışanlardan kamu sektöründe çalışanlar daha çok sahil şeridinde, tamamen kentsel karakterli alanlarda yerleşme eğilimi göstermektedir. Ticaret sektöründekiler (esnaflar) kırsal alanlardaki ilişkiler nedeniyle bu kesimlerde ve bu kesimlere yakın yerlere yerleşmiş olmakla birlikte, sahil şeridinde nisbeten pahalı yerleşme ve gruplaşmayı gerçekleştirmeye yönelik kesimdir. Bu kesimi ikinci sırada, kirada oturan idari ve sosyal hizmetler kesimi izlemektedir⁽⁶⁷⁾.

Bugün köylerden ilçe merkezine ve merkezden diğer illere bir akım görülmektedir. İncelenen evlerdeki yaşayan ailelerin bir kısmı Sürmene'ye bağlı köylerden gelip yerleşmiş, bir kısmı hizmet sektöründe çalışan, bir kısmı ise başka illerde veya yakın il olan Trabzon'da oturup yazın buraya gelen ailelerdir.

Aile Düzeni: Ataerkil aile düzeni son yıllara kadar etkinliğini sürdürmüştür. Eğitim ve gurbetçiliğin etkisi ile bu düzen giderek bozulmuş ve bugünkü hemen her bireyin söz sahibi olduğu aile düzeni ortaya çıkmıştır.

(65) İller bankası, s.48.

(66) *İbid.*

(67) *İbid.*, s.50.

Osmanlı döneminde başlayan ve sanayi döneminden sonra sosyal yapıda oluşan değişimlerle parçalanmaya başlayan ve günümüzde yerleşmenin uzak bölgelerinde değişmiş olarak devam eden "ataerkil aile" düzeninde evlenen erkek çocuklar baba evinde kalmaktaydı. Böylece büyük bir aile yapısı ortaya çıkmıştır (Ana, baba, evlenmiş erkek çocuk, eşi ve çocukları, evlenmemiş kız ve erkek çocuklar). Bu düzende evlenen kızların aile mülkünde hakkı yoktu. Bütün mülk erkek çocukla bağlantılıydı⁽⁶⁸⁾.

Ataerkil aile düzeninde gündelik yaşamın bütün yükü kadının sırtındadır. Erkek, yaşam koşulları zor olan ilçeden, gurbetçi olarak dışarı çıkmaktaydı.

Bugün ilçede sıklıkla görülen durum evlenen çocukların ayrı ev açmaları veya yaşadıkları eski konutları ortadan bölerek aynı çatı altında iki hane meydana getirmeleridir (ana-baba-evli çocuk).

Sosyal yaşantıdaki bu gibi değişimler geleneksel konutları etkilemektedir.

EKONOMİK YAPI

Bölge ilk dönemlerde ticari merkez olarak görülmektedir. Tarihi ticaret yollarının başlangıcında olması, sahip olduğu maden yatakları ve bu bölgede üretilen ve sanayi devrimine kadar devam etmiş olan ip, balmumu v.b. ürünler ile, çevredeki ormanlık alanların fazla olması nedeniyle kereste elde edilmesi, diğer bölgelerin bu bölgeye karşı ilgilerini arttırmıştır⁽⁶⁹⁾.

M.Ö. 1800-1860 yıllarında bu bölgede yaşayan madencilikle ünlü kavimlerin diğer bölgelerle ticari münasebetleri bulunmaktadır⁽⁷⁰⁾.

Uzun bir tarihi geçmişe sahip olan Sürmene, Osmanlılar zamanın-

(68) Bilgin, *op.cit.*, s.537.

(69) *İbid.*, s.19.

(70) *İbid.*, s.55.

da Trabzon ilinin önemli bir ticaret merkeziydi⁽⁷¹⁾.

18. ve 19. yüzyılda yaşanan olaylar, 1829 Osmanlı-Rus savaşı, 1830'larda bölgeyi kasıp kavuran veba salgını yerleşmenin sosyal ve ekonomik hayatında etkili olmuştur.

Bu olayların yanısıra, 1830'lardan sonra Trabzon-Tebriz transit ticaretinin başlaması bölgeden Doğu Anadolu'ya yayılan mal ve hayvan sevkıyatı, bu bölgelerle ticaretin gelişmesini sağlamış ve bölgenin ticari önemini arttırmıştır⁽⁷²⁾.

Zaman içinde gelişen ticari hayat, 18 yy başlarında sanayi ürünü malların Osmanlı devleti pazarlarını doldurmasıyla ve gelişen teknoloji, bölgedeki yerli sanatların ve küçük imalat sanayiinin çöküşüne ve ekonomik düzende olumsuz etkilere neden olmuştur⁽⁷³⁾.

Ticaret: Sürmene'nin Karadeniz kıyısında yer alması, Bayburt'la olan ulaşım, gemi yapımcılığı ve deniz taşımacılığının ilerlemesi, ilçenin önemli bir ticaret merkezi olmasına yardım etmiştir⁽⁷⁴⁾.

İlk dönemlerde bölgede görülen maden işletmeciliği ve ticareti, Osmanlı döneminde de devam etmiştir. Bunun yanısıra bez dokumacılığı, ağaç işleri, iplik imalatçılığı ve boyacılığı, bıçakçılık, gemi yapımcılığı, balık yağı, balık ağı vb. dallarda da bu dönemde üretim yapılmaktaydı⁽⁷⁵⁾.

İlçede yaşayan halk tarıma dayalı olan ekonomisi ile ihtiyaçlarının çoğunu kendileri üretmekteydi. Osmanlı döneminde gelişen ve köylerde ev atelye birimlerinde üretilen bakır eşyalar, iplik ve dokumalar, orak, bel, kazma gibi tarım aletleri, bıçak, kaşık gibi eşyalar, tarım ve hayvancılık ürünleri, meyve sebzeler gelişmeye devam Sürmene çarşısında ve hafta-

(71) *İbid.*, s.495.

(72) *İbid.*, s.333.

(73) *İbid.*, s.340.

(74) *İbid.*, s.495.

(75) *İbid.*, s.406.

da bir gün kurulan pazarda ticareti yapılan ürünlerdi⁽⁷⁶⁾.

Bu dönemlerde, maden bakımından zengin olan sahada Taşönü (Pirgi) bölgesinden çıkarılan malta taşı, Trabzon ve Batum'a, şimşir ağaçından yapılan kaşık, gürgen, kestane ve kızılâğaçtan yapılan tekne ve çanaklar Trabzon, Erzincan ve Erzurum'a ve çakmaklar Trabzon, İstanbul'a deri ve hayvancılık ürünleri, Trabzon, İstanbul, Anadolu ve Arabistan'a ticareti yapılan ürünlerdi⁽⁷⁷⁾.

Bugün, küçük imalatın yok olması ile pek çok zenaat dalı da kaybolmuştur. Geri kalanların üretimi ise çarşı içinde dükkanları bulunan ustalar tarafından devam etmektedir (Bıçakçılık, kaşık yapımı, sepetçilik v.b.)

Günümüzde ilçede yetiştirilen en önemli ürün çay ve bunu takip eden fındıktır. Satılan ürünlere karşılık, ilçeye giren ürünlerde çeşit fazlalığı vardır. Daha önce ithal edilen ürünler arasında fındık, balık, ağaç işleri, balık yağı gelmekteydi. Bugün ise ilk sırada çay yer almaktadır⁽⁷⁸⁾.

Eskinin bir devamı olan ve salı günleri kurulan pazar, ilçe hayatında önemli bir yer tutmaya devam etmektedir. Bu pazara ilave olarak, yeni yeni gelişmeye başlayan ve hareketlenen Ruslarla olan ticaret, bölgede kurulan Rus pazarlarını arttırmıştır.

Sanayi: Osmanlı döneminde, balık yağı imalatı, keten bezi dokumacılığı, iplik boyacılığı, tekne yapımcılığı, bıçakçılık, bakırcılık, demircilik, ağaç işleri, ilçedeki sanayi kollarıydı. Bu dönemlerde, mangenez madeni ve malta taşı çıkarılarak diğer bölgelere satılmıştır.

Osmanlı döneminden itibaren küçük sanayi işyerleri olan marangozhaneler, mobilyacılar, bıçkı hızar atölyeleri yoğunlaşmıştır.

(76) *İbid.*, s.319.

(77) *İbid.*, s.495.

(78) *İbid.*

Bu dönemlerde görülen özellikle Gültepe köyünde etkili olan ketenbezi dokumacılığı, sanayi devriminden sonra küçük işletmelerin yok olmasıyla ortadan kaybolmuştur⁽⁷⁹⁾.

Bugün Sürmene'de geleneksel bıçak ve silah imalatı yok denecek kadar azalmıştır. En yaygın zanaat türü demirciliktir. Tarımsal çevrenin üretim araçları ve teknolojisi ile paralel olarak demircilik, kazma, kürek, çapa, bıçak vs. tipi ilkel tarım araçları üzerinde uzmanlaşmıştır⁽⁸⁰⁾.

Yöredeki diğer imalatla uğraşan küçük sanayi kolları arasında; deri ve kösele sanayi, kereste imalatı, doğramacı marangoz, mobilyacı, otokarösörü imalatı, torna tesviyesi, bakır ve alüminyum eşya imalatını sayabiliriz.

Tamiratla uğraşan küçük sanayi, motor tamircileri, şase tamircileri, kaportacılar, oto elektrikçileri, oto boyacıları, oto döşemecileri, makasçı, lastik tamircisi, motorsiklet tamircilerinden oluşmaktadır⁽⁸¹⁾.

İlçedeki tek büyük sanayi kuruluşu olan çay fabrikası (1966 yılında işletmeye açılmıştır) motorsiklet yedek parça sanayi (Tekkeli köyü), bakır ve Pirit işletmesi (Çamburnu-Kutlular mevki), Çay fabrikaları (Sürçaysan, Öz Altın Çay Sanayii), saç gemi yapımcılığı⁽⁸²⁾.

Saç gemi yapımcılığı, teknolojinin ilerlemesi, yeterli ağacın temin edilemeyişi üzerine başlamıştır. Bugün Çamburnu ve Yeniay saç gemi yapım tezgahlarında imalat sürmektedir. Hala devam eden şimşir kaşık ve kepçelerle, oklava, keser ve baltasapı, beşik oymacılığı yöreye özgü sanayi ürünlerinin başında gelmektedir.

Tarım: İlçedeki başlıca geçim kaynağını tarım oluşturmaktadır. Sürmene'de, Doğu Karadeniz'in önemli ürünlerinden olan fındık ve çay

(79) *İbid.*, s.497.

(80) İller Bankası, *op.cit.*, s.48.

(81) *İbid.*, s.498.

(82) *İbid.*, s.500.

üretimde başı çekmektedir. İlçede, batıya gidildikçe fındık, doğuya gidildikçe çay üretimi yoğunluk kazanmakta ve üretim küçük aile işletmelerine dayanmaktadır⁽⁸³⁾.

İlçenin topoğrafik yapısı, sanayi bitkilerinin yanında makineli tarıma elverişli olmadığı için meyilli arazide teraslama usulüyle tarım yapılabilmektedir⁽⁸⁴⁾.

Bölgenin geleneksel besin maddesi olan mısır, ilçede üretimi yapılan bir diğer tarım ürünüdür.

Yerleşim birimleri içinde yer alan sebze ve meyve bahçelerinde lahana, fasulye, patates, armut, elma, mandalina, portakal, üzüm, erik üretimi, geçmiş yıllarda fazla olmasına karşılık, bugün ihtiyacı karşılayacak yeterlidir⁽⁸⁵⁾.

Hayvancılık ve Balıkçılık: İlçede, Rus işgaline kadar önemli bir düzeyde olan hayvancılık, işgal ve o dönemde meydana gelen göçler sonucunda gelişmemiştir⁽⁸⁶⁾.

Sürmene'de hayvancılık, tarım kadar ileri seviyede olmamakla birlikte süt hayvancılığından ziyade ahır hayvancılığı şeklinde yapılmaktadır. Beslenen hayvanlar arasında inek başta olmak üzere, keçi, manda yer almaktadır.

Hayvancılığa nazaran balıkçılık, gemi yapımcılığı kadar köklü bir geçmişe sahiptir. Bölgede, hamsi, istavrit, palamut, kalkan, izmarit, mezgit vs. avlanmaktadır.

Eskiden yapılan yunus yağının çıkarılması işlemi, bugün Rusya'nın bu konudaki teknolojik gelişmesi sonucunda geri kalmıştır. 1952'den

(83) İller Bankası, op.cit. s.55.

(84) Bilgin, op.cit., s.504.

(85) İbid., s.507-510.

(86) İbid., s.513.

sona yunus balığı neslinin azalması ve Rusların teknikte daha ileri olmaları diğer balık türlerinin daha fazla avlanmasına yol açmıştır. Bugün deniz balıkçılığının yanında, tatlısu balıkçılığı olan alabalık üretimi de yapılmaktadır⁽⁸⁷⁾.

İpekböcekçiliği ve arıcılık da küçük aile işletmeleri olarak yapılmaktadır. Osmanlı döneminde ipek böcekçiliğinin yapıldığı kayıtlardan anlaşılmaktadır. İlçe tarım müdürlüğünce yapılan çalışmalarla bu alanda gelişme sağlanmaya çalışılmaktadır. Arıcılık ise, aile işletmelerinde aile ölçeğinde başlamış bulunmaktadır⁽⁸⁸⁾.

1.2. TARİHSEL GELİŞİM

1.2.1. BÖLGE TARİHİ

1.2.1.1. TÜRK HAKİMİYETİNE KADAR BÖLGE TARİHİ

Doğu Karadeniz Bölgesi antik dönemlerden itibaren insan yerleşmelerini barındırmış bir bölgedir. Bu geçmiş İ.Ö. 2000'li yıllara kadar belgelendirilmiştir. Karadeniz bölgesinde tespit edilen en eski yerleşim merkezi, Samsun'un 14 km. doğusunda Tekeköy mevkiinde, vadi boyunca yükselen kayalıklardaki büyük oyuk ve mağaralardır. Burada yapılan kazı ve incelemeler sonucunda Alt ve Orta Paleolitik (Yontma Taş) çağına ait kültür eserleri bulunmuştur⁽⁸⁹⁾.

İ.Ö. 6. yy.da Doğu Karadeniz Bölgesinde Orta Asya'dan gelen Kimmer'lerin Bölgedeki egemenlikleri uzun sürmemiştir⁽⁹⁰⁾.

Kimmer'lerin peşinden Kafkaslar'ı geçip Anadolu'ya girmiş olan İskitler Doğu Karadeniz'e gelmişler ve akınları sonucunda Kimmerlerin bir kısmı iç kısımlara sürülmüş, bir kısmı da Sinop'a çekilmiş, Doğu Karadeniz Bölgesi içine yayılmış ve daha önceki halklarla karışmışlardır. Bir kısmı da

(87) *İbid.*, s.518.

(88) *İbid.*, s.520.

(89) *İbid.*, s.53.

(90) *İbid.*, s.57.

batıya çekilerek dağılmışlar ve bölgedeki hakimiyetleri sona ermiştir⁽⁹¹⁾.

İ.Ö. 654-651 yılları arasında, bölgeye egemen olan İskitlerin egemenlikleri uzun sürmemesine rağmen Doğu Karadeniz Bölgesinin yerli halklarından olmuşlar ve yüzyıllar boyunca burada yaşamışlardır. İskit'lerden bahsedildiğini ve buralarda yerleştiklerinden Kxenophon Anabasis adlı eserinde bahsetmektedir⁽⁹²⁾.

M.Ö. 670 yılında Yunan sömürgeciliği hareketine katılan Miletli sömürgeciler Karadeniz'e çıkmışlar fakat Kimri ve İskit akınları sebebiyle tutunamamışlardır⁽⁹³⁾.

Kimmer egemenliğine son veren İskit'lerin dağılmasından sonra Anadolu'da hakim devlet olarak Lydya görülmektedir. Anadolu'ya gelen Med'ler M.Ö.615 yılından itibaren Doğu Anadolu bölgesini ele geçirmişler ve Lydya'lılar ile yaptıkları savaş sonucundaki antlaşmaya göre Kızılırmak'ın doğusunda kalan, güneyden Toros dağları, doğudan Fırat nehri ve kuzeyden Karadeniz sahillerine kadar olan bölge Med işgaline girmiş ve Kapadokya ismini almıştır⁽⁹⁴⁾.

M.Ö.562 yılında Kimmer ve İskit akınlarının geçmesinden sonra Karadeniz kıyılarında tutunmaya başlayan Milet'liler Sinop'a çıkıp yerleşmişlerdir. Sonraları doğuya doğru uzanarak Ordu, Giresun, Trabzon şehirlerini de Sinop'a bağlı birer sömürge yapmışlardır⁽⁹⁵⁾.

Yunanlıların Karadeniz kıyılarına çıkış nedenleri bölgede bulunan zenginliklerden yararlanmak amacına yöneliktir. Böylece Trabzon'a gelen Yunanlılar burayı savunabilecek hale getirdiler ve bölge ticaretini ellerine aldılar. O günlerde Trabzon İran üzerinden, Orta Asya'dan ve Hin-

(91) *İbid.*, s.58.

(92) Goloğlu, *op.cit.*, s.24.

(93) *İbid.*, s. 26.

(94) Bilgin, *op.cit.*, s.59.

(95) Goloğlu, *op.cit.*, s.27.

distan'dan gelen yolların Karadeniz'e vardığı bir yerdi ve buralardan gelen mallar Trabzon limanından Akdeniz'e ve Avrupa'nın öteki bölgelerine dağılıyordu. Trabzon hakim bir noktada bulunması açısından Doğu Karadeniz genel tarihi içinde önemli bir yer tutmuş, kurulan devletlerin merkezi olmuştur⁽⁹⁶⁾.

M.Ö. 550 yılında Med devletinin birdenbire çökmesinden sonra siyasal denge bozulmuş ve yeni karışıklıklar ortaya çıkmıştır. Med'ler Doğu Karadeniz Bölgesinde yerleşerek yerli halkla karışmışlardır⁽⁹⁷⁾.

Medlerin yerini alan Pers'ler, Medlerin hakim oldukları Kızılırmak'a kadar olan bölgeyi hakimiyet altına almışlardır. Persler bölgedeki hakimiyetlerini vergi ve asker almaya dayandırmışlar, yerli halkın inanç ve kültürlerine müdahale etmemişlerdir⁽⁹⁸⁾.

M.Ö.521 yılında tahta geçen Darius idari ve mali reformlar yapmış örgütünü geliştirerek imparatorluğun topraklarını yönetim bölgelerine satraplıklara ayırmıştır. Bu bölünmeyle Anadolu'da oluşan satraplıklardan biri de bugünkü Ordu ile Trabzon illeri arasındaki bölgeyi içine alır⁽⁹⁹⁾.

M.Ö.336 yılında Makedonya tahtına geçen İskender, çıkan karışıklıkları bastırdıktan sonra M.Ö. 334'te Çanakkale'de Pers ordularını yener, doğuya hareket ederek Karadeniz kıyısındaki Yunan kolonileri ile Trabzon'daki Yunan kolonisini ve bu kesimi hakimiyeti altına almıştır⁽¹⁰⁰⁾.

M.Ö.323'de İskender'in Hindistan seferi sırasında ani ölümüyle, ülke komutanlar arasında paylaştırılır. M.Ö.298 yılında I.Mithradates tarafından kurulan Pontos Devleti Pont Kapadokyası ve halkın desteğiyle kısa sürede çevreye yayılır. Devletin sınırları, doğuda Terme'den, güneyde Amasya, Yeşilırmak havzası, batıda Amasya'ya kadar genişler⁽¹⁰¹⁾.

(96) *İbid.*, s.29.

(97) Bilgin, op.cit., s.69.

(98) *İbid.*

(99) *İbid.*, s.62.

(100) *İbid.*, s.64.

(101) *İbid.*, s.66.

Kral olan 5. Mithradates kurmayı düşündüğü imparatorluk için, Doğu Karadeniz Bölgesinin yerli halkından topladığı askerlerle Pantos krallığı sınırlarını, Kırım'dan Abaza sahillerinden İstanbul boğazına kadar genişletmiştir. Roma işgali altındaki Anadolu topraklarına göz diken Mithradates Roma'nın bütün uyarılarına rağmen topraklarını genişletmektedir⁽¹⁰²⁾.

M.Ö.72 yılında Romalılar Mithradates'e karşılık bir orduyu yola çıkarmış ve ilk olarak Samsun'u fethetmişlerdir. Roma ordusunun başında olan Pompeidus, Mithradates'i kesin yenilgiye uğratmış, Ermenistan ve Gürcistan'ı alarak Karadeniz'de hakimiyeti sağlamıştır⁽¹⁰³⁾.

M.Ö.63 yılında Partlarla yapılan savaşlarda Trabzon bir üs olarak rol oynamıştır.

M.S.395 yılında Roma İmparatorluğu ikiye bölününce Trabzon ve çevresi Bizans toprakları içinde kalmış ve Bizans dönemi başlamıştır. Bölge Bizans döneminde de askeri ve ekonomik önemini korumuştur⁽¹⁰⁴⁾.

I. Justinianus zamanında şehir Çanlara ve İranlılara karşı tahkim edilmiştir. M.S.518-532 yılları arasında imparator olan Justinianus'un zamanında İran'la savaş başlamıştır⁽¹⁰⁵⁾.

Roma imparatorluğu zamanında doğu seferleri için bir üs olarak kullanılan bölge bu defa da Bizans Devleti için aynı rolü oynamıştır. Gerçekte bölgenin tarihi önemi imparatorluklar için oynadığı bu rolden ileri gelmektedir⁽¹⁰⁶⁾.

Justinianus, hudutlarda oluşturduğu savunma sisteminde üs olarak hududa çok yakın olan Rize'yi seçmiş, bu savunma hattının gerisindeki

(102) *İbid.*, s.67.

(103) *İbid.*, s.69.

(104) Goloğlu, *op.cit.*, s.110.

(105) Karpuz, Haşim, *Trabzon*, s.7.

(106) Bilgin, *op.cit.*, s.81.

2. büyük savunma noktasını, Pontik lejyonunun karargahının bulunduğu Trabzon teşkil etmiştir. Sürmene ise iki karargah arasındaki bağlantıyı sağlamıştır⁽¹⁰⁷⁾.

M.S.610-641 yıllarında Heraclius iktidarı ele aldığı zaman Bizans devleti toprakları, Avarlar, Slavlar, Anadolu'da ise İranlılar tarafından işgal edilmiş durumdaydı. M.S.628'de yenilgiye uğrayan İran ordusu işgal ettiği Bizans ayematlerini boşaltmıştır⁽¹⁰⁸⁾.

7. yy. başında Bizans'ın İran ile yaptığı yıpratıcı savaşlar sonucunda Anadolu korkunç bir yıkım içinde kalmıştır. M.S.633 yılında Hz. Muhammed öldüğü zaman İslamiyet Arap Yarımadasına kadar yayılmış ve dışarıya taşmaya başlamıştır⁽¹⁰⁹⁾. Bu dönemde Bizans imparatorları ülke sınırları içindeki ulusları din ve dilden yararlanarak Yunanlılaştırmaya çalışmışlardır. Bizanslılar bu yolda çaba harcarken M.S.705 yılında ilk kez müslüman arap ordularından bir kol Trabzon bölgesine girmiş ve islamı tanıtmıştır. 711 yılına kadar Arapların Doğu Karadeniz Bölgesine akınlar yaptıkları ve bölgeyi ele geçirdikleri bilinmektedir⁽¹¹⁰⁾.

M.S. 715-739 yıllarında Arapların baskınları görülmektedir. Trabzon Bölgesi bu yıllar arasında Bizanslılar ve Araplar arasında devamlı el değiştirmiştir. M.S.739'da şehir Bizanslılar tarafından tekrar geri alınır⁽¹¹¹⁾.

1.2.1.2. ANADOLU'DA TÜRK HAKİMİYETİ

Müslüman Araplar ile Bizans arasında 7. yy. dan başlayan ve 10. yy. sonuna kadar devam eden mücadeleleri, Selçuklu Türklerinin Anadolu'yu fetih hareketinin başlangıcı olmaktadır. Arap ve Türklerin Bizans ile yaptıkları mücadelelerin ortak yönü bu iki kavmin müslüman olmaları

(107) *İbid.*, s.83.

(108) *İbid.*, s.85.

(109) *İbid.*, s.88.

(110) Goloğlu, *op.cit.*, s.4.

(111) Bilgin, *op.cit.*, s.89.

yanında, bütün faaliyetlerini büyük ölçüde islam adına yapmış olmalarıdır⁽¹¹²⁾.

Selçuklu Türkmenlerinin Anadolu'ya yaptıkları akınların ilki 1016-1121 yılları arasında olup, 1080 yılında Trabzon Bölgesine yaptıkları akınlarla Trabzon şehrinin kale duvarlarına kadar gelerek, kale dışındaki şehir de dahil olmak üzere bütün Doğu Karadeniz Bölgesini istila etmişlerdir⁽¹¹³⁾.

Bu dönemde, biri Trabzon kalesinin içindeki Trabzon şehri, ötekisi ise Kale dışındaki Danişmentlilerin idaresinde bulunan Trabzon şehri ve bütün Trabzon bölgesi olmak üzere ayrılmaktaydı. Bu devirde Trabzon Erzurum yolu ile Asyanın her tarafından gelen ticaret eşyasının başka ülkelere dağıtıldığı ve müslüman tüccarların Rusya'ya gitmek için uğradığı büyük bir ticaret ve transit merkeziydi⁽¹¹⁴⁾.

1.2.1.3. TRABZON RUM İMPARATORLUĞU

1098 yılından itibaren Kaleiçindeki Trabzon Şehrinin Hıristiyan valileri de Bizansa karşı bağımsızlık mücadelesine girmişler, bunun içinde çevredeki müslüman Türk Beyleri ile dostluklar kurmuşlardır. 1204'da İstanbul'dan kaçıp bölgeye gelen Aleksi Kommen'e şehri teslim etmişlerdir. Bu devirde Trabzon devleti Selçuklulara vergi vermeyi kabul etmiştir⁽¹¹⁵⁾.

1320'den sonra Moğolların hakimiyetinde olan ve güvenliği sağlanan bölgede Moğol nüfusu azalınca Trabzon imparatorluğunun toprakları Türkmenlerin taarruzlarına maruz kalmıştır⁽¹¹⁶⁾.

(112) *İbid.*, s.90.

(113) Goloğlu, *op.cit.*, s.6.

(114) *İbid.*, s.7.

(115) *İbid.*

(116) Goloğlu, *op.cit.*, s.8.

İmparator Aleksios III Trabzon'u hedef alan Türkmen taarruzlarını bertaraf etmek için, siyasi evlenmelere başvurarak kızkardeşi Despina'yı Kutlu Bey ile evlendirir. Trabzonlular, Ak-Koyunluları vergi vermek ve gerektiğinde yardımcı kuvvet göndermek suretiyle desteklediler⁽¹¹⁷⁾.

Başta geçmiş olan Manuel III zamanında, Ak-Koyunluların yeni rakibi Osmanlılar, yeni bir tehlike oluşturmaya başlamışlardır. Yıldırım Beyazıt, 1398'de Samsun'u zaptederek Canik havzasını hakimiyeti altına almış ve Manuel'den haraç vermesini istemiştir. Osmanlılarla olan bu ilk tanışmadan sonra, Osmanlıların Trabzon'a karşı ilk gizli teşebbüsleri Kalo İoannes, zamanındadır. İstanbul'un fethinden sonra, Fatih'e tabi olup vergi vermeye başlamıştır⁽¹¹⁸⁾.

Fatih'e dostluk teminatı vermiş olan Kalo İoannes Uzun Hasan'ı Türklere karşı kışkırtmaya başlamış ve fetihten sonra İstanbul'dan kaçan birçok ailenin ilticasını kabul etmiştir⁽¹¹⁹⁾.

Akkoyunlularla Trabzon İmparatorları arasındaki ilişki ve dostluk yıllar boyunca devam etmiştir. Akkoyunlu hükümdarı Uzun Hasan Kalo İoannes'in kızı Theodora (Despina Hatun) ile evlenmiş ve aradaki dostluk gelişmiştir. Uzun Hasan 1460'da İstanbul'a gönderdiği elçilerle Trabzon'un vergiden affını istemiştir⁽¹²⁰⁾.

Fatih Sultan Mehmet'in İstanbul'u fethetmesinden sonra, Bizanslı ailelerin kaçarak Trabzon'a sığınmaları ve Trabzon krallarının kendilerini Bizans'ın varisi olarak görmeleri Trabzon'un fethini hazırlamıştır⁽¹²¹⁾.

(117) *İbid.*

(118) *İbid.*, s.460.

(119) Bilgin, *op.cit.*, s.121.

(120) *İbid.*, s.123.

(121) Goloğlu, *op.cit.*, s.8.

1.2.1.4. OSMANLI HAKİMİYETİ

Fatih ilk olarak Amasra, Kastamonu ve Sinop'u zaptettikten sonra Gümüşhane ve Bayburt'u almış ve Trabzon'a yönelmiştir. Sürmene tarafından Trabzon'a yönelen ordu Sürmene'yi fethetmiştir. Trabzon'un karadan ve denizden kuşatılması sonucunda yapılan antlaşmayla şehir Fatih'e teslim edilmiştir. Fetihten sonra, imparator David Komnenos ve ailesi onlara eşlik edecek 1500 kadar genç gemilere bindirilerek, önce İstanbul'a ardından Edirne'ye yollanmıştır⁽¹²²⁾.

Fetihten sonra idari işlere geçildi. Sinop, Kastamonu, Konya, Aksaray gibi büyük şehirlerden İstanbul'a aileler gönderildi⁽¹²³⁾.

Fethedilen diğer bölgelerde olduğu gibi Trabzon ve civarında da düzenlemelere gidilmiştir.

III. Mahmut döneminde Doğu Karadeniz bölgesinde devlete karşı isyanlar başgöstermiştir. 1811-1834 yılları arasındaki bölge tarihini etkileyen, Tuzcuoğulları isyanları, Sürmene isyanları, 19. yüzyıla kadar bölgenin ağa ve derebeyleri arasındaki çıkar kavgaları, Osmanlı devletinin bölgede başlattığı ıslahat hareketleri ile bastırılmıştır⁽¹²⁴⁾.

Kurtuluş Savaşı döneminde, Trabzon-Sürmene 1916-1918 yıllarında Rus işgalini yaşar. 1918 tarihinde işgalden kurtulan Sürmene ve civarında yaşayan Rumlar bölgeden ayrılırlar⁽¹²⁵⁾.

1.2.2. TARİHSEL GELİŞİM İÇİNDE SÜRMENE

Doğu Karadeniz Bölgesinde ilk dönemlerden itibaren birçok etnik grubun geçtiği, kiminin yerleştiği ve birçok uygarlığın bölge tarihinin gelişiminde etkili olduğu, bölgenin tarihsel gelişiminden izlenmektedir.

(122) *İbid.*, s.462.

(123) Goloğlu, *op.cit.*, s.10.

(124) Bilgin, *op.cit.*, s.282-316.

(125) *İbid.*, s.371.

Bölge içinde, Trabzon ve çevresi, ilk dönemlerden itibaren bir ticaret merkezi durumunda olmuş, doğu ve iç kısımlarla bağlantıyı sağlamıştır.

Trabzon ve çevresinin elde edilen bilgilerin doğrultusunda, diğer bölgeler ve uygarlıklar için hem ticari bir merkez hem de sınırda bir askeri üs olarak önem taşıdığını görmekteyiz.

İlk Dönemler: Yazılı kaynaklarda, Sürmene'den ilk defa Arrianus'un Periplo adlı eserinde bahsedilmektedir. Sürmene ilk olarak Araklı'daki Karadere'nin ağzındaki tabii limanın sahilinde, bir Roma askeri üssü olarak kurulmuştur. Sürmene bu tarihte, Roma'nın doğu sınırını korumakla görevlendirilen, bugün Gümüşhane'ye bağlı Sadak köyündeki antik Roma şehri ve lejyon karargahı olan Satala'nın sahile en kısa mesafeli bağlantısını sağlayan, Karadere vadisinden geçen tabii yolun ucunda Roma şehri Satala'nın limanı durumundaydı⁽¹²⁶⁾.

Sürmene'nin kuruluşu imparator Traijan zamanına kadar inmektedir. Sürmene bölgesinde rastlanan dokuz adet kale harabesi bölgenin askeri önemini Bizans döneminde de devam ettirdiğini göstermektedir⁽¹²⁷⁾.

Bizans'ın doğu sınırının 6. yy. da Rize yakınlarına kadar gerilemesi bu bölgenin önemini arttırmıştır. Bu dönemde Sürmene, doğu sınırında savunma hattının iki önemli noktası olan Rize ve Trabzon arasında Araklı burnu üzerindeki Canayer/Buzluca'da yeniden kurulmuştur. Burası Karadere ağzında kurulduğu yere oranla daha stratejik bir noktada ve Trabzon-Rize sahilinin büyük bir kısmını kontrol edebilecek durumdadır⁽¹²⁸⁾.

Sürmene şehri üçüncü defa 1458 yılında Uzun Hasan'ın zevcesi olan Trabzon Prensesi Thedora Kommen'in çeyizi olarak, Aşağı Çavuşlu

(126) *İbid.*, s.31.

(127) *İbid.*, s.35.

(128) Bilgin, Mehmet, "Sürmene Şehrinin Kurulduğu Yerler", s.295.

köyünün sahil kesimindeki Halanık köyünde yeniden kurulmuştur⁽¹²⁹⁾.

Buraya kadar olan Sürmene yerleşim yerlerinin analizi yapıldığında çoğunlukla askeri amaçların söz konusu olduğu görülmektedir.

İlçe bu dönemlerde kesin bir konuma sahip olmadığından bir kent oluşumuna başlamamış olması doğaldır. Osmanlı fethine kadar bölgede Trabzon şehri haricinde bir organizasyon görülmemektedir.

Osmanlı Dönemi ve Sonrası: Bölge içinde Sürmene yerleşmesine en yakın olan ve kentsel etki alanı içinde olduğu Trabzon şehrinin bir şehir yerleşmesi durumuna gelişi, tarihsel gelişiminden, konumundan ve bölgedeki ulaştırma şebekesini kontrol edebilecek durumda olmasından kaynaklanmaktadır.

Trabzon daha ilk çağlardan beri Doğu Karadeniz kıyılarının hemen hemen tek limanı olmuş, Anadolu içlerine hatta Doğu Anadolu üzerinden Kafkasya ve İran'a ulaşan yolun çekirdeğini oluşturmuştur. Bütün bunlar Trabzon şehrini olumlu yönde gelişimini etkilemiştir⁽¹³⁰⁾.

Köklü uygarlıkların Trabzon ve çevresini hem askeri üs, hem de ticaret merkezi olarak kullanmaları bu gelişimi devam ettirmiştir.

Tarihte çoğunlukla Trabzon kale içindeki şehir olarak gözükmektedir. Kendini dışa karşı savunma ile donatmış ve içte yerleşimin gereklerinin meydana gelmesi sağlanmıştır. Çevre kısımlar ise devamlı, farklı etnik grup ve devletlerin eline geçmiş tam bir yerleşim yeri oluşamamıştır. Sürmene'de bu yerleşmelerden biridir. Devamlı olarak kurulduğu alanların farklılık göstermesinin sebepleri askeri sebeplerden kaynaklanmaktadır⁽¹³¹⁾.

(129) Bilgin, *op.cit.*, b.47.

(130) Goloğlu, *op.cit.*, s.14.

(131) Goloğlu, *op.cit.*, s.5.

1461 yılında Sürmene Osmanlılar tarafından fethedildiğinde, Aşağı Çavuşlu'nun Halanik köyündeki yerinde bulunmaktaydı. Trabzon'un ve Doğu Karadeniz Bölgesi'nin fethedilmesiyle birlikte, bölgede oturmuş bir düzenin oluştuğu uzun bir süreç gelişmeye başlamıştır. İdari, sosyal ve ekonomik hayat bir düzene oturtulmaya çalışılmıştır.

Fetihten bir kaç yıl önce, Sürmene'nin Halanik köyünde yeniden organize edildiğini ve 1487 yılında yerleşmenin sonucu olarak Sürmene köylerine cevap verecek şekilde burada haftanın bir günü pazar kurulmaya başlandığı Trabzon Sancağına ait defterlerde görülmektedir. Başlangıçta bir pazar yeri olarak başlayan çarşı 1515-16 tarihli defterden yapılan takiplerle bu bölgede dükkan ve mahzenlerin inşa edildiği ve tımar olarak kaydedildiği konusunda bilgi sahibi olunmakta ve çarşının gelişmeye başladığı anlaşılmaktadır⁽¹³²⁾.

19. yy. başlarında bölgede büyük karışıklıklar yaşanmıştır. Tuzcuoğulları isyanı diye tarihe geçen ağaların isyanlarından en sonuncusu olan 1832-34'teki isyanın bastırılması sırasında dükkanlardan oluşmuş olan Sürmene çarşısı tamamıyla yakılmış ve bu Halanik'teki Sürmene şehrinin sonu olmuştur⁽¹³³⁾.

Sürmene, 1873 yılında bir nahiye olarak yeniden organize edilirken merkezi, askeri ve siyasi nedenlerle Araklı burnu üzerindeki Konakönü mevkiine taşınmış ve Of kazasına bağlanmıştır⁽¹³⁴⁾.

Kaza olduktan sonra 1876 yılında kurulan Sürmene Belediye Teşkilatı, Humurgân (Şarki Humurgân-Çamlıca, Garbi Humurgân-Çarşı mahallesi), Zaruha (Ortamahalle), Gölonsa (Soğuksu) köyleri mahalle haline getirilerek teşkilatlandırılmıştır. Merkezin Araklı'da olmasına rağmen Belediye Teşkilatı Humurgân'da gelişmiş olan çarşı içinde kurulmuştur. Konakönü'ndeki Hükümet binası ise yaz aylarında sıtma tehlikesi sebebiyle

(132) Bilgin, op.cit., s.298.

(133) İbid., s.300.

(134) Bilgin, Sürmene, s.317.

le Gölansa mevkiine taşınmaktaydı⁽¹³⁵⁾.

Doğudaki Sürmene Deresi (Mahanos) vadisindeki köyler için, Sürmene Deresinin denize döküldüğü yerde, Humurgân köyünün sahil kesiminde, batıdaki Karadere Vadisindeki köyler için Karadere'nin denize döküldüğü yerin batısında, Araklı'da haftanın bir günü pazar kurulmaya başlanmıştır. Birkaç yıl sonra her iki pazar yerinde de küçük birer çarşı oluşmuştur⁽¹³⁶⁾.

Araklı çarşısı çevresindeki bataklık alanların yaz aylarında yarattığı sıtma tehlikesine rağmen merkezde olması dolayısıyla varlığını sürdürmüş, fakat fazla gelişememiştir. Humurgân'da kurulmuş olan çarşı ise, yerinin elverişli olmasından dolayı Sürmene'nin ticari potansiyeli burada toplanmış giderek büyümüştür⁽¹³⁷⁾.

Sürmene yerleşimi genel karakteriyle ilk dönemlerde bir askeri üs niteliğinde oluşmuş, fakat Osmanlı döneminde yerleşik bir merkeze ve merkezi idareye sahip olmasıyla kent gelişimine başlamıştır. Sürmene'nin ilk dönemlerden başlayarak bir merkezinin tam olarak oluşamaması bu gelişmeyi yavaşlatmıştır.

1915 yılında seferberliğin ilanından sonra Kaymakamlık, nüfus ve tapu gibi dairelerin Konakönü'nde, askerlik şubesi ve telgrafhane gibi dairelerin Humurgân'da olması sorunlara neden olduğundan yapılan bir seçim sonucunda Sürmene kazasının idari merkezi Humurgân'a taşınmıştır.

1916'daki Rus işgali ile hükümet daireleri Ordu şehrine, kurtuluş'tan sonra ise tekrar Humurgân mevkiine nakledilmiştir⁽¹³⁸⁾.

(135) *İbid.*, s.320.

(136) Bilgin, *op.cit.*, s.300.

(137) *İbid.*, s.172.

(138) *İbid.*, s.174.

BÖLÜM 2: SÜRMENE YERLEŞMESİNİN FİZİKSEL ÖZELLİKLERİ

2.1. TARİHSEL SÜREÇ İÇİNDE SÜRMENE YERLEŞMESİNİN OLUŞUMU

Tarihi M.Ö. 2000'li yıllara kadar uzanan Doğu Karadeniz Bölgesinde, çoğunlukla Orta Asya ve Kafkasya'dan gelerek Anadolu'ya giren ve buradan Karadeniz kıyılarına uzanarak bölgede yerleşen çeşitli etnik gruptan halklar yaşamıştır. Bu halklardan bir kısmı geçici olmuş, bir kısmı hakiyet kurmuş, bir kısmı da bölgede yerleşerek buralarda yerleşen halkla kaynaşmıştır. Oluşumu uzun bir zaman sürecine dayanan Doğu Karadeniz halkını, bu etnik gruplar meydana getirmiş ve kültürler ile bu oluşumda yer almışlardır.

Bölgeye yerleşen halklardan çoğu diğer uygarlıklarında ilgisini çekecek şekilde madencilikte ustaydılar. Çevreden çıkarılan madenler, özellikle demir işlenmekte ve ticareti yapılmaktaydı. Tarihi gelişim içinde M.Ö. 1800 yıllarında, Asurlularla bu bölge halkı arasında ticaret ilişkilerinin bulunduğu, zaman içinde önemi daha da artan ve Sürmene'nin gelişiminde rol oynayan, ticari potansiyelini arttıran ticaret yolunun, bu dönemde varlığı bilinmektedir⁽¹³⁹⁾.

(139) Goloğlu, *op.cit.*, s.42.

Sürmene, Romalılar ve Bizanslılar zamanında doğu sınırında bulunması nedeniyle askeri amaçlarla kullanılmıştır.

Osmanlı fethinden önce Sürmene 1486 yılında, Akkoyunlu hükümdarı Uzun Hasan'ın karısı Trabzon prensesi Thedora Kommen'in (Despina Hatun) çeyizi olarak, Halanik köyünün sahilinde organize edilmiştir (Harita 5). Despina Hatun'un çeyizi olarak verilen Sürmene bölgesi, siyasi olarak Uzun Hasan'a bağlanmamış, yalnızca Bayburt'tan gelen kervan yolunun sahile vardığı nokta olan Halanik köyündeki bölgede kurulan bir pazar yerinin geliri, çeyiz olarak verilmiştir⁽¹⁴⁰⁾. Bu pazar yeri mevcudiyetini Osmanlı fethinden sonra da devam ettirmiştir.

Sürmene'nin önemi, Trabzon'dan Erzincan'a en kısa yol bağlantısı olan Sürmene-Bayburt (Karadere Vadisi) kervan yolunun başlangıcında bulunması nedeniyle artmıştır.

Bizans zamanında oluşturulan Thema'lar sistemine bağlı 7 "bandon" dan biri olarak organize edilen Sürmene'nin, bu idari sistemi Osmanlı fethine kadar devam etmiştir. Bu devrede sınırları Of'u da içine alacak şekilde, doğuda İkizdere'ye, batıda Yanbolu'ya uzanmaktaydı.

Osmanlı fethinden sonra yapılan sürgünler ve tımara açma yolu ile yeniden organize edilen Sürmene, merkezi Halanik'te olmak üzere bir nahiye olarak Trabzon'a bağlanmıştır. Bu dönemde Sürmene, Araklı'dan Of'a kadar olan alanı içermekteydi.

Sürmene'nin tarihi gelişiminde, fetihten önce 1458 yılında Halanik'te kurulmuş olan çarşı büyük yer tutar. Osmanlı zamanında canlılığını devam ettiren pazar yerinin bulunduğu bölgede, zamanla dükkanların inşa edilmesi ile bir çarşı oluşmuş, çevresindeki evlerle birlikte büyük bir merkez olarak 1834 yılına kadar varlığını sürdürmüştür.

(140) Bilgin, op.cit., s.193.

1830-1834 yıllarındaki isyanlar ve kargaşa ve bu dönemde yaşanan veba salgını nüfus bakımından önemli zayıflara yol açmış ve isyanlar sırasında Halanik'teki çarşı tahrip olmuştur. İsyanlar bastırıldıktan sonra, Sürmene'ye çevre yerleşimlerden getirilen aileler iskan ettirilmiştir. Bunun yanı sıra, çarşı merkezi tahrip olan Sürmene ve çevre köyler için Sürmene Deresi (Mahanos) ve Karadere vadisindeki köyler için Araklı'da haftanın bir günü pazar kurulmaya başlanmıştır. İdari Merkez ise Araklı burundaki Konakönü'ne nakledilmiştir.

Karadere ağzında sahilde oluşan bataklıklar ve sıtma hastalığı yüzünden burada bir ticari merkez gelişmemiştir. Bunun yanında Sürmene deresi yanında kurulan çarşı gelişimine devam etmekte ve Sürmene'nin ticari potansiyeli burada toplanmaktaydı.

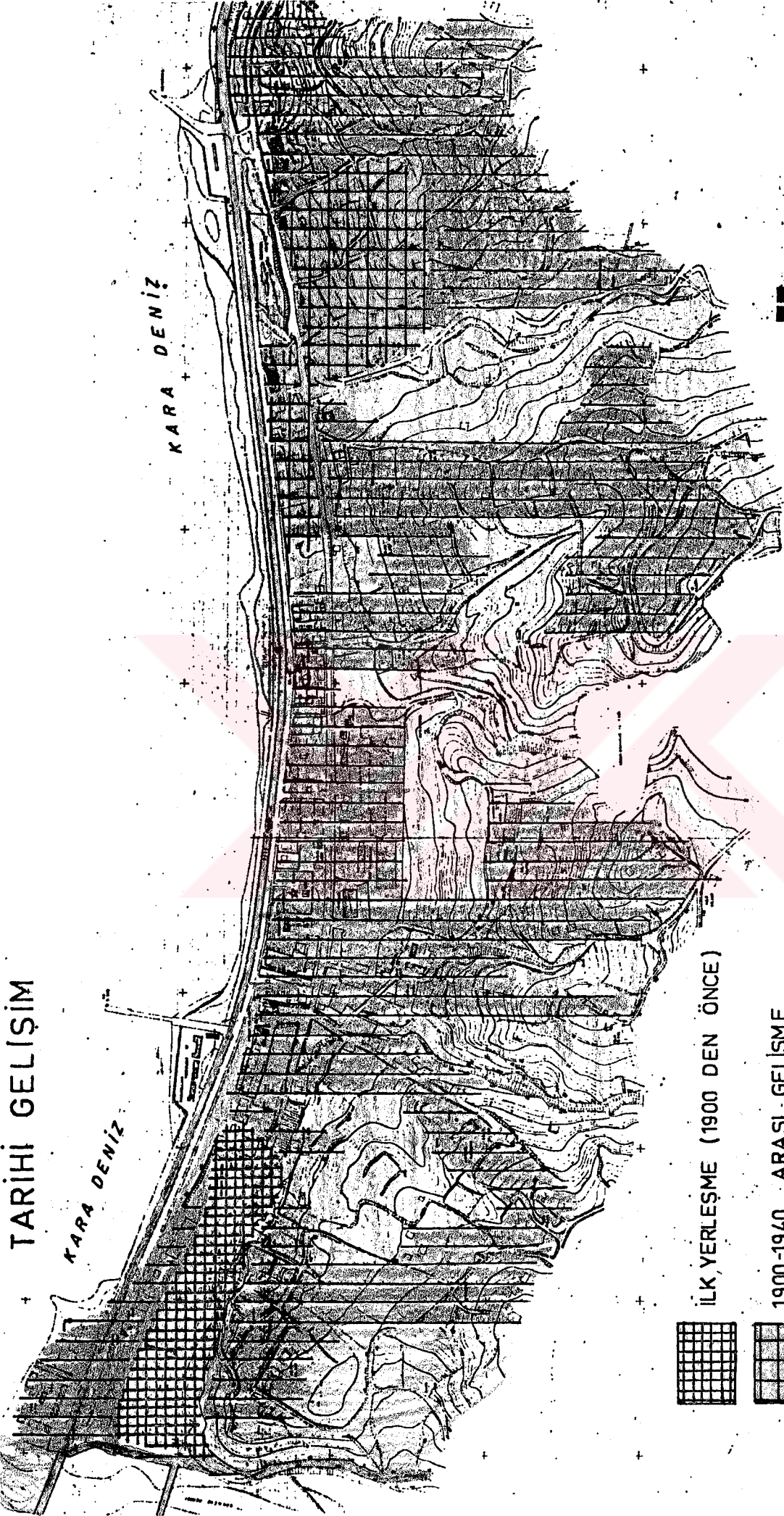
Bu dönemlerde, Sürmene'nin sınırları içinde olan ve bugünkü ilçe merkezine bağlı Soğuksu, Orta, Çamlıca, Çarşı mahallelerinin kurulduğu alanda Zahura köyü bulunmaktaydı. Köyün kuruluşu sahilde yerleşimin başladığı eski dönemlere kadar gitmektedir. Bu bölgede yerleşim daha çok, sıtma ve korsan tehlikesi sebebiyle orta ve yukarı kesimlerde oluşmuştur.

Sürmene deresi kenarında kurulan Humurgân çarşısından daha eskilere tarihlenen bir çarşıda Zaruha'da Zaruhaaltı denen Zarha deresinin sahile yakın kesiminde oluşmuştur. Buradaki merkez bugünde varlığını devam ettirmesine karşın fazla gelişmemiştir. Zarha çarşısının oluşumu yaklaşık 1670 lere tarihlendirilmektedir (Harita 6).

Sürmene yerleşmesinin, doğu ucunda bulunan Zarha çarşısı ve batı ucunda bulunan Humurgân çarşısı, yerleşmenin gelişme şeklini belirlemiş ve bugünkü durumuna gelişinde rol oynamıştır.

Yerleşmenin Trabzon'la bağlantısı, zaman içinde ticaret yolunun gelişmesiyle oluşmuş olan kara yolu ile sağlanmaktaydı. Bu yol Humurgân çarşısı içinde son bulmaktaydı. Burada Zaruha ile bağlantı, sahilden kumluk üzerinden sağlanmaktaydı.

TARİHİ GELİŞİM

- İLK YERLEŞME (1900 DEN ÖNCE)
- 1900-1940 ARASI GELİŞME
- 1940 DAN SONRAKİ GELİŞME

Sürmene

1:5000

Harita 6 : Tarihi Gelişim

Sürmene'nin her iki ucunda bulunan çarşılar birbirlerinden bağımsız olarak gelişmeye devam etmişlerdir. Humurgân çarşısının ticaret yolunun üzerinde olması, Trabzon'la bağlantısının sağlanması ve 1873 yılında Sürmene kaza olduktan sonra 1876 yılında kurulan Belediye Teşkilatının burada yerleştirilmesi, çarşının gelişiminde etkili olmuştur. Zarha çarşısı ise varlığının devamını yazın Soğuksu mahallesine taşınan Hükümet Konağına ve çevre yerleşmelere borçludur.

İkisi de birer merkez haline gelen çarşılar, 1916'daki Rus işgali sırasında, iki çarşı arasına yapılan ve eski Trabzon şosesi denilen yolun yapımıyla birbirine bağlanmıştır. Kıyıda yerleşmeye uygun düz alanları az olan Sürmene yerleşmesi, kıyıya paralel olarak iki çarşı merkezinin ve yolun belirlediği hatta gelişimine başlamıştır. İşgalden sonra 1918'de Hükümet Konağı, Çamlıca mahallesi içinde bugünkü yerini almıştır. Daha sonra belediye ve diğer resmi binaların buraya taşınmasıyla idari merkez burada oluşmuştur. Burada meydana gelen canlanma ile çevrede kuruluşu yeni olmakla beraber gelişmekte olan bir çarşı olmuştur.

Sürmene'de kıyıdaki diğer yerleşmeler gibi paralel olarak doğrusal şekilde yayılmaktadır. Bunun yanında yerleşim birimleri içinde konutlar, yamaçlarda ve yukarılarda, vadi tabanlarındaki düzlüklerde yer alarak dokuyu oluşturmuştur.

18. ve 19. yy.da ortaya çıkan "Endüstri Devrimi" nin dünyada özellikle batılı ülkelerde olan etkileri, daha farklı biçimde batı ile olan ilişkiler sonucunda bizde de görülmüştür. Bu etkileşme, bizde hızla değişen teknoloji ve sosyal yaşantının bir sonucu olarak, bu değişme hazırlanma dönemi yaşamadığı için hızlı bir geçiş şeklinde olmuştur. Bunların sonucunda yerleşme örneğinde de görüldüğü gibi çarpık bir "kentleşme" ortaya çıkmıştır.

Bu batılı etkilerin Doğu Karadeniz bölgesine taşınması, özellikle bu bölgeden büyük illere çalışmak için "gurbetçi" çıkan yöre insanı ile olmuştur.

Bugün, çarpık kentleşme gösteren Sürmene Çarşısı, yerleşmenin bütün ticari potansiyelini üzerinde taşımaktadır. Kıyı boyunca, Sürmene'nin 2. derecede yolu (Trabzon şosesi) olan Hükümet caddesi üzerinde her iki tarafta yapılaşma büyük bir hızla devam etmektedir. Yerleşme içinde düz alanların az olması, yapılaşmayı Hükümet caddesi etrafındaki alanlara ve merkeze yöneltmiştir.

İlçe, tarihi gelişimi içinde askeri amaçlarla kurulmuş bir yerleşme olmasına karşılık, bugün hızlı bir gelişme içindedir. Kıyıdaki bu farklı görüntüye karşılık, yerleşmenin yamaçlarında görülen ve doğa içine dağılmış durumda, doğayla bir bütün oluşturan geleneksel konut dokusu farklı bir zamanı gösterir gibi varlığını sürdürmeye çalışmaktadır.

2.2. SÜRMENE YERLEŞME DOKUSUNUN İNCELENMESİ

"Yerleşme, en geniş anlamıyla, tabiat, insan ve onun eserlerinden müteşekkil bir mekan parçasıdır."⁽¹⁴¹⁾ Tabiat ve yerleşmenin çekirdeğini oluşturan insanla başlayan bu süreç çeşitli aşamalardan sonra bütüne ulaşmaktadır. Eski çağlardan itibaren çeşitli zaman dilimlerinde, tarihsel süreç içerisinde, insan toplulukları, toplumsal-ekonomik ve kültürel yapı özelliklerine bağlı olarak farklı yerleşme tiplerini oluşturmuşlardır.

İlk dönemlerde askeri bir yapıya sahip olan, tarihsel gelişim içinde Osmanlı döneminde meydana gelen iskan hareketleri ve idari yapısındaki değişmelerle kırsal bir köy yerleşmesi olarak ortaya çıkan Sürmene, sanayi devrimi öncesinde bir kırsal hizmet merkezi konumuna erişmiştir.

Sürmene örneğinde olduğu gibi, yerleşmenin çekirdeğini oluşturan insanla başlayan gruplaşmalarla, belirli etmenlerin neticesinde bir konuma ve yapıya kavuşan yerleşmenin "kent" niteliğine ulaşabilmesi belirli etkenlerin sonucunda olmuştur. Başlıca özellikleri toprağa dayallık olan bu tür kırsal yerleşmelerin artı ürünü elde eder hale gelmesiyle başlayan

(141) Kuban, op.cit., s.15.

oluşum, sosyal, ekonomik, kültürel ve dinsel etmenlerin etkisinde "kent" niteliğine kavuşmaktadır⁽¹⁴²⁾.

Tarımsal yapıdan kısmen uzaklaşarak farklı bir yapıya kavuşan Sürmene yerleşmesi belirli işlevlere sahiptir. "Küçük Kent" dediğimiz bu tip yerleşmeler, diğer çevre yerleşmeler için bir merkez görevi gördüklerinden bu yerleşmelerin ihtiyaçlarını karşılamak, yapısının gereği olarak ortaya çıkan temel donatımları oluşturmak, büyük kent Trabzon'la kırsal yerleşmeler arasında bir alt merkez olarak aracılık görevini üstlenmek ve kırsal yerleşmelerin ürününü bölgedeki ana tüketiciye ulaştırmak gibi farklı işlevlere sahiptir⁽¹⁴³⁾.

Bütün bu işlevler Sürmene yerleşmesini, Trabzon kentinin etki alanında bir "yarı kentsel merkez" konumuna getirmiştir.

Günümüzde, özellikle 19.yy.dan sonra, bütün ülkede meydana gelen sosyal, ekonomik, teknolojik değişmelerin yerleşmeye kadar uzanması sonucunda hızlı bir değişme başlamıştır.

Bugün, ilçe merkezi ve çevre yerleşmelerden 2 bucak, 38 köyden oluşan Sürmene, merkez yerleşme ve çevre köy yerleşmeleri olarak farklı iki yerleşme tipi göstermektedir.

2.2.1. MERKEZ YERLEŞME

Sürmene merkez yerleşmesi, sahilde kıyıya paralel olarak uzanan dar ve düz alanda, vadilerin tabanında ve dağların denize bakan yamaçlarında konumlanmıştır. Merkez yerleşmede iki farklı konumlanma görülmektedir. Biri kıyıdaki düz alanların azlığı nedeniyle, çok katlı (5-7 kat), bitişik ve ayrık nizam olarak yapılmış yapıların meydana getirdiği yoğun yer-

(142) Fersan, Nur, "Küçük Anadolu Kentlerinde Tarihî Dokunun Korunması ile İlgili Bir Yöntem Araştırması", s.15.

(143) Aydın, Tekin, "Anadolu'da İnsan Toplulukları ve Yerleşme İlkeleri Üzerinde Bir Deneme", s.10.

leşme, ikincisi eğimli topoğrafya nedeniyle doğa içinde serpilmiş şekliyle yamaçlardaki yerleşmedir (Resim 1).

Yerleşme, tarihsel gelişme içinde farklı zamanlarda oluşmuş, ilçenin doğu (Zarha çarşısı) ve batı (Humurgân-Sürmene çarşısı) ucundaki iki ticari merkezin zamanla aralarında yol bağlantısının da sağlanması ile ilçenin gelişme aksı belirlenmiştir. Sürmene yerleşmesi iki ucunda birer ticari merkez olan doğrusal bir hat boyunca, sahilde düz alanların az olması nedeniyle kıyıya paralel bir gelişme göstermiştir.

Bu aks boyunca görülen gelişme, 18.yy.da diğer bölgelerle ve Rusya ile olan ticari ilişkilerle başlamış, özellikle 20.yy'dan sonra yerleşme içinde görülen, sosyal, ekonomik, teknolojik değişmelerle devam etmiştir. İlçenin batı ucunda görülen gelişme, burada bulunan ticari merkezin Humurgân çarşısının, zaman içinde gösterdiği gelişme ile doğru orantılıdır. Aksın orta kısımlarında yer alan idari merkez, gelişmeyi bu yöne doğru çekmiş ve Zarha çarşısına doğru ilerlemesini sağlamıştır. Yerleşmenin fiziki görüntüsü, doğu ucunda fazla olmakla beraber aks boyunca yayılmış, doğudaki uç kısımda birdenbire kesilmiş, hızlı bir kentleşme sonucu yapılaşmayı göstermektedir. Bunun arkasında yer alan, yoğun bol yağışlı iklimin etkisiyle oluşmuş olan yeşil alan içindeki geleneksel doku bu görüntüye fon teşkil etmektedir. Yerleşmenin bu fiziki görüntüsü, iki zıt yerleşme karakterini bütün açıklığıyla gözler önüne sermektedir.

Osmanlı şehri fiziki görünüşü, tarihsel gelişim içinde doğal bir gelişmenin ve kenti oluşturan kentsel öğelerin sonucunda oluşmuş⁽¹⁴⁴⁾, doğayla uyumlu içiçe kaynaşmış bir görüntü sunmaktadır.

Sürmene yerleşmesinde, dokunun yerleşme biçiminin anlaşılabilmesi için, tarihsel süreç içindeki gelişimin fizik mekana yansıyan görüntülerini, kentsel öğeleri tanımlamak gerekir. Bunun için yerleşme dokusunu oluşturan ve gelişimine yön veren ticari merkezler (çarşı), idari merkez, cami, meydan, mahalle, ulaşım ağı ve yerleşmenin çekirdeğini oluşturan

(144) Kuban, Doğan, Sanat Tarihimizin Sorunları, s.159.

konut ögelerinin incelenmesi ve tarihsel gelişim içindeki rollerinin ve dokuya olan etkilerinin belirlenmesi gereklidir.

Ticari Merkez (Çarşı): Çarşının, planlamaya dayalı olmayan Osmanlı şehrinde, yerleşmeyi oluşturan sosyo-ekonomik ve kültürel yapısına bağlı olarak yerleşmenin merkezi bölümünde yer aldığı görülmektedir⁽¹⁴⁵⁾.

Bugün, Sürmene yerleşmesinde, merkezi noktada yer alan Sürmene çarşısının (Humurgân çarşısı) kuruluşu 1834 yılına kadar uzanmaktadır (Resim 1). Bunun dışında ilçenin gelişim aksı üzerinde yer alan Zarha çarşısı, tarihsel gelişim içinde 1670'lere tarihlendiği tahmin edilmekle beraber, gelişimi konusunda diğer çarşı kadar şanslı olmamıştır (Resim 2).

1800 yıllarına kadar sahilde belirgin bir ulaşım ağının varolmaması, birbirinden bağımsız olarak bu ticari merkezlerin oluşumuna neden olmuştur. Bugün modern Sürmene'nin gelişim aksı üzerinde yer alan iki ticari merkezde, farklı noktalarda çevre yerleşmelere yönelik olarak gelişmeye başlamışlardır.

İnsanlar arasında mal alışverişi olarak tanımlanan ticaretin, devamlı ve oturmuş şekil olan çarşıların oluşum yerinin yerleşmeler⁽¹⁴⁶⁾ olması nedeniyle Sürmene içinde de kurulmuş olan çarşılarından Zarha çarşısı çeşitli nedenlerle gelişememiş, Sürmene çarşısı (Humurgân Çarşısı) ise yerleşmenin bütün ticari potansiyelini üzerinde toplamış ve bugün de gelişimini devam ettirmektedir.

1670 yılında kurulmuş olduğu tahmin edilen Zarha çarşısı, yerleşmenin doğu ucunda sahilde, Zarha deresinin kenarında Zaruha köyü ihtiyaçlarını karşılamak üzere kurulmuştur. Bu tarihlerde bu alanın Hala-

(145) Cezar, Mustafa, Tipik Yapılarıyla Osmanlı Şehirciliğinde Çarşı ve Klasik Dönem İmar Sistemi, s.17.

(146) İbid., s.35.

nik'de kurulmuş olan merkezle ulaşımı, sahildeki kumluk üzerinden sağlanmaktaydı. Bu zorlu yolculuk Zarha'daki çarşayı çevre yerleşmeler için zorunlu ve cazip hale getirmiştir. 1873 yılında Araklı Konakönü'nde bulunan Hükümet Konağının, yaz aylarında bu bölgedeki bataklıklar sonucunda oluşan sıtma sebebiyle Zaruha köyünün Soğuksu mahallesine (Gölansa), çarşıya yakın bir yere taşınması, çarşının gelişimini ve varlığını devam ettirmesini sağlamıştır⁽¹⁴⁷⁾. Çarşı hükümete gidip gelenlerin, buradaki memurların ve çevre yerleşmelerin ihtiyaçlarına cevap verecek mahiyette birkaç bakkal bir, iki kahvehane ve fırından oluşan küçük bir alışveriş merkeziydi⁽¹⁴⁸⁾.

1834 yılında, isyanlar sonunda dağıtılan Halanik'teki çarşı yerine, Sürmene Deresi (Mahanos Deresi) kenarında çevre yerleşmelerin ihtiyaçlarını karşılamak üzere yeni bir pazar yeri kurulmuştur. İlk başlarda bir pazar yeri şeklinde başlayan Sürmene çarşısı (Humurgân çarşısı), zaman içinde 65 köyün alışveriş için geldiği ürününü pazarladığı yer olmuş⁽¹⁴⁹⁾ ve bugün ise küçük sanayi ve ticaretin en yoğun olduğu kısımdır.

Günümüzde Sürmene'nin merkezi durumunda olan çarşı, tarihi gelişim içinde bütün ticari potansiyeli üzerinde toplaması, Trabzon'la ulaşımı sağlayan yolun başlangıcında olması ve tarih içinde Doğu Anadolu ile yapılan mal ve transit ticaret yolu olan Sürmene-Bayburt hattının başlangıcının bu bölgede bulunması ve buradaki mevcut iskelenin zaman içinde önem kazanmasıyla gelişimini devam ettirmiş ve bir ticari merkez konumuna erişmiştir.

Sürmene çarşısı ilk kuruluş yıllarında bir han, bir değirmen ve birkaç balıkçı barınağından oluşan ve dere kenarında kiralanen arazi üzerinde kurulan bir pazar yeri idi. Pazar yeri olgusu, bölgede tarihsel gelişim içinde görülmektedir. M.Ö. 662 yılında Karadeniz'e ticaret amacıyla gelen Miletli sömürgecileri görmekteyiz. Amaçları, buranın zenginliklerinden

(147) Bilgin, Mehmet, "Çarşı (Gölansa) Mahallesi", s.5.

(148) Bilgin, op.cit., s.324.

(149) Bilgin, op.cit., s. 5.

yararlanmak, mallarını bu pazarlarda satmaktı. Bu dönemlerde Finikelileri de aynı amaçlarla pazarlar kurarken görmekteyiz⁽¹⁵⁰⁾. Bundan da anlaşıldığı gibi "Pazar" olgusu insanlar arasındaki mal alışverişinin başladığı ilk zamanlara kadar uzanmaktadır. Bölgeye bu şekilde giren pazar kavramı, tarihsel gelişim içinde varlığını sürdürmüştür.

Osmanlı döneminde, belirli zamanlarda açık alanlarda kurulan pazarlar, anı bölgede dükkanların oluşumuyla çarşı durumuna gelmiştir. Osmanlı kentinde, yerleşmenin merkezi olarak iki tip ticari eylem merkezi vardır. Sabit mamul eşya çarşısı, pazar yeridir. Birinci çarşı türü, ziraat ürünlerinin alışverişinin yapıldığı ve depolama yapılan hanlar, kapalı, açık çarşılar, diğeri ise yiyecek maddelerinin satıldığı pazar yeridir⁽¹⁵¹⁾.

Bugün, Sürmene içinde bir pazar yeri olarak başlayan Sürmene çarşısında, ev-atölye birimlerinde üretilen bakır eşyalar, iplik dokumaları, bıçak, kaşık vb., çevre köylerden getirilen tarım ve hayvancılık ürünlerinin ve ithal edilen malların ticari yapılmaktaydı⁽¹⁵²⁾. Zamanla zanaat kolları çarşı içinde dükkanlarda konumlanmış ve sabit mamul eşya çarşısı oluşmuştur. Bunun yanında bugün bile varlığını sürdüren pazar haftada bir salı günleri kurulmaktadır (Resim 3). Çevre köylerden gelen halkın malını pazarladığı ve ihtiyaçlarının karşılandığı bu pazar yeri, çevre köyle yerleşme merkezi arasında bir mübadele merkezi, köylüler için görüşme ve alışveriş yerleridir.

Yerleşmenin tarihsel gelişimi içinde, bu şekilde konumlanan ve gelişimini devam ettiren iki çarşının da dokuya farklı oranlarda etkisi olmuştur.

Doğrusal bir hat boyunca yerleşme gösteren çarşılar arasında Çamlıca mahallesinde, 1916'dan sonra şimdiki yerine yerleşen Hükümet Konağı ve diğer resmi kuruluşlar çevresinde doğal olarak bir çarşı daha oluşmuştur. Fakat yerleşme dokusuna katkısı idari merkezle birlikte olmaktadır. Bunun yanında Zarha çarşısı bugün bile, çevre halkın günde bir iki

(150) Goloğlu, *op.cit.*, s.26.

(151) Kuban,Doğan, "Anadolu-Türk Şehri Tarihi Gelişmesi Sosyal ve Fiziki Özellikleri Üzerinde Bazı Gelişmeler", s.58.

(152) Bilgin, *loc.cit.*, s.319.

defa uğradığı alışveriş yeridir. Bunun yanında oluşan kahvehaneler de çevre yerleşmelerdeki erkeklerin görüştükleri, bir arada bulundukları, tartıştıkları bir toplanma merkezi olmuş, fakat yakın çevre ile sınırlı kalmıştır. Zarha çarşısı ve çevre yerleşme ilçe içinde doku bakımından geleneksel özelliklerini kısmen korumuş kentleşmenin sonucu yapılaşmanın henüz yok etmediği bir bölgedir.

Hattın diğer ucundaki Sürmene (Humurgân) çarşısı yerleşmenin ana ticari merkezi konumundadır (Resim 4). Çarşının özelliği, bütün Sürmene yerleşmesine olduğu kadar çevre köylere de hitap etmesidir. 1918'-den sonra hızlı bir gelişme ve yapılaşma başgöstermiştir. Bugün diğer kesimlere oranla farklı bir görüntüye sahiptir. Yapılaşmanın çarşı içinde de çoğalması, dokunun ilçenin doğu ucuna doğru yayılmaya başlamasına neden olmuştur.

Son zamanlarda dokuya hareketlilik kazandıran bir başka unsur ise Sürmene çarşısında kurulmaya başlanan "Rus Pazarı" dır. Bunun sonuçları olarak pazara ve Ruslara yönelik yapılaşmalar yerleşme içinde yoğunluk kazanmıştır.

İdari Merkez: Osmanlı döneminde, yerleşmenin yönetimi, tımarlara bölünmüş olan bölgeden gerekli gelirin toplanmasına yönelikti.

Sürmene yerleşmesinin idari merkezi, zaman içinde farklı bölgelerde konumlanmıştır. 1461 yılında Halanik'te bulunan merkez, daha sonra 1834 yılında Konakönü'ne taşınmıştır.

1850 yıllarında bölge yapısında ortaya çıkan değişimler, kentlerin mekansal yapılarını da etkilemiştir. Bu etkiler sonucunda oluşan yeni kentsel öge ise "yön merkez" inin sonucu olarak Hükümet konaklarıdır⁽¹⁵³⁾.

Araklı Konakönü'nde bulunan Hükümet Konağı, bu bölgede

(153) Fersan, op.cit., s.15.

bataklıkların oluşması ve başgösteren sıtma nedeniyle Soğuksu mahallesine (Gölonsa) taşınmaktaydı. Bu şekilde idari merkez yaz ve kış aylarında Gölonsa Konakönü arasında gidip gelmekteydi.

Bu dönemlerde idari merkezin yerleşmeye etkisi, Zarha çarşısının hareketlenmesi yönünde olmuştur.

1876 yılında kurulan Sürmene Belediye Teşkilatı yerleşmenin ticari potansiyelini üzerinde toplayan Sürmene çarşısında (Humurgân Çarşısı) yerleştirilmiştir.

1916 yılında işgal sırasında Ordu'ya taşınan devlet daireleri 1918 yılında işgalden sonra bugünkü yerine yerleştirilmiştir. Zamanla diğer resmi binalarında gelmesiyle Çamlıca mahallesinde bir idari merkez oluşmuştur.

Bugün Çamlıca mahallesindeki idari merkez etrafında, bu kesimlere hitap edecek bir çarşı gelişmiştir. İdari merkezin yerleşmeye katkısı bu bölgenin hareketlenmesi ve yerleşme üzerinde orta noktanın yapılaşması yolunda olmuştur. Bu yapılaşma idari kısımdan, doğuda Zarha çarşısına, batıda Humurgân çarşısı istikametine doğru gitmektedir.

Mahalle: Bugün ilçe merkezini oluşturan mahallelerin ortaya çıkışı, 1876 yılında Sürmene Belediye Teşkilatının oluşturulmasıyla, belediye örgütü kurularak Soğuksu (Gölonsa), Orta (Zarha), Çamlıca ve Çarşı (Humurgân) mahalleleri ile organize edilmiştir⁽¹⁵⁴⁾ (Harita 7).

Osmanlı zamanında bölgede dağınık olarak oturan müslüman ve hristiyanların, tımar defterlerine bulundukları etnik gruplarla yazılmakta olduğu, Tapu Tahrir defterlerinden anlaşılmaktadır.

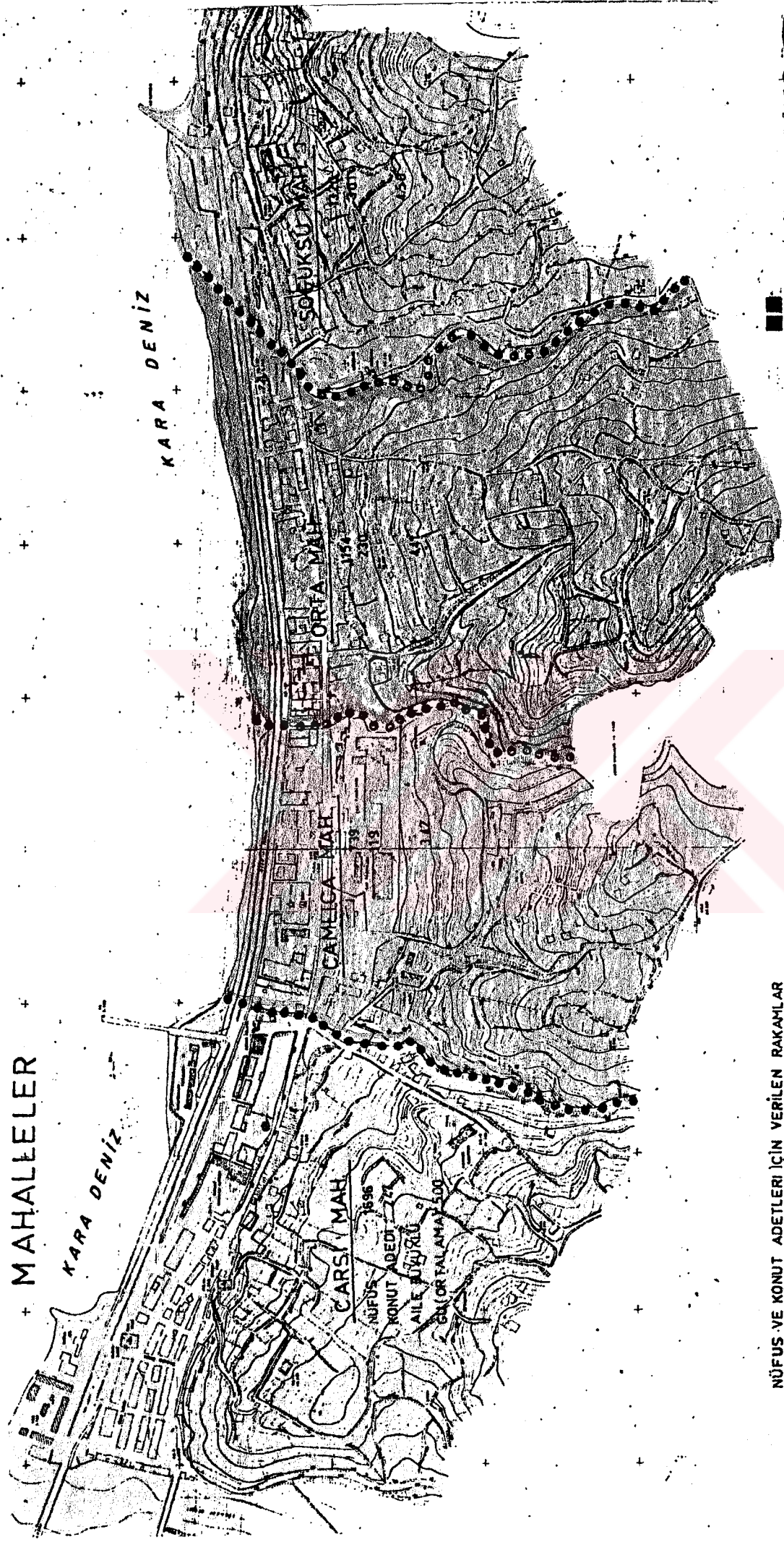
Tanzimatın yürürlüğe konduğu 1839 yılında yapılan idari organizasyonla, ayanlık ortadan kaldırılmış ve yerine köy ve mahallelerde muhtar-

(154) Bilgin, *op.cit.*, s.527.

MAHALLELER

KARA DENİZ

KARA DENİZ

NÜFUS VE KONUT ADETLERİ İÇİN VERİLEN RAKAMLAR
HARİTA DIŞINDAKİ ALANLARIDA KAPSAMAKTADIR.

Sürmene

1:5000

lık sistemi getirilmişti. Buna ek olarak, iki ayrı etnik grup aynı köyde yaşasa bile, ayrı birer muhtarlık olarak idari organizasyona gidilmişti. İlk defa Tanzimatın uygulanmaya başlaması ile, köylerde dağınık şekilde oturan Rum ve Ermeniler hristiyan nüfus olarak köy ve mahallelerde toplu olarak yerleştirilmiştir. Böylece Gölonsa köyünde, Gölonsa-i İslami, Gölonsa-i rumi, Halanik'de Halanik-i İslami ve Halanik-i rumi diye ayrı mahalleler oluşmuştur. Daha sonra Humurgân kısmının da Humurgân-ı rumi, Humurgân-i İslami olarak ayrıldığı görülmektedir. Halen Çamlıca mahallesinin yukarıları Sürmene halkı tarafından "Urumluk" diye gösterilmektedir.

Mahalle, kent yapısı içinde, fiziki olarak tanımlanabilecek bir üniteden çok, sosyal dayanışmanın varolduğu ve ferde kadar ulaşabildiği bir birim olmuştur⁽¹⁵⁵⁾. Osmanlı şehrinde, bazı İslam kentlerinde olduğu gibi mahalleleri birbirinden ayıran duvarlar, genelde Sürmene yerleşmesinde görüldüğü şekilde yoktur. Yerleşmede, akarsular tarafından derin bir şekilde yarılmış olan topoğrafyada oluşan vadilerle, mahalle sınırları çizilmiştir.

Sürmene içinde merkeze bağlı olan mahallelerin eski isimleri bölgenin Osmanlılardan önce sakinleri olan etnik grup Rumlara dayanmaktaydı. Yakın zamana kadar eski isimler kullanılmış, daha sonra Türkçeleştirilmiştir.

Yerleşmede mahalleler, merkez kısımları, sahildeki düzlükte kıyıya paralel yerleşmiş hükümet caddesinden başlayarak, vadilere paralel olarak yamaçlara doğru tırmanmaktadırlar.

Sokaklar ve Meydanlar: Osmanlı döneminden önce yerleşme dokusunda ulaşım, Osmanlı döneminde de olduğu gibi, bugün hala mevcut olan ve yol ağının ulaşamadığı noktalarda işlevlerini sürdüren taş kaplama patika yollarla sağlanmaktaydı. Yolların genişliği, yolda mevcut olan insan hareketi ile doğru orantılı olarak değişmektedir.

(155) Kuban, op.cit., s.164.

Bugün mevcut olan yol ağı;

- Sahil yolu
- Eski Trabzon Şosesi (Hükümet Caddesi)
- Tali yollar (Yeni açılmış toprak yol ve eski taş kaplama patika yollar)
- Tali yollarla bağlantılı, yerleşim birimlerin içindeki konutlara uzanan dar taş kaplama yollar şeklinde kademelenmektedir (Harita 4).

Sürmene yerleşmesinde, Rus işgaline kadar ulaşım ağı yok denecek kadar azdır. Bu döneme kadar belirli bir konuma gelmiş olan iki ticari merkez ve çevresindeki yerleşmeler dokuya hakimdir. İlçenin batısındaki ticari merkez Sürmene çarşısının (Humurgân çarşısı) Trabzon'la bağlantısı daha erken dönemlere eski ticaret yolu zamanına kadar dayanmaktadır. Fakat Zarha'daki çarşı ile Sürmene çarşısı arasında ulaşım ancak sahildeki kumluk üzerinden sağlanmaktaydı.

Yerleşmede, ilk başta net bir şekilde var olmayan ulaşım ağı, yerleşmenin doğu ve batı ucundaki çarşı merkezleri arasında Rusların 1916'da işgal zamanında bir yol açmalarıyla gelişmeye başlamıştır. Bu döneme kadar Trabzon'dan gelip Sürmene deresini bir köprüyle geçerek Sürmene çarşısında son bulan yol, bu bağlantı ile Soğuksu mahallesine kadar götürülmüştür. Bu yol Soğuksu mahallesinin sonunda bitmekte ve patika şekline dönüşmektedir. Yeni sahil yolu açıldıktan sonra yol devam ettirilmemiştir.

Rusların yapmış olduğu ve "Trabzon Şosesi" denilen yol bugün Hükümet Caddesi adı altında ilçenin gelişme aksını oluşturmaktadır. Yerleşmenin dağlar ve deniz arasında sıkışıp kalması, dokunun yoğunlaşmaktan çok yayılmasını zorunlu kılmıştır. Yerleşme içinde yol ağı, bu şose yolun yapımıyla işgalden sonra gelişmeye başlamıştır (Resim 4, 5, 6).

Yakın zamanda tamamlanmış olan, Doğu Karadeniz sahilinde uzanan "sahil yolu" yapılmıştır. Bölge içinde bütün yerleşmeleri birbirine bağlamakta olan sahil yolu, ilçede sahilin doldurulmasıyla, eski Trabzon

şose yoluna paralel olarak geçirilmiştir. Sahil yolunun yapımıyla bütün trafik yükü bu yola kaymış, Trabzon şasesi ilçe içi ana ulaşım yolu olarak, tali yolların bağlandığı ve yerleşmenin trafik yükünü toplayan yol durumuna gelmiştir.

Çevredeki köy yerleşmeleri ile bağlantıyı sağlayan tali yollar hükümet caddesine dik olarak vadiler boyunca içerilere kadar uzanmaktadır. Bunun yanında mahallelerin yukarı kısımlarında yer alan yerleşim birimlerine ulaşmak için, genişliği uygun eski taş kaplama yollar genişletilerek araba yolu haline getirilmiştir. Fakat topoğrafyanın çok eğimli ve uygun olması bunun her yerde yapılmasına olanak vermemektedir.

Yol ağının görünüşü, düz kıyı şeridine paralel olarak uzanan 1. ve 2. derecedeki yollara, hemen arkada başlayan dağların üzerinden bunlara dik olarak inen tali yollar şeklindedir. Yol ağı Sürmene çarşısı kesiminde daha yoğun olarak çevreden merkeze doğru, Zarha'da ise daha az yoğun olarak kademelenmektedir.

İlçede ana yollara bağlanan tali yolların bir diğer uzantısı, konut bölgelerine ve konutlara kadar uzanan taş patika yollardır. Bunlar mahalle içlerinde yukarılara ve iç kesimlere doğru kimi zaman yokuş yukarı, kimi zaman eğrisel bir şekilde doğa ile kaynaşmış olarak uzanmaktadır (Resim 7, 8). Düzgün bir yol dokusunun mevcut olmamasının nedenleri, topoğrafya ve arsa mülkiyetinin başlangıcına dayanmaktadır.

Yol ağının son basamağı olan, yerleşim birimlerinin özel yolu olarak niteleyebileceğimiz ve "çıkma sokak" olarak tanımlayabileceğimiz dar taş yollar, tali yollar olan yerleşim birimleri arası taş patika yolların bir uzantısı olarak konut girişine kadar uzanmaktadır. Bunlar topoğrafyanın eğimli olmasından dolayı, yerleşim birimine uzanan tali yolun altta veya üstte yerleşmesine uygun olarak bazen yokuş yukarı, bazen de yokuş aşağı inen taş basamaklı, iki kişinin geçebileceği genişlikte yollardır.

Çıkma sokak, boyut açısından olmasa da niteliği açısından yol

ağı içinde işlevsel bir kademelenme oluşturmaktadır. Bu tür yolların oluşumuna yol açan en başta topoğrafya olmak üzere, konuta daha fazla mahremiyet sağlanması ve ferdiyetçi tutum olarak gösterebileceğimiz sebeplerdir (Resim 9, 10).

Yerleşim dokusu içine, kılcal damarlar şeklinde sokulmuş olan yolları ana beslenmeyi sağlamaktadır. 2. derecede yol olan Hükümet caddesi özellikle çarşı kısımlarında genişleyerek veya bir çıkıntı meydana getirerek "meydan" ları oluşturmuşlardır.

Meydan olarak sayabileceğimiz, Orta mahallede Hükümet Caddesinin Zarha çarşısındaki kısmının genişlemesiyle oluşan alan etrafına çarşısı ve camiye toplayarak, çevre yerleşmenin bir toplanma yeri durumuna gelmiştir. Sürmene çarşısında Eski Cami önünde aynı durum tekrarlanmış, Hükümet caddesinin buraya ulaşan kısmı genişleyerek meydanı oluşturmuş ve aynı genişlik az ilerde iki kısma ayrılarak devam etmekte ve arkasına bir dükkan sırası daha yerleşmektedir. Meydanlar yerleşme içinde bilinçli veya planlı olarak değil doğal olarak oluşmuşlardır.

Dini ve Sosyal Yapılar

Cami: Yerleşim içinde kitleleriyle dokuya üçüncü boyutta bir farklılık kazandıran hakim elemanlardan biridir.

Cami, dinsel görevinin yanı sıra, bulunduğu yerdeki çevre halkını belirli zamanlarda toplayan, sosyal dayanışma olanağı sağlayan, Kur'an kursları gibi bazı eğitim işlevlerini yürüten, toplumsal iletişim merkezleri görünümündedir. Bunun yanında dokuya, silüet bakımından olduğu kadar, çekim gücüyle de katkıda bulunmaktadır. Bir toplanma merkezi durumunda olması çevrede bazı, kahvehaneler gibi mekanların oluşumunu hızlandırmıştır.

Sürmene yerleşmesinde, her mahalle sahilde son bulduğu kesimde bir camiye sahip olduğu gibi, iç kısımlarda da başka camiler bulunmakta-

dır. Kıyı kesiminde yer alan camiler, Soğuksu mahallesinde Yalı Camii, Zarha'da Orta Mahalle Yalı Camii, Çarşı içinde Eski Camii ve ön kısımdaki Yeni Camii'dir (Resim 11, 12, 13) (Harita 7).

Bugün yerleşmeye hakim eleman kentleşme ile dokuya girmiş olan yüksek yapılardır. Geleneksel dokunun hakim elemanı olan camiler ise, arka plana itilmiştir. Yani görüntü içinde, ilçenin girişinde bulunan Merkez Camii yoğun yapılaşma arasında kendini göstermekte ve bir odak teşkil etmektedir.

Geleneksel Konut: Anadolu Türk kentine özellik veren en önemli öge "konut" dur. Yerleşmelerin, yeşil görünümlerini sağlayan bol ağaçlı bir çevrede gelişen konutların fiziksel görünümleri aynı zamanda güçlü bir aile yaşamını da yansıtmaktadır.

Geleneksel konut, bulunduğu bölgedeki toplum yapısının, yaşama biçimi ve alışkanlıklarına uygun olarak biçimlenmiş halk kültürünün temsilcisidir. Aynı zamanda konut, insanın fiziksel ve kültürel çevresine hakim oluşuyla biçimlenmiştir.

Yerleşmede, geleneksel konut, bilinen son şekline uzun bir arayıştan, usta ve kullanım arasında süregelen işbirliği ile az ve yavaş değişen bir tasarım düzeni sonucunda ulaşmıştır. Konutun biçimsel ve mekansal oluşumunda belirleyicisi, toplumsal ve kültürel faktörler olmuş, buna karşılık, malzeme, iklim ve yapım yöntemleri, diğer bölgelerdeki örneklerinden farklı bir şekil almasını sağlamıştır.

Bu şekilde yılların deneyimiyle belirli bir seviyeye ulaşan geleneksel konut, 20.yy. ortalarına kadar varlığını devam ettirmiş, 20.yüzyıl ortalarında batılı etkilere, sosyal, ekonomik yapıda ve teknolojiye oluşan değişimler sonucunda geleneksel eve kadar inen değişimler olmuş ve bu köklü değişiklikler kendini yerleşmenin fiziki görüntüsüne kentleşme sonucu yapılaşma olarak yansıtmıştır.

Sürmene yerleşmesinde, konut gelişim bölgesi ilk zamanlarda, korsan ve sıtma tehlikelerine karşılık sahilde kurulmayıp orta ve yukarı kesimlerde, yerleşmeye uygun alanlarda konumlanmıştır.

Diğer bölgelerimizde yan yana olarak sıralanan ve toplu olarak görülen yerleşme şeklinin yerini Doğu Karadeniz Bölgesinde dağınık yerleşme almıştır. Topoğrafyanın çok eğimli olması ve tarıma uygun alanların az olması "yerleşim birimlerini" ortaya çıkarmıştır.

Yerleşim birimleri, çoğunlukla kıyılardaki düz alanların hemen arkasında başlayan yamaçlarda ve yukarı kesimlerde görülmektedir. Düz alanların azlığı bunu zorunlu kılmıştır. Bir yerleşim birimi, çevresinde tarıma uygun alanlar, konut üretimi için yardımcı eklentiler, tuvalet yapısı, sebze bahçesi birleşiminden oluşmaktadır. Yukarı kesimlerde yerleşim birimi içinde evden bağımsız olarak yer alan tuvalet yapısı, bugün Sürmene içinde evle bağlantılı çoğunlukla evden çıkıntı teşkil edecek şekilde yerini almıştır. Bunun yanında, arazi içinde yer alan, kapalı ekonomi sonucu ortaya çıkmış ve yerleşim biriminde gününü tarlada çalışarak geçiren insana yardımcı olmak üzere yılların deneyimiyle oluşmuş, fındık, fasulye, mısır vb. ürünlerin saklandığı, yiyeceklerin korunduğu ambarlar olan "paska" ve yaprak, ot, samanın depolandığı "merek" gibi yarı kapalı eklentiler birim içinde yerini almıştır.

İlçede, doğada yerleşmiş olan yerleşim birimlerinde birarada bulunan ev, paska, mercek üçlüsü kırmızı kiremitli damlarıyla arkada yeşil içinde yerlerini almıştır. Bu fonun önünde, hızlı bir kentleşme sonucu oluşan yüksek yapılar, Sürmene yerleşmesinin fiziki görüntüsünde iki zıt karakter ortaya koymaktadır.

Günümüzde halen devam eden hızlı kentleşme içinde geleneksel konutlar bütün değişmelere karşılık varlığını sürdürmeye çalışmaktadır. Ekonomik bakımdan farklı konuma gelerek tarımsal yapıdan uzaklaşanlar, ya ilçeyi terketmekte, ya da merkeze yakın yerleşerek daha konforlu bir yaşam istemektedirler. Toplum yapısındaki ani değişimler, gelişmeyi bera-

ber yaşayan ev-aile ikilisinde, konutun bu değişimler sonucu oluşan toplumun isteklerine cevap verememesine sebep olmuştur. Bu yeni isteklere karşılık kentleşme ile "apartman" denilen kagir yapılar ortaya çıkmıştır. Bugün, ilçede konforlu oldukları için en çok benimsenen ve ilçede halkın evlerini yıkarak yerine yaptıkları konut tarzıdır.

Bunun gerisinde geleneksel evler, yukarı kesimlerden merkeze doğru inen veya başka köylerden gelen aileler tarafından geçiş bölgesi olarak kullanılmaktadır. Bununla beraber tarımsal yapıdan uzaklaşılmayan kısımlarda işlevini sürdürmektedir.

Geleneksel dokunun hücresi olan feodal aile bütün sosyal ve fiziksel görüntünün yaratıcısı olmuştur. Bu aile düzeni 20.yy.a kadar bir kaç kuşağı bir araya toplayan kalabalık bir gruptu. Anadolu'nun her bölgesinde olduğu gibi, Sürmene yerleşmesinde de ev, kadın ve kadının yerleşme birimi içinde yaptığı işlere göre biçimlenmiştir. Bütün yük, ağırlıklı olarak kadının üzerinde bulunmaktaydı. Geleneksel konutun plan düzeninden bu açıkça görülmektedir. Ekmek pişirmek, meyve kurutmak tarlada çalışmaktan, ev içindeki işlere kadar herşey kadının üzerindeydi ve bu işlevlere bağlı olarak yardımcı eklentiler "paska", "merek" ortaya çıkmıştır.

Çok kuvvetli bir aile yapısından ortaya çıkmış olan ve zayıf örgütlenmiş kentliliğin sonucu, konut bölgelerinin ve tüm kentin biyolojik dokusu oluşmuştur⁽¹⁵⁶⁾.

Bugün, feodalaile düzeni yerini günümüzün modern ailesine bırakmıştır. Ortaya çıkan "çekirdek aile" ye bağlı olarak yapılarda, yeni isteklere göre şekillenmektedir. Sanayi öncesindeki gelişimini tamamlamış geleneksel ev günümüzün ailelerinin konfor isteklerini karşılayamamaktadır. Bu nedenle, ilçede en son seçilen yapılar olarak geleneksel konutlardan bazıları terkedilmiş bazıları içinde yaşayan ailenin ekonomik gücü oranında değişikliğe uğramış veya yıkılarak yerine yenileri yapılmıştır.

(156) Kuban, op.cit., sl.153.

İlçede hakim olarak "geleneksel konut" ve yeni konut biçimi "apartman" doku içinde yerini almaktadır. Fakat zaman ve yeni ihtiyaçlar geleneksel konut aleyhine çalışmaktadır.

Sürmene merkez yerleşmesinde daha fazla olmakla birlikte, yakın çevre köy yerleşmelerinde de geleneksel konut ortadan kalkmış, ustalar kaybolmaya başlamış, yeni teknoloji ve işçilik önem kazanmış, tercih edilir olmuştur. Yeni yeni oluşmaya başlayan bu yoz mimari, doku içinde hızla yerini almış gelişmiş ve yayılmaya başlamıştır.

Eski dokuda mevcut olup yıkılan geleneksel konutun yerini, beton yapılar almakta, renkli sıvalı badanalı, çoğunlukla yerleşmede görülen haliyle tuğlalı görünümüyle bırakılmış yapılar bir arada bulunmaktadır.

İlçe merkezindeki yerleşmeler gittikçe yoğunluk kazanmaktadır. Hizmet sektörlerinin ve ulaşımın artması, Trabzon kenti ile olan yakınlık sonucu, bu sektörlerde çalışmayı arttırmıştır. İlçe merkezindeki gelişme sonucu, konut dokusu yukarı kesimlerden aşağıya merkez çevresine yığılmıştır. Yerleşmedeki yaya ulaşım yolları ve araba yollarının azlığı, merkeze ulaşımı zorlaştırmaktadır. Eskiden merkezle fazla etkileşimi gerektirmeyen sosyal yapı, uğradığı değişimler sonucu, merkezle etkileşime girmiştir.

İlçede merkezin, düz ve dar saha olan kıyı kesiminde gelişmesi konut yapılarını da bu sahaya yöneltmiştir. Yeni kentleşme sonucunda ortaya çıkan apartman tipi, düz ve dar sahanın azlığı nedeniyle taban alanının dar tutulması ile yükselmeye başlamıştır. Bugün ilçede merkez ve Hükümet caddesi etrafında bu görüntü oluşmuştur.

Sürmene yerleşmesinin geleneksel konut dokusu, yakın zamana kadar merkeze yakın çevrelerde oluşmuştur. Bugün, bu doku, merkez ve yakın çevresinde, teknolojinin ve değişen yaşam şartlarının bir sonucu olarak farklılaşan görüntüsü ile yok olmakta, yalnız merkezden uzak yerlerde varlığını sürdürmektedir. İlçede, eşraf, tüccarlar, memurlar gibi üst sosyal grupların, merkeze yakın olma eğilimde olup merkez çevresinde ve çoğun-

lukla eski dokudakilere oranla daha konforlu olan (Boya, WC, mutfak), "kagir" yapılarda oturduğu gözlenmektedir. Eski dokuya gidildikçe orta tabakanın, yukarı kesimlere doğru ise çevre köylerden gelen tarımla uğraşan ailelerin oturduğu gözlenmektedir (Şekil 1).

2.2.2. KÖY YERLEŞMELERİ

Sürmene yerleşmesi, kıyıdaki düz alanlarda, vadi tabanlarında ve yamaçlarda görülen merkez yerleşmeye ek olarak, daha iç kısımlarda ve yukarı kesimlerde yer alan "köy yerleşmeleri"nden oluşmaktadır.

İlçe, köy yerleşmesi durumundan yarı kentsel merkez konumuna geçerken tarımsal yaşam özelliklerini kaybetmemiştir. Yamaçlardaki ve vadi içlerindeki köy yerleşmesi ile sahildeki düz alanlardaki yerleşmenin zaman zaman iç içe girmiş olduğu gözlenmektedir.

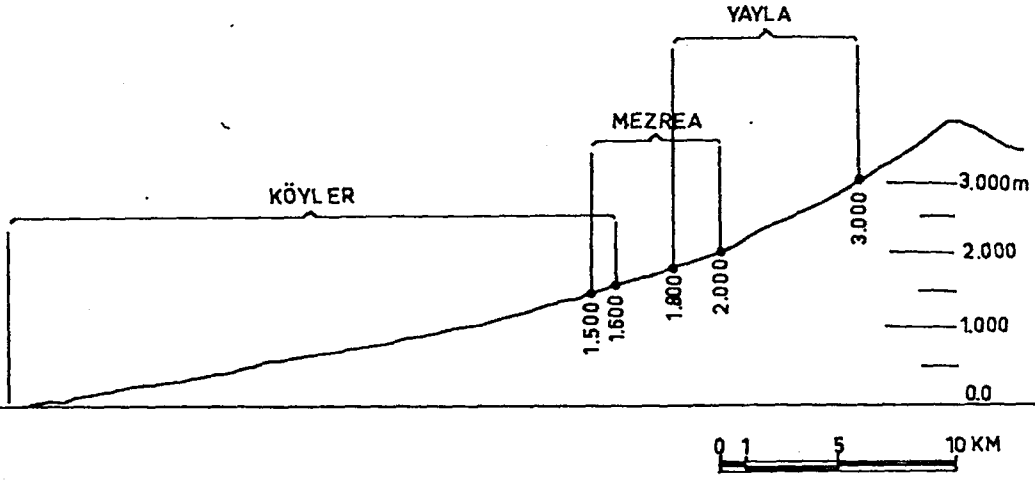
Doğu Karadeniz köyleri, Anadolu köy yerleşmeleri arasında yerleşme özellikleri açısından farklı bir konuma sahiptir. Dağınık yerleşme tipinin değişik örneklerini oluşturan bu köyler sahilten başlayarak 1500-1600 m. de sürekli yerleşmelerin üst sınırı olan 1500-1600 m. yüksek- lere kadar konumlanmıştır⁽¹⁵⁷⁾.

Köy yerleşmelerinin büyük bir kısmı 0-500 m. arasında kurulmuş olup, yerleşme vadi tabanları dar olduğu için daha çok vadi yamaçlarındadır. Vadi tabanları genelde dardır. Geniş olankısımlarda nem oranının çok fazla olması nedeniyle sağlık açısından yerleşmelerin yamaçlarda olmasına yol açmıştır⁽¹⁵⁸⁾.

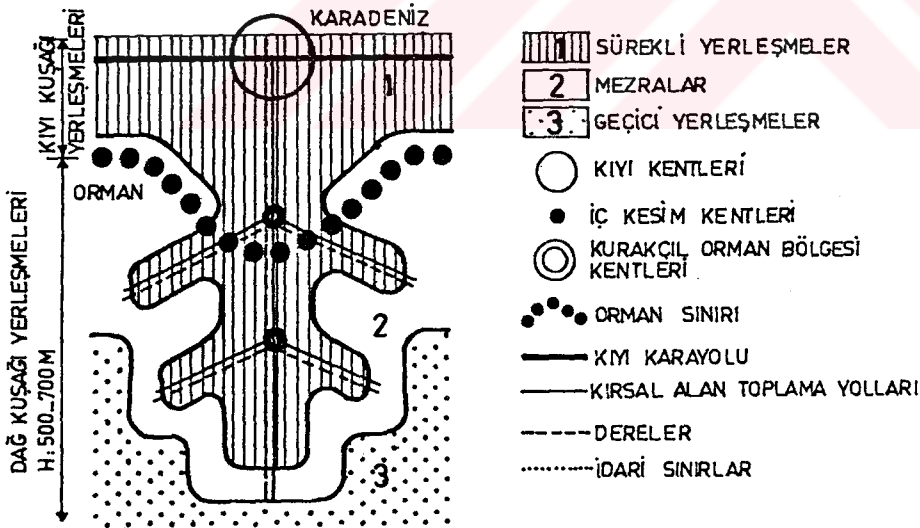
Yerleşmeler, dağlık Karadeniz topoğrafyası içinde, Doğu Karadeniz karakteristik yerleşmeleri olarak sırtta, yamaçta, etekte ya da vadide yer almaktadır. Kimi zaman çok dağınık olarak yerleşme (evler arası uzak-

(157) Sümerkan, M.Reşat, "Biçimlendiren Etkenler Açısından Doğu Karadeniz Kırsal Kesiminde Geleneksel Evlerin Yapı Özellikleri", s.97.

(158) Bilgin, op.cit., s.484.

TOPOĞRAFYA İÇİNDE YERLEŞMELER KESİTİ

Şekil 1 - BİR VADİ (HAVZA) YERLEŞİMİ (M. REŞAT SÜMERKAN, S.98)

lık uç sınırdadır), kimi zaman dağınık yerleşme (evler arası uzaklıklar azalmıştır), kimi zaman gruplar halinde yerleşme (evler köy sınırları içinde birkaç ana grupta toplanmış, bu gruplardan biri merkez görevini üstlenmiştir), bazen de dizi yerleşim (bir sırtta ya da yol güzergahında evlerin sıralanmasıyla) görülmektedir. Dağınık yerleşmede yakın akraba evleri ve eklentiler bir küme halinde gözeçarpar. Komşu ve uzak akraba evleri 40-50 ile 300-500m arasında değişen uzaklıklardadır⁽¹⁵⁹⁾.

500-1000 m. arasında köy yerleşim alanı azdır. Köy yerleşmelerinde evler arazinin başucunda vadi tabanına paralel olarak ve bütün evlere hakim olacak şekilde yerleşmiştir. Topoğrafyanın çok eğimli olmasından dolayı dağınık yerleşme hakimdir. Evler arası 200-300 m arasında değişmektedir.

Dağ köylerine çıkıldıkça evlerin tarım alanlarının daralmasından ötürü birbirine daha yakın ve paralel yapıldığı gözlenir⁽¹⁶⁰⁾ 1800-2800 m arasında bölgede geçici "yayla" yerleşmeleri başlamaktadır. Yayla yerleşmeleri köy yerleşmelerinin üst sınırından sonra görülmektedir⁽¹⁶¹⁾. Haziran, Temmuz, Ağustos aylarında nüfus yoğunluğu sahilde ve vadilerde azalmakta buna karşılık dağlarda artmaktadır.

Yaylalarda yerleşme köylerin aksine toplu haldedir. Yamaçlarda kurulan yaylalar, küme halinde vadi tabanına paralel şekilde dizilirler⁽¹⁶²⁾. Bu kesimlerde, bazen vadinin biçimini izleyecek şekilde yolda geçmektedir. Bu şekilde olduğu zamanlarda yolun iki tarafında dizilme görülür. Toplu olarak yerleşmek, biraz da tabiata, sosyal ve ekonomik problemlere karşı dayanışma içinde olabilmekten kaynaklanmaktadır. "Oba" lar ise yaylalar gibi geçici yerleşme yeri olup, dağınık yerleşme gösterirler. Yaylalar ve obalar isimlerini bulundukları yerden veya ait oldukları köy ve köylülerden almaktadırlar⁽¹⁶³⁾.

(159) Sümerkan, op.cit., s.84.

(160) İbid.

(161) Özgüner, Orhan, Köyde Mimari, s.3.

(162) İbid.

(163) Sümerkan, M.Reşat, "Biçimlendiren Etkenler Açısından Doğu Karadeniz Kırsal Kesiminde Geleneksel Evlerin Yapı Özellikleri", s.86.

Diğer geçici yerleşme yeri "mezrea"lardır. Mezrealar ise yayla döneminden önce ve sonra yaklaşık bir ay kalınan geçici barınma yerleridir⁽¹⁶⁴⁾.

Diğer bölgelerimizdeki toplu köylerde olduğu gibi, köylerde aileler silinip, köy halkı bir bütün olarak karşımıza çıkarken dağınık Karadeniz köylerinde aile, şahsiyet kazanmış olarak karşımıza çıkmaktadır.

Dağınık yerleşme, topoğrafyanın elverişsizliği nedeniyle çevrede en çok görülen yerleşme tipidir. Osmanlı döneminden önce de, aynı dokunun varlığı Aksu köyü merkezinin üst kısmında yerleşmiş olan Üstündal (Karakanzı) köyünde de görülmektedir. Köy yakın çevresinde yapılan araştırmada terkedilmiş bir manastır, doğa içinde kaybolmuş durumdadır. Buna, yerleşim birimleri olan konutlar 300-500 m. mesafelerde yer almaktadır. Topoğrafya içinde dini binaların ve konutların topoğrafyaya uyarak yerleştikleri görülmektedir. Yerleşme üzerinde ana belirleyici topoğrafya olmaktadır.

Dağınık köy yerleşmeleri arasında köy insanların toplanacağı merkezler mevcuttur. Bunlar birkaç köye birden hizmet vermektedir. İçinde kahvehane, cami, dükkan gibi ögeler yer almakta ve bir köy gibi kendi başlarına varolmaktadırlar⁽¹⁶⁵⁾.

Aksuhanları denilen merkez, tarihi ticaret yolu üzerinde ve içinde sadece alışveriş için dükkanlar, kahvehane, fırın vb. dükkanlar bulunmaktadır. Vadi tabanında düz alanda kurulmuş olan merkez, yukarı kesimlerde yamaçlarda yerleşmiş olan 300-500 m. arasında değişen uzaklıklarda yer alan konutlara hizmet vermektedir. Bunun yanında haftada bir gün kurulan Sürmene içindeki pazar, ana ihtiyaçların giderildiği birinci merkez görevini görmektedir.

(164) *Ibid.*

(165) Sümerkan, *op.cit.*, s.84.

BÖLÜM 3. SÜRMENE-SOĞUKSU MAHALLESİNİN GELENEKSEL YERLEŞME DOKUSUNUN FİZİKSEL DEĞERLENDİRMESİ

3.1. COĞRAFİ YAPI

Soğuksu mahallesi Sürmene'ye bağlı ikinci büyük mahalledir. Kuzeyden Karadeniz sahiline, güneyden Ormanseven Köyüne, doğudan Balıklı mahallesine, batıdan da Orta mahalleye Zarha Deresi ile sınır teşkil etmektedir⁽¹⁶⁶⁾. Soğuksu Mahallesi, ilçenin Kuzeydoğusunda konumlanmıştır (Harita 6) (Resim 13).

Yerleşme noktaları, sahilde Trabzon-Rize devlet karayolu arkasında kalan dar kıyı şeridinden başlayarak, hemen arkada yükselen dağların denize bakan yamaçlarında ve Zarha deresinin oluşturduğu vadide, dereye bakan yamaçlarda bulunmaktadır.

Sahilde kıyı şeridinden başlayan konut dokusu, yukarı kesimde yanyana bahçe içinde, eski Trabzon şosesi üzerinde dizilirken, yamaçlarda tarlalar içinde tarlaya hakim konumda yerleşmiştir.

(166) İbid.

Konut iç kısımlara gidildikçe mahalle; sahil mevkii, hastahane civarı mevkii, Üç Kızlar çeşmesi mevkii, Reisoğlu Mevkii, Kıranda Mevkii, Dere içi mevkii, Karaosmanoğlu Ali Rıza Efendi Mevkii, Kalandoz Mevkii, Çeşmeli Mevkii, Rimit ve Mektep Düzü Mevkii, Regan Mevkii, Odabaşlı Mevkii, Saffet Beyli Asamadoz Mevkii, Kuşiliya Mevkii, Kosif Mevkii, Kırmızı Toprak Mevkii, Ologma Mevkii, Panika Mevkii, Livat Mevkii, Kayalı Mevkii, Musali Mevkii, Altıncıdağ Mevkii (Safrataşı), Koyun yatağı Mevkii, Kilise Mevkii, Kaban mevkii olmak üzere, mahalle mevkilerine ayrılmış ve her mevkii ayrı bir yerleşim birimini oluşturmuştur⁽¹⁶⁷⁾.

Sürmene nahiyesi 1873 yılında kaza olunca, 1876 yılında Sürmene belediyesi kurularak; Soğuksu mahallesi Orta Mahalle, Çamlıca Mahallesi, Çarşı Mahallesi olarak teşkilatlandırılmıştır⁽¹⁶⁸⁾.

Ulaşım: Ruslar zamanında yapılmış ve ilçenin doğu ve batı ucunun birleşmesi sağlanmış olan eski Trabzon şose yolu, Çarşı mahallesini de Sürmene deresi yanından, ilçenin doğu ucu olan Soğuksu mahalesine doğru, doğrusal bir hat izlemektedir. Bugünkü adıyla "Hükümet caddesi" olarak isimlendirilen yol, Zarha çarşısındaki taş köprü kenarından araba yolu ile dereyi takip ederek, mahallenin; mevkilerine kollara ayrılmaktadır.

Bu ana yoldan başka devlet hastahanesi bitişiğinden ve Bağ-Kur evleri bitişiğinden ayrı noktalardan başlayan yollar Reisoğlu mevkiinde birleşmektedir. Bu yolun bitiminde, eski geleneksel yollardan "Kayık yolu" ile, yaya ulaşımı olarak irtibatlıdır⁽¹⁶⁹⁾.

Mahalle içlerinde yukarılara ve iç kesimlere doğru taş kaplama yaya yolları mevcuttur. Kimi zaman yokuş yukarı merdivenli, kimi zaman eğrisel bir şekilde doğa ile kaynaşmış şekilde duran yollar ulaşımı sağlamaktadır (Resim 7,8).

(167) Bilgin Mehmet, "Soğuksu (Gölonsa) Mahallesi", s.5.

(168) İbid.

(169) Bilgin, op.cit., s.528.

Bu yolların haricinde, büyük tarlalar içinde yerleşmiş olan konutlara ulaşmak için, konutların özel yolları haline dönüşmüş taş basamaklı dar yollar mevcuttur (Resim 10,12).

Alt Yapı Olanakları: Bugün belediye hudutları içinde, biri kaynak suyu diğeri kuyu suyu olmak üzere iki çeşit su bulunmaktadır. Kaynak suları hanelere dağıtılmak üzere, 1 tane Balıklı Mahallesi, 2 tane Soğuksu Mahallesi, 2 tane orta mahallede mevcut beş depoda toplanmaktadır. Ayrıca ilçede bir de keson suyu mevcuttur⁽¹⁷⁰⁾.

Bugün hizmet vermekte olan kaynak ve keson kuyu suları ile ilçe su ihtiyacı tam anlamıyla sağlanamamıştır.

İlçenin eskidokusunda halen mevcut olan çeşmeler, suyun evlere kadar getirilmesi üzerine işlevlerini yitirmiştir. Çeşmelere gelen ve burada toplanan kaynak suyunun ilçenin belirli yerlerinde yapılan depolarda toplanması sağlanmıştır. Bu yüzden suları akmayan bazı çeşmeler yokolmaya bırakılmıştır.

Suyun evlere kadar getirilmesinden önce yerleşim içinde belli noktalarda düzenlenen çeşmelerden su "istemli" adı verilen yaklaşık 30 kg. ağırlığında bakır kaplarla konutlara taşınmaktaydı. İmar sınırları içinde yapılan incelemelerde yukarı kesimlerde, yamaçlarda yerleşme dokusu içinde bugün hala akan çeşmelere de rastlanmıştır.

İlçenin elektrik şebekesi Kuzeydoğu Anadolu Bölgesi enterkonnekte sisteminden beslenmekte, şebekeye giriş Sürmene deresi kenarındaki bir ana trafo ile sağlanmaktadır.

Kanalizasyon sadece merkezde mevcuttur. Yörede mevcut olan foseptik sistemidir. Çoğu konutta yapılan incelemelerde, mutfak olarak kullanılan kısımlardaki gider tarlaya verilmiştir. Banyo giderleri de dışarı verilmiş ve WC giderleri de bir yerde toplanmaktadır.

(170) Bilgin, op.cit., s.5.

İlçenin eski dokusunda drenaj sistemi, konut çevresinde, yapılış zamanından kalma ve yine kullanılmakta olan ve bahçe içinde kazılarak yönlendirilmiş olan gider kanalları mevcuttur. Bugün bunlar tuvalet giderleri harici için kullanılmaktadır. Taş kaplama sokak dokusunun iki tarafında bu tür oluklara rastlanmaktadır.

Belediye tarafından toplanan çöpler ilçenin 5 km batısında bir bölgeye boşaltılmaktadır.

İlçede eski dokuda ısıtma soba ile sağlanmaktadır. Geleneksel konutlarda mevcut olan, hem yemek pişirilmesi için ateş yakılan, hem de odanın ısıtılmasında kullanılan ocakların çoğu örülmüş bazıları da işlevlerini yitirmiştir.

Demografik ve Sosyo-Ekonomik Özellikler

Soğuksu mahallesi 2926 kişilik nüfusuyla ikinci büyük mahalleyi oluşturmaktadır. Nüfusun büyük kısmı mahallenin yukarı kesiminde ikamet etmektedir⁽¹⁷¹⁾.

Sahil kesiminde yapı yoğunluğu daha fazla olmasına rağmen, sahilde dar olan yerleşme alanı yukarı çıktıkça genişlemektedir.

Mahalle halkı Rus işgalinden önce, işgalden sonra mübadele yoluyla Yunanistan'a gitmiş olan Rumlarla birlikte oturmaktaydı.

Tanzimattan sonra Soğuksu (Gölansa) İslam ve Rum olmak üzere iki ayrı muhtarlık olarak teşkilatlandırılmıştır⁽¹⁷²⁾. Bu devirde, kilise mevkiinden çarşıya kadar olan kısımda müslümanlar, diğer istikamette Rumlar oturmaktaydı⁽¹⁷³⁾.

(171) *İbid.*

(172) *İbid.*

(173) Bilgin, *op.cit.*, s.165.

Mahallede 487 çiftçi ailesi mevcut olup, tarım hakimdir. 500 dönüm fındık arazi yanında, narenciye, mısır, elma, incir üretilmekte, fındık ve çay ürünler arasında başı çekmektedir. Hizmet sektöründe çalışan nüfus yanında, tarım sektöründekiler çoğunluğu teşkil etmektedir.

Hızlı değişimler sonucunda ortaya çıkan sosyal yapıdaki değişimler, aile yapısına kadar inmekte ve çekirdek aile geniş kırsal ailelerin yerine, gerek kentsel gerekse kırsal bölgelerin egemen aile yapısı haline gelmektedir.

Konutlarda oturan aileler çoğunlukla, eski feodal aile düzeninden (ana, baba, evlenmiş oğul, eş ve çocuklar-evlenmemiş kızlar ve oğulların oluşturduğu düzen) parçalanarak çekirdek aileye dönüşmüşlerdir. Konutlarda görülen yatay ve düşey bölünmeler çekirdek aileye geçişin sonucunu göstermektedir. Eskiden aynı çatı altında birkaç hane olarak oturabilen ataerkil aile, bugün aynı çatı altında olsa bile mekanlarını birbirinden ayırmış durumdadırlar. Bunda sosyal değişim yanında, gelir yollarının farklılaşması sonucunun da olduğu anlaşılmaktadır.

Bugünkü konutlarda oturan ailelerin, bir kısmı devamlı oturmakta, bir kısmı Trabzon'da oturup devamlı gidip gelmekte, bir kısmı da başka mahalle veya köylerde oturup yazın fındık zamanı bu kesimdeki evlerine gelmektedirler.

3.2. FİZİKSEL ÇEVREYİ OLUŞTURAN MİMARİ VE FİZİKSEL VERİLERİN ÇÖZÜMLENMESİ

Soğuksu mahallesi içinde incelenen fiziksel çevre, burada yaşayanların hareket, iş, barınma, üretim gibi eylemlerini çevreleyen bir mekandır. Bu çevre geçmişte kendiliğinden oluşmuş, ortak bir kültürün ifadesi olmaktan doğan, ortak özellikleri bulunan ve bütünsel bir görüntüyü yansıtmasıyla beraber, yeşil içinde dağılmış ve onlarla bir bütünmüş gibi duran yapılarıyla oluşturduğu, geleneksel dokusuyla yapı yoğunluğu ve hareketlilik açısından Sürmene yerleşmesi bütününden yalıtılmış gibi dur-

maktadır.

Yakın zamana kadar yalnızca konutların bulunduğu bir yerleşme alanı olarak kalmış, konut bölgesi içinde ticari eylemler oluşmamıştır. bunun sebeplerinden biri eski geleneksel merkezlerden biri olan bugünde devam eden Zaruha çarşısının, Soğuksu mahallesini ve Orta mahalleyi birbirinden ayırmakta olan Zarha deresi yakınında kurulmuş olmasıdır. Burada mevcut olan çarşı, her iki mahalleye de hizmet vermiş ve vermeye devam etmektedir. Bunun geri kalan kısmında ise konutlar, büyük alanlara yayılan tarlalar içinde yerlerini almaktadır.

Mahallenin içinde ticari eylemlerin yer alması yakın zamanlarda başlamıştır. Büyük sıklıkla olmamakla beraber kendini göstermektedir. Küçük imalat kolları için gerekli olan imalathane kısımları dere yakınında yapılmaktadır. Daha önceleri imalatı yapılan iş kollarından biri kayk yapımıydı. Mahallenin yukarı kısımlarında sahilden 2-3 km. yukarıda evlerin önünde küçük kayık tersaneleri blunmaktaydı. Ev kenarında yapılan kayıklar yamaçlardan kaydırılarak, bugün hala mevcut olan kayık yolundan sahile, denize indirilmekteydi. Yaklaşık 1,5-2 km olan bu yol taşlarla yapılmış büyük bir kısmı bozulmadan bugüne kadar gelmiştir. Soğuksu Mahallesi, bir zenaat türü olan bıçakçılık konusunda merkez durumuna gelmiş ve 1953 yılında bıçağın yasaklanmasından sonra aile tezgahları yok olmuştur⁽¹⁷⁴⁾.

1970 yıllarında başlayan eğitim ve sağlık kuruluşları yerleşmenin çehresini değiştirmiştir.

3.2.1. YAPI ALANLARI

Soğuksu mahallesi fiziksel mekanının en belirgin özellikleri, yapıların büyük çoğunluğunun konutlardan oluşması ve bu konutların büyük alanları kaplayan ekili arazinin oluşturduğu yeşil içinde kırmızı kiremitli çatılarıyla ortaya çıkmalarıdır (Harita 8).

(174) Bilgin, op.cit., s.5.

Dokuya sonradan katılan sağlık ve eğitim kuruluşları sahil kesiminde ve yol bantı üzerinde yer almaktadır. Bunlar büyüklükleri itibarıyla doku içinde farkedilmektedir.

Mahalle doku itibarıyla yeşil bir örtüyle kaplı gibi gözükmemektedir. Alanın bütününe yakını, çay, fındık tarlaları konut ve yakınındaki sebze, meyve bahçelerinin oluşturduğu yerleşim birimlerinden ibarettir.

Dinsel ve Sosyal Amaçlı Yapılar

Soğuksu mahallesinde sahilde Zarha Deresi kenarında bulunan, Soğuksu Yalı Camii: yukarı kesimlerdeki Soğuksu Orta Camii, yanısıra İmar hudutları dışında bulunan 2 camii ile beraber toplam 4 camii bulunmaktadır.

Soğuksu Yalı Camii, Zarha deresi kenarında mevcut mezarlıkla iç içedir. Yanında hayratı ve İmam evi ile bütünlük göstermektedir (Resim 14).

Camiinin girişindeki son cemaat bölümü, beşik çatı şeklinde olan çatının ön taraftan ileri uzatılarak, ahşap dikmelerle dengelenmesi ile elde edilmiştir. İçeri düz lentolulu bir kapı ile girilmektedir. Cephelerde pencereler düz taş lento olarak yapılmıştır. Üst sırada tepe pencereleri bulunmaktadır.

Soğuksu Orta Camii: Mahallenin yukarı kesiminde yer almaktadır. Cami 1985 yılında aynı yerde bulunan eski camii yıkılarak yerine yapılmıştır.

Orta Mahalle Yalı Cami: Soğuksu Mahallesi ile Orta Mahallenin bulunduğu noktada bulunan Orta mahalle Yalı camisi, dokuya olan katkısı ve tarihi Zarha çarşısı içinde bulunması nedeniyle incelenmiştir. Cami yaklaşık olarak 100 yıllıktır (Resim 15).

Kilise: Sürmene içinde ve hristiyanların bulunduğu çevre köylerde bugüne kadar ulaşmış olanlar mevcuttur. Bazısı camiye çevrilmiş durumda (Dirlik Köyü, Cida camisi), bazısı doğa içinde yarı harabe, kimide bütünüyle yıkılmıştır.

Orta Mahallenin ve Soğuksu mahallesinin yukarı kesimlerinde bulunan kiliseler yıkılmış ve kesme taşları, Sürmene çarşısındaki 1961 yılında yapılan Yeni Caminin duvarlarının yapımında kullanılmıştır.

Çeşmeler: Suyun evlere kadar getirilmediği dönemlerde konutların su ihtiyacını karşılayan çeşmeler, her mahallede olduğu gibi soğuksu mahallesinde de belirli noktalarda, su şebekeleri olarak konumlandırılmıştır.

Bugün imar sınırları içinde yapılan incelemelerde rastlanılan çeşmelerden Hükümet Caddesi üzerinde üç noktada bulunan çeşme bütün işlevini yitirmiş doğa içinde kaybolmuş şekildedir (Resim 16).

Soğuksu mahallesinin üst yerleşimlerinde rastlanılan iki çeşme, işlevlerine devam etmektedir (Resim 17).

Çeşmeler tümüyle kesme taştan yapılmış, arka kısımlarında doğadan gelen suyun biriktiği su hazneleri bulunmaktadır.

Bunlardan başka Yalı Camii yanındaki hayrat ve Orta Mahalle Yalı camiindeki çeşmeler işlevlerini korumaktadır.

Kamu Yapıları:

Soğuksu Mahallesinin, sahil kesiminde yer alan eğitim yapıları, Cevher Özden Kız Meslek Lisesi ve Kız Sanat Okulu, Çehreliler mevkiinde Çehreliler İlkokulu ve sahildeki Hasan Tahsin Kirali İlkokulu'dur.

Cevher Özden Kız Meslek Lisesi 1979 yılında eğitim ve öğretime

başlamıştır⁽¹⁷⁵⁾. Lise kız öğrencilerinin yanında ev hanımlarına da kurslar düzenlemektedir.

Nazmi Kalafatoğlu Eğitim Merkezi, 1987'den itibaren yabancı dil eğitimi başlamıştır. KTÜ bünyesinde yer alan okulda doktora yüksek lisans öğrencileri ve araştırma görevlileri eğitim yapmaktadır⁽¹⁷⁶⁾.

Hasan Tahsin Kırallı İlkokulu, 1955-1956 yılında eğitime başlamış Sürmene'nin ikinci eski ilkokuludur.

Sürmene ilçesinin bütün sağlık teşkilatını bünyesinde bulunduran Sürmene Hastahanesi 1976 yılında faaliyete geçmiştir⁽¹⁷⁷⁾.

Ticaret Yapıları:

20.yy'dan önce birçok zanaat dalı ilçe içinde hakim durumdaydı. Teknolojinin gelişmesiyle birlikte geleneksel yolla imalatı yapılan zanaatlar bir bir kaybolmuştur.

1825-30 yılları arasında Osmanlı sanayisi gerilemiş, Avrupa mallarının ithalatı ile el zanaatlarının üretimi düşmüş, küçük endüstri büyük sarsıntıya uğramıştır⁽¹⁷⁸⁾.

Tüfekçilik ve bıçakçılık da Sürmene'de oldukça revaçta olan zanaatlardan biri olup 1953 yılında cumhuriyet hükümetinin silah imalatını yasaklamasından sonra Soğuksu Mahallesi'nde birçok aile tezgahı bir bir yok olmuştur. Bıçakçılıkta bu yasaklamadan etkilenmiş fakat günümüzde bazı ustalar geleneksel metotla yapıma devam etmektedir.

Soğuksu mahallesi sınırları içinde kalan kısımda, yeni görüntüde

(175) Bilgin, op.cit., s.348.

(176) İbid., s.528.

(177) İbid., s.30.

(178) İbid.

etkili olan apartman yapıları görülmektedir. Yapılan konutların altı ticaret, üst katları konut olarak düzenlenmiştir. Apartman katlarında yer alanlar arasında eczane, bakkal, küçük imalat dükkanları bulunmaktadır.

Soğuksu mahallesini etkileyen ve Orta mahalle ile birleşim noktasında dere kenarında bulunan, tarihi oldukça eski olan çarşı içinde ise, fırın, manav, kahvehane, mobilya imalatçıları, bakkal dükkanları, ticaret yapıları arasındadır.

Konutlar

Soğuksu mahallesinde fiziki mekanın temel bileşeni olan konutların büyük çoğunluğu, arazi içindeki konumları ve plan tipleri itibarıyla, Sürmene yerleşmesi genelindeki konutlar hakkında bilgi edinmemize yardımcı olmaktadır. Konut, yöre insanının kendine özgü yaşam biçimleri doğrultusundaki, sosyal ve kültürel isteklerinin, plan düzeni ve yapısal ayrıntıların çözümüne etkileriyle oluşmuştur.

Sürmene geneline örnek olarak alınan Soğuksu mahallesi imar sınırları içindeki konutların tümü gözönüne alındığında yapım teknolojlisi ve mekan düzenleme ilkeleri açısından 3 değişik grubun varlığı görülmektedir.

Geleneksel Konutlar:

Soğuksu mahallesi imar sınırları içinde yapılan incelemelerde geleneksel Karadeniz evine özgü özellikleri taşıyan ve plan tipleri itibarıyla belirli gelişim safhalarını yansıtan konutlara rastlanmaktadır. Fiziksel mekan öğeleri sınıflandırıldığında, yerleşmenin korunmaya değer en önemli ögesini bu yapılar oluşturmaktadır.

Çevreye Uyumlu Konutlar:

Mahalle imar sınırları içinde tasarım özellikleri ve yapılanma

koşulları açısından daha önce biçimlenmiş ada ve parsellerin verileri ile bağımlı yaşam biçimleri açısından geleneksel konutlarla temelde önemli benzerlikler gösteren yapılardır. Daha çok, kullanılan yapım teknolojisi ve gereçler yönünden geleneksel konutlardan ayrılırlar.

Büyük ve hisseli parsellerin bölünüp paylaşılmasıyla ortaya çıkan arsalar üzerinde yapıldıkları için eski kent dokusundaki bahçe alanlarının küçülmesine sebep olmuşlardır.

Çevreye Aykırı Konutlar

İçlerinde beş veya daha fazla sayıda ailenin ayrı mekanlarda barındığı "apartman" tipi yapılar, yaşam biçimi, komşuluk ilişkileri ve biçimsel özellikleri açısından, geleneksel ve çevreye uyumlu konutlardan farklılık gösterirler.

Dört ve daha fazla kat adetleri, tarihsel çevreye uymayan gereçleri, yapım teknolojileri ve planlama anlayışları ile Soğuksu mahallesinin ve genelde Sürmene yerleşmesinde görülen, aynı türdeki eğilimlere sahip yapılarla, genel dokuyu ve silüeti olumsuz yönde etkilemektedirler.

Yaşam tarzının bir sonucu olarak doğaya yönelik, hatta iç içe olan geleneksel konutlarla, bir geçiş ögesi durumunda olan doğadan fazlasıyla kopmamış, fakat bazı yönleriyle gelenekselden ayrılan konutlar yanında "apartman" tipini oluşturan yapılar tam bir tezat şeklindedir. Doğadan tamamen kopuk olarak arazi üzerinde yükselen yapılar geleneksele aykırı düşmektedir.

19. yy. ikinci yarısından sonra, çağın değişimi ile ortaya çıkan "apartman" tipi yapılar, sosyal yapıdaki değişim, zaman içindeki teknolojik değişimler, mekana bağımlı değişim ve farklılaşmalar sonucunda ortaya çıkmıştır.

3.2.2. ULAŞIM ALANLARI

Sürmene yerleşmesi içinde olduğu kadar, Soğuksu mahallesinde de yollar 4 gruba ayırabiliriz:

- . 1 dereceden ana yol, (yani sahil yolu)
- . 2. dereceden ana yol (Eski Trabzon Şosesi)
- . Üst iki gruba dikey olarak bağlanmış tali yollar
- . Tali yollardan evlere kadar uzanan taş kaplamalı yollar.

2. dereceden ana yol durumunda olan eski Trabzon Şosesi düz bir hat halinde yerleşmenin iki ucunu birbirine bağlamaktadır. Yol dokusu "Arnavut Kaldırımı" tipindedir (Resim 17).

Tali yol dediğimiz, eski Trabzon şosesine bağlanan yollardan, hastahane yanından yukarı çıkan yol, mevcut bir taş yolun bozulmasıyla yapılmıştır. Bunun haricinde dere kenarından devam eden ve mahalle iç kısımlarına uzanan yol asfaltlanmış araba yoludur. Hastahane yanından yukarılara uzanan yol başlangıcı beton olup, devamı stabilize'dir. Geri kalan yollar, eski taş kaplama dokusunu korumakta olup, kimi yerde düz ve eğrisel hat izlemekte, zaman zaman topoğrafyadan dolayı basamaklı hale dönüşmektedir. Bunlardan en önemlisi işlevinden dolayı adını almış olan "Kayık Yolu"dur. Bugünkü durumuyla kooperatif yanından başlayan yolun başlangıcı yol genişletme ve düzeltme çalışmaları sırasında özgün dokusunu kaybetmiş, 70 m. sonra yukarılara doğru devam eden yol özgün taş kaplama merdivenli yapısına kavuşmuştur.

Yaklaşık 100 m. sonra hastahane yanından çıkan yolla birleşen yol, dokusunu, tekrar kaybetmekte ve araba yolu olarak yaklaşık 250 m. yukarı çıktıktan sonra, dağın üst kısımlarına doğru özgün yapısına tekrar kavuşmaktadır. Bu yolun genişliği diğer taş kaplamalı tali yollara nazaran geniş tutulmuş olup, adından anlaşılacağı gibi kayıkların geçmesine elverişli boyutlarda yapılmıştır.

İmar Sınırları içinde, şose yola dik olarak bağlanmakta olan yol-

lardan biri, topoğrafyadan dolayı merdivenli bir çıkışla başlayıp, boyutu insan ölçeğine göre (yanyana iki insan geçebilecek genişlikte) ayarlanmış olan yol, iki yanından akıntılı olan ve yanlarından dizilmiş olan evlerin arasından yukarıda toprak, taş döşeli doğal yola kadar uzanmaktadır (Resim 7, 8, 10, 16).

Bunların haricinde işlev olarak tali yol olan, fakat boyut olarak çok dar özgün dokulu taş yollar, doğa içinde bir ağ gibi dolaşmakta, kimi zaman topoğrafya ile uyumlu olarak merdivenli hale dönüşmekte, kimi zaman düz veya eğrisel hatlar çizerek doğa içinde yayılmaktadır.

Yol boyutları insan trafiğinin azaldığı kısımlarda daralmakta, yoğun insan trafiği olan kesimlerde artmaktadır. Yol ile ev arasındaki bağlantıyı yoldan başlayarak, doğal ayırıcı olan yeşil alanı geçerek eve uzanan ve evin özel yolu haline gelmiş taşlı yollar sağlamaktadır.

Yeşil Alanlar:

Diğer bölgelerde sokak-avlu-ev ilişkisi gözükmemektedir. Fakat Karadeniz bölgesinde yerleşime, yanyana bitişik olarak yerleşim gösteren küçük Anadolu kentlerinden farklılaşmakta, topoğrafyanın olumsuzluğu nedeniyle büyük alanlar içinde yerleşen konutun doğal ayırıcısı görevini avlu yerine yeşil alan üstlenmiştir.

Tarım elverişli alanların azlığı tarlanın geniş alanlara yayılmasına sebep olmaktadır. Böyle gelişen bir ortamda da ev doku içinde tarla ya hakim bir şekilde konumlanmaktadır.

Dokuya bakıldığında doğa yemyeşil bir örtü olarak karşımıza çıkmaktadır. Bunda en büyük rol Doğu Karadenizin bol yağışlı iklimi üstlenmektedir.

Buna karşılık dağlardan, yamaçlardan sahil şeridine inildikçe evlerin yakınlaştığı görülmekte yeşil dokudaki parçalanma fazlaşmakta sahilde ise yeşil doku aza indirgenmektedir.

3.3. GELENEKSEL DOKUNUN ÇEKİRDEĞİNİ OLUŞTURAN KONUTUN İNCELENMESİ

3.3.1. GELENEKSEL KONUTUN YERLEŞME İÇİNDEKİ YERİ VE DURUMU

Sürmene yerleşmesi, vadi tabanları ve kıyı boyunca uzanan düzlükler dışında, kıyıda düzlüklerin hemen arkasında yükselmeye başlayan dağlar üzerinde görülmektedir.

Doğu Karadeniz'in fazla eğime sahip arazisi üzerinde, insanlar ekonomik ve tarımsal faaliyetlerini sürdürecekleri yerleri seçerken, topoğrafyanın ağırlıkta olduğu gözlenmektedir. Tümü eğimli arazi üzerinde kurulmuş olan yerleşme ve evlerin, yönlenme açısından topoğrafyaya uymaktan başka seçenekleri yoktur. İlçede yapılan incelemelerde başlıca etkenin olduğu gözlenmiştir.

Arazi içinde tarlaların, ekilecek alanların yer seçimine önem verilmektedir. Yerleşmede uygun eğim ve iyi toprağa sahip alanlara konut kurulmamaktadır. Bu nedenle Doğu Karadeniz topoğrafyasında, yerleşme kurulabilecek nitelikteki düzgün ve geniş alanlar tarıma ayrılmıştır. Konutun arazi içindeki konumlanması ikinci planda kalmakta ve arta kalan arazi parçasında olmaktadır.

Konutun yerleştirilmesinde, aşırı eğimli yüzeylerden, uzun süre gölgede kalan alanlardan, rüzgarlı yerlerden kaçınılmakta, ön cephe daima eğimli olan tarafa bakmaktadır. Günün çoğu zamanını dışarda, doğa içinde çalışarak geçiren köylü için manzara önem taşımamaktadır. Yerleşmelerde manzara ve güneş gibi sabit faktörler esas tutulmakta, daima meyile dik olarak arazi üzerinde yerleşmektedirler. Evlerin genellikle arazinin üst kotlarında yer aldığı gözlemler sonucu elde edilmiştir.

Soğuksu mahallesindeki incelemelerde sahilde yer alan konutlar, Hükümet caddesi üzerinde konumlanmışlardır. Ön cepheleri denize bak-

maktadır. Ön kısımlarında ve yanlarda bahçeleri yer almaktadır. Konutlar, yoldan bir duvarla ayrılmış durumdadır. Burada mahremiyet olgusu ön plana çıkmaktadır. İç kısımda hayvanlar için otların depolandığı mercekler duvara bitişik olarak yer almaktadır.

Hükümet caddesinin diğer yanında, dağ tarafında görülen yerleşme içindeki konutlar, büyük arazi içinde yer almaktadırlar. Eğimden dolayı, tarlalar dışındaki en uygun yerde, meyile dik olarak konutlar yerleştirilmiştir.

Konutlara ulaşım genellikle, yolun bulunduğu konuma göre ya alt noktadan, ya da üst noktadan olmaktadır. Sahilde ise bunun tam tersine doğrudan avluya ve avludan eve girilmektedir (sokak-avlu-ev).

3.3.2 KONUT VE ÇEVRESİ

Tarımsal toplumda en belirgin özellik, yaşamın temelini toprağa bağımlılığın oluşturmalarıdır. Doğu Karadeniz Bölgesinde geleneksel konutlar, düz ve dar sahaların az olması nedeniyle, bölgenin belirgin özelliklerinden olan eğimli dağ yamaçlarında yerleşmişlerdir.

Yerleşme birimleri içinde yer alan tarla, konut, çeşitli yardımcı eklentiler de bu mekanın açık, yarı açık ve kapalı parçalarıdır. Bu eklentileri, çit ile çevrelenmiş yerleşme birimi içinde mercek, Paska (Serander), fırın, hela, arı kovanları vb. diye sıralayabiliriz.

Sürmene yerleşmesinde, geleneksel konut, dört bir yanını çevreleyen tarlalarıyla birlikte, bu yerleşim içinde yer almaktadır. Arazinin eğimli yapısından ötürü tarıma elverişli arazi oldukça azdır. Buna ek olarak bölgenin fazla yağışlı bir iklime sahip olması, çok eğimli arazi parçalarında, yağış nedeniyle toprağın aşağılara kaymasına neden olmaktadır. Bu, arazi içinde yapılan teraslamalarla, bir yere kadar önlenmişse de devam etmektedir.

Genellikle arazinin üst kotlarında tarlaların denetimini sağlayacak şekilde ve tarlaya uygun olmayan alanlarda yerleşen konuta, yoldan ayrılan taş patika yollarla erişilmektedir.

Yerleşmede konut çevresinden görülebilir doğal engellerle, doğal su kanallarıyla, ağaç sıralarıyla veya birey tarafından yapılan çitler, tahta perdeler, ağaç ve fundalık sıraları ile ayrılmaktadır. Böylece, sınırları belirlenmiş, izinsiz girilmeyen, belli amaçlar için düzenlenmiş, aileye ait özel bir alan meydana getirilmiştir.

Konut çevresinde, aile ekonomisinin temelini oluşturan, tarlada-ki esas ürünün yanında, sebze ve meyve bahçesi de bu çerçeve içinde yer almaktadır.

Doğu Karadeniz'de konut çevresindeki eklentilerin çokluğu kapalı ekonomi düzeninin iklimsel etkenler eşliğinde yerleşme birimine yansımaları biçiminde yorumlanabilir.

Böyle bir düzende yaşayan yöre insanı, çevresini kendisine yardımcı olacak elemanlarla donatmış ve zor yaşam koşulları içinde kendi başına varolabilmek için konutunu da kendine yeterli bir ünite olarak planlamıştır.

Yerleşim birimi içinde yer alan ot ve saman depolamak için kullanılan "merek" ve yiyeceklerin depolanması ve kurutulması amacıyla yönelik olarak yapılmış olan Doğu Karadeniz genelinde çeşitli adlarla tanımlanan ve Sürmene yerleşmesinde "paska" ismini alan "seranderler" bugüne kadar gelmiş olan eklentilerdir.

Yerleşme birimi içinde ve evin genellikle ön cepheye göre sağ köşesinde yer alan ve merdivenle ulaşılan tuvaletler bugün işlevlerini yitirmiş ve ıortadan kalkmıştır. Yapılan incelemelerde, ilçeye bağlı Üstündal köyüne yakın yerleşme birimlerinde, bugüne kadar ulaşılmış tuvalet yapıları görülmüştür. Bugün, Sürmene içindeki incelemelerde, tuvalet kısımlarının

zaman içinde ev içine alındığı görülmektedir. Bazen yan cepheden çıkma yapacak şekilde bir eklenti şeklinde yer almakta, bazen de evin hayat kısmına açılmakta fakat çıkma yapmamaktadır. Yakın zamanda yapılan eklemelerde, günlük yaşantının doğal bir işlevi olarak yapıda yerini almaktadır.

Merek: Ev çevresi eklentilerinden biri olan "Merek" saman ve ot depolamak için kullanılmaktadır. Konut içinde çatı arasının ot depolamaya yetmediği zamanlarda Merek kullanılmaktadır.

Merek yerden yükseltilerek ahşap ayaklar üzerine oturtulmuştur. Üstleri beşik çatıdır. Genellikle yan kısımları belirli bir yüksekliğe kadar kapatılmıştır. Bazı örneklerde ise yalnızca ön kısım açık bırakılmıştır (Resim 18, 19).

İncelenen örneklerin bir kısmında mereklerin, iki katlı düzenlendikleri de görülmektedir. Üst kısımda, yan kısımların bir metre kadar yükseltilmesi sonucunda rahat ve kullanışlı bir alan ortaya çıkmıştır.

Merekler ahşap konstrüksiyonla yapılmıştır. Yarı kapalı bir mekan haline getirildiğinde, duvarlar muskalı dolma veya ağaç yığma sistemle yapılmış, açık olan örneklerde ise yalnızca ahşap konstrüksiyon gözükmektedir. Ahşabın zeminden bağlantısının kesilmesi için, zeminden taş temellerle yükseltilirler. Bazı durumlarda taş duvar yapılarak alt kısımda kapalı bir mekan oluşturulmuş durumdadır. Bu kısımlar depo veya kümes hayvanları için kullanılmaktadır.

Bugün merekler halen işlevlerini sürdürmektedir. Yukarı kesimlerde ot ve saman deposu olarak aşağı kesimlerde hayvan beslemenin kalkması ile depo haline dönüşmüş durumdadırlar.

Paska: Doğu Karadeniz Bölgesinde kırsal yerleşmelerde konutların yanında, kullanıcıya doğa içinde geçen yaşantısında, gereksinmelerine cevap verecek, çeşitli işlevleri karşılayacak yardımcı yapılara gerek duyul-

muştur.

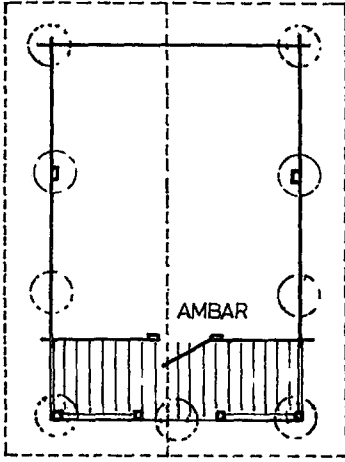
Yerleşme birimini oluşturan yapılardan biri olan, çok kullanılan ismiyle serander, Sürmene yerleşmesinde "Paska" diye isimlendirilmektedir (Resim 20, 21, 22).

Bu tür yapının ortaya çıkmasında en önemli etken, çekirdeğini konutun oluşturduğu, tarlalarla çevrilmiş bir yerleşim birimin sınırları içinde ortaya çıkmış olan, bugün dahi ulaşımın girmediği, kasaba ve kentlerle ilişkilerin az olduğu, geleneksel yaşantının çoğunlukla devam ettiği kırsal kesimde, geçerliliğini sürdüren kapalı ekonomi sistemidir. Sosyo-ekonomik yapıyla doğa arasında kurulmuş dengenin sonucu, kâr amacı güdülmeden yalnız tüketim için üretim yapılan sistemde, sosyo-ekonomik olguların yanı sıra bölgenin doğal ve sosyo-kültürel yapısı da "paska" lara işlev ve estetik yönden anlam kazandırmıştır.

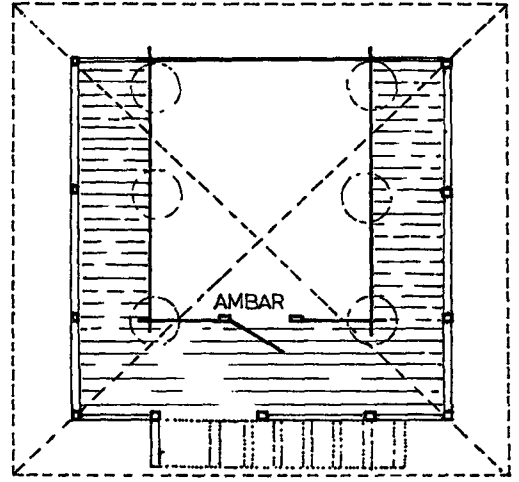
Serin ve havadar olan paskalar yılda bir üretilen fındık, fasulye, mısır gibi ürünlerin saklandığı pekmez, reçel, turşu gibi yaş sebze ve meyvelerin değerlendirildiği yiyeceklerle kavurma peynir, yağ, bal gibi hayvansal gıdaların uzun süre tüketime kadar bozulmadan korunduğu ambarlardır.

Bu kadar çok işleviyle paskalar, yerleşim birimlerinde geleneksel konuttan sonra ikinci sırayı alan, en önemli yapılarıdır. Günümüzde evlere giren, teknolojinin sonucu buzdolapları ve kapalı ekonomi sisteminin görülmesi, ulaşım olanağının artmasıyla merkezlerle ilişkinin kuvvetlendiği bu dönemde paskalar işlevlerini yitirmek durumuyla karşı karşıyadır. Yöre insanı, fındık gibi ürünü belirli kuruluşlara, diğer ürünleri ise merkezdeki pazarda satarak ticaretini yapmaktadır. Günlük ihtiyaçlar ise evde değil, yakına kadar gelmiş olan merkezde kurulu çarşılarından sağlanmaktadır.

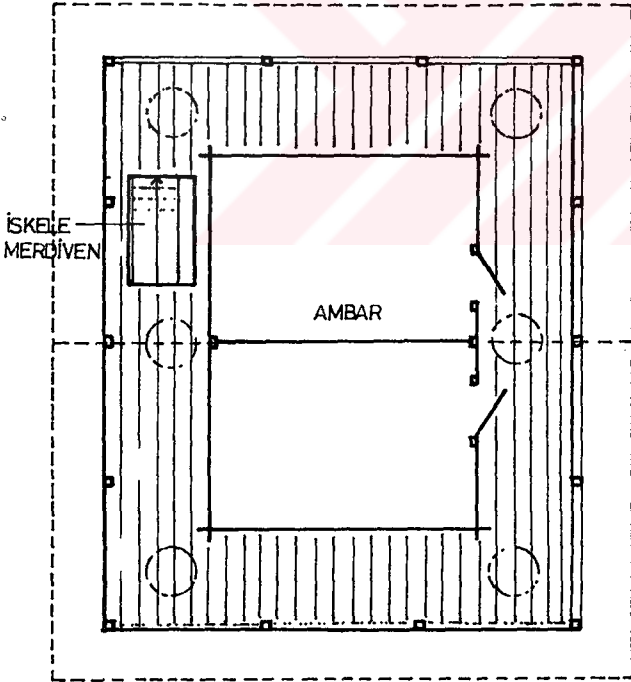
Yiyeceklerin korunması zorunluluğu ile ortaya çıkan paskalar çok yağışlı iklimlerde özel birer yapıdırlar. Yağışın az olduğu kesimlerde ise bu tür işlevler çatı katında yapılmaktadır.

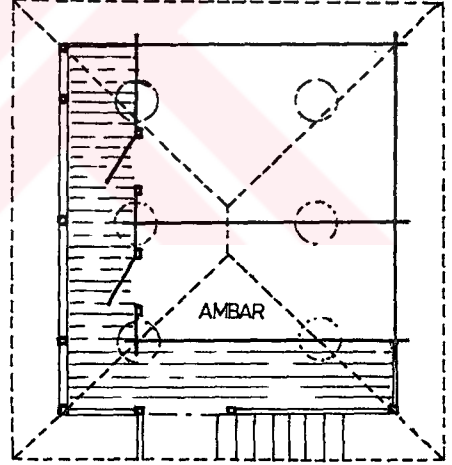
KONAKÖNÜ - ARAKLI - TRABZON

ÇAVUŞLU - HOPA - ARTVİN

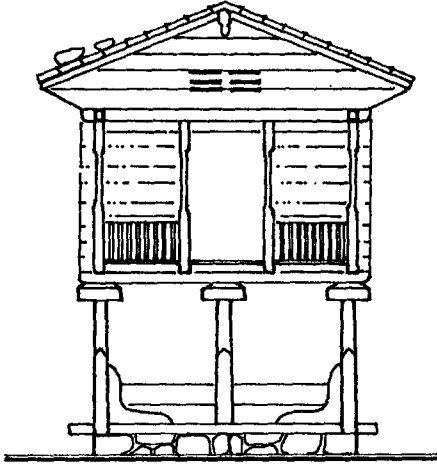

ÇİFTE KÖPRÜ - DÜZKÖY - BORÇKA - ARTVİN

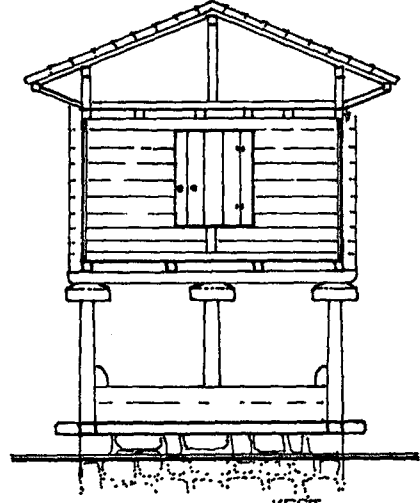

SÜMER - FINDIKLI - RİZE

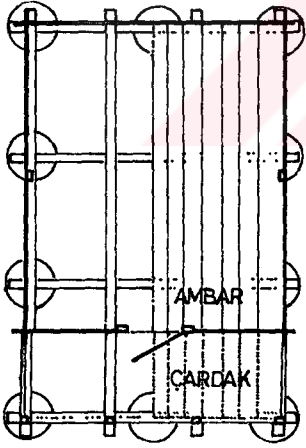
PASKA (SERANDER) PLAN TİPLERİ
(ÖZGÜNER , s.54)

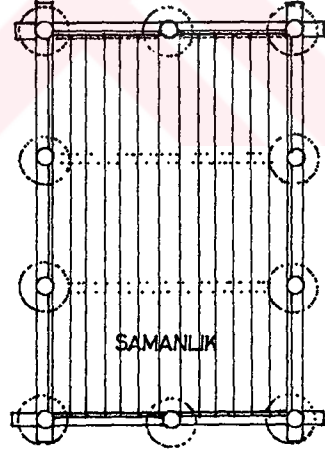
GÖRÜNÜŞ

KESİT

BİRİNCİ KAT PLANI

ZEMİN KAT PLANI

0 1 2 3 4 5 m.

PASKA (SERANDER) — KONAKÖNÜ — ARAKLI — TRABZON

(ÖZGÜNER , s.55)

Paskalar çoğunlukla tek veya iki bölmelidir. Tokmaklanmış bir düzlükte taş temel duvarlar üzerine ahşap konstrüksiyonla kurulan çardak ve ambar (depo) kısımlarından oluşan bir plan tipine sahiptir.

Plan dipine göre; dört, altı, sekiz, on direkli örnekleri mevcuttur.

Temel, genellikle moloz taş duvarla inşa edilmekte, yapımında kullanılan ahşap konstrüksiyonda ise çoğunlukla kestane ağacına yer verilmektedir. Ambar kısmında saklanan yiyeceğin hayvanlardan korunması için her direk başına teker veya çevre oturulur. Teker sert ağaçtan veya taştan ve yekpare olarak yapılır. Ambarın döşeme ve tavanları ızgara şeklinde havalandırma amacıyla yapılmakta, duvar kısımlarında da yer yer ahşap üzerinde ızgaralı veya sadece tahtaların aralıklı konulması suretiyle yapılan hava deliklerine rastlanmaktadır.

Ambar çevresini saran duvar, ağaç yığmadır. 4-7 cm kalınlığında, 25-40 cm genişliğinde tahtaların köşelerde boğaz geçme suretiyle üst üste dizilmesiyle oluşturulmuştur. Çardak denilen ön kısma çıkış ise bazen ayrı bir ustalıkla yapılmıştır.

Paska iki tarafı veya tek tarafı çardakla çevrili olduğu durumlarda hakim yağmur yönünde yerleştirilmekte, açıkta kalan ambar dış yüzü nispeten az yağmur alan yöne gelmektedir.

3.3.3. KONUT TASARIMINA ETKİ EDEN FAKTÖRLER VE BİÇİMLENME

İnsanlık tarihini üç ana devreye ayırırsak, göçebe, tarımsal toplum ve endüstri toplumu devreleriyle karşılaşırız⁽¹⁷⁹⁾.

Sürmene yerleşmesi örneğinde de gördüğümüz gibi tarımsal toplum, doğaya günümüzün endüstri toplumundan daha çok bağlı kalmakta olup, mimarileri ise doğal koşul ve olanaklara sıkı sıkıya bağlıdır.

(179) *Ibid.*, s.348.

İklim, yerel mazleme olanakları, yerleşme alanının topoğrafik yapısı, bugünkünden çok daha zayıf yönetici bir otoritenin gerektirdiği savunma zorunlulukları, çevredeki tarımsal alanın verimi gibi etkenler mimari oluşumda önemli rol oynamıştır⁽¹⁸⁰⁾.

"Mimari, toplumun gerçek gereksinimlerini karşılayacak mekan düzenleme eylemi olarak tanımlanabilir."⁽¹⁸¹⁾

Geleneksel konutu etkileyen faktörleri topladığımızda bunları, doğal çevre ve sosyo-ekonomik, sosyo-kültürel yapı olarak ayırabiliriz.

Doğal Çevre: Mimariyi biçimlendiren önemli bir etken olarak karşımıza çıkmaktadır. Doğa içinde bir yerleşim ünitesi olan geleneksel konut, bulunduğu bölgedeki doğal çevrenin verilerine gere, kullanıcı olan yöre insanının gereksinimleri ile doğal çevrenin uyumu biçimlemede etkili olmuştur.

Doğu Karadeniz bölgesinde diğer bölgelere nazaran daha farklı olan doğal çevre "geleneksel konutu" bir çok yönden etkilemiştir. Bölgenin topoğrafik yapısı ve iklim, bölge içinde homojenlik göstermektedir.

Sürmene yerleşmesinde, topoğrafyada düz ve dar sahaların az olması, yükseltinin kıyının hemen arkasında başlaması, yerleşmenin daha çok buralarda konumlanmasına yol açmıştır.

Bölgede eğimin çok oluşu ve ılıman nemli bir iklimin varlığı, yerleşmedeki geleneksel konutun biçimlenmesinde önemli bir rol oynamıştır.

Doğal çevre içine koyabileceğimiz yerel malzemede, konutların biçimlenmesinde etkili olmaktadır. İnsan konutunu yaparken yakın çevresinde bulunan malzeme, onun en yakın yardımcısı ve konutunu biçimlendirmesinde, meydana getirmesinde de bir etken olmuştur.

(180) Kazmaoğlu, Mine, "Anadolu Konut Mimarisinde Bölgesel Farklılıklar", s.29.

(181) Ibid.

Bölgelere göre farklılık gösteren malzemeler, Doğu Karadeniz Bölgesinde iklimin bol yağışlı olması nedeniyle ormanlık sahaların fazla olması, ahşabı bir yapı malzemesi olarak geleneksel teknolojiye sokmuştur. Bunun yanında iklimin fazla nemli oluşuna karşı kullanılan taş, doğada bulunan malzemelerden biridir.

Geleneksel konutun strüktürü çoğunlukla bu iki malzemenin karışımı ile meydana gelmiştir.

Sosyo-Ekonomik, Sosyo-Kültürel Yapı:

İkinci bir etken olarak görülen sosyo ekonomik ve sosyo kültürel yapı, geleneksel konutun biçimlenmesinde doğal çevrenin yanında önemli bir rol oynamaktadır.

Toprağa bağlı olan tarımsal yapıda, yaşama hakim olan çalışma düzeni bütünüyle doğada geçmekte, sosyal yaşantı bu işlevlerle oluşmaktadır. Doğa içinde geçen yaşam, bireyin kendine yetebilmesini gerekli kılmakta, bunun sonucu olarak konutunu da bu zorunluluklarla biçimlendirme eğilimi göstermektedir.

Sürmene yerleşmesinde bir ünite olarak ele alabileceğimiz tarla geleneksel konutun yanında, yöre insanının tarla içindeki yaşamını kolaylaştıran yan öğeler olan paska, merekte ünite içinde yerini almaktadır.

Devamlı, tarla içinde başlayan ve devam eden sosyal yaşantı konutu da etkilemiştir. Konut insanın bu eylemlerine göre biçimlenmiştir. Fındık tarlalarında toplanan ürünün kurutulma işi evin girişinde yerleştirilmiş avlu denilen taş sahada yapılmakta, kadın günlük işlerini burada düzenlemektedir. Yöre insanının yaşantısında gerekli olan herşey, gereksinimleri evin konumlandığı geniş arazi parçası üzerinde yerlerini almış, ulaşılabilir noktalara yerleştirilmiştir.

Diğer bölgelerde olduğu gibi, sosyal yaşantıya katılan erkektir.

Kadın ve erkek kesimin geleneksel yaşantıdaki yeri birbirinden farklıdır. Tarla, hayvanların bakımı, günlük ev işleri bütünüyle kadının üzerinde olduğundan, hayatı bu doğa parçasının içinde geçmektedir. Yöre insanının yaşamında görülen bu geleneksellik, mimariyi de etkilemiş mevcut işlevlere göre konut planlaması, senelerin tecrübesi sonunda bir biçime ulaşmıştır.

3.3.4. SÜRMENE YERLEŞMESİNDE GELENEKSEL KONUTUN TASARIM ÖZELLİKLERİ

3.3.4.1. KONUTU OLUŞTURAN KATLARIN KULLANIM ÖZELLİKLERİ

Doğu Karadeniz Bölgesinin tipik özelliklerinden olan çok eğimli topoğrafya ve nemli yağışlı ılıman iklim geleneksel konutun mimarisini etkilemiştir.

Geleneksel konutların en önemli özelliklerinden biri, bir mimar tarafından biçimlenmemiş olmalarıdır. Bu mimarsız mimaride, kullanıcı tasarımı belli oranda söz sahibidir. Yapı yapılırken usta tarafından kullanıcıya danışılır ve istekleri gözönüne alınarak yapı biçimlendirilirdi.

Arazi içinde kullanıcı tarafından yerine karar verilen konut, yerinde yapılan incelemelerle boyutlarına ve konut içindeki mekanların yerine kullanıcıyla ustanın karşılıklı görüşmeleri sonucu karara bağlanır ve biçimlendirilirdi.

Bundan sonraki aşamalar ustanın boyutları ve yeri belli olan konutun taşıyıcıları iç ve dış kısımda gerekecek olan ahşap miktarı ve ölçüleri belirlenirdi. Bütün bu aşamalardan sonra en yakın olan ormanlık kesimden gerekli olan ahşap malzeme sağlanır yerinde kesim yapılırdı. Gereken taş dolgu malzemesi ise çevreden ve dere yataklarından elde edilmekteydi.

Yerleşme genelinde mevcut olan plan tiplerine senelerin tecrübesi ve kullanımı sonucunda varılmıştır.

Kullanıcı için genelde alışmış olduğu konut planı ve çevredeki mevcut konutlar onun için konutun belirleyicisiydiler. Bu belirleyici unsurların arasına ustanın önerileri de katılmaktaydı.

Konut, arazide yerleştiği noktanın eğimine göre yükseklik kazanmaktaydı. bu da sonuçta katların oluşumunu sağlamaktaydı. Konutlar eğimin az veya fazla olmasına göre en az iki veya üç katlı olarak düzenlenirdi. Genelde yerleşimde görülen kat adedi iki olmakla birlikte kat adedi üçe ulaştığında ilk kat ahır, ikinci kat ara kat ve üçüncü kat yaşama katı olmaktaydı.

Ahır Katı: Bu bölüm eğimden kazanılmış yükseklik içinde ortaya çıkmaktadır. Geleneksel konutun değişmeyen planlaması, yaşama katının üst katta oluşu ve doğrudan eve girilebilmesi, alt katta ise ahırın yer almasıdır.

Bu bölüm 50-80 cm arasında değişen kalınlıkta örülmüş temel ve temel üstü duvarından oluşmaktadır. Duvar tipi ahır katı için genellikle moloz veya kaba yonu taş olmakla beraber, kullanıcının ekonomik durumuna göre yapıldığı kesme taş, ahır içi moloz taş olan duvar örneklerine de yerleşme içindeki incelemelerde rastlanmıştır. Ahır katının ön cephesi eğime yönelik olarak yer almaktadır. Ahıra giriş yan kapıdan ve konutun servis girişi ile aynı yöndedir. Bunun nedeni ev içinde pişirilen inek yeminin "yal"ın arka kapıdan ahıra indirilmesidir. Bazı konutlarda ahır ve ev içi ilişkisinin, iklimin çok yağışlı olması sebebiyle evin iç kısmından sağlandığı görülmektedir. İklimin çok sert olduğu zamanlarda, eve giriş ve çıkışın en aza indirgenmesi için bütün kat bağlantılarının evin içinden sağlanması amacıyla merdivenli bağlantılar kullanılmıştır. Bu bağlantılarda merdiven direkt olarak alıra inmekte, bir geçiş mekanından sonra hayvanın bulunduğu yere girilmektedir. Aynı zamanda bu geçiş mekanına oçak kısmı da yerleştirilerek, hayvan yiyeceği pişirme olayı alt geçiş kısmına alınmıştır.

Ahır arka duvarı bütünüyle toprağa gömülü durumdadır. Ahırın genişliği, üst yaşama katının odalarının başlangıç kısmına kadar gelmektedir. Ahırda iki kapı bulunmaktadır. Biri insan girişini sağlayan, tek kanatlı kapı, diğeri ise hayvan çıkışını sağlayan çift kanatlı kapıdır. Ahır katı pencereleri minumum boyutlarda tutulmuş, içeri ışık girmesi ve hayvanlardan dolayı iç kısımda oluşan buharın dışarı çıkması, bu pencerelerle sağlanmıştır (Resim 23, 24).

Zemin toprak döşemedir. Tavan yüksekliği en az insan boyunda olacak şekilde ayarlanmış, daha yüksek olması ise eğim sonucunda ortaya çıkmıştır.

Yaşama katının üst kattan başlayarak, boyunun uzandığı en uç noktada ortaya çıkan fark 2 kat boyutunda değilse bu yükseklik bütünüyle ahıra verilmekte ve cephede pencere düzenlemelerine gidilmektedir. İncelemelerde bu tarz bir örneğe rastlanmıştır. Bu durumda ahır iki kısma ayrılmış ve ön kısımda hayvan yeri düşünülmüş, arka kısım 1.50 m. kadar bir üst kotta konumlanmış ve insan girişi buradan verilmiştir. Bu kısım saman, ot, yaprak depolanması için kullanıma ayrılmıştır.

Ara Kat: Yerleşimde, imar sınırları içinde yapılan incelemelerde bu tür konut planlarına rastlanmıştır.

Yapılan incelemelerde En.24'deki örnekte olduğu gibi bu katın, hem eğimin müsait oluşu hem de kullanıcı istekleri doğrultusunda evin evli olan büyük oğlu için yaptırıldığı öğrenilmiştir. Plan bakımından bir hanenin ihtiyaçlarını karşılayacak şekilde donatılmıştır. Katın arka duvarı ahır katında olduğu gibi eğimden dolayı toprağa gömülmüştür. Pencere düzeni ve ön cephe duvarı yaşama katıyla aynı tarzda tutulmuştur. Yaşama katından farklı olarak tek kanatlı bir kapının bulunduğu tek girişe sahiptir.

Yan kısım duvarları taştan örülmüş olup, bu duvarlarda ahır katında olduğu gibi aynı tarz küçük pencereler bulunmaktadır.

Bazı örneklerde ise ara kat ot, saman depolanması amacıyla kullanılmaktadır.

Daha geç örneklerde ara kat tam bir yaşama katı olarak ortaya çıktığı örnekler fazlalaşmıştır. Bu konutların yerleşim yerleri kıyıdan üst kotlarda yine büyük arazi parçalarında doğa ile iç içe yer almaktadır. Bu konutlarda, ahır katı, ara yaşama katı ve üst yaşama katı bulunmaktadır.

Sahilde ve sahile yakın kotlarda yer alan geç devir konutlarında ahır katı tarımsal alandan uzaklaştıkça ve gereksinmeler farklılaştıkça ahır katının yerini yaşama katı almış ve ara kat bazı örneklerde kaybolmuştur. Fakat bu örneklerden bazılarında üçüncü bir kat olarak çatı katının ortaya çıktığı görülmektedir. Çatı katı geleneksel konutta yaşanan bir mekandır. Tarımsal hayat içindeki konutta bu bölüm birçok işleve sahiptir. Çoğunlukla ot, saman, yaprak depolanması amacıyla kullanılmaktadır.

Ara katta arka ve yan duvarlar, yontmataş duvar olarak ortaya çıkmaktadır. Ön cephe ise tümüyle üst katla aynı pencere düzeninde ve aynı duvar sistemi ile yapılmış durumdadır.

Yaşama Katı (Ana Kat)

Geleneksel konutun biçimlenmesini esas etkileyen yaşama katıdır. Kullanıcının istekleri doğrultusunda verilen kararlarla şekillenen yaşama katında başlıca mekanlar oda, hayat, eviçi (aşhane) ve çoğu örneklerde görüldüğü gibi dışarıdan içeriye alınmış tuvalet kısmıdır.

Yaşama katı işlevler açısından ikiye bölünmüş durumdadır. Biri gündüz eylemlerinin geçtiği eviçi kısmı, ikincisi ise gece eylemlerinin geçtiği yaşama (odalar) kısmıdır. Bu mekanların ağırlıkları şehir içinde veya yukarı kısımlardaki konut örneklerinde sosyal yaşantıdaki kırsal veya şehirsel özelliklere göre azalıp çoğalmaktadır.

Geleneksel konut içinde belirgin özellik sirkülasyonun yer aldığı ana akstır. Bu aks yamaca dik olarak yerleşmiş konutta yatay olarak bölünmeyi gerçekleştirmektedir. Giriş kısımları konutun her iki tarafında bu ana aks üzerinde yer almaktadır. Bu aksa Sürmene yerleşmesinde "sokak" denilmektedir. Asıl girişi kapısının bulunduğu yerde "avlu" denilen taş bir alan bulunmaktadır. Bu kısım, günlük işleri oldukça fazla olan kadının hayatında önemli yer tutar. Fındık zamanı fındığın serilmesi, mısırın kurutulması, çamaşır yıkama vb. eylemlerin komşularla ilişkilerin sağlandığı kısımdır.

Toprağa dayalı olan kırsal kesimlerde hayat, çoğunlukla dışarıda tarlada ve avluda diğer işlerin yapılmasıyla geçmektedir. Diğer bölgelerimizde duvarlar arkasına gizlenmiş ve kadının rahat etmesi için her türlü önlemin alındığı avlu, Doğu Karadeniz Bölgesinde ve incelenen Sürmene yerleşmesinde ev ile birleşik şekilde arazi içinde yer almaktadır. İlçede hakim olan ve "yerleşme birimi" diye adlandırdığımız konut, tarla, sebze, meyve bahçesi, yardımcı ek binalar büyük bir alanı oluşturmakta ve diğer yerleşim birimlerinden doğal ayırıcı olan yüksek ağaçlar çit veya alçak tah-ta perde gibi ayırıcılarla ayrılmaktadır. Böyle bir alanda yerleşmiş olan konut ise arazi içinde gizlenmiş durumdadır ve rahat harekete imkan vermektedir. Bu çitlerle çevrilmiş alan, kullanıcının özel mekanıdır ve bir arada yaşayan yöre insanları bu mahremiyete ve birbirlerinin yaşayışına saygı gösterirler.

Bazı durumlarda yerleşim birimlerinin arasında yer alan taş kaplamalı, merdivenli sokakların kenarında yer alan yerleşim birimlerinde, konutlar sokağa çok yakın olarak yerleştirilmiştir. Bu gibi durumlarda avlunun ve konutun gizlendiği duvarlar kendini göstermektedir. İlçede sahilde, Hükümet Caddesinin Soğuksu mahallesinde kalan ve sonlanan uç kısmında yerleşen ve sahil yolu geçmeden önce deniz kenarında yer alan "yalı" olarak adlandırılan konut sırası, duvarlarla caddeden ayrılmış durumdadır. Avlu kapısından geçilerek yerleşme birimine girilen kısımda taşlık kısım olan avlu yer almaktadır.

Yukarı kesimde de avlunun duvarla ayrıldığı örneklere rastlamaktayız. Yukarı kesimlere çıkan ve kayık yolu ile bağlantı kuran merdivenli sokak çevresinde bulunan konutları örnek alarak verebiliriz (En 23, 26, 27, 28,29). Bunun yanında aynı durumda olan sokaklar ve konutlar mevcuttur (En 15, 17, 11).

Avludan konuta girişte aynı aks üzerinde, diğer yana açılan arkapı görünmektedir. Girişte evin yamaç yukarısında kalan kısım eviçi yamaç aşağı olan kısım ise yaşama bölümü olarak girişte göze çarpmaktadır. Eviçinin ağırlığı kullanıcının toprakla ve sosyal yaşantısıyla bağımlı olarak değişmektedir. Bütün günü evin dışında tarlada ve avluda geçen kadının, diğer işlevlerini gördüğü yemek pişirdiği eviçinin düzeni, dışarıyla bağlantılı durumdadır. Kırsal kesimde bütün gün boyunca, bu ana aks üzerinde gidip gelen kadın için kolaylık sağlanarak zemin taş döşenmiştir. Doğu Karadeniz Bölgesinde diğer kısımlarda bu mekan toprak olabilmektedir. Bu zemin örtüsü ana aks boyunca devam etmekte, eviçi ise çoğunlukla zeminden 15-20 cm kadar yükseltilerek tahta döşenmektedir. Eviçi plan tiplerine göre, ya bütün ev boyunca devam etmekte, ya da evin bir köşesinde yer almaktadır.

Evin diğer bölümü olan yaşama kısmı eviçine açılan hayat üzerindeki odalardan oluşmaktadır. Ayrıca konutun tuvalet kısmı da bu bölümde yerini almaktadır.

3.3.4.2. KONUT PLAN TİPLERİ

Yerleşmedeki plan tipleri, yaşama katının değişimiyle ortaya çıkmaktadır. Yaşama katını oluşturan ana mekanlar, hayat ve eviçi konut içindeki yerlerine ve başka ek mekanlara göre yerleşmedeki mevcut plan tiplerini oluşturmaktadır.

Konut plan tipleri özellikle "hayat" ve "eviçi" mekanlarına göre şekillenmektedir.

Yerleşmede özellikle iki plan tipi görülmektedir:

- Hayatlı aşhaneli plan tipi
- Hayatlı plan tipi

Hayatlı aşhaneli tip: Bu plan tipinde bahsedilen aşhane diye adlandırılan mekan, Sürmene köylerinde bazen "aşhane", bazen "eviçi" diye anılmakta, ilçe içinde "eviçi" diye adlandırılmaktadır.

Kısmen açıklamış olduğumuz "eviçi" tarımsal toplum yapısının bir sonucu olarak ortaya çıkmıştır. Hayatlı aşhaneli plan tipinde, bumekan alt varyasyonlar olarak bütün ev boyunca devam edebildiği gibi ya evin bir köşesinde veya evin orta kısmında yerini almaktadır (Tablo 3).

Eviçinin, bütün ev boyunca devam ettiği planlarda, bu kısım ev boyutundan iki yandan eşit ölçülerde olacak şekilde içeriye doğru küçültülmüştür (E. 8, 12, 23, 29, 20, 20, 4, 2, 43). Bu kısımda yer alan ocak yer ocağı şeklinde olup, zeminde (E.8) ayrılmış toprak kısımda veya Üstündal köyündeki incelenen örneklerde olduğu gibi, etrafı taşlarla çevrili olarak görülmektedir (Plan 2, 3, 4, 5).

Eviçi, evin arka kısmında bir köşede bulunmaktadır. Diğer köşede ise bir oda ortaya çıkmaktadır. Bu oda Üstündal örneklerinde dışarıyla bağlantıda olup (Plan 2,3) Sürmene içinde kapıdan girişte oluşturulan kapalı kısımla bağlantıdadır. Bu oda gelecek misafirler için kullanılmaktadır. (E. 44, 41, 21, 35, 24, A). "Yan Oda" da denilen bu kısım bazı örneklerde misafire hizmet edebilmesi için eviçi (aşhane) ile de bağlantılıdır.

Eviçi, yemek pişirme, oturma eylemlerinin geçtiği ailenin biraraya geldiği bir yaşama mekanıdır. Eviçi açık bir mutfak şeklindedir. Gelişmiş örneklerde görüldüğü gibi, gözlerden gizlemek amacıyla ayrı bir oda haline dönüştürülmemiştir.

Üstündal köyünde yapılan incelemelerde "eviçi" mekanının evin ortasında yer aldığı görülmektedir (Plan 2, 3). Bir köşede "yan oda" yer

alırken diğer kısımda başka ocaklı bir kısım yer almaktadır. Ev içindeki ocak yer ocağı şeklinde olup, etrafı taşlarla çevrili ve ortasında ateşin yakıldığı büyük taş yer almaktadır. Diğer odadaki ocaklı mekanda, mutfak olarak kullanılmaktadır. Ve bu kısımda ayrıca hayvanın yemi "yal" da pişirilmektedir. Bu mekanın dışarıyla olan bağlantısı ise ahır kapısıyla aynı yönde olması bu amaç doğrultusundadır.

Eviçinin belirleyici olduğu bu plan tipinde, yaşama kısmının eviçi ile bağlantısı hayat kısmıyla olmaktadır. Ev içinde dik olarak açılan "hayat" bazen "koridor" şeklinde bazen de "L" biçimindedir. Bu kısım yalnızca sirkülasyonu sağlayacak ölçülerde olabildiği gibi, genişletilerek oturmayı sağlayacak boyutlara getirilmektedir. Üstündal köyündeki örnekte olduğu şekilde zeminden 20-25 yükseltilerek oturma kısmı "seki üstü" durumunu alabilmektedir (Plan 3). "Hayat" kısmının eviçi ile bağlantısı tek kanatlı kapı ile olabildiği gibi (E. 44, 11, 35, 18, 12), çift kanatlı kapıların yapıldığı daha gelişmiş örnekleri de vardır (E.41, 24, A, 19).

Hayatın eksen olarak kabul edildiği yaşama kısmında, odalar simetrik olarak hayat üzerinde karşılıklı yerleşmiştir. Bazen karşılıklı iki oda olabildiği gibi (E.35, 24 A 23), dört odada bulunabilmektedir (E. 44, 41). Bu evin boyuyla ilgili olarak değişmektedir. Aynı aks üzerinde odalardan ev içine bakanının yerini tuvalet kısmına terkettiği veya odanın küçülüp tuvaletin oluşturulduğu örneklerde yerleşmede mevcuttur (E.11, 21, 10).

Yaşama katının alt kat olan ahır katı ile bağlantısı bazı örneklerde sağlanmıştır. İklimin sert olduğu kışgünlerinde hayvanların bakımının dışarı çıkılmadan sağlanması için ahır katı ile yaşama katı arasında merdivenli bağlantıya gidilmiştir (E.8, 26). Bu tip örneklerle Üstündal köyünde rastlanmıştır (Plan 5).

Bu plan tipinde, çatı katı çeşitli amaçlar için kullanılmaktadır. Çatı tipi olarak üç omuz, üç omuz-sağırcıklı çatıların hakim olduğu görülmektedir. Çatı, rahat kullanım için 2-2,5 m. arasında yükseltilmiş durumda-

dır. Bu kısımda meyve ve sebze kurutulması, depolama gibi işlevler yapılmaktadır. Aynı zamanda çatı katına açılmış olan pencereler (ön yüzleri ahşap kafesli) bu mekanın havalandırılmasını sağlamaktadır.

Eviçinin üstüne gelen kısımda tavan yapılmamış ve açık bırakılmıştır. Yer ocağının bacası olmadığı için dumanlar yukarıya çatıya doğru çıkarak, mertekler arasından dışarı çıkmaktadır.

Hayatlı Plan Tipi: Bu plan tipi merkeze yakın kısımlarda ve daha sonraki zamanlarda yöre insanının çevre ile bağlantı kurarak ticaret ve sosyal ilişkilerle edindikleri bilgi ve görgülerinin artmasıyla ve farklı yörelerdeki insanlarla olan kaynaşma sonucunda ortaya çıkmış olmalıdır.

Bu plan tipinde, tarımsal yaşamın bir sonucu olan ve çeşitli amaçlarla olduğu kadar mutfak amacıyla kullanılan eviçi yerini ocaklı bir odaya bırakmıştır. Bu oda mutfak olarak kullanılmaktadır. İlk örneklerde rastlanan açık mutfak olayı kapanarak işlevler gizlenmiştir.

Hayatlı plan tipinde bütün mekanlar hayat üzerine açılmaktadır. Hayat giriş kapısından başlayarak evin dikine koridor şeklinde uzanıp sonlanabildiği gibi "T" şeklindeki örnekleri de mevcuttur (Tablo 4).

Bu planda, zeminden yükselmebaşlamaktadır. Bir önceki plan tipinde çatı yükseltilerek çatı arasının kullanıma uygun hale getirildiği görülmektedir. Hayatlı plan tipinde ise çatı arası yaşama mekanı olarak (yatak odaları) kullanılmaya başlanmıştır. Aynı zamanda çatının alçaldığı kısımlara depolar yerleştirilmiştir. Bu tür mekanlar "Semer çatı" tipinin sonucu olarak oluşmaktadır. Kat yükselmesi, diğer bir çatı olan "dört omuzlu" çatının (kıрма çatı) görüldüğü konutlarda olmaktadır. Giriş katı üzerine ikinci bir kat ilave edilerek yatak odaları bu kısma taşınmış, giriş katındaki odalar gündüz eylemlerine ayrılmıştır (en. 1, 2, 3, 15). Bu varyasyonda giriş katında, hayat aksı üzerinde yer alan odalardan biri, merdivenli kısım haline dönüştürülmekte ve merdiven açıkta (En 1, 2, 3, 9, 23, 32, 33) veya kapalı hacim olarak konutta yerini almaktadır (En 22, 18, 25, 28).

Merdivenin konut içinde yer alışı sahil kesimindeki yalılarda farklılık göstermektedir. Evde, enine yer alan hayat üzerinde bulunan merdiven, ortadan iki ayrı hane durumda olan kısımlarla yarım kotta, sahanlık kısmında bağlantı kurulmaktadır (En 1, 2).

Hayatın koridor şeklinde ev boyunca dikine uzandığı örneklerde, eviçi kısmı mutfak haline dönüşmüş olarak ocaklı oda şeklinde aks üzerinde yerini almaktadır. Hayat bu tipte ikiye bölünebilmektedir. Ortada çift kanatlı kapıyla ikiye ayrılmakta ön cephe tarafında yatak odaları ve bazı örneklerde merdiven, tuvalet-banyo kısmı (En.18,28), evin giriş kısmındaki bölümde ise mutfak, merdiven, tuvalet-banyo yerini almaktadır (En.25,22). Hayat, giriş kısmında daha dar olup yaşama kısmında bazen genişleyerek oturmaya uygun hale gelmektedir.

Mutfak kısmının işlevi ev içindeki gibi devam etmekte fakat gözlerden gizlenmiş ve ayrı bir kişilik kazanmış durumdadır. Burası hem yemek, hem de aile bireylerinin toplandığı bir mekan durumundadır.

Hayatın "T" tipini aldığı örneklerde, yaşama kısmı yine hayat üzerinde giriş kısmıyla ayrılmaktadır. Giriş kısmında yalnızca mutfak ve yaşama kısmında; odalar, merdivenli kısım, tuvalet yerini almaktadır.

3.3.5. CEPHELERİN İNCELENMESİ

3.3.5.1. MEKANLARIN CEPHE DÜZENİNE OLAN ETKİLERİ

Sürmene yerleşmesinde, geleneksel konutta yaşama katı, plan tiplerinin oluşumunda ana belirleyicidir. Bu kısımda yer alan mekanlar ise "oda" ve "hayat" tır.

Konut içinde yer alan "hayat" kullanıcının sirkülasyon alanı olduğu kadar oturma işlevine de yöneliktir. Hayatın boyutları, yüklendiği görev ve göre değişmektedir. Hayat, geleneksel konut içerisinde orta aks üzerinde bulunmaktadır. Orta aksın her iki yanı, simetrik şekilde çözümlenmiş

ve yatak odaları yerleştirilmiştir.

Cephe düzeninin ana belirleyicisi olan yaşama katı ve bu katta yer alan başlıca iki mekan, oda ve hayat cephe düzeninde değişik biçimlerde ortaya çıkmaktadır.

Bunun yanında, ayrı bir kat olarak cepheye etki eden üst kat, bazan yarım kat olarak çatı şeklinde, bazen de tam kat olarak cephede yerini almıştır.

Bütün bu belirleyiciler sonuçta iki cephe türünü ortaya çıkarmıştır:

- . Çıkmasız cephe
- . Çıkmalı cephe

Belirleyici mekanlardan biri olan ve yaşama katında yer alan hayatlı, plan tiplerinde değişik biçimlerde oluşmaktadır. İlk plan tiplerinden olan hayat, aşhaneli plan tipinde koridor biçiminde veya bazı örneklerde "L" biçimini aldığı gözlenen hayat evin dik aksı üzerinde devam ederek ön cephede son bulmaktadır (Tablo 5).

Bir sonraki plan tipi olan hayatlı plan tipinde hayat bazen koridor şeklinde uzanmakta, bazen de "T" şeklini alabilmektedir. Bu tür plana sahip konutlarda hayat ön cephede bir çıkma ile son bulmaktadır.

Yerleşmede mevcut olan bu iki plan tipinin, cepheye olan etkileri sonucunda ortaya "çıkmasız" ve "çıkmalı" olarak iki farklı cephe çıkmaktadır.

Cephede birinci belirleyici rolünü hayat üstlenmekte ve cephe düzeninde ana belirleyici olan "çıkma", hayatla irtibatlı olarak ortaya çıkmaktadır. Bunun yanında ikinci belirleyici yatak odalarıdır. Odalar hayatın yer aldığı orta aks üzerinde karşılıklı olarak dizilmişlerdir. Cepheye olan

HAYAT VE ODA MEKANLARININ CEPHE DÜZENİ

HAYAT

ÇIKMASIZ

ÇIKMALI

1 PENCERE

2 PENCERE

3 PENCERE

1 PENCERE

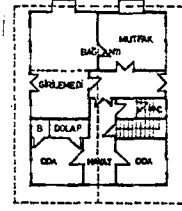
2 PENCERE

3 PENCERE

4 PENCERE

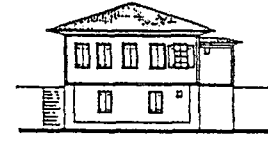

ÖN CEPHE

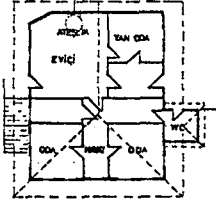

YASAĞA KATI

En. 18

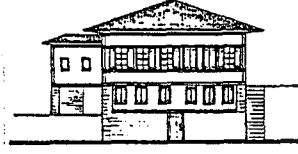

ÖN CEPHE

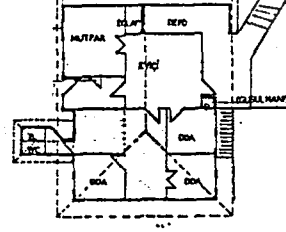

YASAĞA KATI

En. 35

ÖN CEPHE

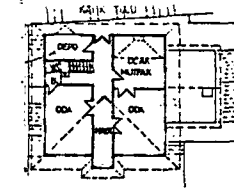

YASAĞA KATI

En. 11

ÖN CEPHE

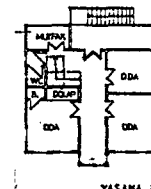

YASAĞA KATI

En. 32

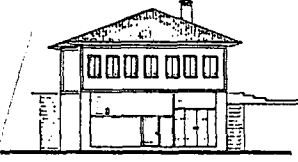

ÖN CEPHE

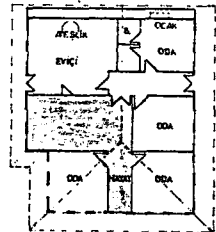

YASAĞA KATI

En. 9

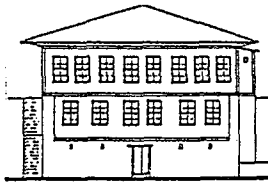

ÖN CEPHE

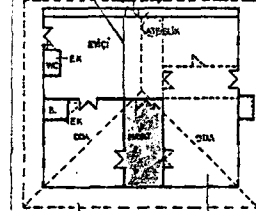

YASAĞA KATI

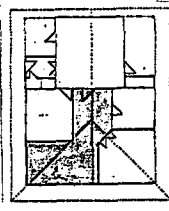
En. 41

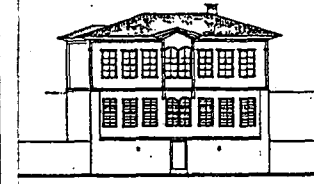
ÖN CEPHE

En. 24

En. 12

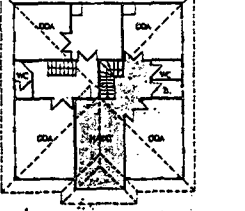

ÖN CEPHE

En. 14

ÖN CEPHE

En. 4

ODA

1 PENCERE

2 PENCERE

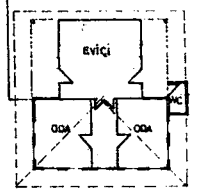
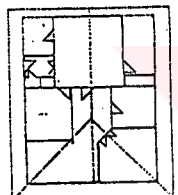
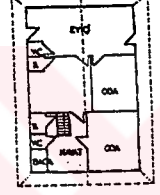
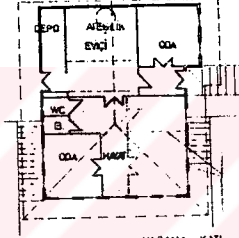
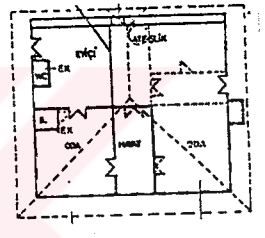
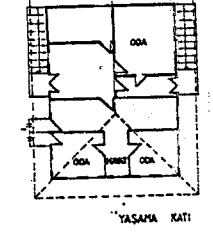
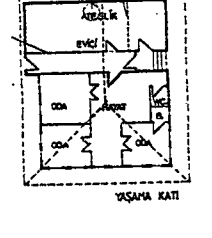
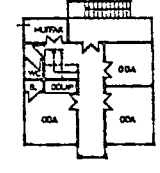
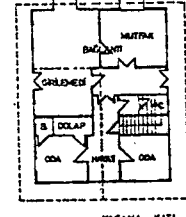
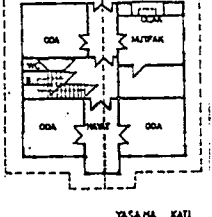
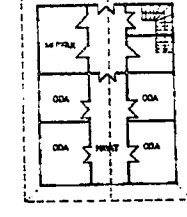
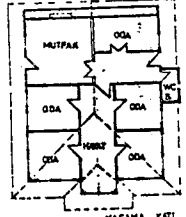
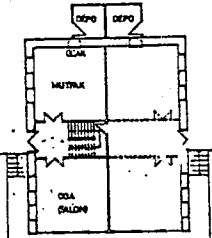
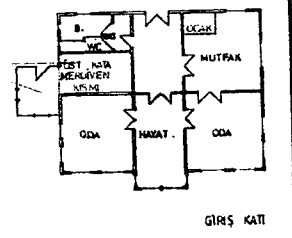
3 PENCERE

SÜRMENE-SOĞUKSU MAHALLESİNDE KONUT PLAN TIPLERİ

PLAN TIPLERİ

HAYATLI AŞANELİ(E-
VİCİ) PLAN TİPİ

HAYATLI PLAN TİPİ

 YASAHA KATI En. 43	 YASAHA KATI En. 12	 YASAHA KATI En. 8	 YASAHA KATI En. 44	 YASAHA KATI En. 24	 YASAHA KATI En. 34	 YASAHA KATI En. 10
 YASAHA KATI En. 9	 YASAHA KATI En. 18	 YASAHA KATI En. 28	 YASAHA KATI En. 25	 YASAHA KATI En. 47	 GİRİŞ KATI En. 1	 GİRİŞ KATI En. 3

etkileri boyutları oranında değişen pencere sayıları ile olmaktadır. Değişen boyutlara bağlı olarak iki veya üç pencereli olabilmektedir. Bunun yanında ilerki aşamalarda pencere tipinin farklılaşması ile pencere, tek ve geniş olarak cephede yerini almaktadır.

Bu cephe düzeninde hayat yüklendiği işlevlere göre çıkmanın boyutunu ve pencere düzenini etkilemektedir. Yalnızca sirkülasyona yönelik olduğu durumlarda, ön cephede tek pencere olarak, oturma işlevini yüklediği durumlarda ise çift pencereli görünümüyle cepheye aksetmektedir. Bazı istisnai örneklerde, daha sonraki zamanlarda ortaya çıkışıyla, değişikliğe uğramış olan pencere tipi tek ve çıkma boyunca açılmaktadır.

Cephe düzenine etki eden bir başka etmen çatıdır. Çatının aldığı biçimle ortaya çıkan yeni elemanlar ve çatı arasının yüklendiği yeni işlevlerle, çatı katı olarak ortaya çıktığı görülmektedir.

Hayatlı, aşhaneli plan tipinde, "üç omuz" ve "üç omuz + sağrıçıklı" çatı tipine sahip geleneksel konutlarda çatı arası yükseltilerek bu kısım, tarımsal işlevlere yönelik olarak ot, saman ve yaprak depolama için kullanılmaktaydı. Çatı tipinden dolayı karanlık olan bu kısma cephe üzerinde bazı örneklerde görüldüğü gibi pencere açılarak cephe farklılaştırılmıştır.

Hayatlı plan tipinde "Semer çatı" ya sahip olan geleneksel konutta, çatı arası işlevleri, değişen yaşam koşulları ile farklılaşmıştır. İlk örneklerde ot ve saman deposu olarak kullanılan çatı arası yerleşmedeki adıyla "Dreni", bu plan tipinde ikinci bir yaşama katı haline dönüşmüş, çatının durumu dolayısıyla alçalan köşe kısımlarda depo alanları yapılmıştır. Ön cepheye ve arka cepheye yerleştirilen odalar, pencere düzenleriyle cepheye olumlu katkılarda bulunmaktadır. Çıkmalı olan tiplerde hayat, çatı katında da devam etmekte ve cephede çıkma ile sonlanmakta, çıkmasız tip-te ise hayat cephede sonlanabildiği gibi, yerini odalara bıraktığı örneklerde görülmektedir. Her iki durumda da cephe düzeni alt kata uygun olarak biçimlenmektedir.

3.3.5.2. CEPHEYİ BELİRLEYEN DİĞER ÖGELER

Cephe düzenini etkileyen mekanların yanında, bunlardan hayat kısmının bir uzantısı olarak ortaya çıkan "çıkma"lar cephe tiplerinin belirlenmesinde hayat kısmının bir uzantısı olarak ana belirleyicidir.

Çıkmaların yanısıra cepheyi etkileyen bir diğer olgu, yapı elemanlarıdır. Sıvalı ve sıvasız geleneksel konut örneklerinde görüldüğü şekliyle, cepheye farklı etkilerde bulunmaktadır.

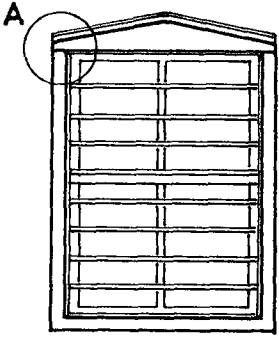
Çıkmalar: İncelenen Sürmene yerleşmesinde, üst yaşama katının bir uzantısı olarak, yapının taşıyıcı düşey öğelerinden dışarı doğru uzanmış, konut ön cephelerinde çıkıntı teşkil eden kısımdır.

Tek yönlü düzenlenmiş döşeme kirişleri, kağır yapı olan alt kat (ahır katında), belirli ölçülerde (40-80 cm) taşırılarak, çıkma teşkil edilmiştir.

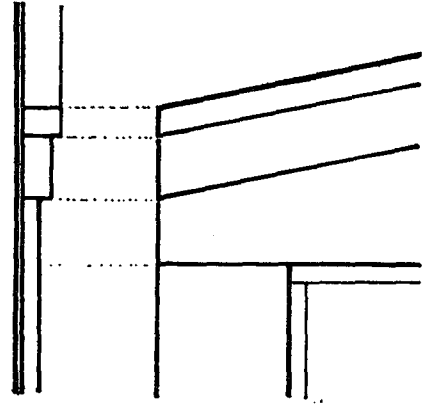
Yapıdan taşırılmış olan kiriş uçlarına, üst kat dikmelerini taşıyacak olan alt taban yerleştirilmiştir. Bu kısımlar incelenen örneklerde kaplama tahtası ile kapatılmış durumdadır.

İncelenen örneklerde görülen bir diğer olgu, çıkma altlarında, diğer bölgelerdeki gibi "eliböğründeler, küçük ebatlarda ve değişik profillerde tahta kaplamalı olarak görülmektedir. Bunların alt kenarlarına, ahşap sistem elemanları konulduğu gibi çıkma altında motiflere gidilmektedir (Resim 25, 26).

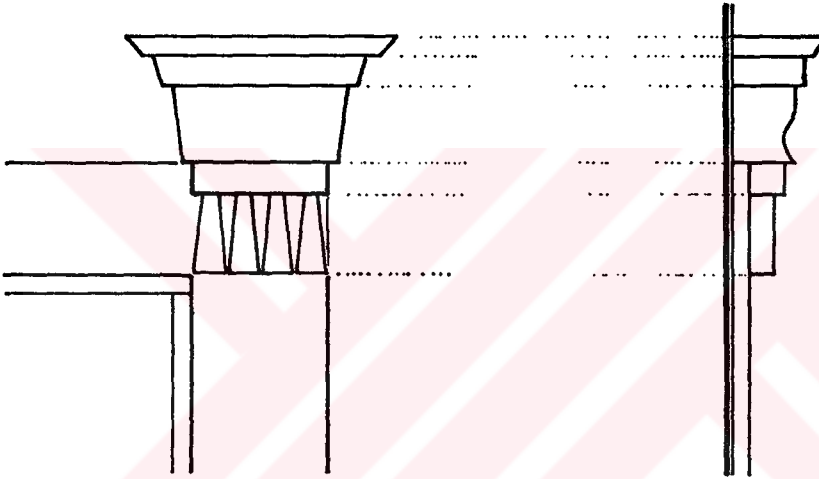
Yapı Elemanları, Strüktür Öğeleri: İlk örneklerde "muskalı ve göz dolma" sistemleri ile yapılan geleneksel konutlarda, strüktürün yapım sisteminden ileri gelen estetik bir görünüşü vardır. Bu görünüş, konut cephelerinde bezeme şeklinde kendini göstermekte, diğer bölgelerden daha farklı bir doku yapısı ortaya çıkmaktadır. İçleri taş kırıkları, dere taşları veya yekpare taşlarla doldurulmuş olan "dolma"lar, bazı durumlarda boş

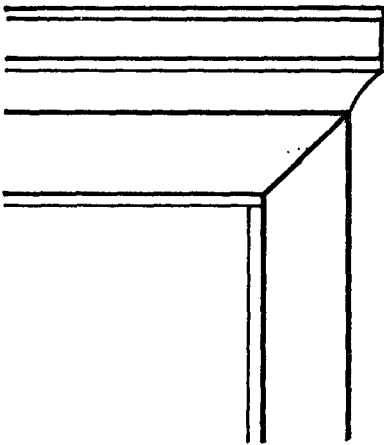
(En. 39)

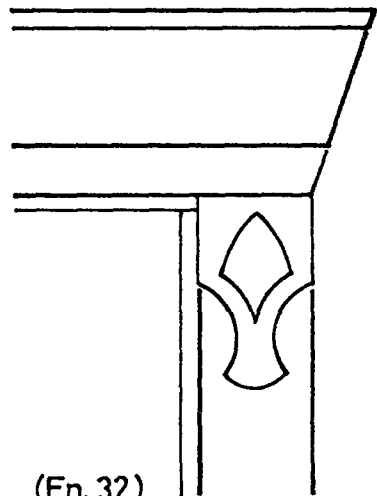
A-DETAYI

(En. 40)

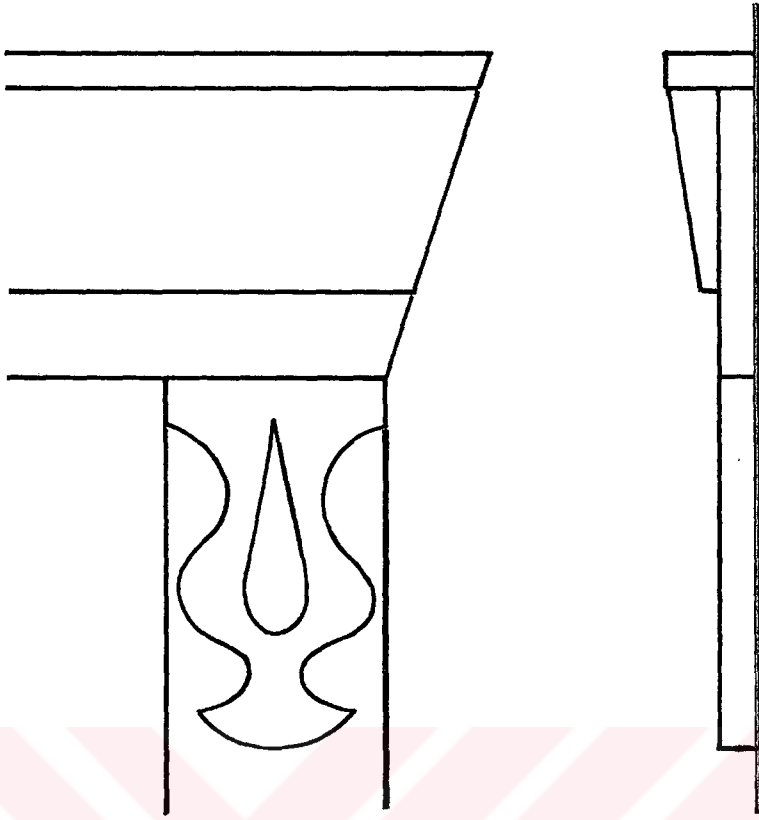

(En. 31)

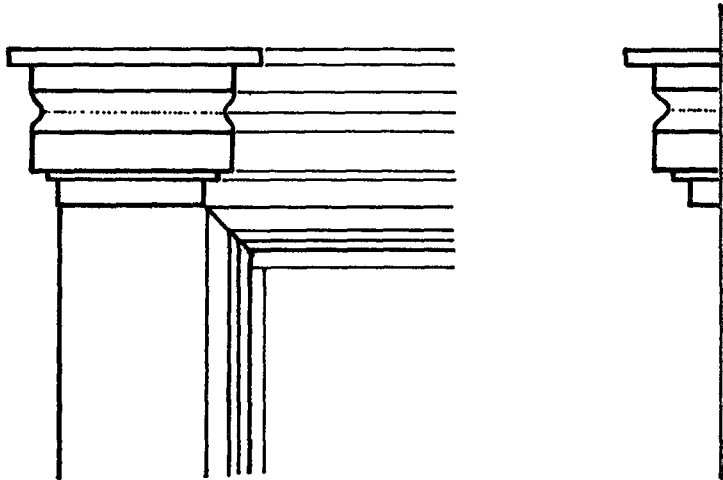

(En. 32)

PENCERE VE CEPHEDE KÖŞE DİKMELERİNDE SİLME ÖRNEKLERİ

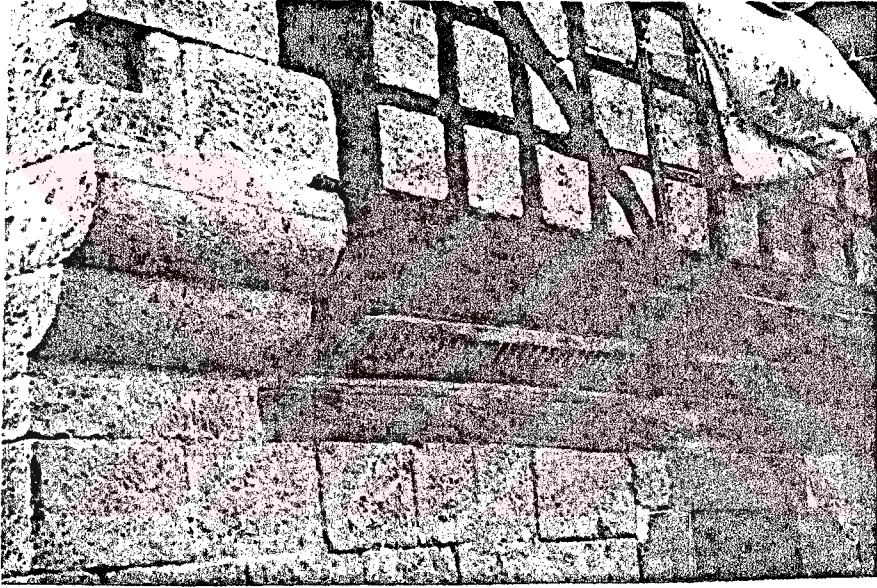
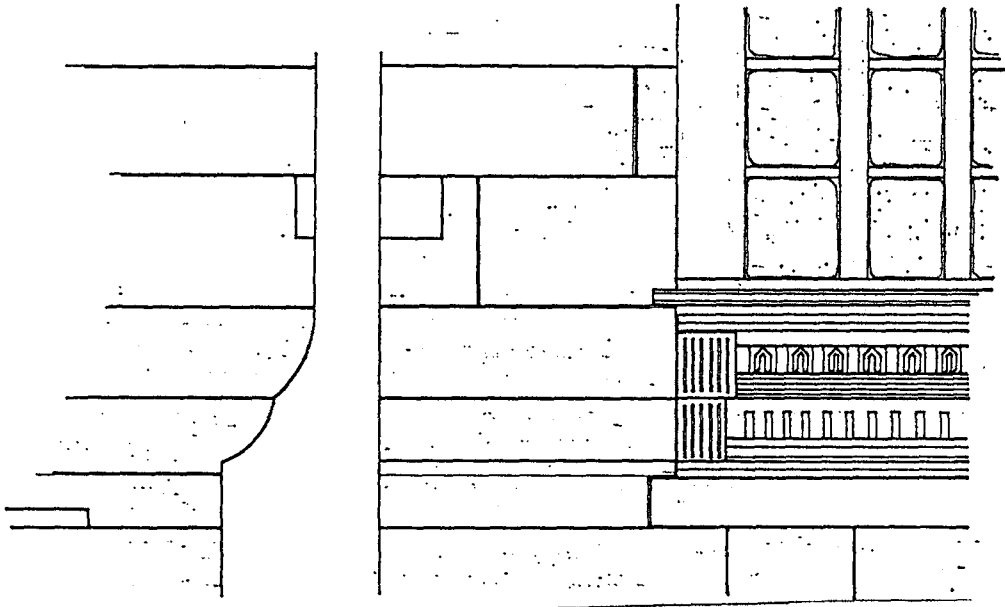

(En.32)

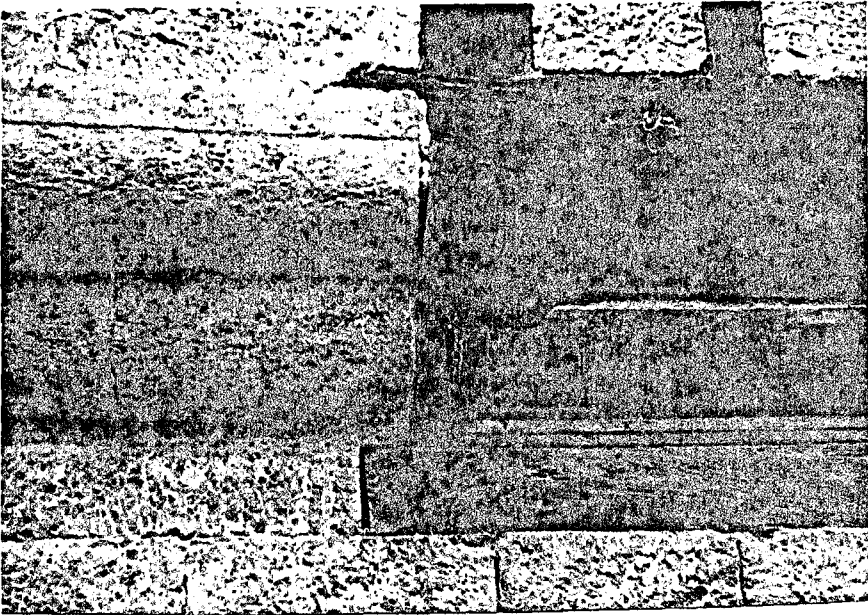

(En.22)

KAPI VE CEPHEDE KÖŞE DİKMELERİNDE BULUNAN
SİLME ÖRNEKLERİ

(En. 15)

—KAT SİLMESİ—

bırakılmış veya onarım yapılmaması halinde düşmesiyle, cephede kanaviçe gibi bir görüntü oluşturmuş, yapıya derinlik kazandırmıştır.

Bu sistemlerde cepheler bu şekilde bırakıldığı gibi, bazen de taş kırıklarının düzgün olmadığı zamanlarda, sadece dolma içleri kireç harcı ile sıvanarak farklı bir görüntü elde edilmektedir.

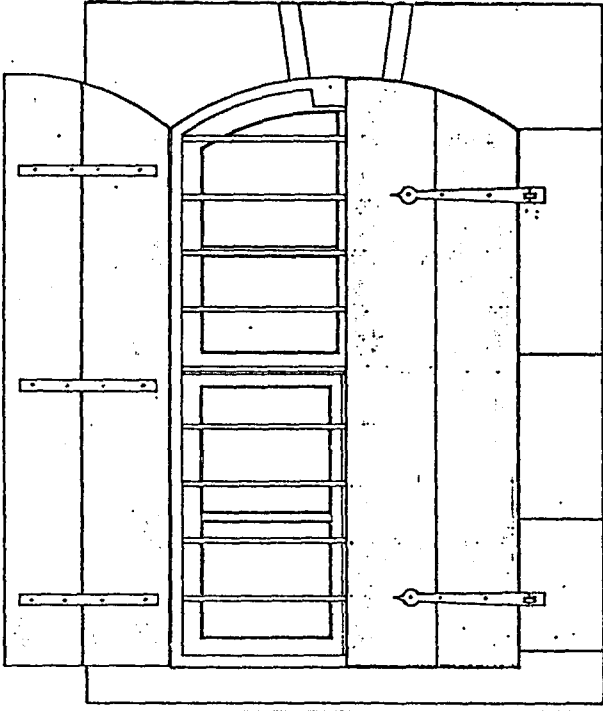
Bunun yanısıra, yapı cephesinin bütünüyle sıvandığı durumlarda konutta, ahır katı ile yaşama katı arasında yer alan ahşap kirişler ve üst kattaki dikmeler ile üst kat kirişleri sıvanmayarak cephelerde astetiğe katkıda bulunmaktadır.

Cephede silme şeklinde yer alan ahşap kirişler üzeri kaplama tahtası ile kaplandığı gibi olduğu gibi de bırakılmaktadır. Bunun yanısıra cephede pencere üst pervazlarında süsleme yapılan örneklerde bunlar aynı şekilde köşelerdeki dikmelerde de görülmektedir (Resim 27, 28).

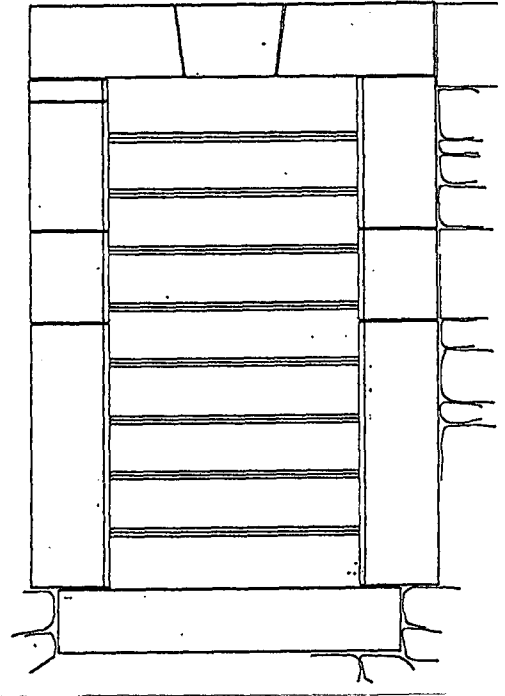
Pencere: Geleneksel konut cephesinde yer alan pencereler, son konut örneklerinde yer alan kanatlı pencere tipleri yerine düşey sürme (giyotin pencere) pencere şeklindedir. Alt düşey sürme kanat ve üst sabit kanat bölümlere ayrılmıştır. Pencere pervazları, eğrisel şekilde profil verilerek yapılmış ahşaplar olabildiği gibi, üst pervazlarında süsleme öğelerinin yer aldığı görülmektedir. Bu süsleme öğeleri aynı zamanda köşedeki ahşap dikme üzerinde de devam etmektedir.

Pencere yüzeylerinde kepenklerde mevcuttur. Kepenkler basit ve yalın şekilde fonksiyona önem verilerek yapılmıştır. Üzerlerinde yer alan menteşeler her iki tarafta alt ve üst noktalarda yer almaktadırlar. Şekilleriyle farklı bir etki vermektedirler (Resim 29).

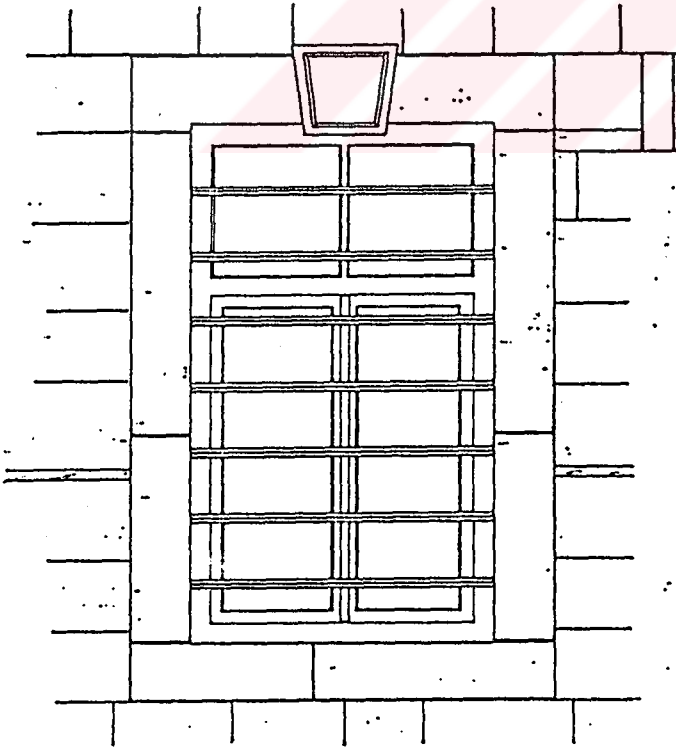
Yaşama katında mevcut olan bu pencerelerin yanısıra, çatı katının olduğu durumlarda, bu kısımda yer alan pencereler, düzen itibarıyla alt katın aynı şekilde devam etmektedirler. Bunun yanısıra çatının alçaldığı köşe kısımlarda oluşturulan mekanları (depoları) aydınlatmak amacıyla

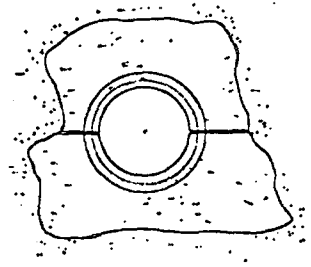
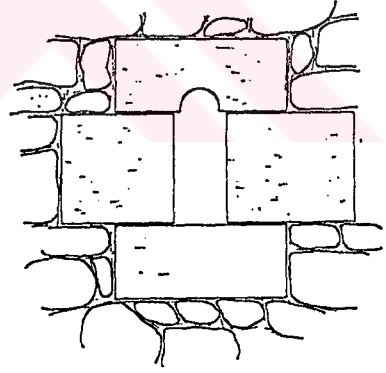
(En. 26)

(En.12)

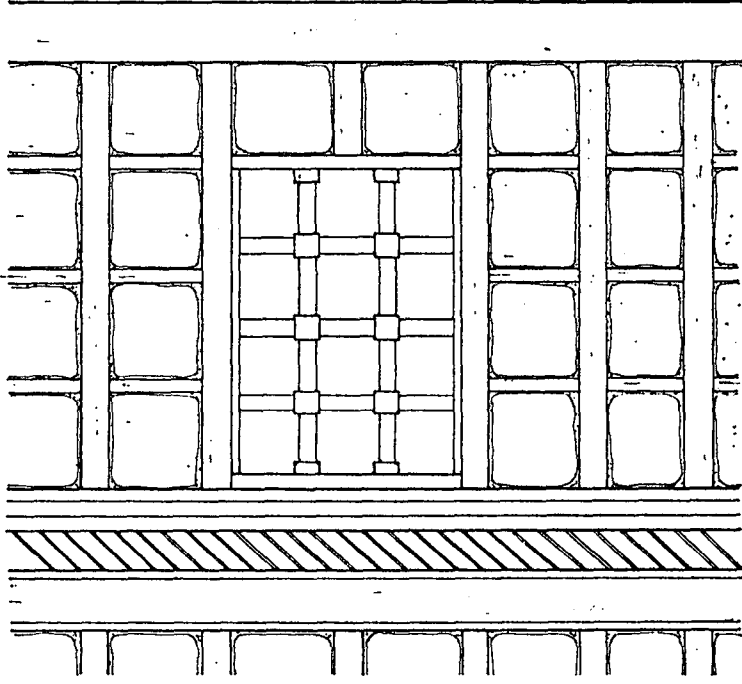

(En. 15)

— FRENK PENCERESİ —
(AHIR KATI)

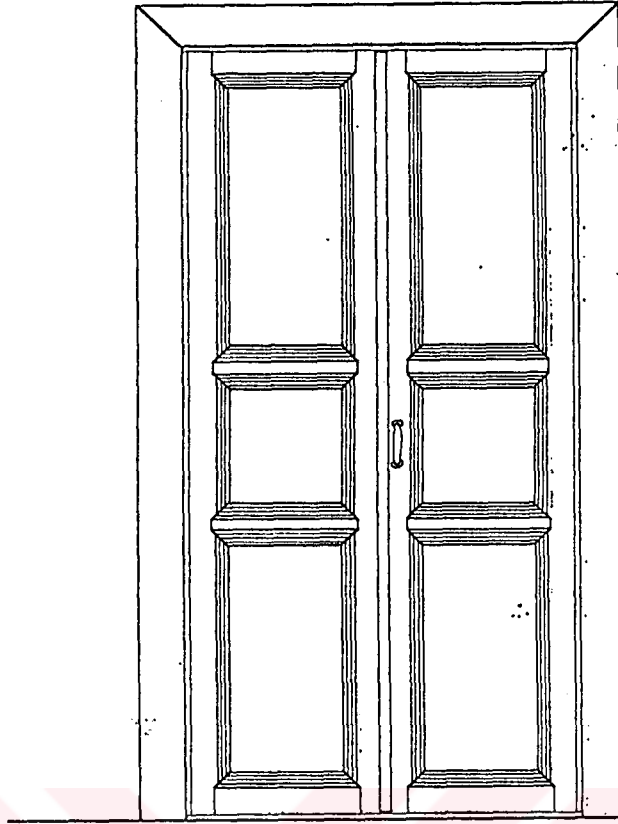
— TAŞ DUVARDA PENCERE ÖRNEKLERİ —

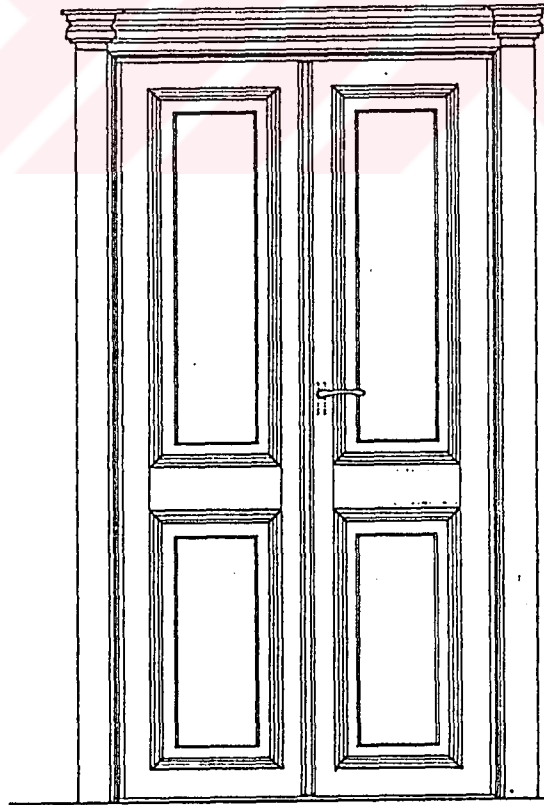
(En. 15)

—ÇATI ARASINA (DRENİ) HAVALANDIRMA VE
AYDINLATMA AMACIYLA AÇILAN PENCERE ÖRNEĞİ.

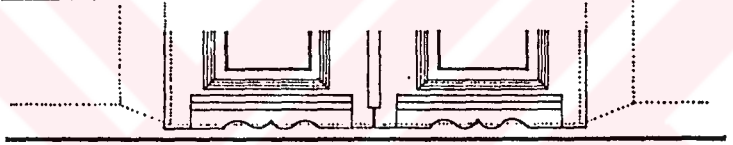
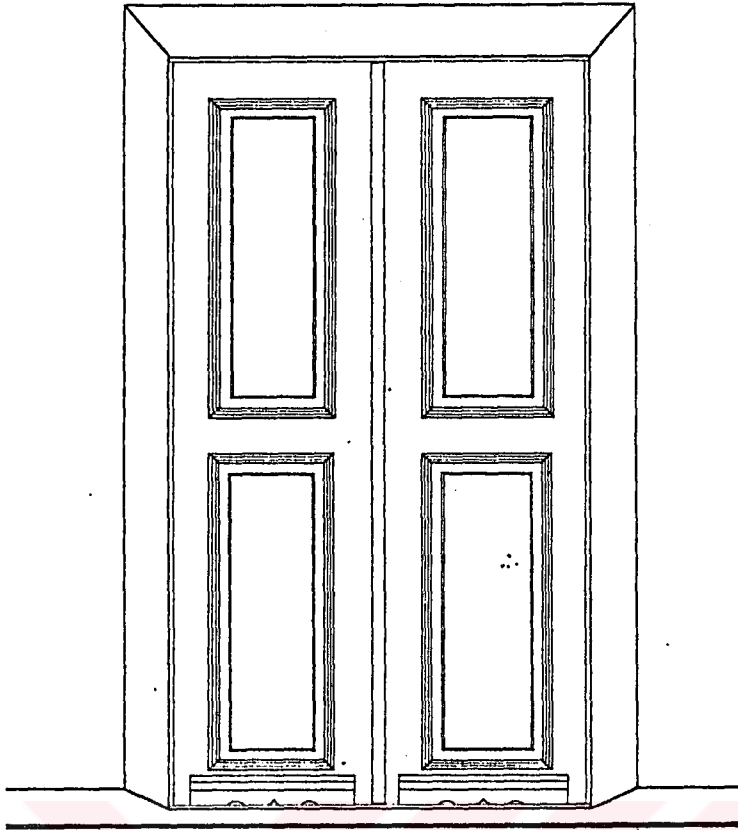

(En. 33)

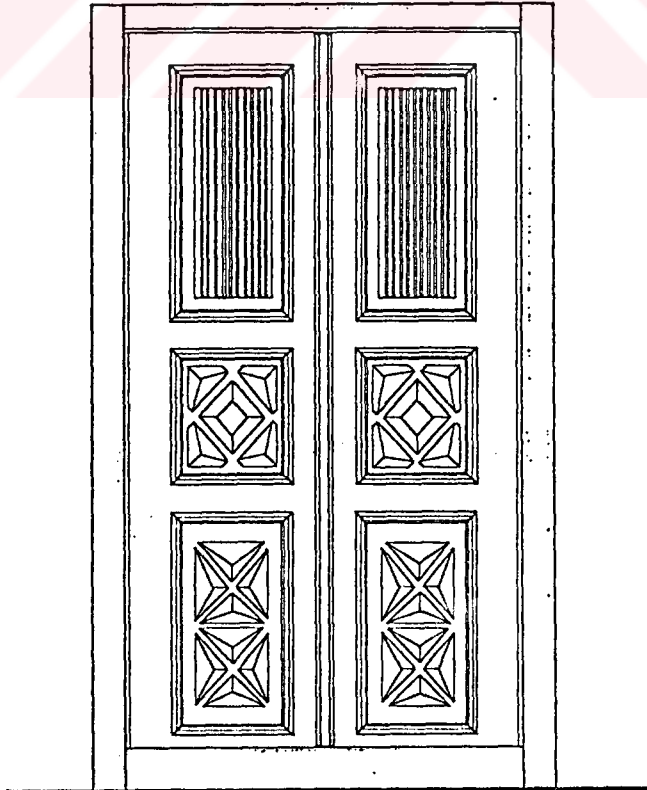

(En. 28)

—İÇ KAPI ÖRNEKLERİ—

(En. 22)

—DIŞ KAPI ÖRNEKLERİ—

(En. 15)

_ AVLU. KAPISI _

açılan pencereler değişik boyutlarda ve yuvarlak olarak ortaya çıkabilmektedir.

Üç omuz çatı tipine sahip geleneksel konutlarda, çatı arası kullanılmak üzere yükseltilmiştir. Bazı örneklerde yaşama katı üzerinde 80-100 cm kadar yükseltilen ağaç yığma kısımda, konutun üç cephesi üzerinde de çatı pencereleri açılabilir. Ahşap kafesli olan çatı pencereleri çatı arasının havalandırılması ve aydınlatılması amacıyla yapılmıştır (Resim 30).

Ön cephede bulunmayan fakat pencere olarak önemli bir işlevi yüklenen, geleneksel konutun arka cephesinde, konuta göre taş duvar veya ağaç yığma duvar üzerinde, çatı üst noktasına yakın kısımda yer alan "duman penceresi", konut içinde önemli bir yer tutmaktadır. Pencerenin açıldığı mekan olan, eviçi (aşhane) kısmında bulunan yer ocağında yakılan ateşin dumanı, bu pencereden dışarı çıkmaktadır (Resim 31).

Geleneksel konutta ahır kısmında yer alan ahır pencereleri, bazı örneklerde farklı bir biçim almaktadır. "Frenk penceresi" denilen küçük boyutlardaki bu taş pencereler, içeride oluşan hayvanlardan çıkan buharın dışarı atılmasında kullanılmaktadır. Ortada yer alan ahır kapısı ile birlikte frenk pencereleri, cephe düzenine farklılık getirmektedir (Resim 23, 24).

3.3.6. GELENEKSEL SÜRMENE KONUTUNDA MALZEME VE YAPIM TEKNİKLERİ

3.3.6.1. GELENEKSEL YAPIM SİSTEMLERİ

"Türlü gereksinimlerin karşılanması için, fiziksel bir ortamdan, belirli gereç ve teknikle, bir tasarım düzeninde oluşturulan kuruluşa yapı denir."⁽¹⁸²⁾

(182) Önel,Hakkı, Ahşap ve Yurdumuzda Yöresel Uygulamaları, s.7.

İnsanlık tarihinde ilk konut, insanın barınma, korunma gereksinimlerinin sonucu olarak ortaya çıkmıştır. İlk insanlar bu amaçla çevrelerinde bu gereksinimlerine cevap verebilecek türde malzemeyi, barınma için kullanmıştır. İnsanın kendine ilk barınağını kurması, M.Ö. 10.000 yıllarına dayanmaktadır. Bu devrede başlayan yapı süreci, tarihin gelişimi içinde çeşitli aşamalardan geçmiş, çevresindeki malzemeyi yeni yeni tanımaya başlayan insan, zaman içinde bunları kullanarak edindiği deneyimler sonucunda kendine uygun, gereksinimlerine cevap verebilecek nitelikte, bulunduğu bölgeyle uyum sağlamış konutlarını üretmeye başlamıştır.

Yapı üzerindeki en büyük etkenler, iklim, yerel koşullar (topoğrafya), yerleşme, yöresel yapım ve gereçler, halkın sosyoekonomik yapısı, gelenek-görenek, yaşam düzeyi, kültür ve tarihsel ilişkilerden oluşmaktadır. Bütün bu etkenler yapı süreci içinde yapıya biçim veren ve oluşumunda etkin olan unsurlardır⁽¹⁸³⁾.

Ülkemizde geleneksel doku içinde hakim öge olarak ortaya çıkan "geleneksel konut" bulunduğu yöre halkı için, o yörenin fiziksel özelliklerine ve yaşam tarzına uygun olarak, denenmiş, yılların tecrübesiyle ortaya çıkmış ve bir sonuca ulaşmıştır. Çoğunlukla toprağa dayalı bir sosyal yaşamının hakim olduğu yurdumuzda, halkın yaşamında önemli bir değişim ve aşama olmadıkça, oluşturulan tasarım ve yapı düzeni değişmemiştir.

Tarımsal toplumda, geleneksel yapım sistemlerinin temelini doğal malzemeler teşkil etmektedir. Farklı yörelerde, çevrede bulunan malzemeyle geleneksel konutlar oluşturulmuştur.

Ülkemizde çeşitli farklılıklar gösteren doğa, farklı yerleşim bölgeleri, farklı iklim etkileri, farklı yaşam tarzları ve ortamlar farklı konut tiplerini ortaya çıkarmıştır⁽¹⁸⁴⁾. Benzer koşullar ve malzeme, geleneksel mimaride, farklı ülkelerde benzer formlar ortaya çıkarabildiği gibi, zaman zaman Doğu Karadeniz bölgesinde olduğu gibi, ayrı yörede de malzeme ve

(183) *İbid.*, s.8.

(184) Suher, Esad, "Çevre Koşulları İçinde Konut Eylemleri", s.7.

taşıyıcı sistemler arasında fark bulunmadığı halde değişik yöntem ve etki-
de uygulamalara rastlanmaktadır.

Geleneksel konut, tarımsal düzende, ailedeki bütün kişilerin üre-
tim çalışmasına katıldığı bir işyeri, aynı zamanda yapılan üretimin yönetil-
diği ve değerlendirildiği bir merkez durumundadır. Konut, içlerinde yaşa-
yan kişilerin eylemlerine, doğal, sosyal ve ekonomik koşullara uyan çözüm-
lerle şekillendirilmiş, konut ve çalışma ilişkisi iyi kurulmuştur⁽¹⁸⁵⁾.

Zaman içinde değişen koşullar, konut yapısını ve bünyesini etki-
lemekte, aynı yerleşme alanı üzerinde şekil değiştirmesine neden olmakta-
dır. Örneğin, Doğu Karadeniz Bölgesinde yapım süreci içinde oluşmuş her
konutun tamamlayıcısı ve tahıl deposu durumunda olan "paska" lar gün-
ümüzdeki işlevlerini yitirmiş durumdadırlar.

Ülkemizde, özellikle geleneksel konutlarda bölgesel yapım ve kul-
lanma farklılıkları açıkça görülmektedir. Fakat teknolojinin hızla değişimi
farklı bölge ve toplumlarda olsa bile, ihtiyaçlarda görülen benzerlik ve
"Kentsel Hayat" gereklerinin aynı olması, doğal koşulları ve sosyal farklılık-
ları ortadan kaldırmakta, ortaya benzer, monoton yapılar çıkarmaktadır.
Günümüzün toplumunda şehirselleşme, barınma, çalışma, fikren ve bed-
nen eğitim, dinlenme, ulaşım esaslarına dayanmaktadır⁽¹⁸⁶⁾. Barınma eyle-
mine cevap veren konut, bugün bir tüketim ünitesi niteliğini taşımakta,
planlama ve düzenlemesinde doğal ve bölgesel koşulların yerini daha fazla
ekonomik ve sosyal koşullar almış durumdadır.

Endüstri devriminin batıdaki etkileri sonucunda ülkemizde mey-
dana gelen değişimler, Sürmene yerleşmesinde olduğu gibi, sosyal yaşantı-
mızda etkili olan geleneksel konutlar yerlerini, değişen hızlarda çağdaş
yapılara bırakmaktadır. Bu dönüm noktası ile birden değişen üretim teknik-
leri, konfor istekleri, spekülasyon ve yıkıma kadar varabilen sonuçlar gele-
neksel konutun karşısına çıkmakta, bunların yaşama şansları, gelişmemiş

(185) *Ibid.*, s.8.

(186) *Ibid.*

veya gelişmekte olan toplumlarda bazı özel çabalar dışında, ulaşım yetersizliğinden başlayarak, teknolojik ve ekonomik çeşitli imkansızlıklara bağlı kalmaktadır⁽¹⁸⁷⁾.

Günümüzde, değişen sosyal yaşantıyla birlikte farklılaşan gereksinimlere, geleneksel konutlarımız cevap verememektedir. bunun sonucu olarak yerlerini yeni teknolojinin ve değişen şartların ortaya çıkardığı "apartman" tipi kâgir evlere bırakmaktadırlar. Geleneksel evlerimizle birlikte, geleneksel yapıım sistemlerimizde bir bir yok olmakla karşı karşıyadır.

Sürmene içinde mevcut geleneksel konutlar, yılların deneyimiyle oluşmuş, çevredeki malzemeye göre ortaya çıkmış ve biçimlenmiş geleneksel yapıım sistemleri ile yapılmıştır.

Bugün Sürmene yerleşmesinde incelenen geleneksel konutların:

. Ağaç yığma sistem

. Ağaç çatkılı sistem

ile yapıldığı görölmektedir.

3.3.6.1.1. AĞAÇ YIĞMA SİSTEM

Doğu Karadeniz bölgesinde, özellikle yukarı kesimlerde ve orman bölgelerine yakın yerlerde kullanılan bir sistemdir. Bu tür yapılar da, fazla detaya gereksinme duyulmadan, basit araç ve gereçle yapılar yapılabilmektedir. Bölgede özellikle ağacın bol olduğu ve geçici yerleşme yerlerinde halkın sosyo-ekonomik yapısının düşük olduğu orman yöresi köylerde kullanılmış olan bir sistemdir.

Bugün orman alanlarının yok olması, bu tür yapıların yapıımının yasaklanmasına neden olmuştur. Sürmene yerleşmesine bağlı yukarı kesimlerde yer alan yayla ve mezralarda ağaç yığma sistem:

(187) Özdeş, Gündüz, "Geleneksel Mimaride Strüktür", s.19.

- . Yuvarlak ağaçlar (tomruk) ile yapım
- . Biçilmiş ağaçlar (kalas) ile yapım
- . Tahta yığma yapım

olarak iki şekilde görülmektedir.

Yuvarlak ağaçlar (tomruk) ile yapım

Bu tür yapılar yayla ve mezralarda görülmektedir. Blok yığma diye de adlandırılabilen bu tür yapılar, 25-35 cm çaplı yuvarlak tomrukla-
rın veya dikdörtgen kesit verilmiş ağaçların üst üste yığılmasıyla elde edil-
mektedir. Bu tür yapılarda köşe noktalarda, sistemin dayanıklılığı için,
köşeden itibaren ağaçlar 15-25 cm dışarı uzatılmakta ve köşe noktalarda
birbirleri üzerine 1/2 oranında boğaz geçme ile çatılmaktadırlar⁽¹⁸⁸⁾.

Biçilmiş ağaçlar (kalas) ile yapım

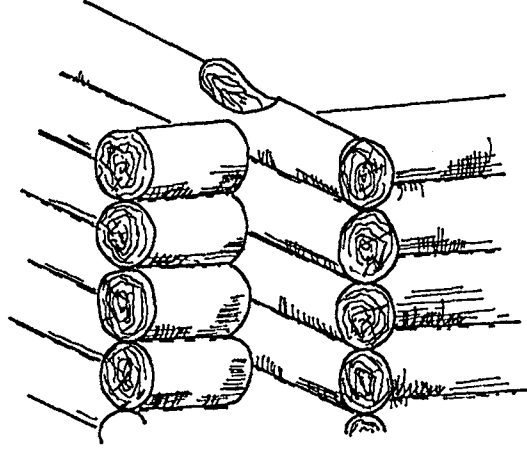
Yapım sistemi olarak yuvarlak ağaç yapım sistemi ile aynıdır. Aradaki fark, birinde ağaçlar işlenmemiş olarak tomruk halinde sistemde kullanılmakta, diğerinde ise hızarda kesilmiş kalas halindeki ağaçlar sis-
temde kullanılmaktadır (Resim 24).

Tahta yığma yapım

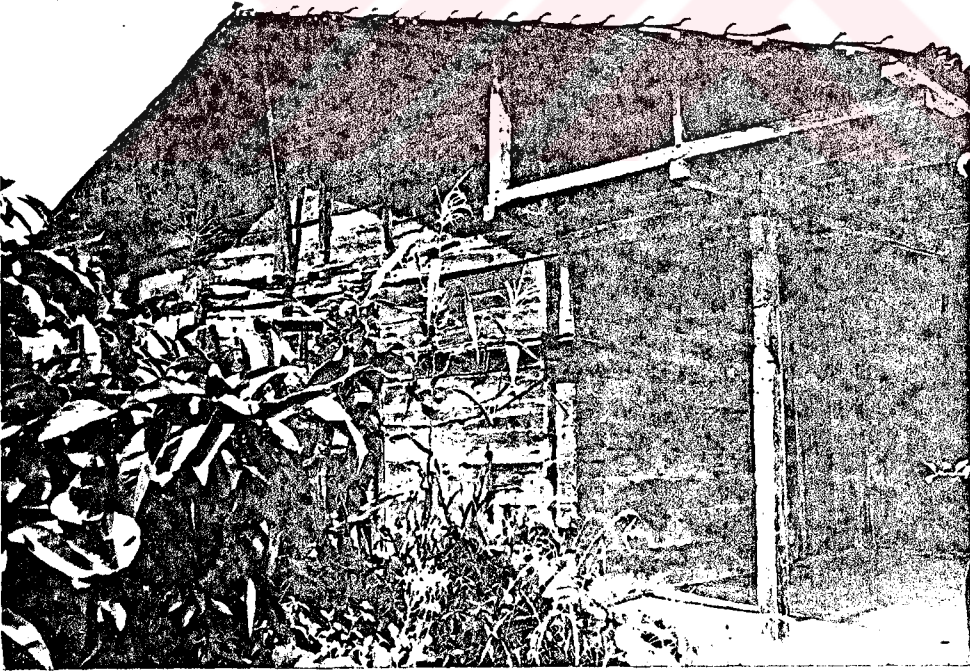
Yerleşme içinde görülen bu tarz, çoğunlukla konutun arka kıs-
mında yer alan eviçi bölümünün dış duvarlarında kullanılmıştır.

Yapımda kullanılan tahtalar 2,5-6 cm arasında değişmekte olup
20-30 cm genişliğindedir. Köşe noktalarda birbirleri üzerine 1/2 oranında
boğaz geçme ile birbirleri üzerine binen tahtalar 15-25 cm dışarı taşırılabil-
diği gibi, iç kısımlardaki tahta yığma duvarlarda olduğu şekilde köşelere ve
gerektiğinde ortaya konan dikmelere de eçme yapılarak taşıyıcılık sağlan-
maktadır. İç duvarlarda üst üste binen tahtalar İsmail Dilaver evinde görül-
düğü gibi lamba-zıvanalı olarak birleştirilmiştir.

(188) Önel, op.cit., s.30.

YUVARLAK AĞAÇ (TOMRUK) İLE YAPIM
(ÖNEL, S. 29)

BİCİLMİŞ AĞAÇ (KALAS) İLE YAPIM

— AĞAÇ YİĞMA SİSTEMLER —

3.3.6.1.2. AĞAÇ İSKELET ÇATKI SİSTEM

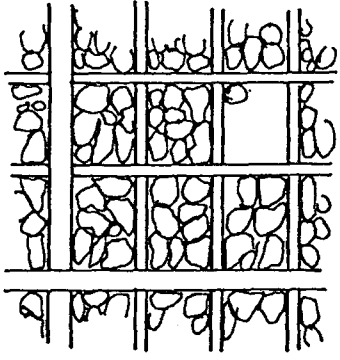
Doğu Karadeniz Bölgesinin tümünde olduğu gibi, Sürmene yerleşmesinde de yukarı kesimlerden aşağı kesimlere inildikçe, ağaç işleyebilme durumunun artması ve halkın ekonomik gücünün fazla olması sebebiyle tercih edilen bir sistemdir.

Yapı yüklerinin, duvar bünyesindeki ahşap kiriş ve dikmeler aracılığı ile zemine aktarıldığı sistemlerdir.

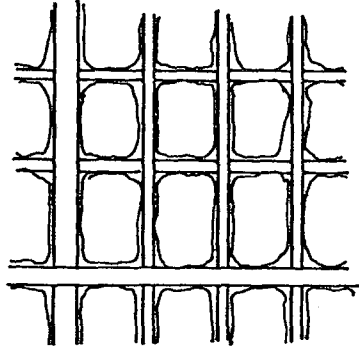
Sürmene'de bu sistemin uygulanan şekline "çatma yapı" denmektedir. Sistemde işlenmiş ağaç olan 10/10 cm ölçüsündeki "direk" denilen düşey taşıyıcıların araları, belirgin bir modüle göre 5/10 cm ölçüsünde ara direklerle bölünmekte ve bu direklerin arası da iki farklı biçimde bölünerek bağlantı yapılmaktadır. Bu şekilde oluşan sistemin kurgu aralar dolgu gereci ile doldurularak duvar ögesine dönüşmesi yöntemi, "dolma yapı" olarak adlandırılmaktadır.

Dolma yapı olarak adlandırdığımız ve Sürmene'de hakim olan yapım sistemi "Göz dolma" ve "muskalıdolma" olmak üzere iki şekilde uygulanmaktadır (Şekil 2, 3) (Resim 33, 34).

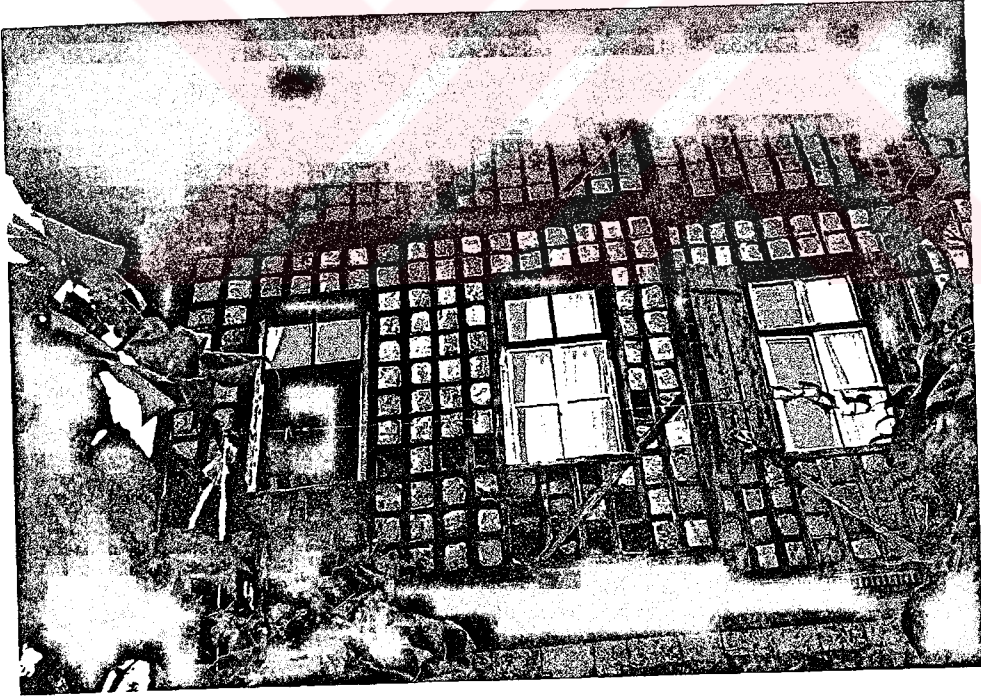
Köşelere ve taşıyıcı olarak aralara ve bölmelere rastlayan yerlere konan 10/10 cm ölçülerindeki taşıyıcı direkleri konulmakta ve bunlara çapraz bağlayıcılar olan "yan çalmalar" saplanmaktadır. Köşe direkleri arasına, 5/10 cm ölçülerinde ara direkler 15-30 cm ara ile belirgin bir modüle göre çepeçevre taban kirişi üzerine oturtulmaktadır. Yerleşmede, ahır katı üzerine oturan taban kirişlerinin yan duvarlar üzerindeki "yanmanığı", ahır katı arka duvarı üzerine oturana "komufağı" denilmektedir. Üst katta, köşede direkler üzerine rastlayan kirişlere "direk başı" denilmektedir. Oluşturulan bu müdüllerin arası düz veya çapraz parçalarla doldurulur. Düşeyde yapılan modül, yatayda da uygulanarak düz parçalarla ara dikmelerin birbirleriyle bağlanmasıyla elde edilen duvar tipine "göz dolma" denilmektedir. Bu kare veya kareye yakın dikdörtgen şeklindeki modüllerin ara-

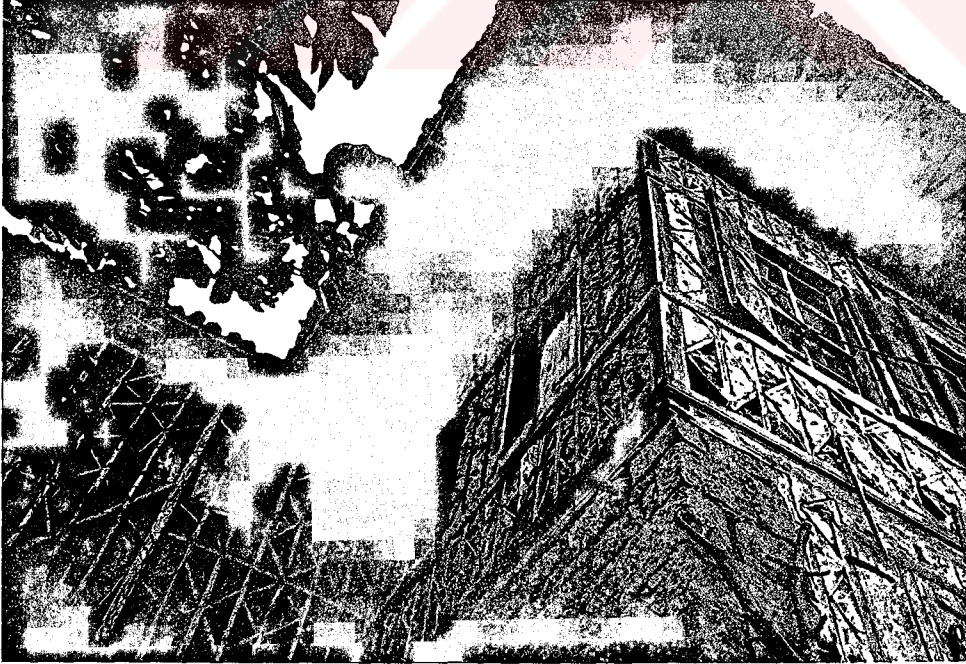
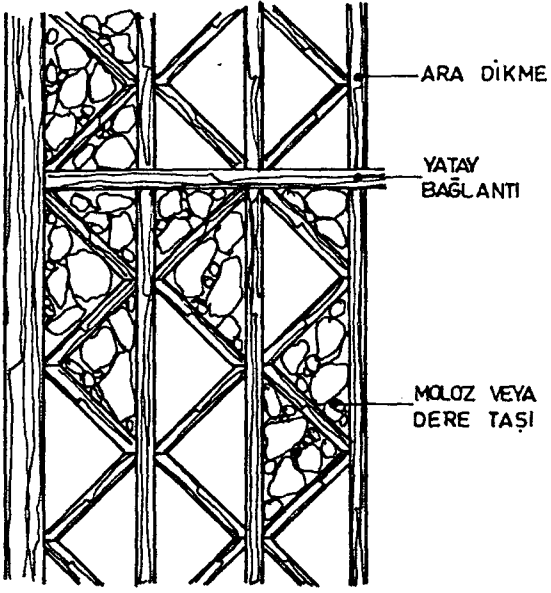
GÖZ DOLMA
(KIRMATAŞ DOLGU)

GÖZ DOLMA
(BLOKTAŞ DOLGU)

şekil 2 "Göz dolma" sistemi

şekil: 3 "Muskalı Dolma" sistem

sı çevrede bulunan malzemeye ve ekonomik koşullara bağlı olarak kırmataş dolgu veya derelerden alınıp kenarları tıraşlanan sel taşları yekpare taşlarla doldurulmaktadır. Her iki şekilde de modül içinde taş etrafında kalan boşluklar kil+kireç harcı ile doldurulmaktadır (Resim 34, 35, 36).

Aynı sistem tekrarlanırken 20-35 cm aralıklı direklerin arasının, 45° eğimli çapraz ahşap parçalarla bölünmesiyle elde edilen duvar tipinde "muskalı dolma" denilmektedir. Bu duvar tipinde, ara boşluklar yekpare taş ile doldurulamadığı için kırmataş dolgu yapılmaktadır (Resim 36).

Her iki duvar tipinde de dolgu gereci olarak kil kullanımına, Sürmene'nin Aksu köyünde yapı ustası İsmail Dilaver evinde rastlanılmıştır. Usta ile yapılan söyleşide, doğada mevcut halde bulunan toprağın çamur haline getirilerek aralıkların doldurulduğu öğrenilmiştir. Çakıl ve taş kullanmama sebebinin, ekonomik nedenlerden kaynaklandığı, taşın sırtta taşınarak yukarılara çıkarılması zor olduğundan, çoğu yapıda özellikle uzak yerlerde bu sistemin uygulandığı öğrenilmiştir.

Çatma sistemde, duvar ve dolgu yüzeyi birbirine kaynaşmış gibi görünmektedir, evlerin cephelerinde kanaviçe gibi bir görüntü elde edilmektedir.

3.3.6.2. YAPI ÖGELERİ

Temel

Bölgede "iskelet çatki" olarak yapılmış olan yapılar, gerecin özelliğinden dolayı hafif yapılardır. Bu nedenle temel yapımına basit, derin olmayan çözümler getirilmiştir.

Sürmene'de genelde iki kattan oluşan geleneksel konutta, üst kat yaşama katıdır ve ağaç yığma veya iskelet çatki yöntemlerle yapılmıştır. Alt kat ahır kısmıdır ve taştan oluşmaktadır. Eğimlikısımlara yapılan alır katları moloz taş veya yontmataş duvarlarla çevrilmekte ve yapı zeminden

hem yükseltilmiş hem de yapı korunumu sağlanmış olmaktadır. Ahırda orta kısımlara rastlayan ağaç direklerin altına ise taş yastıklar konulmuştur.

Yerleşim içinde evle birlikte yeralan "paska", ağaç dikmeler üzerinde yerden bir kat yükseltilmiş ve ağaç dikmelerin altı münferit taş temel şeklinde yapılmıştır.

Duvar

Yörede, yapım sistemleri, genel olarak yapının en önemli taşıyıcı ögesi olan duvarın yapım yöntem ve biçimlerine göre ve en çok kullanılan malzemeye göre isimler almıştır.

Yerleşimde en büyük ağırlık ahşap ve onun oluşturduğu yapım sistemleridir.

Dış Duvar: Yapının oluşumunu sağlayan duvarları "dış duvarlar" ve iç kısımda mekanları ayırmaya yarayan duvarları ise, "iç duvarlar" olarak tanımlamaktayız.

Geleneksel yapının planlamasında ortaya çıkmış olan katlar, ahır katı (alt kat), yaşama katı (üst kat) olarak isimlendirilmektedir

Eğimli bir araziye kurulan evin, ahşap sistemle kurulu olan üst katının, nem yüzünden zeminden yükseltildiği ve zeminle ilişkisinin kesildiği görülmektedir. Eğimden kazanılan alt kat, hem ahır olarak kullanılmakta, hem de taş malzeme ile yapılmış duvarlarıyla üstteki ahşap sistemi zeminden ayırmaktadır (En.13).

Ahır katın dört tarafının taşla örüldüğü görülen örneklerin yanında, arka kısım ve yan kısımların taş malzeme ile örülmesi yanında ön cephe de farklı bir cephe sistemine gidilerek, üstteki yaşama katı ahşap sistemi uygulanmaktadır. Fakat tek fark ahır katı ön cephesinin çoğunlukla muskalı dolma olan yapım sisteminin, zeminden 50-90 cm örülen taş duvar üzerin-

de yapılmasıdır.

Üst yaşama katının, arkada dağa dönük olan duvarı tahta yığma yapıldığı sistemler olduğu gibi, taştan örülen örnekleri yerleşim içinde aşağı kotlarda çoğunluğu oluşturmaktadır. Aşhanenin arka duvarı olan bu kısım içinde, taş duvar kalınlığının 50-60 cm olması dolayısıyla ocak bölümleri gizlenebilmektedir (Resim 37).

Taş duvarlar genellikle moloz taş, ve yontma taş olarak yapıda kullanılmaktadır. Bazen bir tek örgü sistemi olabildiği gibi birkaçı da bir arada kullanılabilir. Bağlayıcıları kil veya kum kireç harcıdır. Kum kireç harcı daha çok ince yonu taş duvarlarda kullanılır.

Yontmataşın kullanıldığı örneklere yerleşim içinde az rastlanmıştır. Ustalarla olan söyleşide yontmataşın ekonomik güce dayandığını ve ancak zengin evlerinde kullanılabildiği, bunun haricinde çevrede mevcut eski bir evin sökümünden sağlanan taşların yapılacak olan konutta kullanılabildiği öğrenilmiştir. Bu tarz örgü sisteminde, duvarın dış yüzü yontmataş olmasına rağmen iç kısım moloz taş duvar olarak örülmüştür (R.En.15).

Bunun haricinde, moloz taş örgülü duvarlarda köşeler yontmataşla örülmekte, geri kalan kısım moloz taş duvar olarak devam etmektedir.

Bunların yanında, köşelerin yontmataş ve diğer kısımların kaba yonu olarak devam ettiği örnekler de çoğunluktadır. Bu tarz örgülerde moloz taş veya kaba yonu örgünün duvar ve pencere boşluklarına rastlayan kısımlarda, başlayan kenarlarında yontmataş kullanılmaktadır.

Taş duvar yüzeyinde ahşap sistemin aksine sıva gibi herhangi bir işleme gidilmez.

Ahır katında yığma olarak düzenlenen taş duvarlar da, duvar boşlukları olan pencereler, yöntemin gereği olarak çoğunlukla küçük tutulmuş

"frenk pencere" leri yapılmıştır. Kapı boşluklarında ise kapı üstünden taş duvar içine ahşap lento atılmış, yan kısımlarında yontmataş duvar örülmüştür. Aynı zamanda kapı boşluğunun iki yanına ahşap dikme konularak ahır kapısı kanadının takılması için yuva oluşturulmuştur (Resim 38).

Üst kat olan yaşama katının dış duvarlarında, ağaç yığma, ağaç iskelet çatki sistem kullanılmıştır.

Ağaç yığma sistemde yapılan duvarlarda, 2-5 cm kalınlıkta tahtalar köşelerde birbirleri üzerine kurt boğazı geçme ile bindirilmiş ve dışarıya doğru 15-25 cm taşırılmıştır. Bu sistemde ikinci bir taşıyıcı eleman yoktur. Bu tür sistemler yörede "taraba" diye isimlendirilmektedir. Bu sistemde dört köşeye konulmuş olan direkler kare kesitli olup oda bölmelerinde de dış duvara denk gelen kısımlara da kare kesitli dikme konulup "iki boğazlı geçme" yapılmıştır. Diğer geçme şekilleri olan, üç ve dört boğaz yapıda, oda bölmeleri arasında kullanılmaktadır. Bu sistemde cephede pencere veya kapı boşluğu düzenlendiğinde her iki tarafına da birer dikme konulmaktadır. Bu yapılarda esneklik hakimdir. Geçme tarzında yapıldığı için bölmeler kaldırılıp başka bölmeler ilave edilebilmekte, istendiğinde başka tarafa taşınabilmektedir. Bu taşıma işleri daha küçük ebatta olduğu için paskalarda görülmektedir (Resim 32, Şekil 4).

Sürmene içinde, ağaç yığma sistem tek sistem olarak dış duvarda kullanılmamış, yalnızca arka ve yan duvarların bir kısmında kullanılmış, ön cephede ise dolma duvarlar hakimdir.

Yörede, dış duvarlarda dolma duvar türleri kullanılmıştır. Bu duvarlarda köşelerde ve belirli yerlerde 10/10 cm ölçülerinde taşıyıcı direkler ve arada 15-30 cm arasında dizilmiş 5-10 cm.lik ara direkler bulunmaktadır. Ara direklerin araları, dolma tipine göre ağaç bağlantılarla bölünmüştür. Aralar ise yörede çok bulunan, doğal gereç olan taş ile doldurulmuştur (Resim 33, 36).

Göz dolmaların kare bölümleri, yörede bulunabilen, en uygun

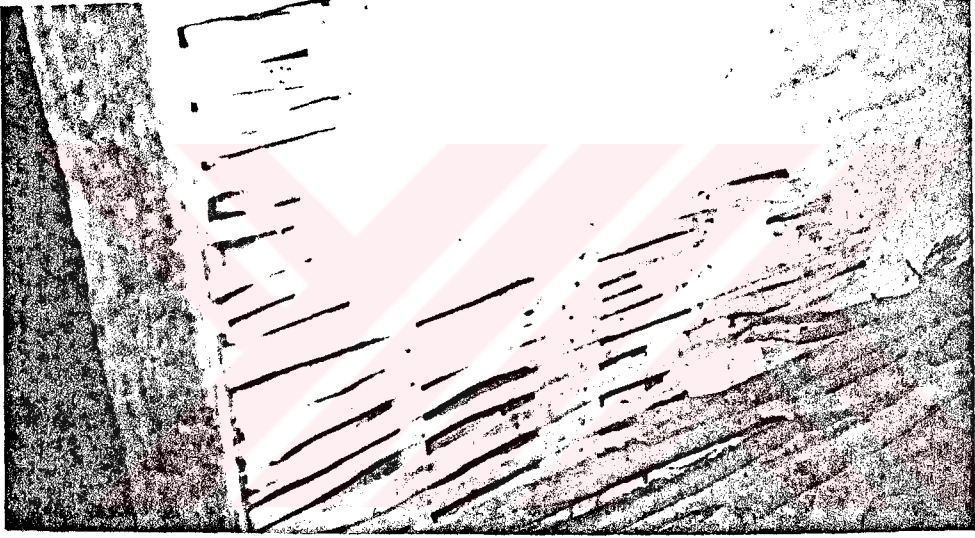
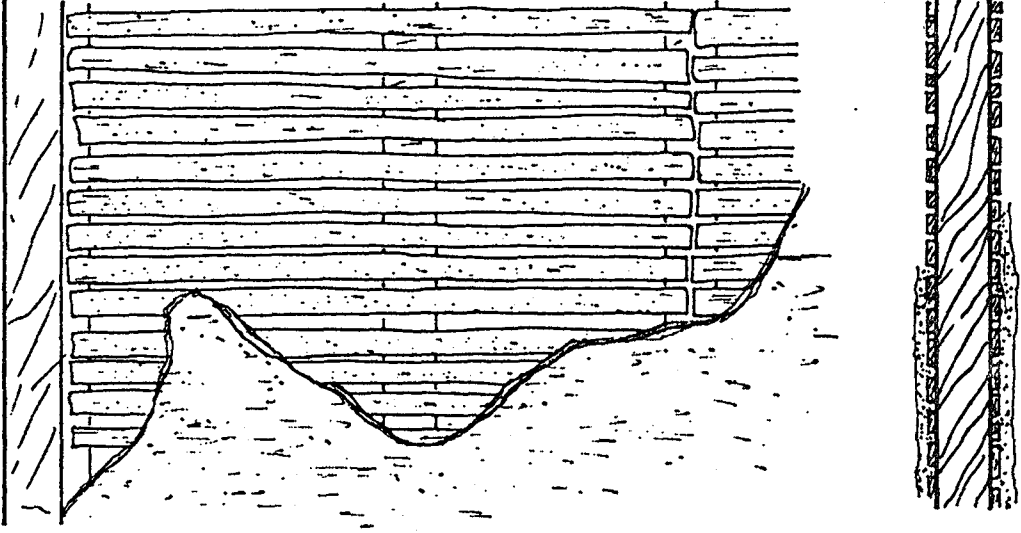
yapı gereci olan taşla doldurulmaktadır. Bu taş dolgu çevredeki duruma göre, muhtelif gri ve yeşil tonlardaki yekpare taşlarla veya derelerden alınıp kenarları tıraşlanan sel taşları tek ve blok halinde kullanılmaktadır. Bu tür uygulama pahalı olduğundan yalnızca ekonomik durumu müsait olan kişiler tarafından yaptırılmaktaydı. Bunun haricinde göz dolmalarının içinin moloz taşla doldurulduğu da gözlenmektedir. Her iki şekilde de taşlar aynı şekilde üzerlerine herhangi bir kaplama yapılmadan bırakılmakta, taş kırıklarının bağlayıcısı olarak kil kullanılmaktadır.

Duvar kalınlıkları, 2 katlı evlerde 10 cm, üç katlılarda 15 cm.yi geçmemektedir. Bu duvarlar genelde dıştan sıvanmamakta, dolma duvar görüntüsü açıkta bırakılmaktadır. Muskalı dolma sistemde kırma dolgunun düzgün olmadığı zamanlarda ağaç iskelet açıkta bırakılmakta yalnızca taş dolgu üzeri çamurla sıvanıp beyaz kireç badana yapılmaktadır. İç yüzeyde ise çoğunlukla tahta kaplanmakta veya bağdadi yapılmaktadır. İç yüzeyde ağaç iskeleti üzerine belirgin aralıklarla (3-5 cm) düzenlenmiş çitalar üzerine önce 2,5-3 cm kalınlığında sıva (kireç harcı), sonra da daha düzgün bir yüzey için 0,5-1 cm) kalınlığında ince sıva yapılmıştır(E.R.39). Bazen çitalar sıvanmadan bırakılmış, fakat daha sık olarak çakılmıştır(E.R.40). Ağacın işlenebilme olanaklarının bulunduğu yörelerde, evlerin duvarlarının iç yüzeyleri tahta ile kaplanmaktadır. İç kısımda enine olarak 25-30 cm genişliğinde tahtalarla yapılan kaplama üzerinde, dikey olarak profilli çitalar çakıldığı da incelenen evlerde görülmüştür.

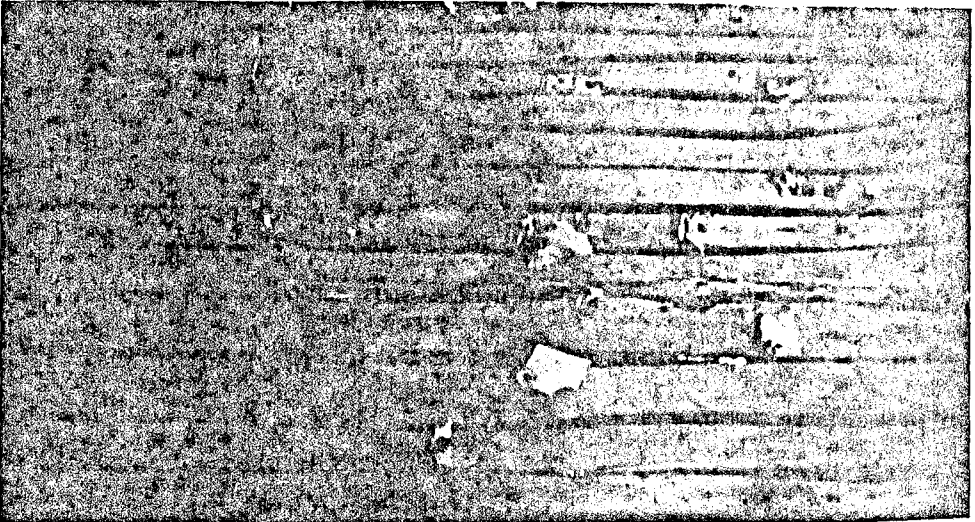
Dolma sistemde her iki yüzünde tahta kaplandığı örneklerle yerleşme sınırları içinde rastlanmaktadır. Üstündal köyü sınırlarında böyle bir örnek incelenmiştir. Taş malzeme ile oluşturulmuş alt ahır katı üzerine çıkan ahşap strüktür dıştan tümüyle tahta ile kaplanmıştır (R.41).

İç Duvar: Tüm Doğu Karadeniz bölgesinde iç bölme duvarlar, 2-4 cmkalınlığında ahşap olmakla beraber, bölme duvarın kalınlığının 10 cm'e vardığı örneklerle yerleşmenin inceleme sınırları içinde rastlanmıştır.

Yerleşmede incelenen evlerin çoğunda görülen ağaç yığma duvar-

- İÇ DUVARDA, ÇİTALARLA KONSTRÜKSİYONUN
KAPLANDIĞI ÖRNEK.(KİREÇ SIVALI)

- SIVASIZ ÖRNEK -

lar, 2-4 cm kalınlığında tahtaların bir oda boyutu uzunluğunda iki uçta dikmeler içinde açılmış kanallara oturtulmasıyla oluşturulmaktadır (Şekil 4).

Köşe ve ek yerlerinde tahta uçlarının gireceği kanallar açılmış dikmeler bulunmaktadır. Üst üste yatay şekilde sıralanan tahtalar, diğer mekanı göstermeyecek şekilde profilli olarak birleştirilmiştir.

Yerleşmede çoğunlukla görülen ağaç yığma, iç bölme duvarların yanında bazı örneklerde, dış duvar özelliklerine sahip bölme duvarlara rastlanmıştır. Odanın köşelerinde yer alan direk araları, 15-25 cm aralıklarla 5-10 cm ölçülerinde ara direklerle bölünmekte ve bunların üzerine, yapılacak olan sıvayı kolay tutması için ince çıtalar yatay olarak, aralıklarla çakılmaktadır. Ara dolgular boş bırakılmakta, arada kalan havanın ses yalıtımı yaptığı düşünülebilir. Bu tarz duvarın üzerine kireç harçlı sıva yapılabilirdiği gibi, rastlanılan bir örnekte duvarın bu şekilde bırakıldığı fakat ince çıtaların sıklıkla diğer mekanı göstermeyecek şekilde çakıldığı görülmektedir (R.42,43).

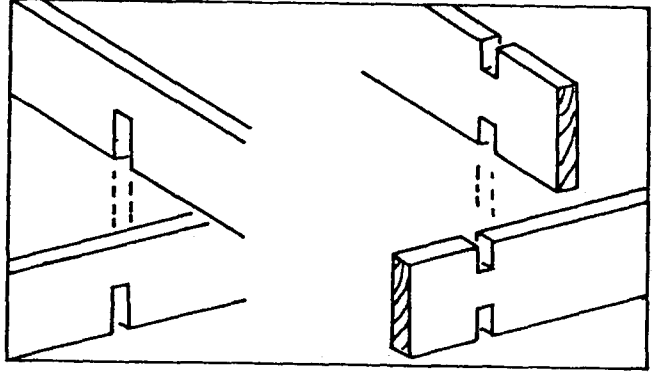
İncelemede rastlanılan diğer bir örnek, aynı dış duvar muskalı dolma sistemin iç duvarlarda da kullanıldığı görülmüştür. Bunun nedeni estetikten, statik endişelere kadar sıralanabilir. Fakat mekanda hemen yanında ağaç yığma cinsi bölme duvar kullanılması, bu noktada muskalı dolma sistemin rijitliğinden yararlanılma yoluna gidildiği düşüncesine ağırlık kazandırmaktadır. Üstten gelen çatı taşıma yükünün, zemine aktarılmasının emniyetle sağlanması bu detayı getirmiş olabilir (Resim 44).

Döşeme ve tavanlar

Doğu Karadeniz bölgesinde ve örnek olarak incelenen Sürmene yerleşmesinde geleneksel konut, ahır katı ve yaşama katı diye ayrılmakta, yaşama katı ise kendi içinde, gündüz bölümlerinin geçtiği "eviçi" ve yatak odalarının bulunduğu kısım "yaşama" diye ayrılmaktadır. Bunlardan gündüz bölümlerinin geçtiği kısım eğimin yukarı yönünde zemine oturmakta, yatak odaları ise eğimin aşağı yönünde ahır mekanı üzerine oturtulmuş

LAMBA ZIVANALI

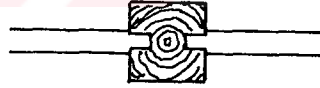
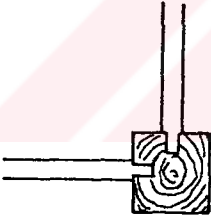

ARA GEÇMELER

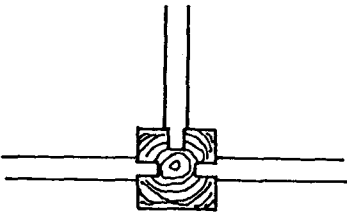
UÇTA GEÇME

AHŞAP DUVARDA
YATAY TAHTA
BİNDİRME

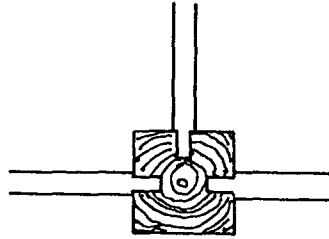
AHŞAP YIĞMA DUVARDA GEÇMELER

İKİ KANAL

ÜÇ KANAL

DÖRT KANAL

şekil:4- GEÇMELER

durumdadır.

Döşemeler mekana göre; kiriş ve dikmelere taşıtılan döşemeler, zemine oturan döşemeler diye ikiye ayrılabilir. Ahır katı üzerine yerleştirilmiş yatak odalarının, döşemede alt katın dış duvarları üzerine konulan ahşap kiriş olan "taban"lar ile ortada dikmelere taşıtılan krişlerce yük taşınmakta ve üzeri ters istikamette tahta ile kaplanmaktadır. Döşemelerin tahta kalınlıkları 2,5-4 cm ve enleri 1,5-2,5 cm arasında değişmekte ve çıtasızdır (Resim 45).

Yatak odalarının ahır üzerine yerleştirilmesinin bir nedeni de, kışın ahırdaki hayvanların sıcaklığından ısınılma yoluna gidilmiştir. Ancak hayvanların sıcaklığı yanında çıkan yan dışkı gazları ahıra açılmış küçük pencerelerle dışarı atılmaya çalışılmaktaydı (Resim 46, 47).

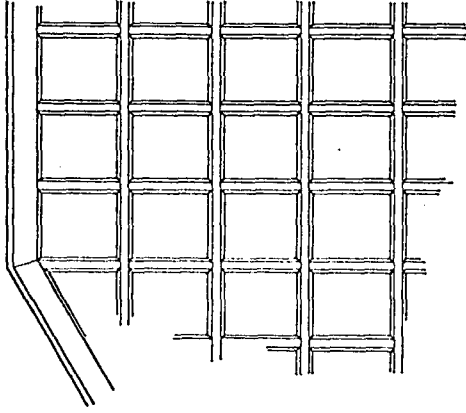
Eğimin yukarı yönüne rastlayan döşemeler zemine oturmakta ve bu kısımlarda yer alan mekanların işlevine uygun olarak döşeme, sıkıştırılmış toprak zeminden oluşmaktadır.

Zaman içinde iki kapının aksının, eviçinde kalan kısmı 15-20 cm yükseltilerek tahta döşenmiştir. Fakat iki kapı aksı arası (Sürmene yerleşmesinde "Sokak" diye adlandırılmakta) toprak olarak bırakılmıştır.

Konut içinde, evin ikinci kısmını oluşturan odalar bölümü olan yaşama kısım eviçinden 15-20 cm yükseltilerek tahta döşenmiş ve mekanlar arası fark vurgulanmış ve arada kapı ile bağlantı sağlanmıştır.

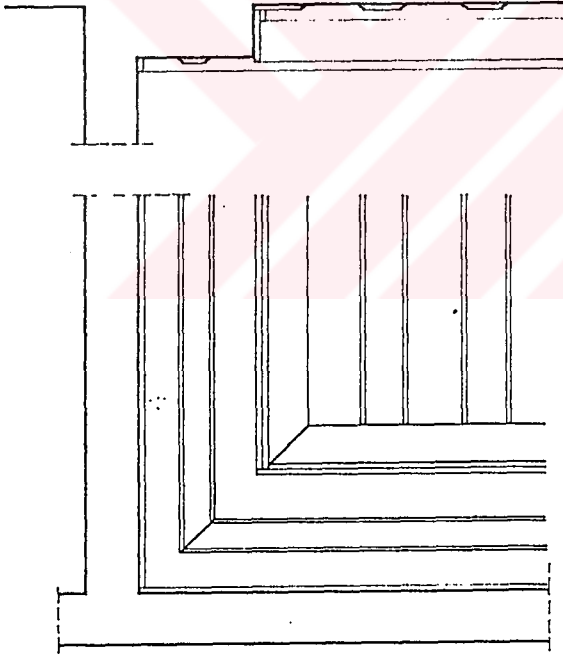
Eviçi zemininde kullanılan toprak döşeme katı kısmında, sulandırılmış kilin, bu mekanın döşemesine dökülerek tokmaklanması suretiyle yüzeyin düzeltilmesiyle elde edilmektedir. Bu tür döşeme Karadeniz insanının günlük işleri nedeniyle sürekli eve girip çıkması gereğine uygun düşmektedir⁽¹⁸⁹⁾.

(189) Sümerkan, op.cit., s.75.

TEKNE TAVAN

(En. 24)

TEKNE TAVAN

(En. 22)

—TEKNE TAVAN ÖRNEKLERİ—

Yaşama katının yatak odaları kısmının tavanları, tahta kaplamadır. Bir kaç evde düzenlemelere gidildiği görülmüştür. Bu motiflemeler her odada olmamakta, genelde bir odada ve çok yalın olarak bu motifler Vasfiye Kızıltan evinde, düzgün olarak biçilmiş 0,5-1,5 cm kalınlığındaki tahtalardan oluşturulmuş olan sekizgen göbek kısmı 15 cm kadar çökertilerek "tekne tavan" yapılmıştır. Göbek içinde profilli çıtalarla kare modüllere gidilmiştir. Çözüm basit ve yalındır. Eviçi kısmında ise genellikle üst kısım tavansız bırakılmakta, çatı kirişleri gözükmektedir. Eviçi kısmında, yerde yakılan yer ateşinin dumanının çıkması için bu bölge açık bırakılmış ve dumanın çatı arasından dışarı çıkması sağlanmıştır.

Çatı

Çatı, yapıyı dış etkilere karşı koruyan yapı ögesidir. Yapıyı atmosfer ile yağışlardan koruyan ahşap konstrüksiyonlu ve eğimli çatı, konut planının dışı aksidir.

Doğu Karadeniz bölgesinde ve incelenen Sürmene yerleşmesinde sıklıkla görülen çatı biçimlerini;

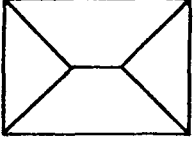
- . Semer (iki yöne eğimli beşik çatı)
- . Üç omuz (üç yöne eğimli)
- . Dört omuz (4 yöne eğimli kırma çatı) olarak sıralayabiliriz (Şekil 5).

Yöresel bir kelime olarak kullanılan "omuz", iki değişik çatı yüzeyinin kesiştiği çizgi boyunu tanımlamak için kullanılmaktadır. Konutların plana yansıyan küçük çıkma ve eklerinin çatıları da, o yöndeki çatı yüzeyine aynı eğimle kırılmasıyla ile oluşturulmuştur.

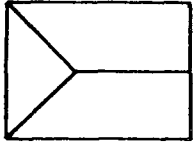
Yerleşimde yapılan incelemelerde de görüldüğü gibi konutlar daima meyilli arazide yerleşmektedir. Çatıdan gelecek yağmur ve kar sularının temele gitmemesi için, dağ konumundaki arka cephede çatı sadece iki meyilli yapılmakta ve sular yanlara verilmektedir. Bu nedenle konutun

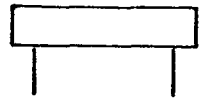
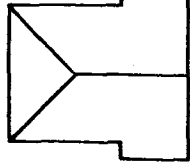
D Ö R T O M U Z

Ü Ç O M U Z

Ü Ç O M U Z

S E M E R Ç A T I

Ç A T I T İ P L E R İ

Ü ç omuz + Sağrıçıklı Çatı

Şekil:5 Çatı Tipleri

arka yüzü taştan veya bazı örneklerde ağaç yığma olarak yapılmakta ve kalan duvar şeklinde çatıya kadar yükseltip, çatı ile bir üçgen meydana getirmesi sağlanmaktadır. Bir başka formda, üç omuz çatı biçiminin arka kısmında oluşan üçgen alın duvarı üst bölümün, çatı yüzeyleri ile kısmen kesişmesiyle oluşmuştur. Yüksek olan alın duvarında bu bölümün kısmen kesilmiştir. Buna "Üçomuz+sağrıçıklı çatı" denmektedir (Resim 48).

Çatı uçlarında dereler, yağmur suyunun bir an önce çatıdan atılması için ve pahalı olduğundan kullanılmaz. Bazı orman içi bölgelerde muntazam çam veya ladin kütükleri ortadan ikiye bölünmek ve içi tekne gibi oyulmak suretiyle yağmur oluğu olarak kullanılmaktadır⁽¹⁹⁰⁾.

Çatı konstrüksiyonu için yaşama katı duvarlarının üzerine yerleşmedeki adıyla "direk başları" (yastık kirişleri) atılır. Bunların üzerine tavan döşeme kirişleri yerleştirilir. Mahya kirişini (omuz ağacı) taşıyacak olan dikmeler, döşeme kirişleri üzerine konur. Dikmelere gelecek yüklerin tavan kirişini kırmaması için, iç bölme duvarları bu kirişi alttan desteklemektedirler. Eviçi gibi geniş açıklıklı mekanlarda, çatı dikmelerini daha kalın kesitli 20x30, 30x70 cm "zor kirişleri" taşımaktadır. Eviçi üzerine tavan yapılmadığı zamanlarda bu kirişler ocak zinciri, yayık ipleri, asmak için kullanılmaktadır

Sürmene yerleşmesinde incelendiği gibi geleneksel konutta çatı arası ot, saman depolamak için kullanılmaktadır. Bu amaçla dış duvarlar üzerine konan yastıklara 1-1,5 m yüksekliğinde dikmeler yerleştirilerek çatı arası için uygun yükseklik sağlanır. Yapının dar kenarlarını birleştirecek makaslar düzenlendikten sonra üzerlerine mertekler yerleştirilmektedir. Mertek aralıkları çatı örtüsü ile ilgili olarak aralıkları 20 cm'ye kadar inmekte, "hartama" denilen çatı örtüsü elemanına uygun zemin sağlanmaktadır. Hartamanın olduğu yerde kiremit altı tahtası gerekmektedir. Hartama günümüzde orman alanlarının korunması amacıyla yasaklanmıştır.

(190) Özgüner, op.cit., s.37.

Geleneksel evin cephesinde plandaki değişmelerle birlikte çıkma yapılmaya başlandıktan sonra, çatı arasının kullanımı için dört yönden yaklaşık 60-120 cm kadar çatı parapeti kaldırılmakta ve yalnızca yaşama katı olarak kullanılmaktadır.

Eğimli arazide yerleşen konutlarda "semer" ve "üç omuz" çatı biçimleri sahil kesiminde eğimin olmadığı yerde "dört omuz" tercih edilmektedir (Resim 48, 49, 50). Çatı dış duvarda, en az 80 cm'lik dikmelerle yükseltilmekte bu dikmeler ortada 2-2.20 m arasında olmaktadır. Sürmene yerleşmesinde bulunmamakta daha çok yukarıda orman alanlarına yakın yerleşmelerde kullanılmış, çatı arasında oluşan ve ot depolamak amacıyla kullanılan bu kısma yerleşmede "dreni" denilmektedir.

Saçaklar, 50-100 cm. arasında bazan daha fazla ölçüde dış duvar sınırından dışarı taşmaktadır. Yapıyı, yağışlardan korumak amacıyla yapılan geniş saçakların altına meyil vermek için kendiliğinden eğimli olan "kol ağacı" kullanılmaktadır.

Geniş saçakların oluşturulmasından doğan saçak uçlarındaki deformasyonu önlemek ve duvar üzerinden çıkılan çatı kalkan duvarını kapatmak amacıyla "saray bağı" yapılır. Tavan kirişi üzerinden yatay olarak gelen saraybağı yukarı kıvrılarak, saçak ucunda merteklerle birleşmektedir (Resim 39). Bazen bu kısmın kaplama tahtası ile kaplandığı örnekler ilçe konutlarında görüldüğü gibi, kaplanmayan örneklerle de rastlanmaktadır. Bu kısımlar, amacına uygun olarak yer yer havalandırma amacıyla pencerelere açılmaktadır (Resim 33).

Sürmene'de incelenen konutlarda saçak uçlarının yuvarlatıldığı görülmektedir.

Çatı örtüsü olarak kiremit, kullanılmaktadır. Konutların çoğunda görülen alaturka kiremit yerine daha sonraki zamanlarda Marsilya kiremiti görülmektedir.

Çatı üzerinde yer alan bir başka eleman ise "güvercinlik" tir. Bu eleman Sürmene içinde incelenen geleneksel dokuda "dört omuz" çatı tipi-

ne sahip konutların çatısında yer almaktadır. Duvar yüzeyinden yükseltme yapılmadan çatı yapıldığı için, karanlık olan çatı arasının ışıklandırılması, havalandırılması ve çatışa çıkışın sağlanması için yapılmıştır.

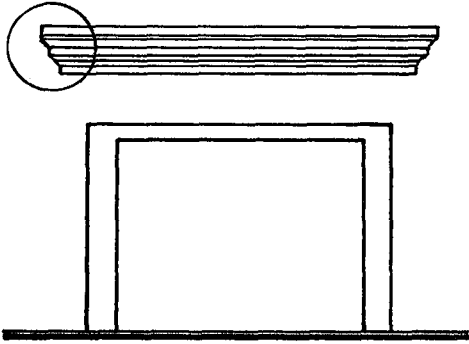
Ocak: Geleneksel konut plan şemasında ısıtma sistemleri iki farklı şekilde karşımıza çıkmaktadır. Eviçi mutfak, kısmındaki eski ismiyle "bargami" denilen yer ocağı (eviçinin toprak kısmında etrafı taşla çevrilmiş ve ortası çukur bir taştan oluşan kısım) ve yatak odalarına konulan şömine.

Sürmene'de eviçi kısmında yer alan "bargami" denilen yer ocağının üstünü kaplayan genişlikte yukarı doğru çıkan ve çatıya uzanan geniş bir baca bulunmaktadır. Bunun içinden asılan zincirde, kazan vb. takılarak yemek pişirilirdi. Geniş bir şömine gibi düşünülen bu tür ocakların yanında, bazı evlerde ocak olarak zeminde sığ bir çukurdan yararlanılmaktadır. Bunun bacası ise yapılmamış, duman çıkışı tavan kaplaması yapılmayarak saçaktaki merteke aralıklarından dışarı çıkışı sağlanmıştır (Resim 52).

Plan şeması içinde, eviçi mekanının yanındaki bir odada geniş bir ocak da bulunmaktadır. Bu kısımda ateş yanmakta ve ısınma sağlanmaktadır. Eviçindeki bu sistemlerden yemek pişirmek için yararlanılmaktadır (Resim 53, 54).

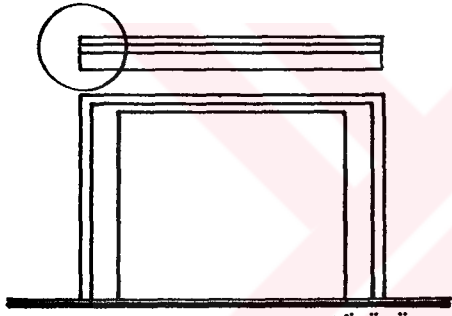
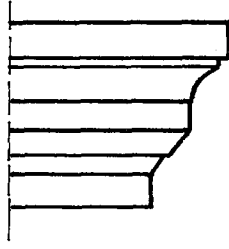
Büyük evlerde, eve gelen konuk için düzenlenen eviçi yanında yer alan yerleşmedeki adıyla "yan oda" bulunmaktadır. Bu tür mekanlarda şömine düşünülmüştür. Bu tip sistemler ısınmaya, pişirmeye yöneliktir ve ayrıca baca yapılmıştır. Yatak odalarında ise ev sahibi için ısıtma sistemi düşünülmemiştir. Bunun sebebi ev halkının sosyal yaşantısı ile ilgilidir. Gündüz dışarıda çalışmaya gidildiği için veya çalışmadığı zamanlarda eviçi kısmında toplanıldığından, yemek için devamlı yakılan yer ocakları aynı zamanda mekanın ısıtılmasını da sağlamaktadır.

Bunların haricinde, konut yakınında ve bitişik veya ayrı olarak yerleştirilmiş, ekmek pişirmek için kullanılan fırınlar bulunmaktadır (Resim 43).

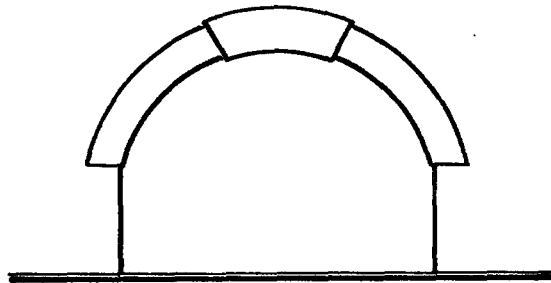
(En. 18)

GÖRÜNÜŞ

(En. 22)

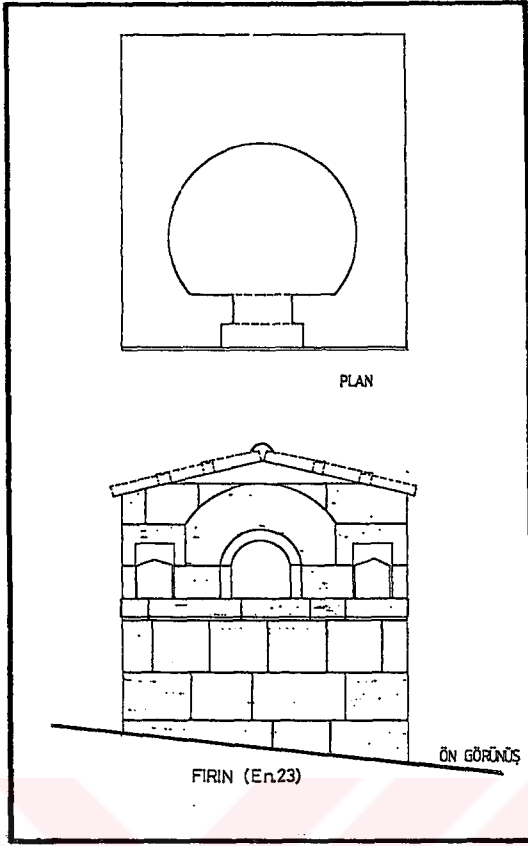
GÖRÜNÜŞ

(En. 17)

GÖRÜNÜŞ

—OCAKLAR—

— FIRIN —

3.3.6.3. YAPI MALZEMELERİ

Doğu Karadeniz Bölgesinde geleneksel yapının en eski ve temel doğal malzemeleri olan ağaç ve taş çevrede bol miktarda bulunmaktadır. Bu malzemelerin bolluğu, yapıda ana yapı gereci olarak ortaya çıkmalarını, geleneksel yapım yöntemlerinin bunlardan oluşmasını sağlamıştır.

Ahşap: Doğu Karadeniz Bölgesinde, iklimin nemli ve yağışlı etkisiyle oluşan ormanlar nedeniyle ağacın burada bol şekilde yer alması, yapım sistemlerinde ana malzeme olarak ortaya çıkışını sağlamıştır.

Doğadaki biçimine en uygun uygulama alanına sahip yapı gereci olarak ağaç, ilk çağlardan itibaren günümüze kadar kullanılmıştır.

Yapıda taşıyıcılık açısından, mekansal biçimlenmeye uygunluğu, açıklıkların kolaylıkla geçilebilmesi, ağacın üstün fiziksel özellikleri, yapıların kolaylıkla üretilmesini sağlaması ve ısı, ses, geçirimsizliğinin diğer malzemelerden daha iyi oluşu, geleneksel konutlarda aranılan özellikleri sağlamasıyla, yapımda daha çok kullanılan bir malzeme haline gelmiştir.

Ağacın kullanım durumunu arttıran bir başka ve önemli etken ise, ana malzeme olarak kullanılabilmesi için çevrede çok miktarda bulunabilmesidir.

Bütün bu özellikleri ile Doğu Karadeniz Bölgesine uygunluk gösteren ahşap, incelenen Sürmene yerleşmesinde olduğu gibi ana malzeme olarak kullanılmıştır.

Yapıda kullanıldığı yerler; taşıyıcı sistemden başlayarak duvarlarda döşemelerde, çatı ve tavanlarda, donatılarda kullanıldığı görülmektedir.

Kullanılan ahşap çeşitleri arasında kestane ilk sırayı almaktadır. Yağmura, rutubete karşı dayanıklı olması, ağaçları içten yiyen kurtlara kar-

şı sert olması, kolay kolay alev almaması gibi etkenlerle yapıda taşıyıcı olarak yerini almaktadır. Zamanla koyu kahverengi bir görünüme kavuşan kestane hoş bir görünüm kazanmaktadır.

Çeviz ağacı, koyu kahverengi ve dalgalı görünümüyle, mobilya ve özellikle sandık yapımında kullanılmaktadır. Çam ağacı ise, çatıda saraybağı denilen kısımda kaplama olarak kullanılmaktadır.

Taş: Sürmene yerleşmesinde geleneksel konutta taş vazgeçilmez yapı gerecidir. Konutta, ahır katının genellikle bütün duvarlarında, bazı örneklerde ise sadece ön cephesi belirli bir yüksekliğe kadar, yaşama katının ise arka duvarı taş malzeme ile örülmüştür

Yerleşme içinde az olmakla beraber, geleneksel konutun bütünüyle taş malzeme ile yapıldığı örnekler mevcuttur (Plan 1). Yüksek nemlilikteki Doğu Karadeniz doğal zemini ile, organik malzemelerden oluşan yapıyı bu zemine bağlamakta taş, kuşkusuz en iyi geçiş malzemesini oluşturmaktadır. Yılların deneyimi sonucu, sulu ya da nemli bir zeminden, nemi çok daha az tutan doğal taş duvara, bu malzemeden de neme dayanıksız ağaç malzemeye geçiş gerçekleştirilmiştir.

Taş, yapıda ya kesme taş olarak ya da moloz taş duvar şeklinde örülmüş geleneksel yapım sistemi içinde dolma aralıklarının doldurulmasında yekpare veya taş kırıkları olarak kullanılmıştır.

Sahillerden ve dere yataklarından toplanan, yuvarlanmış değişik ebatlardaki çakıl taşlarının irileri, dolgu olarak duvarlarda, küçükleri de yer kaplamasında kullanılmaktadır.

Sürmene'de, Yeniay ve Aksu Hanları civarında taş ocağı bulunmaktadır.

Kireç: Yörede konutların bazısında, kireç harcı ile hazırlanmış bir sıvanın, dolma duvar iç ve dış yüzeyine yapıldığı görülmektedir. Yukarı

kesimlerde ve Sürmene içinde bazı konutlarda ise, yalnızca taş kırıkları veya küçük taş bloklar ile doldurulmuş dolma duvarların dolgu kısımlarının sıvanmasında kullanılmıştır.

Yakın bölgede kireç ocağı Of/Hayrat bucağı, Maçka/Dikkaya yöresinde bulunmaktadır.

Kil: Doğal haliyle kil, harç biçiminde her türlü taş duvarda bağlayıcı olarak kullanılır.

Kiremit, çatı örtüsünde sürekli kullanılan örtü malzemesidir.

Kum: Bölgede sıva ve harç malzemesi olarak sahile çok yakın bantta deniz kumu, vadi içlerinde dere yataklarına yakın yerleşmelerde de dere kumu kullanılmaktadır.

SONUÇ

Yaşam çevresinin hızla değiştii günümüzde "koruma" kavramının önemi gittikçe artmaktadır.

Birçok uygarlığın gelip geçtiği, yerleştii yeni uygarlıkların kurulduğu ölkemizde, koruma olayının daha çok ele alınması ve bu konuda yetersiz kalan çalışmalara daha çok önem verilmesi gerekmektedir.

Zaman, birçok olgunun yok olmasına neden olduğu gibi, Sürmene yerleşmesinde görüldüğü şekliyle gereken önem verilmemiş veya terk edilmiş maddi kültür ürünlerimizin de, birer birer ortadan kalkmasına sebebiyet vermektedir.

Her olgunun başlangıcı olan "insan" meydana getirdiği yeni oluşumlardan etkilenerек içinde bulunduğu çevreyi etkilendiği şekilde ve oranda değiştirmektedir. Bu değişiklikler özellikle geleneksel dokunun bulunduğu bölgelerde bariz şekilde görölmektedir.

Bütün bu etkilerle, değişen zaman içinde, insanın bulunduğu fiziksel çevre hızla değişmekte yeni şartlara uygun olmayan sistemler eriyip gitmektedir. Bu değişimler sonucunda oluşan yeni değer ve kavramlar, eski değerleri yok etmektedir.

Sosyo-ekonomik, sosyo-kültürel ve fiziksel değişmelerin kentsel yapıya yansımaları, günümüzde hızla değişen yaşamla birlikte farklılaşan toplumlarda gözlenmekte ve yavaş yavaş kaybolmaya başlayan maddi kültür ürünlerinin, geçmişin canlı birer kanıtı olarak geleceğe aktarılmasının gerekliliği, bütün ülkelerde bilinmektedir.

Tarihi eserlerin, yerleşmelerin ve onları oluşturan toplumların ayrılmaz parçaları olduğunun savunulması ve bu konudaki çalışmalar, 18. yy'la dek uzanmakta, fakat "tarihi çevre koruma" fikrinin gelişmesi, gereken önemi görmesi 19. yüzyılın ikinci yarısından itibaren görülmektedir. Bu konudaki çalışmalara ise 20. yüzyılın ikinci yarısında başlanmıştır.

Yurdumuzda bu tür çalışmalar devam etmekte fakat çeşitli politik ve örgütlenme sorunlarıyla istenen hıza ulaşamamaktadır. Bu çerçevede, çalışmalar bakımından en yetersiz bölgemiz olan Doğu Karadeniz Bölgesi son yıllarda ekonomik ve sosyal alanda bölgede görülen değişikliklerle ilgiyi üzerine çekmiştir.

Bugün Doğu Karadeniz Bölgesinin "Turizm Kalkınma Planı" çerçevesinde incelenmesi ve geliştirilmeye çalışılan "Yayla Turizmi" ile, bölge ekonomisinin gelişmesine katkıda bulunmaya başlayan, Rusya ile olan ticari ilişkiler 20. yüzyıldaki köklü değişikliklerin ardından yeni bir değişmeyi beraberinde getirmektedir.

Tarihsel gelişimi içinde çeşitli etkilerle değişmeye uğrayan Sürmene yerleşmesi, geleneksel dokunun ve yoğunluk kazanmaya başlayan yapılaşmanın ve beraberinde getirdiği uyumsuz bir çevrenin, birlikte yer aldığı bir görüntüye sahip olmuştur. Bugüne kadar yeterli önlemlerin alınmaması ve bu konudaki bilinçsizlikle, geleneksel dokunun yerleşmede kısmen de olsa yok olmasına olanak vermiştir. Bunun yanında yerleşme içinde halen varlığını sürdüren geleneksel doku, içine girmiş olan çevreye uyumsuz yeni yapılarla, değişen yaşam şartlarının etkisinde yok olmak üzere olduğu, yerleşmede yapılan incelemelerle belirlenmiştir.

Sürmene yerleşmesinde meydana gelen değişikliklerin etkili olduğu kentsel öge, geleneksel konut ve içinde bulunduğu geleneksel doku değişikliğinin olduğu esas bölgedir.

Sürmene yerleşmesine genelde yaklaşarak, esas inceleme alanını oluşturan, geleneksel dokunun hakim olduğu Soğuksu Mahallesi'nde yapılan incelemelerde, dokunun çekirdeğini oluşturan konutta meydana gelen değişimlerin nedenleri saptanmıştır.

Konutu oluşturan ve biçimlendiren yöre insanı, zamanın değişimiyle, sosyo-kültürel ve sosyo-ekonomik yapısında meydana gelen değişiklikleri yaşadığı mekana yansıtmıştır.

İncelemeler sonucunda konutun yeni gereksinimleri karşılayamadığı için tercih edilmediği veya çoğunlukla yerleşim birimleri içinde yer alan tuvalet kısımlarının yapı bünyesine alınmasıyla, yapıda değişiklikler meydana geldiği gözlenmiştir.

Geleneksel yaşantı içinde herbiri bir işlevin sonucunda oluşan konut mekanları gittikçe değişmiştir. En çok değişikliğe uğrayan, ana mekanlardan biri olan "eviçi" dir. Mutfakın sahip olduğu bütün işlevleri sağlayan mekan, zamanla kaybolarak yerini sonraki aşamalarda kapalı bir oda şeklini alan "mutfak" mekanına bırakmıştır.

Geleneksel yaşantının eski feodal aile düzeninin, zamanla değişikliğe uğramasıyla çekirdek aileye dönüşümü konut bünyesinde bölünmelere neden olmuştur. Yatay ve dikey akslarda olan bölünme ve zamanla gereksinimler sonucunda konuta ek yapacak şekilde ortaya çıkan yapılar, geleneksel konutun özgün yapısını olumsuz yönde etkilemiştir.

Konutlarda zamanın getirdiği değişikliklerden biri de ara kat ve ahır katı kullanımlarındaki değişimlerdir. Zamanla, tarımsal düzenden uzaklaşma sonucunda bu katlar işlevlerini yitirmiş ve yaşama mekanına dönüşmüştür.

Sosyal yapıdaki değişimler sonucunda konutta görülen değişimler ve yöre insanının "eski yapı" bilincinin etkisiyle konuta gerekli önemin verilmemesi, oluşan tahribatların giderilmemesi, geleneksel konutu içten içe yok etmektedir.

Yöre insanı, yerleşmedeki yeni kâgir yapılara yerleşerek konutunu terketmektedir. Geleneksel konutun yıkılarak yerine kâgir yapıların yapılması ilçede sıklıkla görülmektedir.

İlçede miras yoluyla meydana gelen bölünmeler değişik görüntüler ortaya çıkarmıştır. Bugün yerleşmede geleneksel konut miras yoluyla ortadan bölünmekte, bir kısmı kâgir olarak yeniden yapılmaktadır. Aynı çatı altında eski ve yeninin bulunduğu yapılar mevcuttur.

Sürmene yerleşmesinde biraz geç kalınmakla birlikte 30.1.1992 tarihinde "Kültür Bakanlığı Trabzon Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu" tarafından alınan kararla ilçe içinde, ikisi de bu merkezler yakınında olmak üzere iki bölge I ve II nolu sit alanı ilan edilmiştir.

I nolu sit alanı, Soğuksu Mahallesi (Gölonsa) içinde sahil kesiminde, II nolu sit alanı, Çarşı Mahallesi(Humurgân) merkez yerleşim üzerinde konumlanmaktadır.

Belirlenen bu iki sit alanı dışında ilçe içinde, bazıları bu sit alanları içinde olmak üzere tescil edilen, 47 adet sivil mimarlık örneği yapı ve 7 adet anıtsal yapı, ayrıca bunların yanında flora olarak tescil edilen çınar ağaçları bulunmaktadır.

Bu tescilli yapılara ek olarak 1 ve 2 nolu sit alanlarında yeni yapılaşma maddeleri getirilmiştir. Fakat, yalnızca bu bölgelerle sınırlı kalan çalışmalar, yerleşme dokusu genelinde görülen geleneksel görüntünün korunmasında etkili olamamaktadır.

Yapılan yeni betonarme binalar çevre dokusuna aykırı yapılar

olarak ortaya çıkmaktadır. Geleneksel dokuya bütününde yaklaşan çalışmaların eksikliği hissedilmektedir. Yeni yapılacak çalışmalarda, geleneksel konutun içte değişimine neden olan gereksinmelere cevap verebilecek şekilde konut içinde, plan özelliğini bozmadan bu ihtiyaçların giderilmesine çalışılmalıdır.

Bugün çoğu maddi yetersizlikler yüzünden ve "eski yapı bilinci" yaklaşımıyla onarılmayan geleneksel konutlar, bu olumsuzluklar giderildiği sürece geleneksel konutu yok edecektir.

Bugüne kadar yapılmış 1972 tarihli imar planı, değişen çevre şartları içinde bir kısım eklerle ve özellikle geleneksel dokuda yapılacak çalışmalarla takviye edilmelidir. Bunun yanında geleneksel konutun başlıca etkileyicisi olan kullanıcının bilinçlendirilmesi gereklidir.

Bölgenin turizm kalkınma bölgesi olarak ilan edilmesi, turizm alanlarının açılmasına ve bugün az da olsa ekonomik yetersizlikler içinde bulunan Sürmene'nin yaşantısına katkıda bulunacaktır. Bu amaçla turizm olgusunda cezbedici rol oynayan geleneksel dokunun maddi kültür varlıkları olarak korunması için, bu doğrultuda çalışmalar yapılmalıdır.

KAYNAKLAR

Bilgin, Mehmet et al., Sürmene, Sürmene Belediyesi Kültür Yayınları, İstanbul, 1990.

_____, "Sürmene Şehrinin Kurulduğu Yerler", Uluslararası Tarih Boyunca Karadeniz Kongresi II, 19 Mayıs Üniversitesi, Samsun, 1988.

_____, "Soğuksu Mahallesi (Gölonsa)", Sürmene Postası Gazetesi, yıl 2, sayı 18, 1991.

Goloğlu, Mahmut, Anadolu'nun Milli Devleti Pontos, Goloğlu Yayınları, Ankara, 1973.

_____, Trabzon Tarihi-Fetihten Kurtuluşa Kadar, Ankara, 1975.

Sümerkan, M. Reşat, Biçimlendiren Etkenler Açısından Doğu Karadeniz Kırsal Kesiminde Geleneksel Evlerin Yapı Özellikleri, Karadeniz Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Yayınlanmamış doktora tezi, Trabzon 1990.

_____, "Gelenekselden Betonarmeye - Trabzon Kırsal Mimarlığı", Mimarlık Dergisi, sayı 2, Ankara, 1989.

_____, "Halk Dilinde Mimarlık - Doğu Karadeniz", Trabzon 87 Kültür ve Sanat Yıllığı, Trabzon, 1987.

Kuban,Doğan, Sanat Tarihimizin Sorunları, İstanbul, 1975.

_____, Anadolu-Türk Şehri Tarihi Gelişmesi, Sosyal ve Fiziki Özellikleri Üzerinde Bazı Gelişmeler, Vakıflar Dergisi, cilt 7, 1976.

_____, 100 Soruda Türkiye Sanatı Tarihi, 4.Baskı, Gerçek Yayınevi, İstanbul, 1981.

Ferhan,Nur, Küçük Anadolu Kentlerinde Tarihsel Dokunun Korunması İle İlgili Bir Yöntem Araştırması, İTÜ Mimarlık Fakültesi, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul, 1980.

Cezar,Mustafa, Tipik Yapılarıyla Osmanlı Şehirciliğinde Çarşı ve Klasik Dönem İmar Sistemi, Mimar Sinan Üniversitesi Yayını, İstanbul, 1985.

İller Bankası, "Sürmene Analiz Raporu", İller Bankası Arşivi, Ankara 1972.

Özgüner,Orhan, Köyde Mimari-Doğu Karadeniz, ODTÜ Mimarlık Fakültesi, Ankara, 1970.

Önel,Hakkı, Ahşap ve Yurdumuzda Yöresel Uygulamaları, İDMMA, Yayınlanmamış Yeterlik Çalışması, İstanbul, 1975.

Karpuz,Haşim, Trabzon, Kültür Bakanlığı Yayınları, 1127, Tanıtma Eserleri 34, Ankara, 1990.

Yalçın,Aydın, Türkiye İktisat Tarihi, Ankara, 1979.

Gökçe,Gündüz, Geleneksel Mimaride Strüktür, Yapı Dergisi, sayı 38, İstanbul 1983.

Süher, Esad, "Çevre Koşulları İçinde Konut Eylemi", Akademi Dergisi Mimarlık ve Sanat, sayı 7, İstanbul, 1967.

Göçer, Orhan, "Şehir Olgusu ve Korunması", İTÜ MTRE Bülteni, yıl 1, sayı 4, İstanbul 1975.

Kazmaoğlu, Mine, "Anadolu Konut Mimarisinde Bölgesel Farklılıklar", Yapı Dergisi, sayı 38, İstanbul 1983.

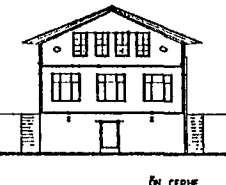
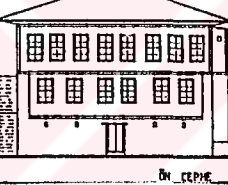
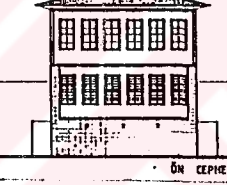
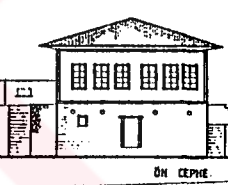
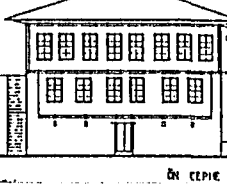
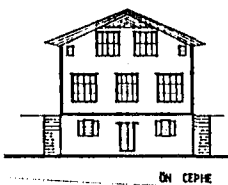
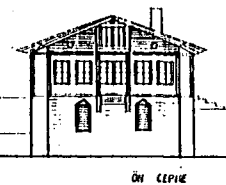
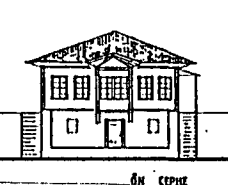
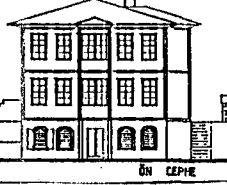
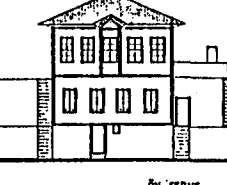
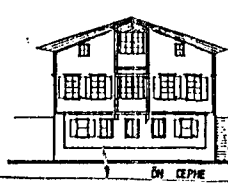
Eriç, Murat, "Geleneksel Türk Mimarisinde Malzeme Seçim ve Kullanımı", Yapı Dergisi, sayı 38, İstanbul, 1983.

Aydın, Tekin, "Anadolu'da İnsan Toplulukları ve Yerleşme İlkeleri Üzerinde Bir Deneme, İTÜ Mimarlık Fakültesi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 1964.

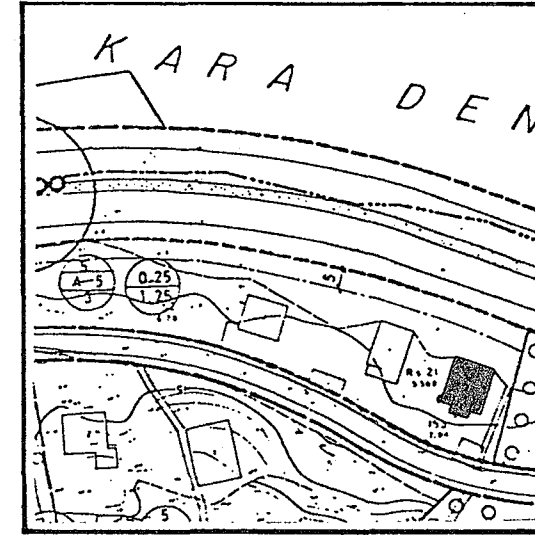
Ali, Dinçol et al., Anadolu Uygarlıkları Ansiklopedisi, cilt 3, İstanbul 1982, s.460.

Yapı Ustaları: İsmail Dilaver,
Mehmet Uzuntaş,
Ömer Emirca.

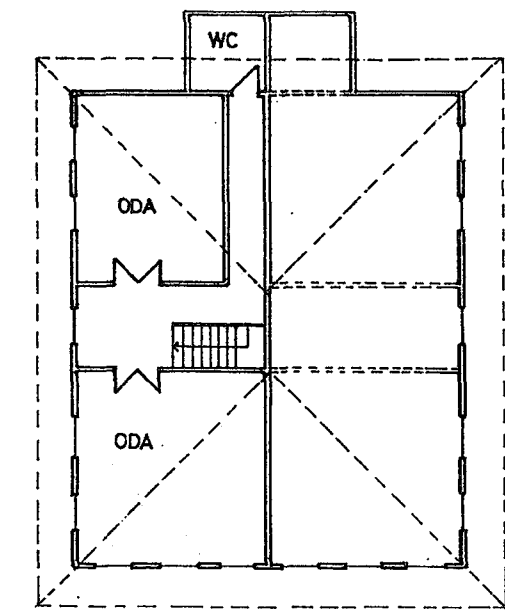
SÜRMENE-SOĞUKSU MAHALLESİNDE GELENEKSEL DOKUDA

	ÇATI				KAT		
	SEMER ÇATI (BESİK ÇATI)	UÇ OMUZ	UÇ OMUZ + SAGRICIKLI	DÖRT OMUZ (KIRMA ÇATI)	AHIRLI		
					AHIR +1 KAT (A+1)	AHIR+ARA KAT+YA SAMA KATI	AHIR+YAŞAMA KATI+ CATI KATI
ÇIKMASIZ	 En. 22	 En. 26	 En. 24	 En. 2	 En. 31	 En. 24	 En. 18
ÇIKMALI	 En. 39	 En. 39		 En. 23	 En. 47	 En. 32	 En. 23

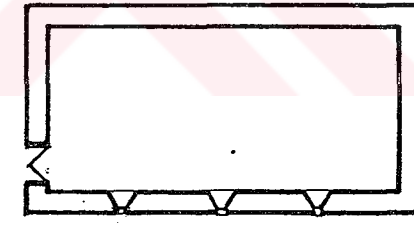
YILDIZ ÜNİVERSİTESİ FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ										Envanter no : 1				
RÖLÖVE RESTORASYON ANA BİLİM DALI										Harita no : 7				
İl TRABZON/Sürmene Mahalle SOĞUKSU					Koruma		Anıtsal					1	2	3
Sokak - Kapi no 10-189					derecesi		Çevresel					1	2	3
Pafta Ada 301 Parsel 1							Çevreye aykırı					1	2	3
Yaptıran													Yapım tarihi	
Koruma	iyi	A	Taşıyıcı	A	Dış	A	İç	A	Süsleme	A	Rutubet	A		
durumu	orta	B	yapı	B	yapı	B	yapı	B	elemanları	B		B		
	Fena	C		C		C		C		C		C		
Orjinal kullanımı KONUT														
Bugünkü kullanımı KONUT														
Bugünkü sahibi SALİH ÇAKIR														
Bakımından sorumlu ol ması gereken kuruluş														
Teknik bilgiler														
Su														
Elektrik														
Isıtma														
Kanalizasyon														
Yapılan onarımlar														
Tanın ve gözlemler Hükümet Caddesi üzerinde olan konut, yoldan bir avlu duvarı ile ayrılmış durumdadır. Önünden geçen Doğu Karadeniz sahil yolu, denizin doldurulmasıyla elde edilmiş ve yalı durumunda olan konut özelliğini kaybetmiştir. Konut ahır katı ve üzerinde iki kattan oluşmaktadır. Yerleşmenin yukarı kesimlerinde görülen konut örneklerinden farklı olarak merkeze uzanan gelişim süreci içinde ortaya çıkmış çevre verilerinde katkılarıyla plan bakımından aşama göstermiş durumdadır. Konut iki çatı altında iki heneden oluşmaktadır. Planlaşma sırasında konuta dik olarak düzenlenmiş hayat üzerinde ortaya yerleştirilen merdivenin sahanlık kısmında, yarım kotta iki hane arasında bağlantı düzenlenmiştir. Ahır katı yontma taş duvar olup, üzerindeki katlar "muskalı dolma" sistemle yapılmıştır. Köşe duvarlar ve kat bölümlerindeki taban girişleri hariçindeki yüzey beyaz kireç badana ile sıvanmıştır. Pencere düzenleri her iki katta da aynı olup, pencere üst pervazları ahşaplarına şekil verilmiştir. Çatı "dört omuz" (kızma çatı) tipinde olup, güvercinlik ögesi mevcuttur.														

VAZİYET PLANI
Ö: 1/2000

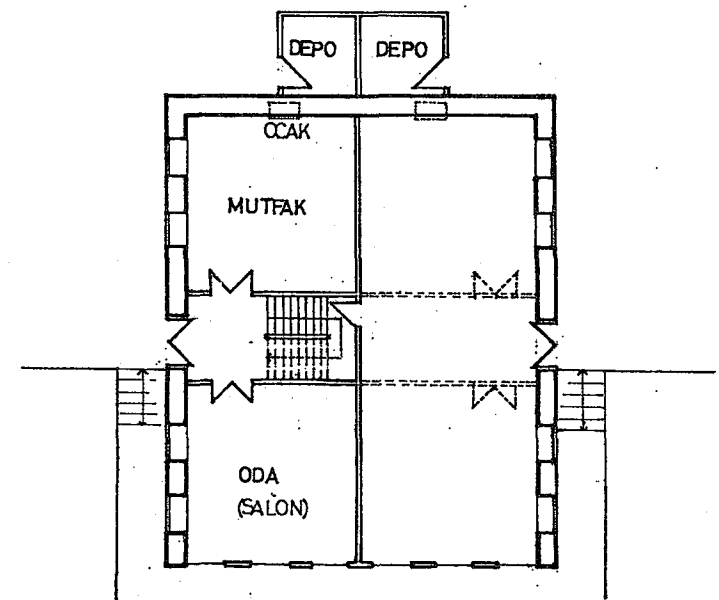
ÜST KAT

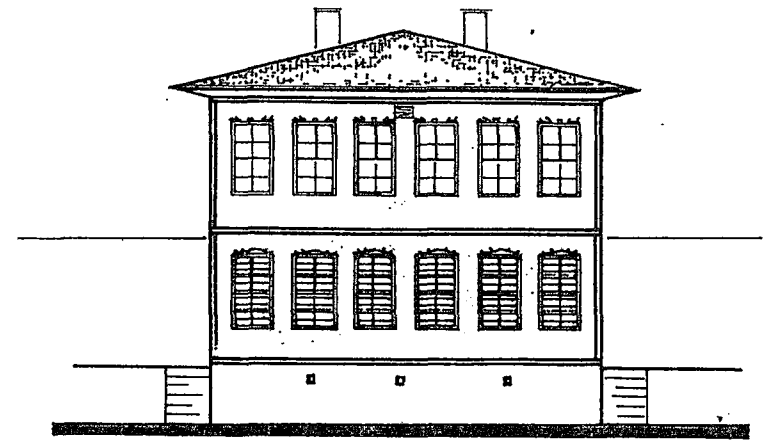
AHIR KATI

0 1 2 3 4 5 m.

Ö: 1/200

GİRİŞ KATI

ÖN CEPHE

YILDIZ ÜNİVERSİTESİ FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
RÖLÖVE RESTORASYON ANA BİLİM DALI

Envanter no : 2

Harita no : 7

İli TRABZON/Sürmene Mahalle Soğuksu

Koruma

Sokak - Kapı no 195 A

derecesi

Pafta 22-28 Fd Ada 301 parsel 2

Anıtsal

1 2 3

Cevresel

1 2 3

Çevreye aykırı

1 2 3

Yaptıran

Yapım tarihi

Koruma durumu	iyi	orta	Fena	Taşıyıcı yapı	Dış yapı	İç yapı	Süsleme elemanları	Rutubet	A	B	C
	☒	☒	☒	☒	☒	☒	☒	☒	☒	☒	☒

Orjinal kullanımı
KONUT

Bugünkü kullanımı
KONUT

Bugünkü sahibi

Bakımından sorumlu ol-
ması gereken kuruluş

Teknik bilgiler

Su

Elektrik

Isıtma

Kanalizasyon

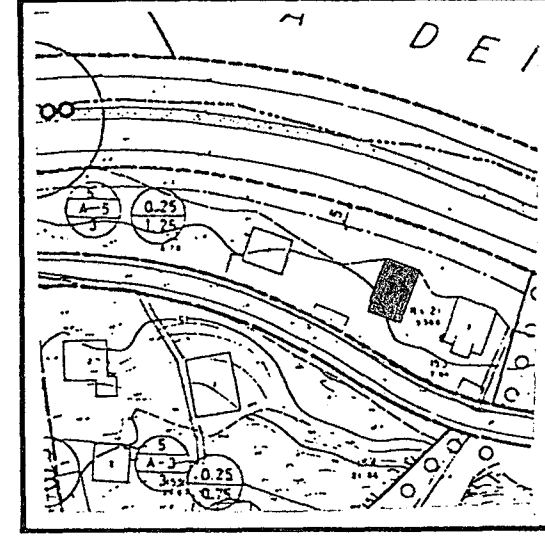
Yapılan onarımlar

Konutun arka kısmına
tuvalet ve banyo ama-
cıyla ek bina yapılmış-
tır.

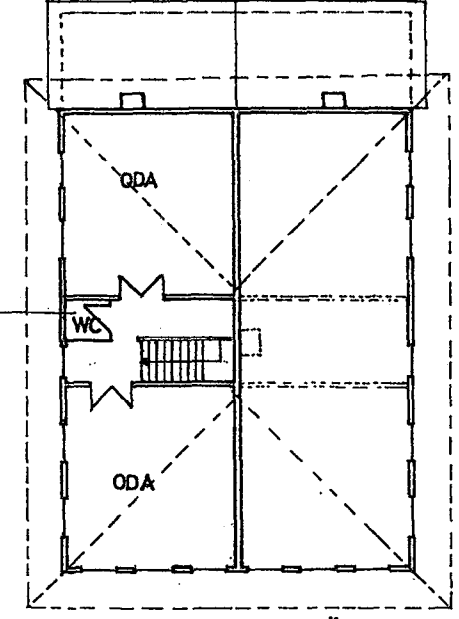
Tanım ve gözlemler

Konut, Ahır katı ve üzerinde iki kattan oluşmaktadır. Ahır katı yontma taş duvar olup, Üzerindeki katlar "muskalı dolma" sistemi ile yapılmıştır. "Öşe dikmeler ve kat bölümlerindeki taban girişleri hariçindeki yüzey beyaz kireç badana ile sıvanmıştır. Pencere düzenleri her iki katta da aynı olup, pencere üst pervaz ahşaplarına şekil verilmiştir. Konut iki ayrı kullanıma sahip olup, ortadan ikiye bölünmüş ve yaşama katında yer alan merdiven sahanlığından bağlantı sağlanmıştır. Çatı "semer çatı"(Beşik çatı) tipindedir.

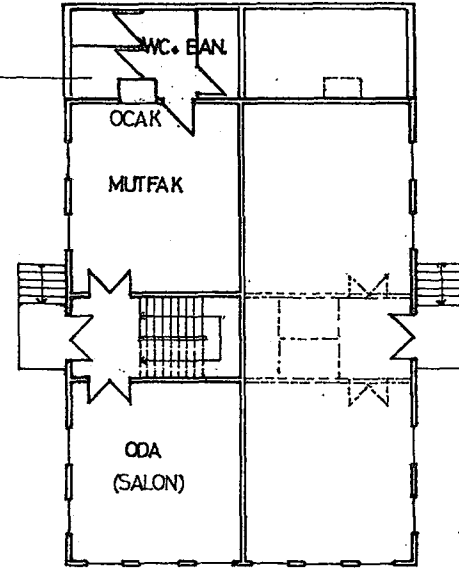
VAZİYET PLANI

Ö: 1/2000

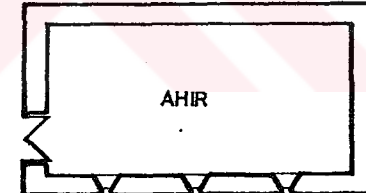

ÜST KAT

EKLENEN KISIM

GİRİŞ KATI

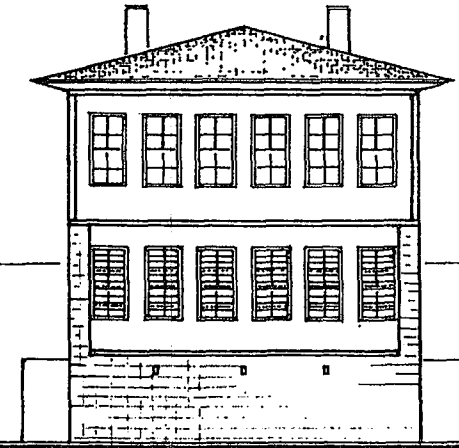

AHIR KATI

FRENK PENCERESİ

0 1 2 3 4 5 m.

Ö: 1/200

ÖN CEPHE

YILDIZ ÜNİVERSİTESİ FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
RÖLÖVE RESTORASYON ANA BİLİM DALI

Envanter no : 3

Harita no : 8

İli TRABZON/Sürmene Mahalle SOĞUKSU

Sokak - Kapı no 189

Pafta 22-28 Fc Ada 301 Parsel 3

Koruma

derecesi

Anıtsal

Çevresel

Çevreye aykırı

1 2 3

1 2 3

1 2 3

Yaptıran

Yapım tarihi

Koruma durumu	iyi	Orta	Fena	Taşıyıcı yapı	Dış yapı	İç yapı	Süsleme elemanları	Rutubet
	X	B	C	X	B	C	X	A
				B	C			B
				C				C

Orjinal kullanımı

KONUT

Bugünkü kullanımı

KONUT

Bugünkü sahibi

ŞÜKRÜ ÇEBİ

Bakımından sorumlu ol-
ması gereken kuruluş

Teknik bilgiler

Su

Elektrik

Isıtma

Kanalizasyon

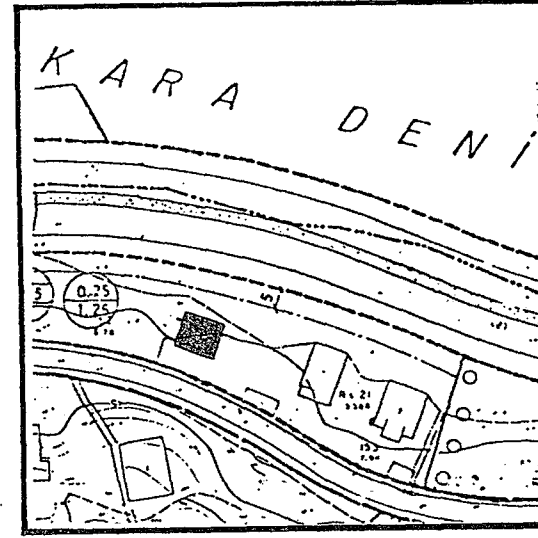
Yapılan onarımlar

Evin sağ yanında bir
ekleme yapılarak üst
katın girişi buradan
verilmiştir.

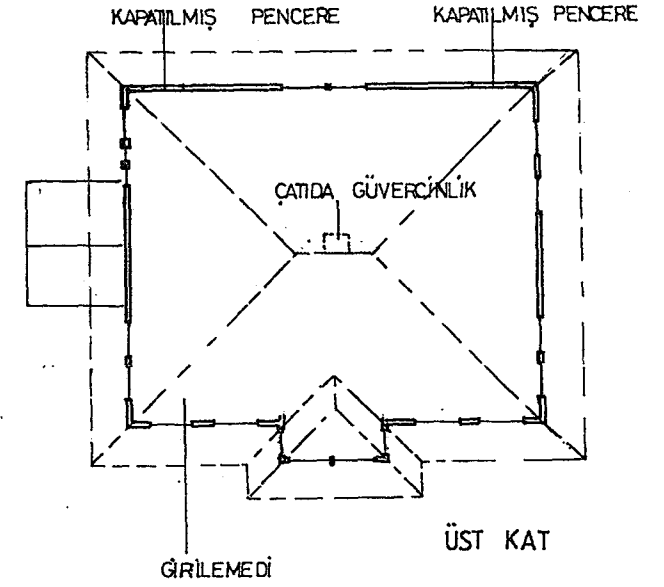
Tanım ve gözlemler

Konut, alt katta ahır katı ve üzerine iki kattan oluşmaktadır. Konut ikiye bölünerek alt ve üst katlar ayrı aileler tarafından kullanılmaktadır. Ahır katı bütünüyle taş olup, üst kısım "muskalı dolma" sistemle yapılmıştır. Köşedeki dikmeler ve kat aralarındaki aşıp silmeler haricindeki yüzey sıvanmıştır. İç kısımda bulunan Hayat ön cephede bir çıkma ile son bulmuştur. Çıkma üst katta da devam etmektedir. Üst kattaki pencere dizisinde üst pervazlar da görülen silmeler köşe dikmelerde de uygulanmıştır. Çatı "kıрма çatı" tipindedir. Saçaklar 80 cm kadar dışarı taşırılmıştır. Konut arazısı içinde bulunan Merek bugün depo olarak kullanılmaktadır.

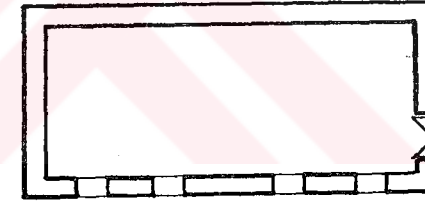
VAZİYET PLANI

Ö:1/2000

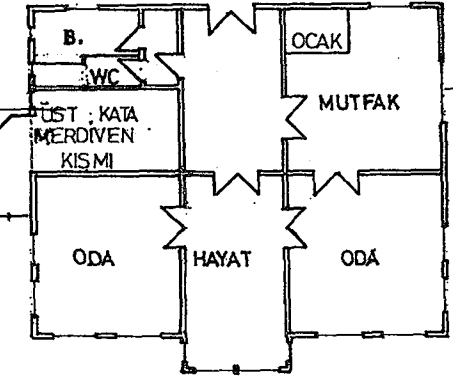

ÜST KAT

İÇERİ GİRİLEMEZ
YATAY OLARAK BÖLÜNÜŞ KÖ-
NUTTA ÜST KAT FARKLI BİR KULLA-
NICIYA AİTTİR

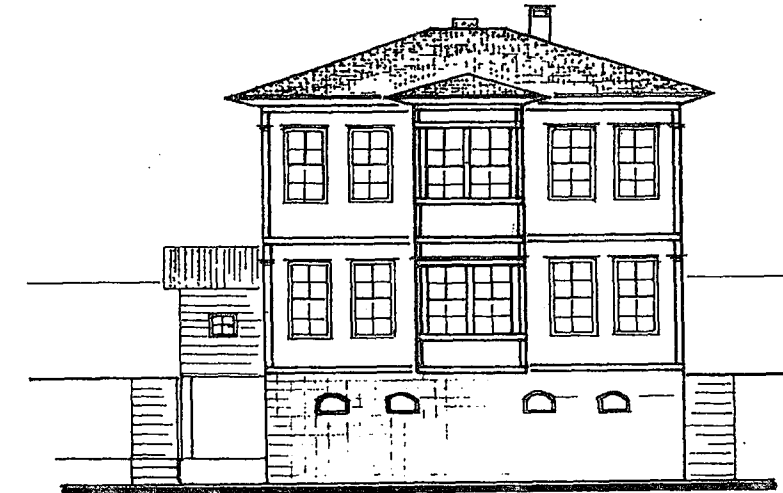
AHIR KATI

GİRİŞ KATI

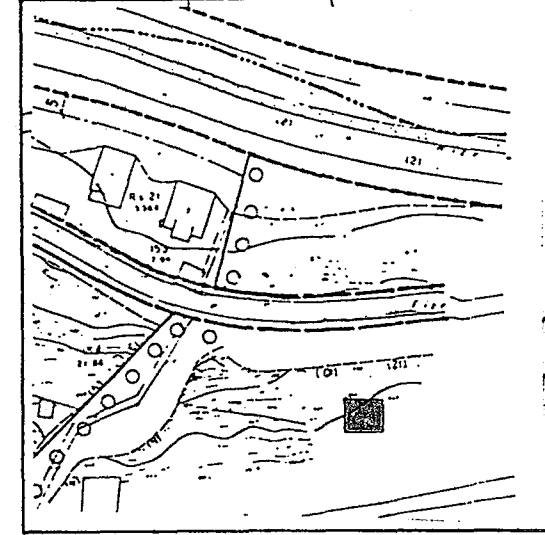
0 1 2 3 4 5 m.

Ö:1/200

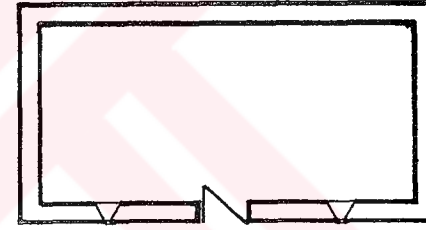

ÖN CEPHE

YILDIZ ÜNİVERSİTESİ FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ RÖLÖVE RESTORASYON ANA BİLİM DALI										Envanter no : 4		
İli TRABZON/Sürmene Mahalle Soğuksu										Harita no : 8		
Sokak - Kapı no										Anıtsal 1 2 3		
Pafta 22-28 Fc Ada 393 Parsel 3										Çevresel 1 2 3		
Koruma derecesi										Çevreye aykırı 1 2 3		
Yaptıran										Yapım tarihi		
Koruma durumu	iyi	A	Taşıyıcı	A	Dış	A	İç	A	Süsleme	A	Rutubet	A
	orta	B	yapı	B	yapı	B	yapı	B	elemanları	B		B
	Fena	C		C		C		C		C		C
Orjinal kullanımı KONUT												
Bugünkü kullanımı KONUT												
Bugünkü sahibi İSMAİL KIVRAN												
Bakımından sorumlu ol- ması gereken kuruluş												
Teknik bilgiler												
Su X												
Elektrik X												
Isıtma												
Kanalizasyon												
Yapılan onarımlar												
												
Tanım ve gözlemler Konut ahır katı ve onun üzerinde iki kattan oluşmaktadır. Ahır katı duvarları ve üst yaşama katı ön cephesi hariç duvarlar taş yaşama katı ön cephesi ise "muskalı dolma" üzeri sıvalı durumdadır. İkinci kat aynı "muskalı dolma" sistem de devam etmekte ve üzeri sıvanmıştır. Kat aralarındaki ahşap girişler ve köşe dikmeler konut cephesinde belirgin olarak ortaya çıkarılmıştır. Cephe düzeni her iki katta da aynı şekilde devam etmektedir. Çatı "dört omuz"(kırma) çatı tipinde olup, güvercinlik elemanı mevcuttur.												

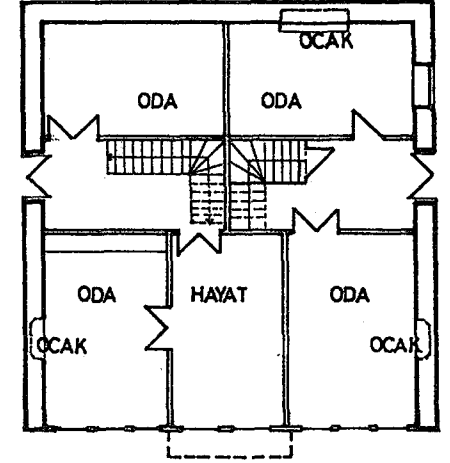
VAZİYET PLANI
Ö: 1/2000

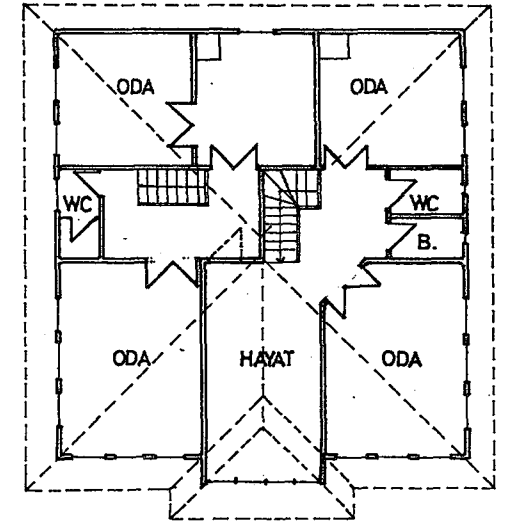
AHIR KATI

0 1 2 3 4 5 m.

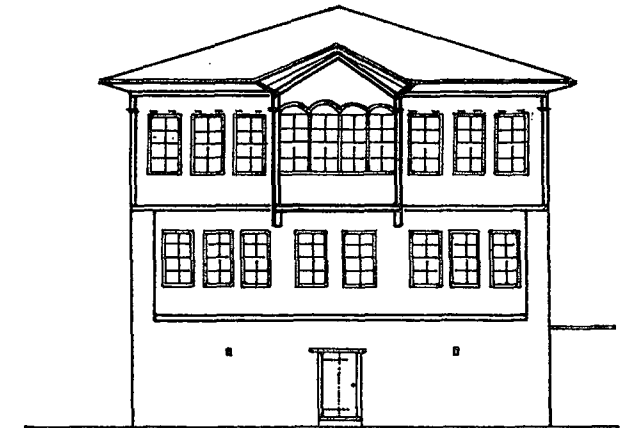
Ö: 1/200

BİRİNCİ KAT

İKİNCİ KAT

ÖN GÖRÜNÜŞ

YILDIZ ÜNİVERSİTESİ FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
RÖLÖVE RESTORASYON ANA BİLİM DALI

Envanter no : 6

Harita no : 8

İli TRABZON/Sürmene Mahalle SOĞUKSU

Koruma

Sokak - Kapı no

derecesi

Pafta 22-28 Fc Ada 328 parsel 5

Anıtsal	1	2	3
Çevresel	1	2	3
Çevreye aykırı	1	2	3

Yaptıran

Yapım tarihi

Koruma durumu	iyi	A	Taşıyıcı	X	Dış	X	İç	A	Süsleme	A	Rutubet	A
	orta	X	yapı	B	yapı	B	yapı	B	elemanları	B		B
	Fena	C		C		C		C		C		C

Orjinal kullanımı
KONUT

Bugünkü kullanımı
KONUT

Bugünkü sahibi
ÖMER ŞANCIVAN

Bakımından sorumlu ol-
ması gereken kuruluş

Teknik bilgiler

Su X

Elektrik X

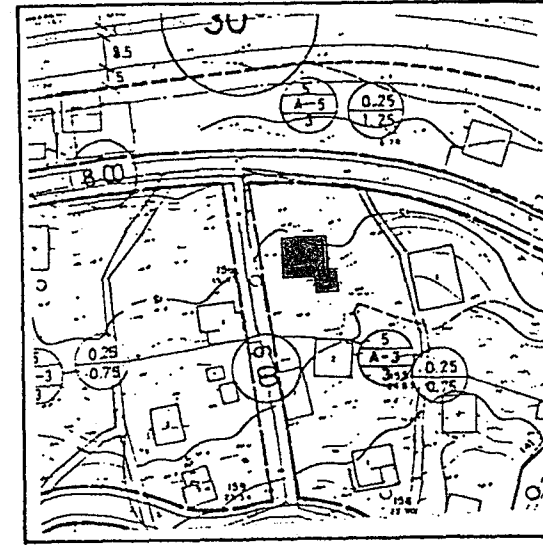
Isıtma

Kanalizasyon

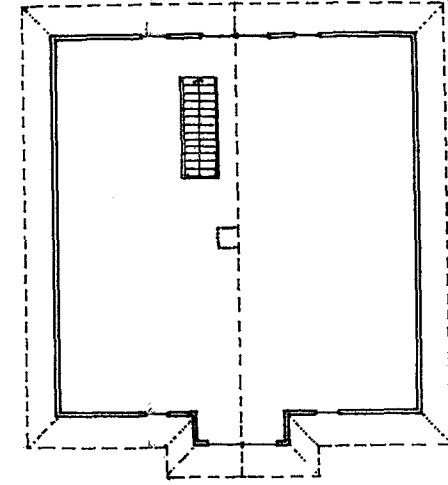
Yapılan onarımlar

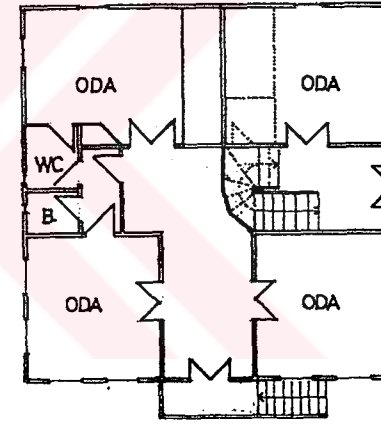
Tanım ve gözlemler
Konut ahır katı ve üzerinde iki kat ve çatı katından oluşmuştur. Yükseklik itibarıyla bu tür konutlar içinde en yükseğidir. "Çakona Şükrü'nün Konağı" diye bilinmektedir. Ahır katı duvarları taş üst katlar ise ahşap sistem üzerine sıvalı durumdadır. Köşe dikmeleri açıkta bırakılmış durumdadır. Çatı arası duvarları ahşap kontrüksiyon üzerine dıştan ağaç kaplamadır. Ahır katı bir insan girebilecek şekilde yapılmış ve üzerindeki giriş katına merdivenle çıkılmaktadır. Bu katın ayrı girişi olarak buradan girilmektedir. Rus işgali zamanında, Rus komutanı tarafından kullanılmıştır. Bugün konut üç haneye bölünmüş ve üç ayrı girişe sahiptir. Arka girişten konutun üst katına çıkılmaktadır. Çatı katına ise bu kattan bağlantı mevcuttur. Cephedeki pencereler giriş katında farklı bir düzen izlemektedir. Onun üzerindeki katta düzey sürme pencereler görülmektedir. Bu pencerelerin üst pervazları ve köşe dikmeler silmelidir. Çatı "semer Çatı" tipindedir. Ayrıca çatıda güvercinlik mevcuttur.

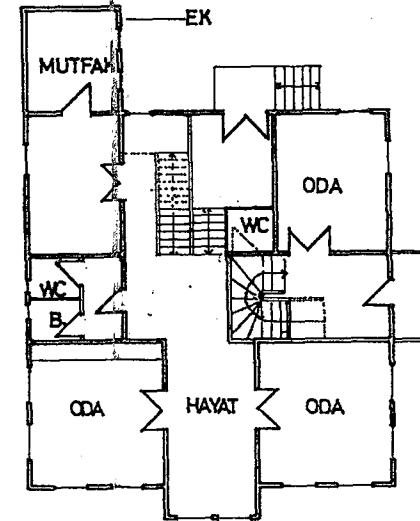
VAZİYET PLANI
Ö: 1/2000

ÇATI KATI

BİRİNCİ KAT

İKİNCİ KAT

AHIR KATI

0 1 2 3 4 5 m.

Ö: 1/200

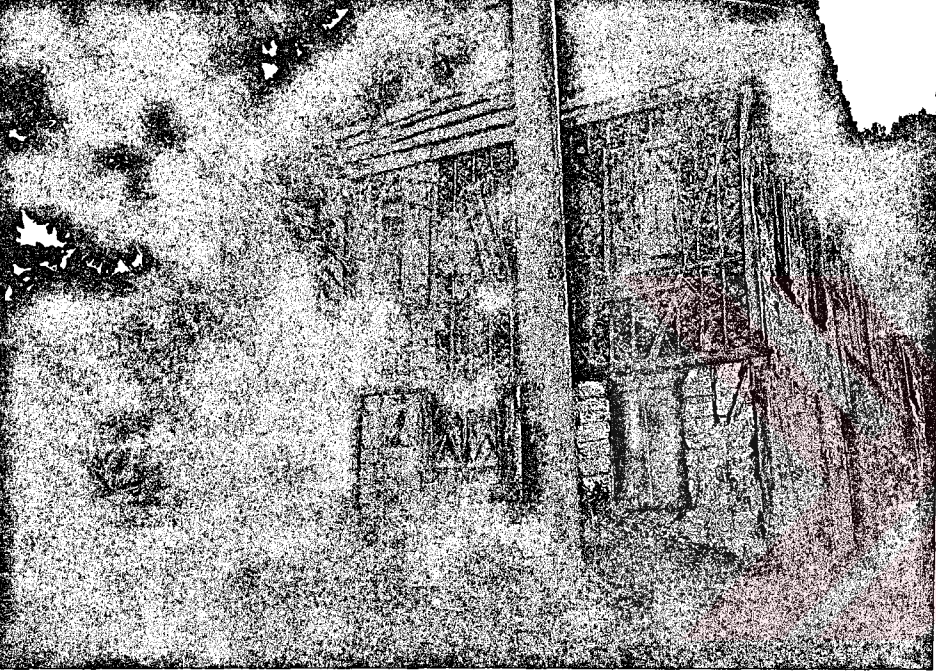

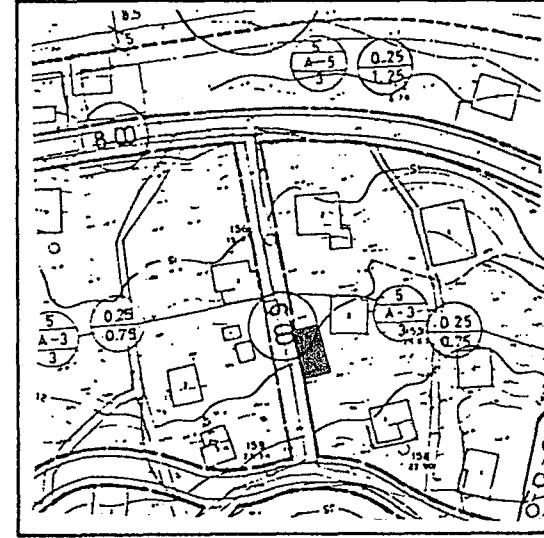
ÖN CEPHE

YILDIZ ÜNİVERSİTESİ FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ RÖLÖVE RESTORASYON ANA BİLİM DALI										Envanter no : 5								
İl TRABZON/SÜRMENE Mahalle SOĞUKSU										Harita no : 7								
Sokak - Kapi no										Anıtsal			1	2	3			
Pafta Ada 328 parsel 6										Koruma derecesi			Çevresel			1	2	3
													Çevreye aykırı			1	2	3
Yaptıran										Yapım tarihi								
Koruma durumu	iyi	A	Taşıyıcı	A	Dış	A	İç	A	Süsleme	A	Rutubet	A						
	orta	B		B		B		B		B		B						
	Fena	C	yapı	C	yapı	C	yapı	C	elemanları	C		C						
Orjinal kullanımı KONUT																		
Bugünkü kullanımı KONUT																		
Bugünkü sahibi HASAN KADIOĞLU																		
Bakımından sorumlu ol ması gereken kuruluş																		
Teknik bilgiler																		
Su		X																
Elektrik		X																
Isıtma																		
Kanalizasyon																		
Yapılan onarımlar																		
																		

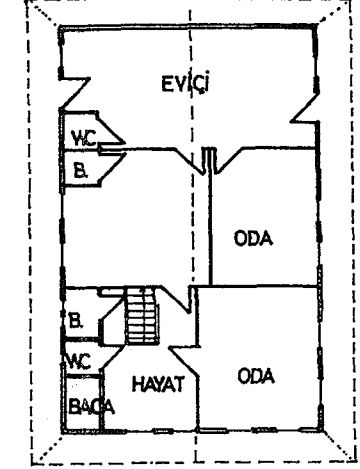
Tanım ve gözlemler

Konut ahır katı ve üzerinde yaşama katından oluşmaktadır. Ahır katı taş duvarlı olup üst yaşama katı boyutlar aynı kalmakla birlikte plan, bütünüyle bozulmuştur.

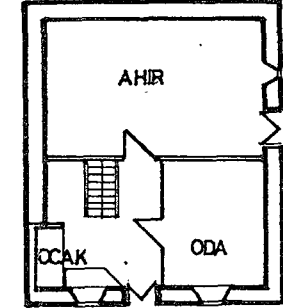
YILDIZ ÜNİVERSİTESİ FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ RÖLÖVE RESTORASYON ANA BİLİM DALI										Envanter no : 8		
İli TRABZON/Sürmene Mahalle Soğuksu										Harita no : 8		
Sokak - Kapı no 12										Anıtsal 1 2 3		
Pafta 22-28 Fc Ada 328 Parsel 2										Çevresel 1 2 3		
Koruma derecesi										Çevreye aykırı 1 2 3		
Yaptıran										Yapım tarihi		
Koruma durumu	iyi	A	Taşıyıcı	A	Dış	A	İç	A	Süsleme	A	Rutubet	A
	orta	B		X		B		X		B		B
	Fena	X	yapı	C	yapı	X	yapı	C	elemanları	C		C
Orjinal kullanımı Konut												
Bugünkü kullanımı Terkedilmiş												
Bugünkü sahibi SELCUK KARTAL												
Bakımından sorumlu ol ması gereken kuruluş												
Teknik bilgiler												
Su X												
Elektrik X												
Isıtma												
Kanalizasyon												
Yapılan onarımlar Cephelerde mushalı kısımlar kısmen harç- la doldurulmuş												
												
Tanım ve gözlemler Ahır katı üzerinde tek katlıdır. (Yaşama katı) Ahır katında yan duvarlar köşelerde yontma taş gerisi moloz taş olarak örülmüştür. Üst yaşama katı "muskalı dolma" sistemle yapılmıştır. İç bölme duvarları ağaç yığmadır. İki katın merdivenle olan ara bağlantısı diğer evlerden farklılık göstermektedir. Çatı "Semer çatı" dipindedir. Çatı kullanıma cevap verecek şekilde yükseltilmiştir. Yaşama katında, odaların bulunduğu bölümün tavanı ahşap kaplama, ev içinin tavanı ise açıktır. Tavanda çatı girişler gözükmemektedir. Ocak yer ocağı biçiminde olup sonradan (R) fotoğrafında görülen ocak eklenmiştir.												

VAZİYET PLANI
Ö: 1/2000

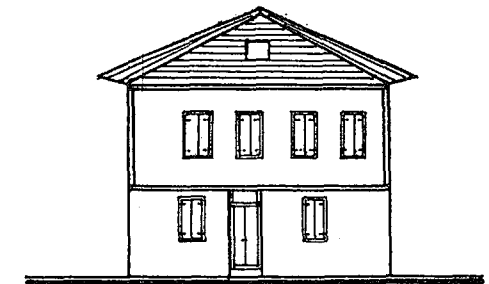
YAŞAMA KATI

AHIR KATI

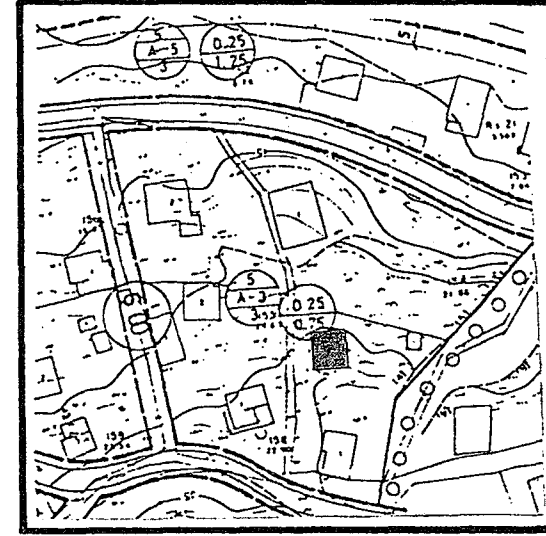
0 1 2 3 4 5 m.

Ö: 1/200

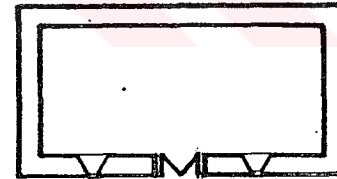

ÖN CEPHE

YILDIZ ÜNİVERSİTESİ FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ		Envanter no : 9	
RÖLÖVE RESTORASYON ANA BİLİM DALI		Harita no : 7	
İlî TRABZON/Sürmene Mahalle SOĞUKSU		Anıtsal	
Sokak - Kapı no 8 A		Çevresel	
Pafta 22-28 PC Ada 328 parsel 10		Çevreye aykırı	
Yaptıran D. OSMANOĞLU		Yapım tarihi 65 senelik	
Koruma durumu	iyi ☒ orta ☐ Fena ☐	Taşıyıcı yapı	Dış yapı
	A ☒ B ☐ C ☐	B ☐ C ☐	B ☐ C ☐
		İç yapı	Süsleme elemanları
		A ☐ B ☐ C ☐	A ☐ B ☐ C ☐
Orjinal kullanımı		Rutubet	
KONUT		A ☐ B ☐ C ☐	
Bugünkü kullanımı			
KONUT			
Bugünkü sahibi			
DURSUN OSMANOĞLU			
Bakımından sorumlu olması gereken kuruluş			
Teknik bilgiler			
Su	☒		
Elektrik	☒		
Isıtma			
Kanalizasyon			
Yapılan onarımlar			
Giriş katında giriş kapısının sağ yanına ekleme yapılarak mutfak haline getirilmiştir.			
Tanım ve gözlemler			
Konut, ahır katı ve onun üzerine iki kat ve çatı katından oluşmaktadır. Yükseklik olarak diğer örneklerden farklılaşmaktadır. Ahır katı taş duvar olup, üst katlar ahşap çatıklı sistemle yapılmış olup, üzeri sıvanmıştır. Cephede pencere düzeni her iki kattada aynı şekilde devam etmektedir. Yaşama katındaki hayat kısmı cephede bir çıkma ile son bulmaktadır. Çıkma çatı katındada devam etmektedir. Çatı katı duvarları ahşap kontrüksiyon üzerine tahta kaplama olup bu kısım depolama amaçıyla kullanılmaktadır. Çatı "semer çatı" tipinde olup dış duvarda yükseltilmiştir.			

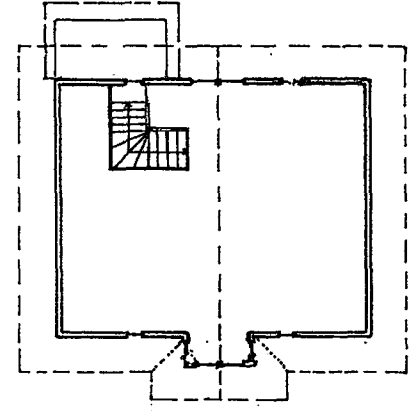
VAZİYET PLANI
Ö:1/ 2000

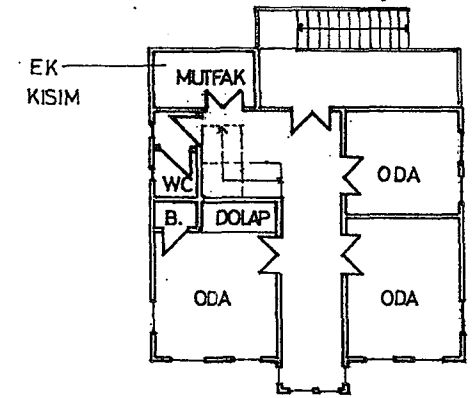
AHIR KATI

0 1 2 3 4 5 m.

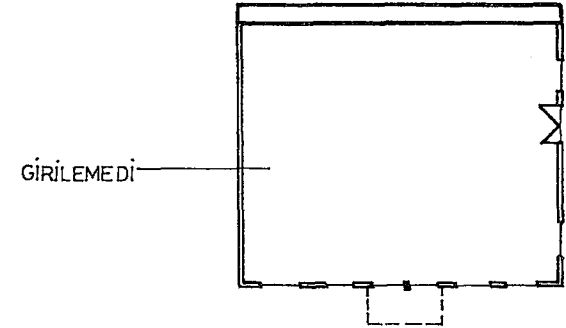
Ö: 1/ 200

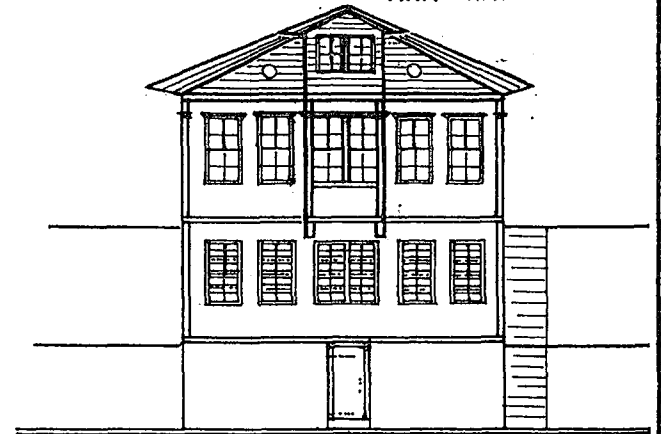
ÇATI KATI

YAŞAMA KATI

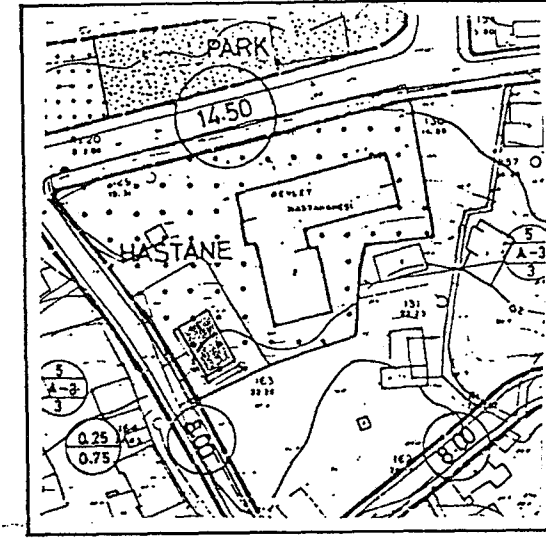

ARA KAT

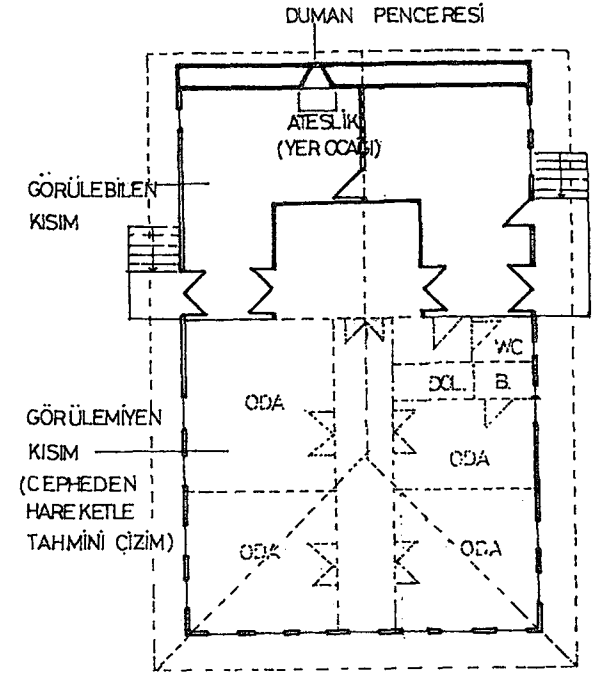

ÖN CEPHE

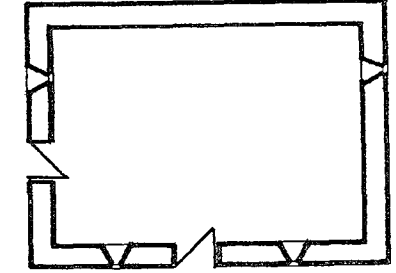
YILDIZ ÜNİVERSİTESİ FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ RÖLÖVE RESTORASYON ANA BİLİM DALI										Envanter no : 10		
İli Trabzon/Sürmene Mahalle Soğuksu										Harita no : 8		
Sokak - Kapı no										Anıtsal 1 2 3		
Pafta 22-28 Fc Ada 328 parsel 11										Çevresel 1 2 3		
Koruma derecesi										Çevreye aykırı 1 2 3		
Yaptıran										Yapım tarihi		
Koruma durumu	iyi	A	Taşıyıcı	A	Dış	A	İç	A	Süsleme	A	Rutubet	A
	orta	B	yapı	B	yapı	B	yapı	B	alemanları	B		B
	Fena	C		C		C		C		C		C
Orjinal kullanımı KONUT												
Bugünkü kullanımı KONUT												
Bugünkü sahibi YUSUF KENAN OSMANOĞLU												
Bakımından sorumlu ol- ması gereken kuruluş												
Teknik bilgiler												
Su		X										
Elektrik		X										
Isıtma												
Kanalizasyon												
Yapılan onarımlar Konut ön cephesinde dolgu aralıklarındaki taşların düşmesi so- nucu yerleri harçla doldurulmuştur.												
Tanım ve gözlemler Konut, ahır katı ve üzerinde yaşama katından oluşmaktadır. Ahır katı duvarları kaba yonu taş duvar olup, yaşama katı "göz dolma" sistemde yapılmıştır. Ahşap iskele hariçindeki dolgu aralıkları beyaz kireç harç ile sıvanmıştır. İç bölme duvarlar ağaç yağımadır. Çatı "uç omuz" çatı tipindedir.												

VAZİYET PLANI
Ö: 1/2000

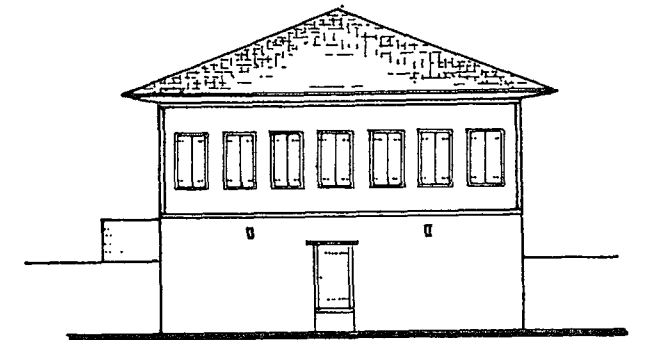
YAŞAMA KATI

AHIR KATI

0 1 2 3 4 5 m.

Ö: 1/200

ÖN CEPHE

YILDIZ ÜNİVERSİTESİ FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
RÖLÖVE RESTORASYON ANA BİLİM DALI

Envanter no : 11

Harita no : 7

111 TRAPZON/Sürmene Mahalle SOĞUKSU
Sokak - Kapı no
Pafta 22-28 Fc Ada 393 parsel 1

Koruma
derecesi

Anıtsal 1 2 3
Çevresel 1 2 3
Çevreye aykırı 1 2 3

Yaptıran

Yapım tarihi 1890

Koruma durumu	iyi	A	Taşıyıcı	A	Dış	A	İç	A	Süsleme	A	Rutubet	A
	orta	B	yapı	B	yapı	B	yapı	B	elemanları	B		B
	Fena	C		C		C		C		C		C

Orjinal kullanımı
KONUT

Bugünkü kullanımı
KONUT

Bugünkü sahibi
SADIK BEKTAŞ

Bakımından sorumlu ol-
ması gereken kuruluş

Teknik bilgiler

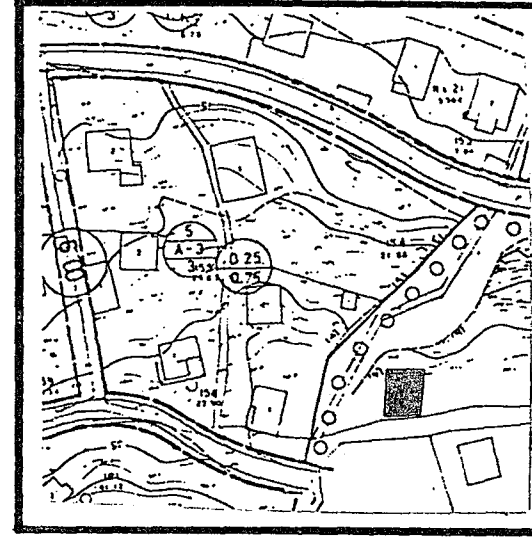
Su	X
Elektrik	X
Isıtma	
Kanalizasyon	

Yapılan onarımlar
Eviçi kısmının arka
tarafında briketle
onarım yapılmıştır.

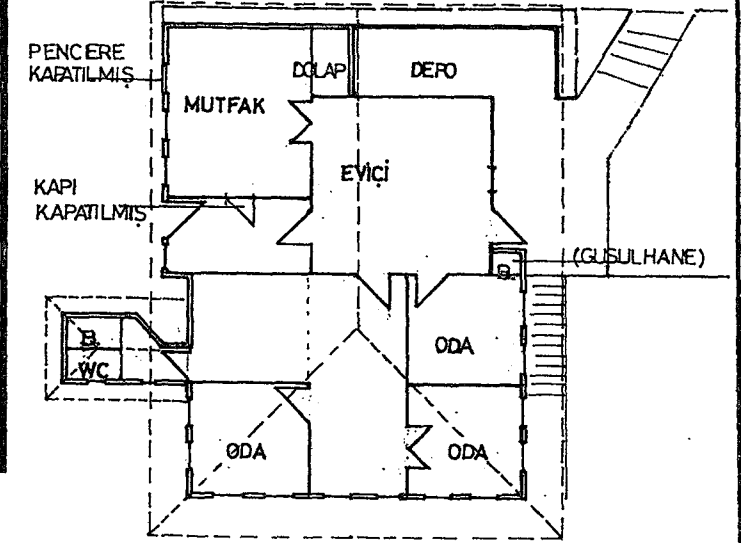

Tanım ve gözlemler

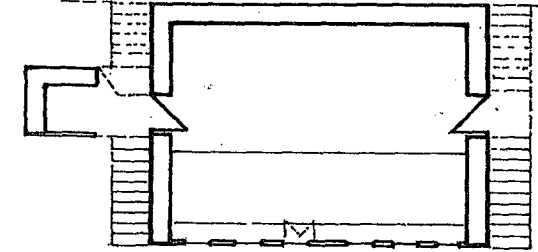
Konut, ahır katı ve üzerinde yaşama katından oluşmaktadır. Eşimde kazanılan bütün yükseklik ahır katına verilmiştir. Ahır katında iki farklı biçimlenme görülmektedir. Ahır katı yüksekliğinin 200 cm kadarı yontma taş duvar olup üst kısım "muskalı dolma" sistem ile yapılmıştır. bu kısımdaki pencere düzeni üstteki yaşama katı ile aynıdır. Ahır katı ile yaşama katı arasında konut boyunca ahşap silme görülmektedir. Yaşama katı "Muskalı dolma" sistemle yapılmıştır. Saçak kısımları 100 cm kadar duvardan dışarı taşırılmış durumdadır. atı " Üç omuz çatı tipindedir. Yaşama katında eviçinin ana giriş kısmındaki yan duvarı ağaç yığma sistemle yapılmıştır. İç bölme duvarlar ağaç yığmadır. Dış duvarlara içerden tahta ile kaplama yapılmıştır. Tuvalet kısmı sağ yanda konuttan çıkıntı yapacak şekilde yerleştirilmiştir. Yaşama kısmının tavanı tahta kaplama, eviçinin tavanında açıkta bırakılmış durumda olup çatı kirişleri gözükmemektedir.

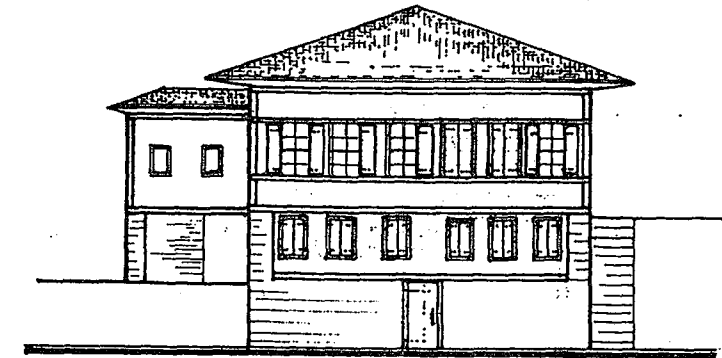
VAZİYET PLAN
Ö: 1/2000

YAŞAMA KATI

AHIR KATI

ÖN CEPHE

YILDIZ ÜNİVERSİTESİ FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
RÖLÖVE RESTORASYON ANA BİLİM DALI

Envanter no : 12

Harita no : 8

İli TRABZON/SÜRMENE Mahalle Soğuksu
Sokak - Kapı no 12
Pafta 22-28 Fc Ada 395 parsel 2

Koruma
derecesi

Anıtsal 1 2 3
Çevresel 1 2 3
Çevreye aykırı 1 2 3

Yaptıran

Yapım tarihi

Koruma durumu	iyi	A	Taşıyıcı	A	Dış	A	İç	A	Süsleme	A	Rutubet	A
	orta	B	yapı	B	yapı	B	yapı	B	elemanları	B		B
	Fena	C		C		C		C		C		C

Orjinal kullanımı
KONUT

Bugünkü kullanımı
KONUT

Bugünkü sahibi
HAVVA ÖZDEMİR
HASAN AYDIN

Bakımından sorumlu ol-
ması gereken kuruluş

Teknik bilgiler

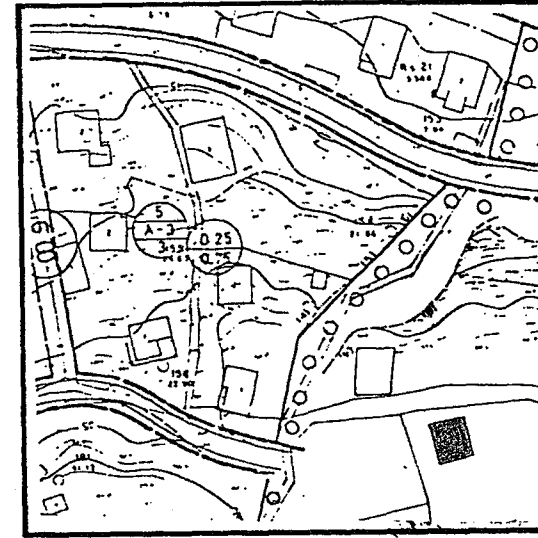
Su	X
Elektrik	X
Isıtma	
Kanalizasyon	

Yapılan onarımlar

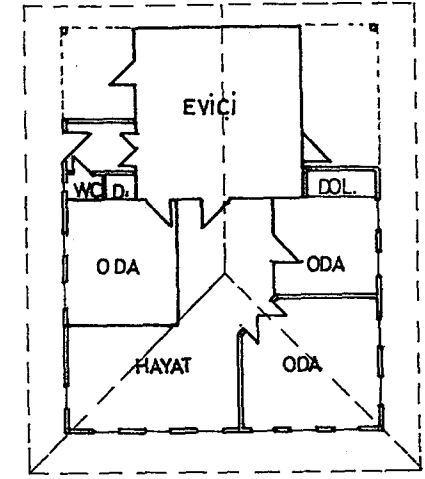
Tanım ve gözlemler

Ahır kat üzerine tek Kat "Yaşama Katı" Ahır katı duvarları köşede yotma taş, di-
ğer kısımlarda moloz taş duvarı. Ahır katının pencereleri diğer örneklerden fark-
lı yüksekliktedir. Ahır katında bir adet frenk pencere bulunmaktadır. Yaşama ka-
tında odaların bulunduğu ön kısım "muskalı dolma" sistemle yapılmış olup ev içi
kısımları "ağaç yığma" sistemle yapılmış durumdadır. İç bölme duvarlar, ağaç yığma
ve ağaç konstrüksiyon üzerine sık aralıklarla cıta cakılmasıyla elde edilmiş
fakat bağdadi siva yapılmamıştır. Yaşama katının tavanı ahşap kaplamadır.
Çatı "Üçümüz" çatı olarak yapılmıştır. Sacaklar cepheden 100 cm çıkarılmış durumdadır.
Çatı köşeleri yuvarlatılmıştır. Çatı arası kullanına müsait şekilde yükseltilmiş-
tir. Çatı kaplaması alartuka kiremittir.

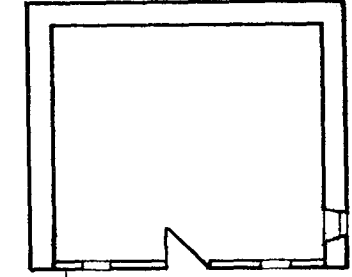

VAZİYET PLANI

Ö: 1/2000

YAŞAMA KATI

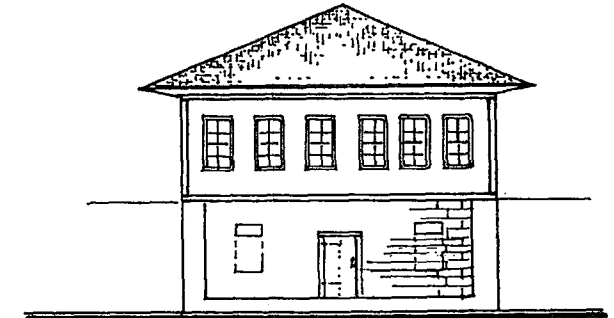

AHIR KATI

BRIKETLE ONARIM

0 1 2 3 4 5 m.

Ö: 1/200

ÖN CEPHE

YILDIZ ÜNİVERSİTESİ FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
RÖLÖVE RESTORASYON ANA BİLİM DALI

Envanter no : 13

Harita no : 8

İl: TRABZON/Sürmene Mahalle SOĞUKSU

Koruma

Sokak - Kapı no 24 A

derecesi

Pafta 22-28 Fc Ada 391 Parsel 8

Anıtsal 1 2 3

Çevresel 1 2 3

Çevreye aykırı 1 2 3

Yaptıran

Yapım tarihi

Koruma durumu	iyi	A	Taşıyıcı	A	Dış	A	İç	A	Süsleme	A	Rutubet	A
	orta	X	yapı	X	yapı	X	yapı	X	elemanları	B		B
	Fena	C		C		C		C		C		C

Orjinal kullanımı
KONUT

Bugünkü kullanımı
TERKETİLMİŞ

Bugünkü sahibi
HASAN BURSALI

Bakımından sorumlu ol-
ması gereken kuruluş

Teknik bilgiler

Su X

Elektrik X

Isıtma

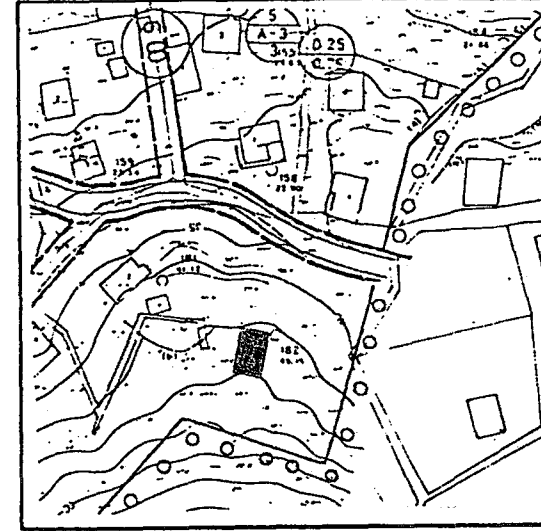
Kanalizasyon

Yapılan onarımlar

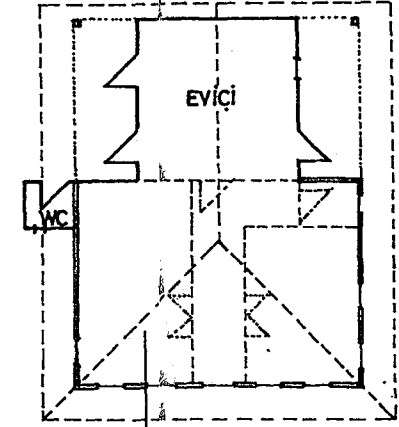

Tanım ve gözlemler

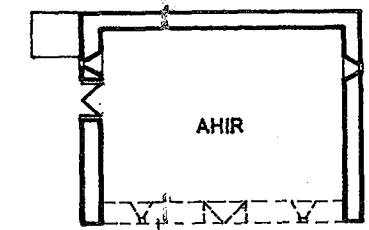
Konut, ahır katı ve üstte yaşama katından oluşmaktadır. Ahır kısmının ön duvarı yıkılmıştır. Yandaki taş duvarlar yapıyı ayakta tutmaktadır. Üst kat muskallı dolma sistemle yapılmış, dolma içleri boşalmış durumdadır. Tuvalet kısmının daha sonra eklendiği gözlenmektedir. Ön cepheye beş pencere açılmıştır. Pencere-ler düşey sürme (giyotin) pencerelerdir. saçaklar yapıdan 90-100 cm kadar dışarı taşmıştır. Çatı "Üç omuz" çatı tipindedir.

VAZİYET PLANI
Ö 1/2000

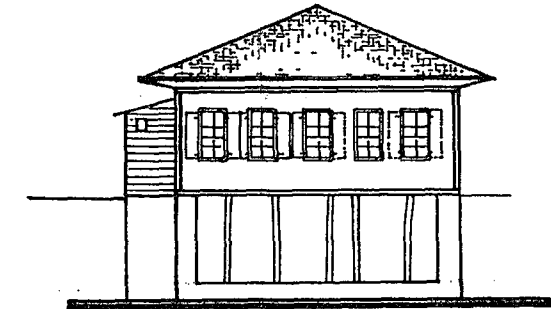
YAŞAMA KATI
KONUT İÇİNE GİRİLEMEDİ PLAN
TAHMİNİ (İÇ KISIM)

AHIR KATI
TAHMİNİ ÖN CEPHE

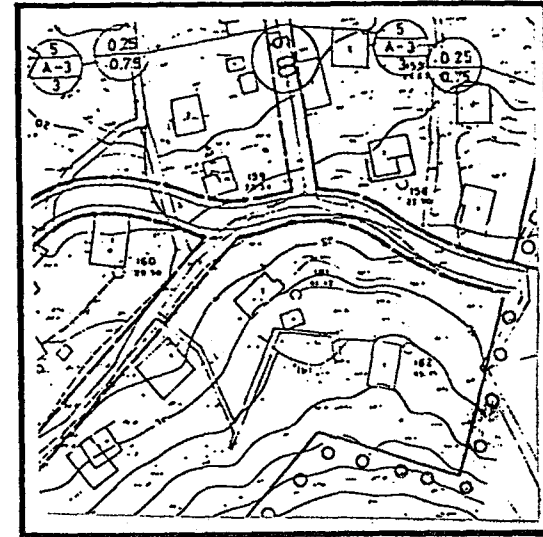
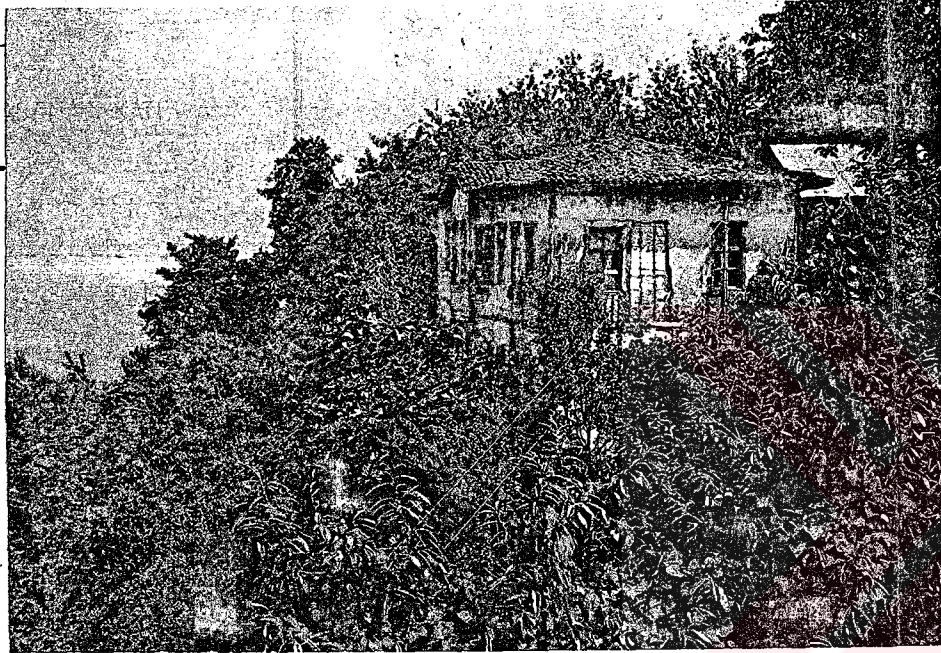
0 1 2 3 4 5 m.

Ö: 1/200

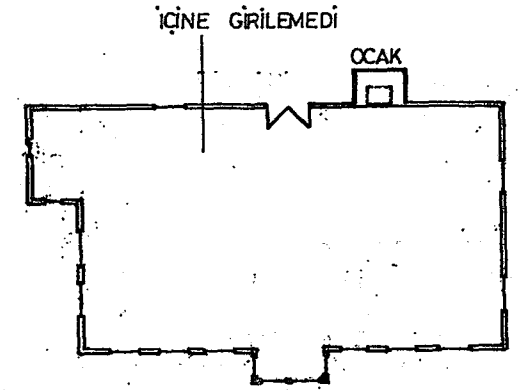

ÖN CEPHE

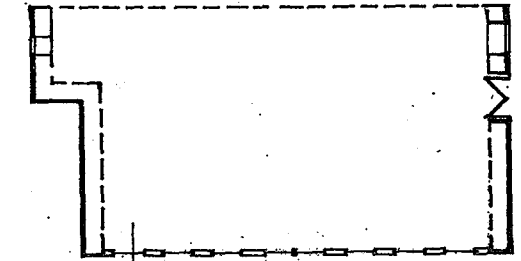
YILDIZ ÜNİVERSİTESİ FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ RÖLÖVE RESTORASYON ANA BİLİM DALI										Envanter no : - 14		
İlî TRABZON/SÜRMENE Mahalle SOĞUKSU										Harita no : 8		
Sokak Kapı no 23-23A										Anıtsal 1 2 3		
Pafta 22-28 FC Ada 39I parsel 22										Çevresel 1 2 3		
Koruma derecesi										Çevreye aykırı 1 2 3		
Yaptıran										Yapım tarihi		
Koruma durumu	iyi	A	Taşıyıcı	A	Dış	A	İç	A	Süsleme	A	Rutubet	A
	orta	B	yapı	B	yapı	B	yapı	B	elemanları	B		B
	Fena	C		C		C		C		C		C
Orjinal kullanımı Konut												
Bugünkü kullanımı Konut												
Bugünkü sahibi Ali Minkaloğlu												
Bakımından sorumlu ol- ması gereken kuruluş												
Teknik bilgiler												
Su												
Elektrik												
Isıtma												
Kanalizasyon												
Yapılan onarımlar												
Tanım ve gözlemler Konut ahır katı ve onun üzerinde ara kat, yaşama katın- dan oluşmaktadır. Konutun içine girilememiştir. Ahşap çatma sistemle yapılmış olan yapının üzeri sıvalıdır. Yapının köşe dikmeleri sıva- sız olarak bırakılmış üzerleri tahta ile kaplanmıştır. Çıkmanın altında, yerleşme içinde az olarak rastlanan "eliböğünde" eğrisel bir formda yapılmış ve iki eliböğünde arasında tahta ile kaplan- mıştır. Yapı fazla onarım görmediğinden tahribatın çok olduğu göz- lenmiştir. Mevcut olan ara kat ve yaşama katı iki farklı aile ta- rafından kullanılmaktadır. Çatı "kırma çatı" biçimindedir.												

VAZİYET PLANI
Ö:1/2000

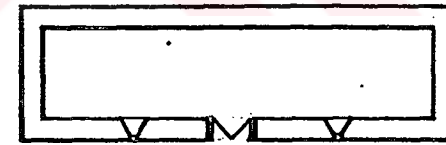

YAŞAMA KATI

ARA KAT

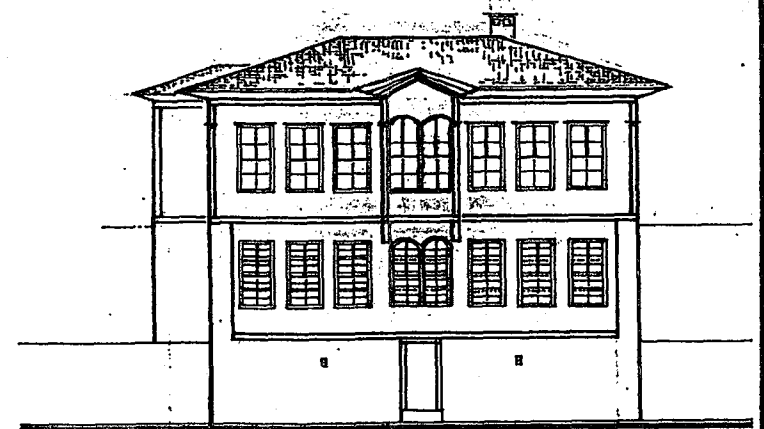
İÇİNE GİRİLEMEDİ

AHIR KATI

0 1 2 3 4 5 m.

Ö:1/200

ÖN CEPHE

YILDIZ ÜNİVERSİTESİ FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
RÖLÖVE RESTORASYON ANA BİLİM DALI

Envanter no : 15

Harita no : 8

İli TRABZON/Sürmene	Mahalle Soğuksu	Koruma	Anıtsal	1	2	3
Sokak -	Kapı no	derecesi	Cevresel	1	2	3
Pafta 22-28 Ec	Ada 330	Parsel 3	Cevreye aykırı	1	2	3

			Yaptıran			Yapım tarihi				
Koruma durumu	iyi	A	✗	Dış	✗	✗	Süsleme	A	Rutubet	A
	orta	✗	B		B	B		B		B
	Fena	C	C	yapı	C	C	elemanları	C		C

Orjinal kullanımı
KONUT

Bugünkü kullanımı
KONUT

Bugünkü sahibi
NACİYE ORHON

Bakımından sorumlu ol-
ması gereken kuruluş

Teknik bilgiler

Su X

Elektrik X

Isıtma

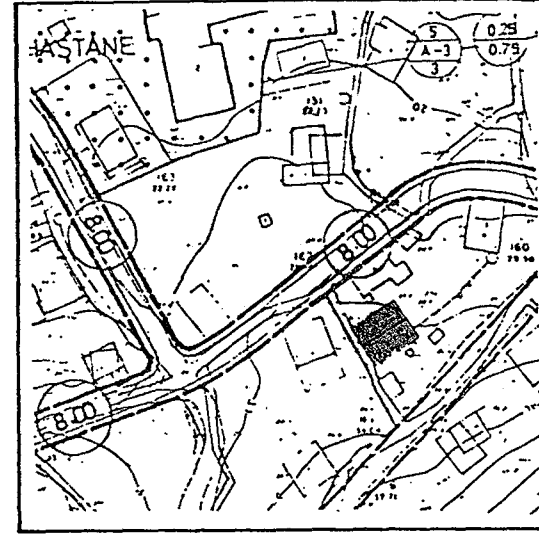
Kanalizasyon

Yapılan onarımlar

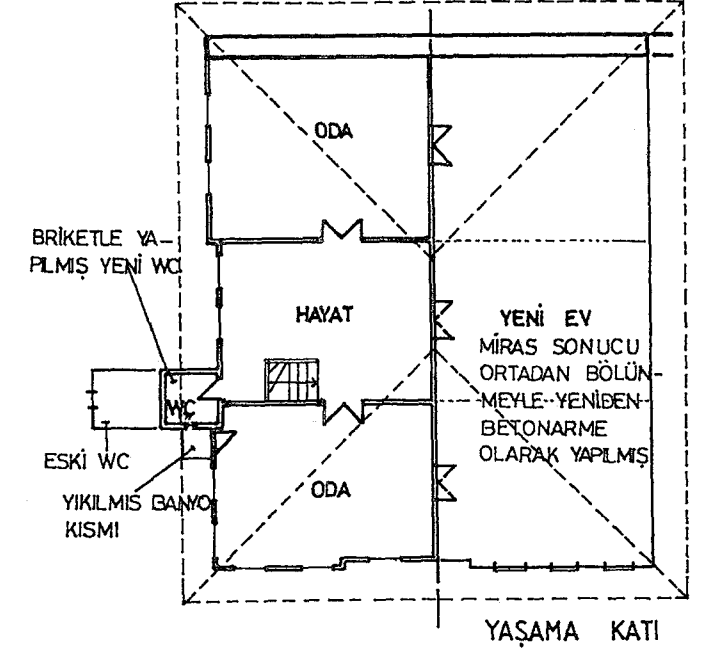

Tanım ve gözlemler

Yapının eski sahiplerine miras yoluyla geçtiği ve ortadan iki ailenin yaşayacağı şekilde bölündüğü öğrenilmiştir. Aynı çatı altında aynı cephe olduğu bilinen yapının re- simde görüldüğü gibi betonarme yapılan kısım yandaki geleneksel cepheye uyularak düzenlenmiştir. Yapı süslemeli ve cephe düzeniyle Sürmene içindeki diğer yapılar- dan farklılık gösterir. Altta giriş kat ve arka kısımda ahır katı üstte ise yaşa- ma katı yer almaktadır. Giriş katı yontma taşla örülmüş-yaşama katı ise "göz dol- ma sistemle yapılmıştır. Yaşama katında odalardan birinde tavanı pfofilli çıtalar- la süslenmiştir. Yaşama katı alttaki taş duvar üzerinden 20 cm kadar dışarıya çıkın- dılı yapılmıştır. Bu kısımda ahşap süslemeler görülmektedir. İç bölme duvarlar üzeri sıvalıdır. Kapılar geniş yüksek ve üzerleri süslemelidir. Havalandırma amacıyla cephede çatı arasında açılan ahşap kafesli pencereler görülmektedir. Çatı "dörtüna- r" (Kırma çatı) tipindedir.

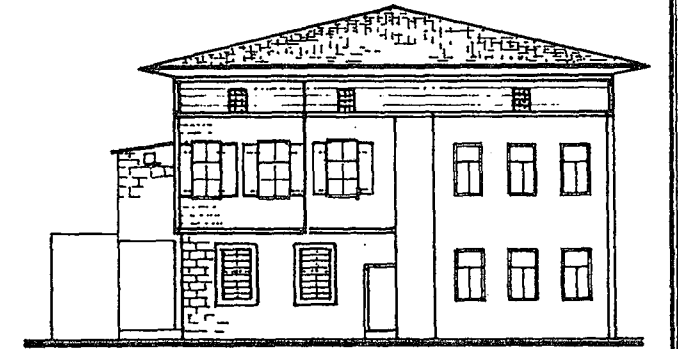
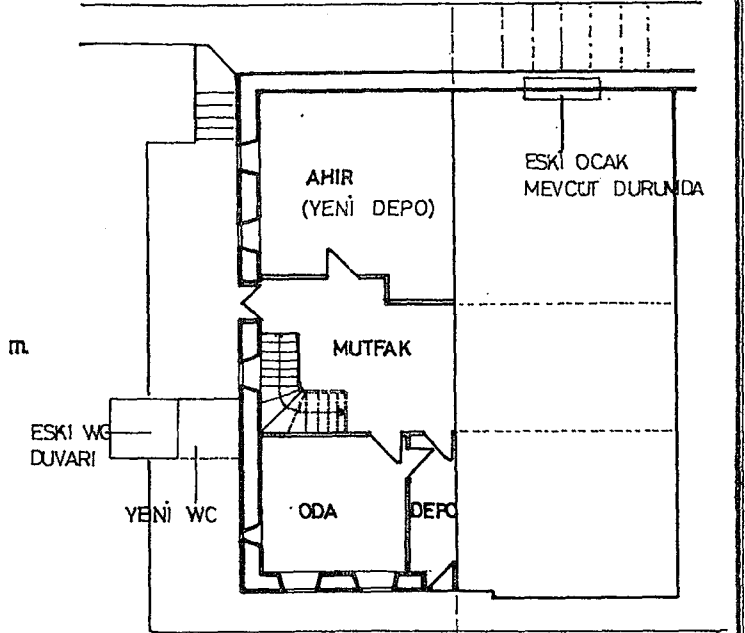

VAZİYET PLANI
Ö:1/2000

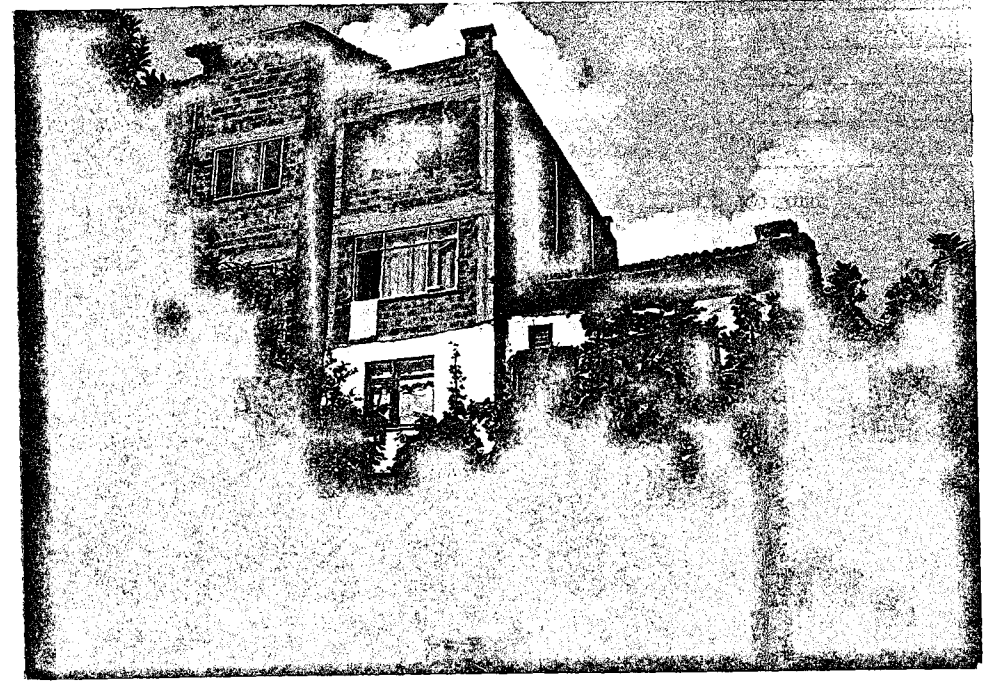
0 1 2 3 4 5 m

Ö: 1/200

ÖN CEPHE

YILDIZ ÜNİVERSİTESİ FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ RÖLÖVE RESTORASYON ANA BİLİM DALI										Envanter no : 16		
										Harita no : 8		
İli TRABZON/SÜRMENE Mahalle SOĞUKSU					Koruma derecesi		Anıtsal		1	2	3	
Sokak - Kapı no							Çevresel		1	2	3	
Pafta 22-28 Fc Ada 329 parsel 1							Çevreye aykırı		1	2	3	
Yaptıran										Yapım tarihi		
Koruma durumu	iyi	A	Taşıyıcı yapı	A	Dış yapı	X	İç yapı	A	Süsleme elemanları	A	Rutubet	A
	orta	B		X		B		B		B		
	Fena	C		C		C		C		C		
Orjinal kullanımı KONUT												
Bugünkü kullanımı KONUT												
Bugünkü sahibi MEHMET ALTIOKKA												
Bakımından sorumlu olması gereken kuruluş												
Teknik bilgiler												
Su		X										
Elektrik		X										
Isıtma												
Kanalizasyon												
Yapılan onarımlar												
Tanım ve gözlemler Eski konut bölünerek küçük kısmı eski haliyle bırakılmış. Ön taraftaki kısım yıkılarak ahır kat duvarları içerde kalacak şekilde betonarma yapı şeklinde inşa edilmiştir.												

Çeleneksel yapı (konut) yapılan kâgir yapıya yer sağlamak için bir kısmı yıkılmış geri kalanı bırakılmıştır.

Yapının ahır kısmı yeni yapının alt kısmında bırakılmış, taşıyıcı sistem ahır çevresinde yerleştirilmiştir.

YILDIZ ÜNİVERSİTESİ FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
RÖLÖVE RESTORASYON ANA BİLİM DALI

Envanter no : 17

Harita no : 8

İli TRABZON/Sürmene Mahalle Soğuksu
Sokak - Kapi no 32
Pafta22-28 Fc Ada 330 Parsel 1

Koruma

derecesi

Anıtsal	1	2	3
Çevresel	1	2	3
Çevreye aykırı	1	2	3

Yaptıran

Yapım tarihi

Koruma durumu	iyi orta fena	☒ B C	Taşıyıcı yapı	☒ B C	Dış yapı	☒ B C	İç yapı	☒ B C	Süsleme elemanları	☒ B C	Rutubet	☒ B C
---------------	---------------------	---	---------------	---	----------	---	---------	---	--------------------	---	---------	---

Orjinal kullanımı
KONUT

Bugünkü kullanımı
KONUT

Bugünkü sahibi
TALİP GENÇTÜRK

Bakımından sorumlu ol-
ması gereken kuruluş

Teknik bilgiler

Su ☒

Elektrik ☒

Isıtma

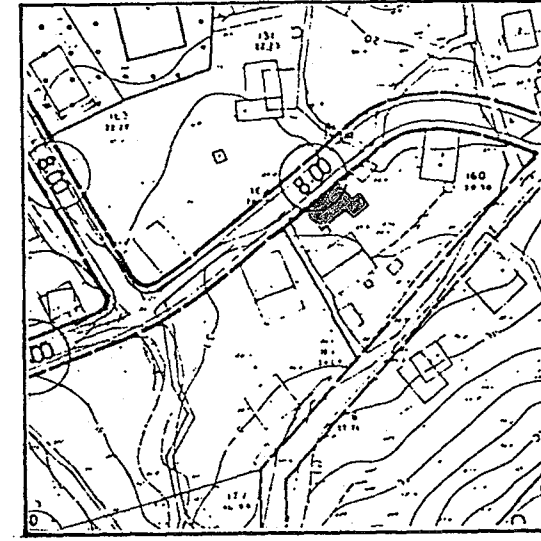
Kanalizasyon

Yapılan onarımlar
İç kısımlar tadilat
yapılarak tuvalet ve
banyo kısmı eklenmiş-
tir. Tuvalet alt ve üst
kattadırsarı taşma yap-
maktadır.

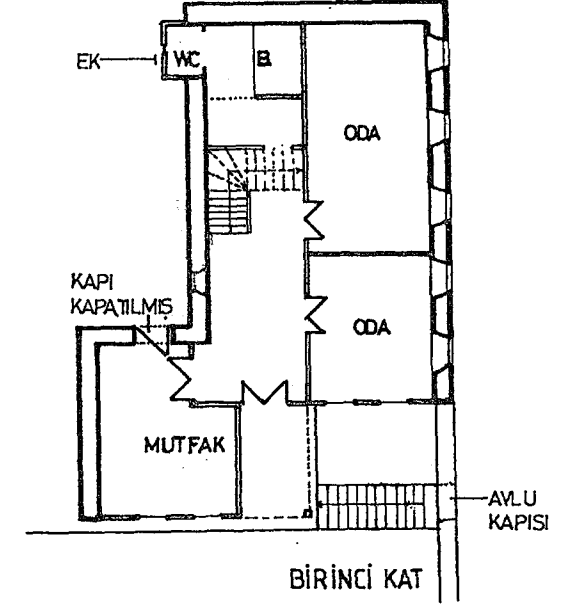
Tanım ve gözlemler

Konut Altta ahır katı üstte giriş ve yaşama katlarından oluşmaktadır. Eve sol tara-
dan ccaklı bir mekan (bugün mutfak olarak kullanılmaktadır.) ekli durumdadır. Bu
ekte yapılan incelemelerle bu kısmın eski bir yapıya ait olduğu evin onun üstünde
yapıldığı tahmin edilmektedir. ahır katı taş duvarlı, yaşama katı ahşap sistemle
yapılmış üzeri sıvalı yan duvarlar ise taş duvardır. cephede köşe dikmeler beze-
me olarak dışarı çıkarılmıştır. Üst kat alt katın devamı olarak ahşap dolma sisten
ve üzeri sıvalıdır. üst de yatak odaları yer almaktadır. Kapılar ve üst pervazlar
silmelidir. mutfak kısmı taş duvarlıdır. "encereler altta ve üstte aynı oranlarda
Fakat üstte ahşap pervazlı altta ise çevresi kesme taş pervazlıdır. Çatı "Dört-
omuz"(Kırma çatı) tipindedir. Çatıda güvercinlik yer almaktadır.

VAZİYET PLANI

Ö:1/ 2000

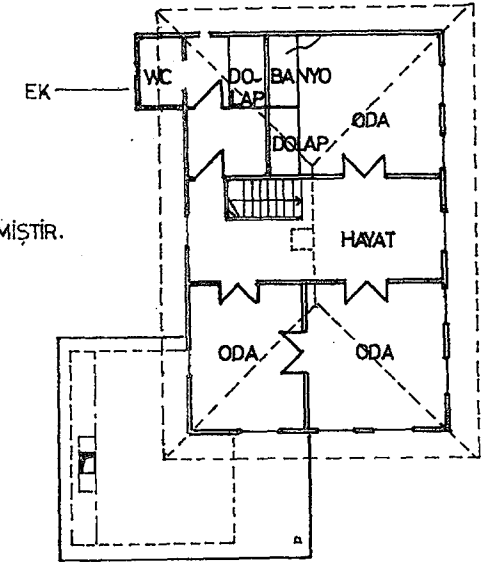

BİRİNCİ KAT

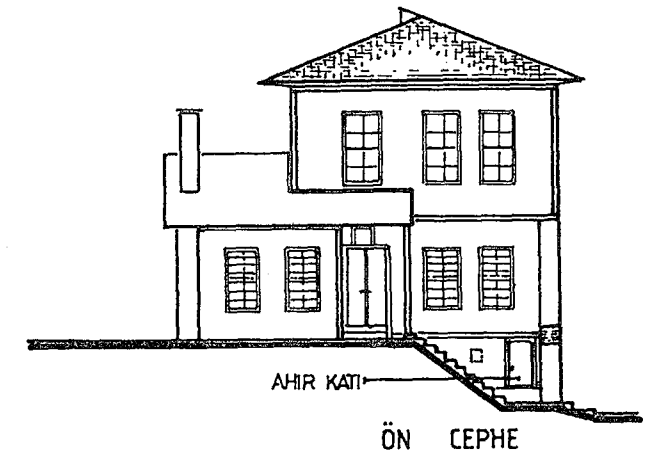
...AHIR KATINA GİRİLEMEMİŞTİR.

0 1 2 3 4 5 m.

Ö:1/ 200

İKİNCİ KAT

AHIR KATI

ÖN CEPHE

YILDIZ ÜNİVERSİTESİ FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
RÖLÖVE RESTORASYON ANA BİLİM DALI

Envanter no : 18

Harita no : 8

İli TRABZON/SÜRMENE Mahalle SOĞUKSU

Koruma

Sokak - Kapi no

derecesi

Rafta 22-28 Fc Ada 327 parsel 5

Anıtsal

1 2 3

Çevresel

1 2 3

Çevreye aykırı

1 2 3

Yaptıran Ahmet ve Sevgi Bulut

Yapım tarihi 1950

Koruma durumu	iyi	A	Taşıyıcı	B	Dış	B	İç	B	Süsleme	B	Rutubet	A
	orta	B	yapı	C	yapı	C	yapı	C	elemanları	C		B
	Fena	C										C

Orjinal kullanımı
KONUT

Bugünkü kullanımı
KONUT

Bugünkü sahibi
AHMET BULUT
SEVKİ BULUT

Bakımından sorumlu ol-
ması gereken kuruluş

Teknik bilgiler

Su

Elektrik

Isıtma

Kanalizasyon

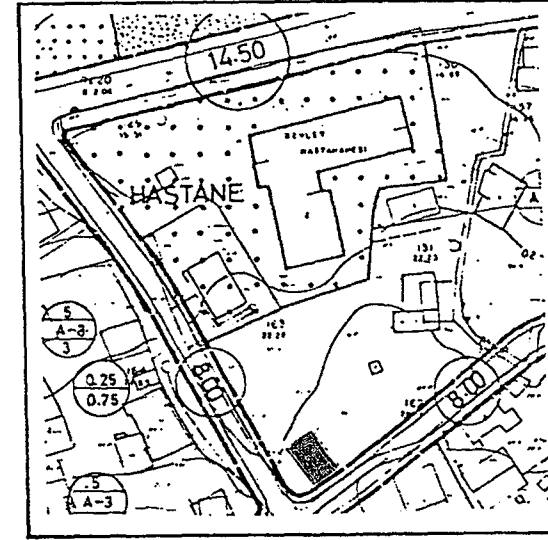
Yapılan onarımlar

Mevcut olan konut
yerinde bulunan eski
ahşap konut üzerine
yapılmıştır.

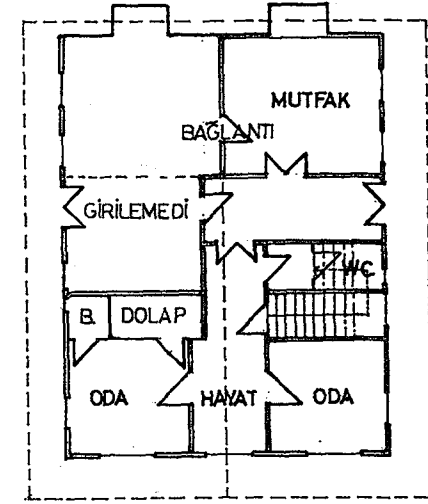

Tanım ve gözlemler

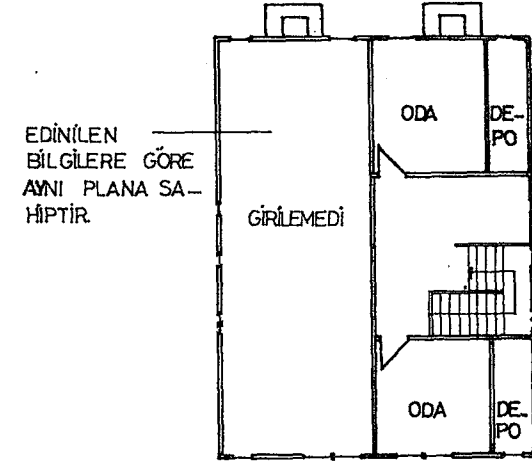
Yerleşmenin denize bakan yamacında yer almaktadır. Ee içten iki ayrı ev olacak şekilde yapılmıştır. Altta ahır katı ve üzerinde yaşama katı ile çatı katından oluşmaktadır. Ahır katının beden duvarları taşdır. Yaşama katı ahşap konstrüksiyon üzerine sıvalı olarak yapılmıştır. Cephedeki pencere düzeni diğer örneklerle göre geç devirde yapılmasının etkisiyle daha büyük tutulmuştur. Pencere üst pervazı profüllü yapılmıştır. Aynı profil köşelerdeki dikmelerdede devam etmektedir. Altta kanatlı olan pencereler, çatı katında düşey sürme pencere olarak yapılmıştır. İç bölme duvarlar 14 cm kalınlıktadır. Çatı katına hayat'a açılan bir merdivenle çıkılmaktadır. Çatı katı yaşama kısmı olarak, köşedeki kör kısımlar ise depo olarak kullanılmaktadır. Yaşama katı duvarları üzerine 120 cm yükseltilerek, Çatı arası yaşama için uygun duruma getirilmiştir. Çatı "Semer çatı" tipindedir.

VAZİYET PLANI
Ö: 1/2000

YAŞAMA KATI

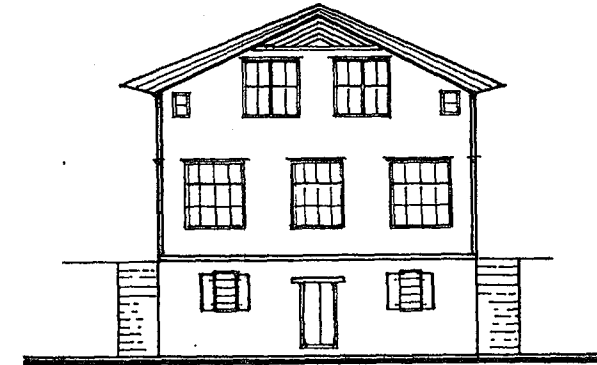
ÇATI KATI

AHIR KATI

0 1 2 3 4 5 m.

Ö: 1/200

ÖN CEPHE

YILDIZ ÜNİVERSİTESİ FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
RÖLÖVE RESTORASYON ANA BİLİM DALI

Envanter no : 19

Harita no : 8

İli TRABZON/Sürmene Mahalle SOĞUKSU

Koruma

Anıtsal

1

2

3

Sokak - Kapı no 35

Çevresel

1

2

3

Pafta 22-28 FC Ada 351 Parsel 4

Çevreye aykırı

1

2

3

Yaptıran

Yapım tarihi

Koruma durumu	iyi	A	Taşıyıcı	A	Dış	A	İç	A	Süsleme	A	Rutubet	A
	orta	B		B		B		B		B		B
	Fena	C	yapı	C	yapı	C	yapı	C	elemanları	C		C

Orjinal kullanımı
KONUT

Bugünkü kullanımı
KONUT

Bugünkü sahibi
HAŞİM DERMAN

Bakımından sorumlu ol-
ması gereken kuruluş

Teknik bilgiler

Su

Elektrik

Isıtma

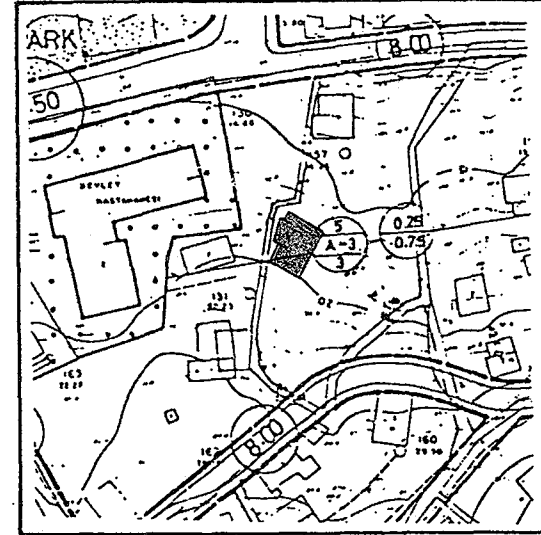
Kanalizasyon

Yapılan onarımlar

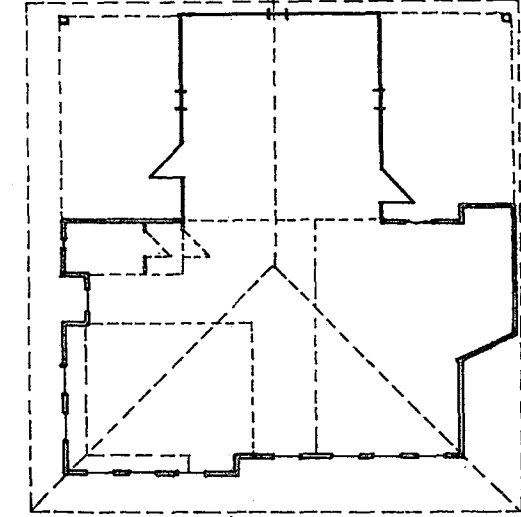

Tanım ve gözlemler

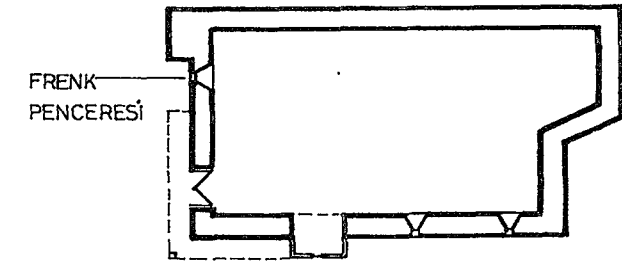
Konut, ahır katı ve üzerinde yaşama katından oluşmaktadır. Ahır katı duvarları taş duvardır. Yaşama katı "muskalı dolma" sistemle yapılmış olup ahır kat üze-
rinde sol köşede çıkma oluşturmaktadır. Cephede, köşe dikmeler bırakılmış, diğer
kısımlar sıvanmıştır. Konut arka kısım ağaç yığma sistemle yapılmıştır. Çatı
"uç omuz" çatı tipindedir.

VAZİYET PLANI
Ö: 1/ 2000

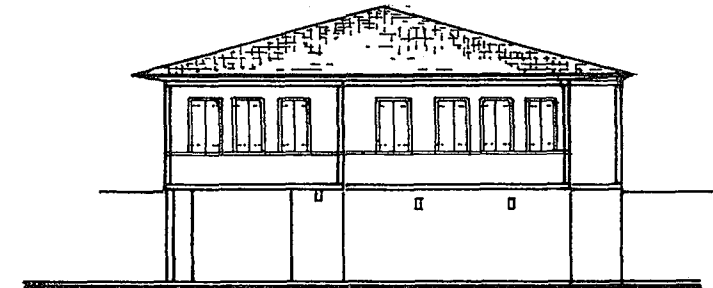
YAŞAMA KATI
(İÇİNE GİRİLEMEDİ)

AHIR KATI

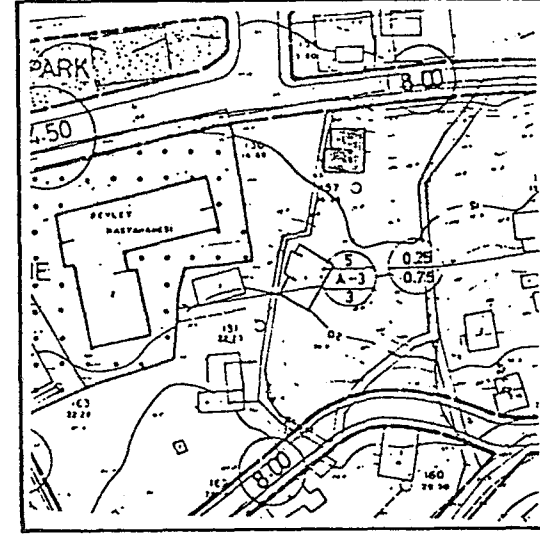
0 1 2 3 4 5 m.

Ö: 1/ 200

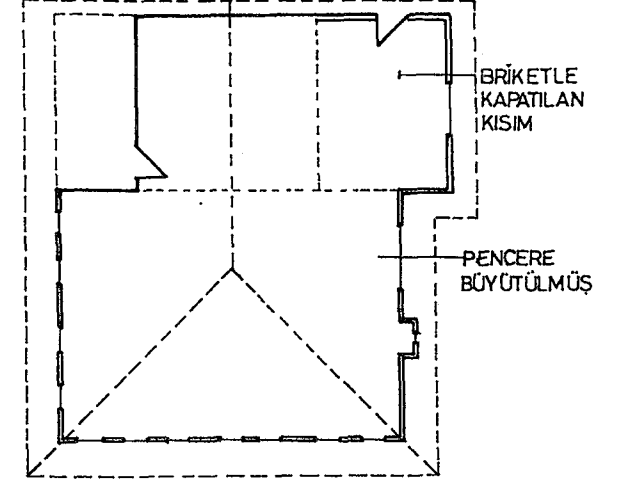

ÖN CEPHE

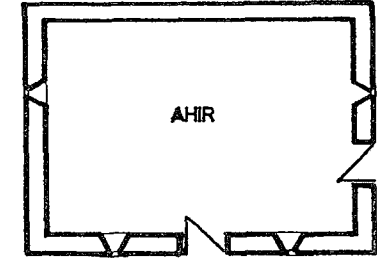
YILDIZ ÜNİVERSİTESİ FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ RÖLÖVE RESTORASYON ANA BİLİM DALI										Envanter no : 20		
										Harita no : 8		
İli TRABZON/Sürmene Mahalle Soğuksu					Koruma derecesi		Anıtsal		1	2	3	
Sokak - Kapı no 19							Çevresel		1	2	3	
Pafta 22-28 Fc Ada 351 parsel 5							Çevreye aykırı		1	2	3	
Yaptıran										Yapım tarihi		
Koruma durumu	iyi	A	Taşıyıcı	A	Dış	A	İç	A	Süsleme	A	Rutubet	A
	orta	B		X		X		X		B		B
	Fena	C	yapı	C	yapı	C	yapı	C	elemanları	C		C
Orjinal kullanımı Konut												
Bugünkü kullanımı Konut												
Bugünkü sahibi İsmail Hakkı Yılmaz Süleyman Yılmaz												
Bakımından sorumlu ol- ması gereken kuruluş												
Teknik bilgiler												
Su												
Elektrik												
Isıtma												
Kanalizasyon												
Yapılan onarımlar Planda görüldüğü gibi arka kısma briketle bir ek yapılmıştır.												
Tanım ve gözlemler Konut, ahır katı ve üzerinde yaşama katından oluşmaktadır. Ahır katı beden duvar- ları yontma taş olarak yapılmıştır. Ahır ön cephesinde, çift kanatlı ahır kapısı ve "Frenk pencere"leri bulunmaktadır. Yaşama katı, "muskalı dolma" yapım sistemi ile yapılmıştır. Ön cepheye yedi adet pencere açılmaktadır. İç bölme duvarlar ahşap yığmadır. Çatı "üç omuz" çatı tipi olup çatı katı kullanım için yükseltil- miştir, saçaklar duvardan 110 cm kadar taşmış durumdadır.												

VAZİYET PLANI
Ö:1/ 2000

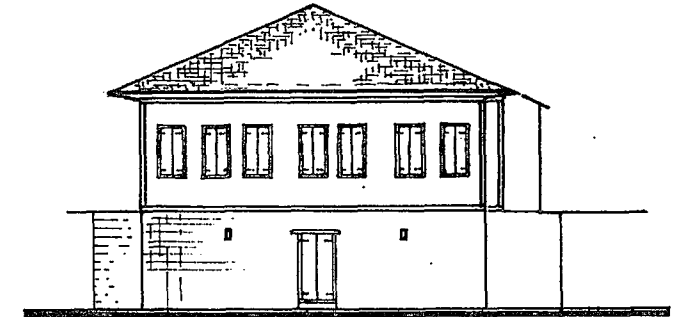
YASAMA KATI
(İÇİNE GİRİLEMEDİ)

AHIR KATI

0 1 2 3 4 5 m.

Ö: 1/200

ÖN CEPHE

YILDIZ ÜNİVERSİTESİ FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
RÖLÖVE RESTORASYON ANA BİLİM DALI

Envanter no : 21

Harita no : 8

İli TRABZON/Sürmene Mahalle Soğuksu
Sokak - Kapı no 38
Pafta 22-28 Fc Ada 327 parsel 6

Koruma

derecesi

Anıtsal	1	2	3
Çevresel	1	2	3
Çevreye aykırı	1	2	3

Yaptıran

Yapım tarihi

Koruma durumu	iyi	A	Taşıyıcı	A	Dış	A	İç	A	Süsleme	A	Rutubet	A
	orta	B	yapı	C	yapı	C	yapı	C	elemanları	B		B
	Fena	X								C		C

Orjinal kullanımı
KONUT

Bugünkü kullanımı
TERKETİLMİŞ

Bugünkü sahibi
MUSTAFA ÖZTÜRK

Bakımından sorumlu ol-
ması gereken kuruluş

Teknik bilgiler

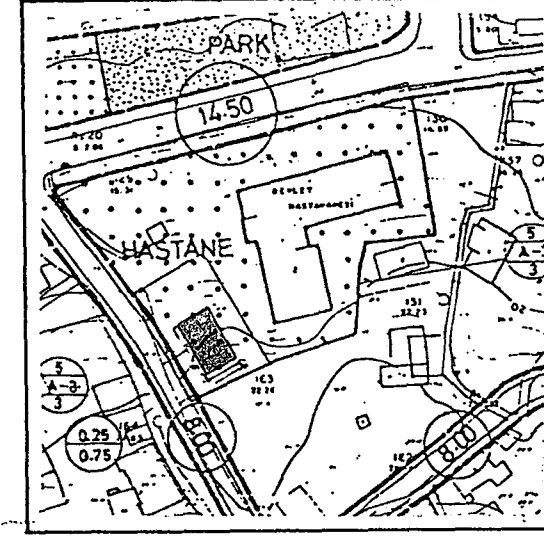
Su	X
Elektrik	X
Isıtma	
Kanalizasyon	

Yapılan onarımlar

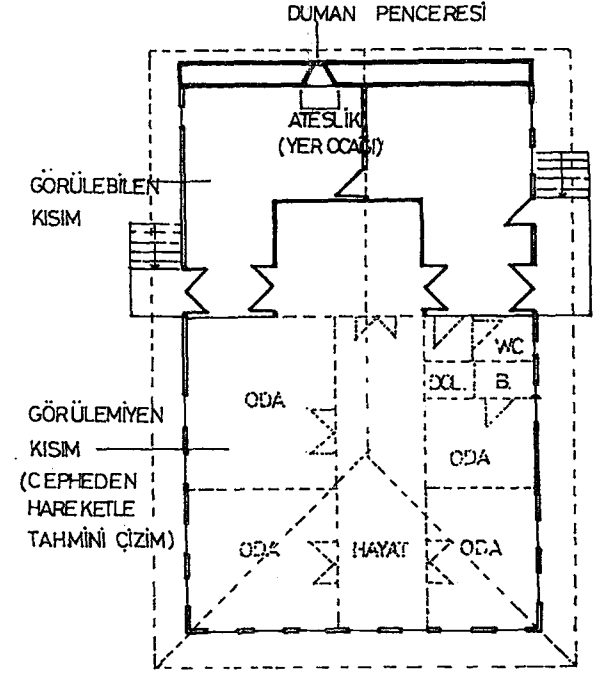

Tanım ve gözlemler

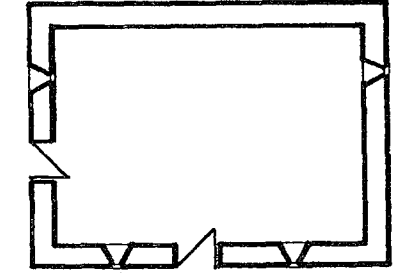
Sürmene Devlet Hastanesi Yanında bulunan konut ahır kat ve üzerinde yaşam a ka-
tından oluşmaktadır. ahır katı taş duvar olup, mekanea frenk pencereler açılmış
tır. Yaşama katı " mukalı dolma" sistemde yapılmıştır. Yaşama katının arkası taş
duvardır. Ön cepheye yedi pencere açılmıştır. İç kısımda muskalı dolma sistemde
duvarlar ve ahşap yığma duvarlar bulunmaktadır. İç kısımda ev içi diye belirle-
nen mekanda yer ocağı mevcuttur. Üstte bu mekana açılan çatı penceresi mevcuttur.
Bu kısmın tavanı açık bırakılmış ve baca bulunmadığı için duman çıkışı çatıda
ve çatı penceresinden sağlanmıştır. Ev içinin zemini taştır. Çatı " Üçümüz " ti-
pindedir. Çatı arasının kapatılan kısmı kullanıma olanak vermektedir. acaklar
duvardan 100 cm kadar taşmıştır.

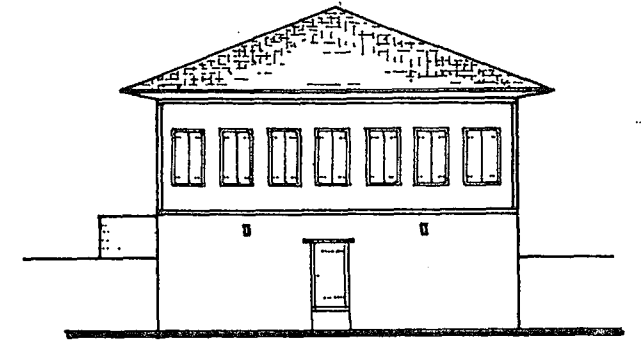
VAZİYET PLANI
Ö: 1/2000

YASAAMA KATI

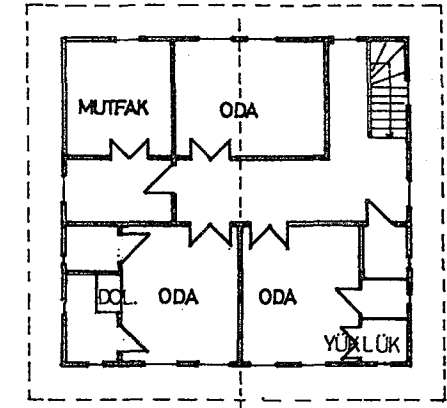
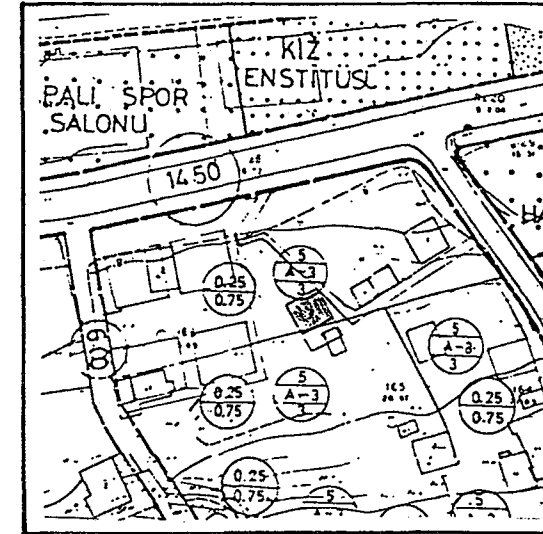

AHIR KATI

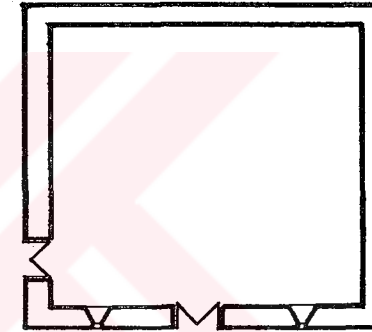

ÖN CEPHE

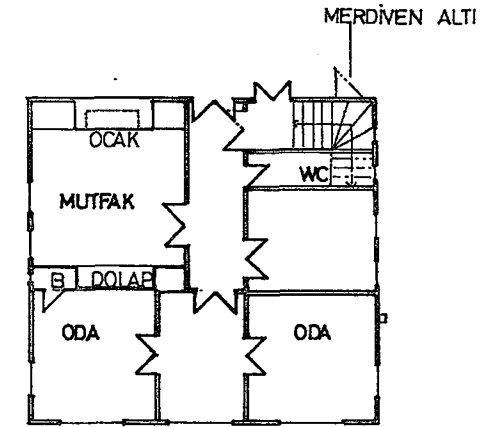
YILDIZ ÜNİVERSİTESİ FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ RÖLÖVE RESTORASYON ANA BİLİM DALI		Envanter no : 22	
İli TRABZON/SÜRMENE Mahalle SOĞUKSU		Harita no : 8	
Sokak -	Kapı no 37 A	Koruma	Anıtsal 1 2 3
Pafta 22-28 Fd	Ada 330 parsel 7	derecesi	Çevresel 1 2 3
			Çevreye aykırı 1 2 3
Yaptıran		Yapım tarihi 1930	
Koruma durumu	iyi ☒ orta ☐ fena ☐	Taşıyıcı yapı	Dış yapı
	☒ B ☐ C	☒ B ☐ C	☒ B ☐ C
	☒ B ☐ C	☒ B ☐ C	☒ B ☐ C
Orjinal kullanımı KONUT		Süsleme Rutubet	
Bugünkü kullanımı konut		Alemanları	
Bugünkü sahibi ALİ RİZA			
Bakımından sorumlu olması gereken kuruluş			
Teknik bilgiler			
Su	☒		
Elektrik	☒		
Isıtma			
Kanalizasyon			
Yapılan onarımlar			
Arka cephede onarıma gidilmiş. Yaşama katı ön cephe sinde tadilat yapılarak pencereler yükseltilerek genişletilmiştir.			
Tanım ve gözlemler			
Konut, ahır katı üzerinde yaşama katı ve çatı katından oluşmaktadır. Ahır katı bütünüyle taş olup diğer katlar ahşap çatkılı sistemle yapılarak üzeri sıvanmıştır. Katların arasındaki ahşap kirişler ve köşe dikmeleri açıkta bırakılmıştır. Köşe dikmeleri ve çatı katı pencere üst kısımları silmelidir. Çatı katı tam kat olarak ortaya çıkmaktadır. Giriş katın üzerinde bir kat yüksekliği kadar yükseltilmiştir. İç bölme duvarlar 14 cm kalınlığında olup sıvalıdır. İç kısımda tavanlar profilli tahta ile kaplanmıştır. Çatı "semer çatı" tipinde olup çatı penceresi mevcuttur.			

ÇATI KATI

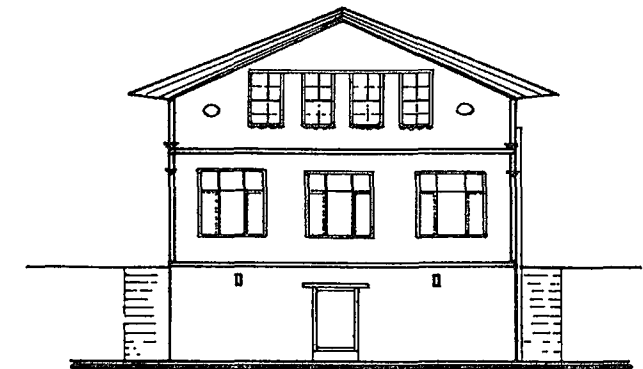
AHİR KATI

BİRİNCİ KAT

0 1 2 3 4 5 m.

Ö: 1/200

ÖN CEPHE

YILDIZ ÜNİVERSİTESİ FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
RÖLÖVE RESTORASYON ANA BİLİM DALI

Envanter no : 23

Harita no : 8

İli TRABZON/Sürmene Mahalle SOĞUKSU

Sokak - Kapı no 13/13 A

Pafta 22-28 rd Ada 296 Parsel 27

Koruma

derecesi

Anıtsal

Çevresel

Çevreye aykırı

1 2 3

1 2 3

1 2 3

			Yaptıran			Yapım tarihi						
Koruma durumu	iyi	☒	Taşıyıcı yapı	☒	Dış yapı	☒	İç yapı	☒	Süsleme elemanları	A	Rutubet	A
	orta	B		B		B		B		B		
	Fena	C		C		C		C		C		C

Orjinal kullanımı
KONUT

Bugünkü kullanımı
KONUT (iki Aile)

Bugünkü sahibi

SENİYA ÖZER

Bakımından sorumlu ol-
ması gereken kuruluş

Teknik bilgiler

Su X

Elektrik X

Isıtma

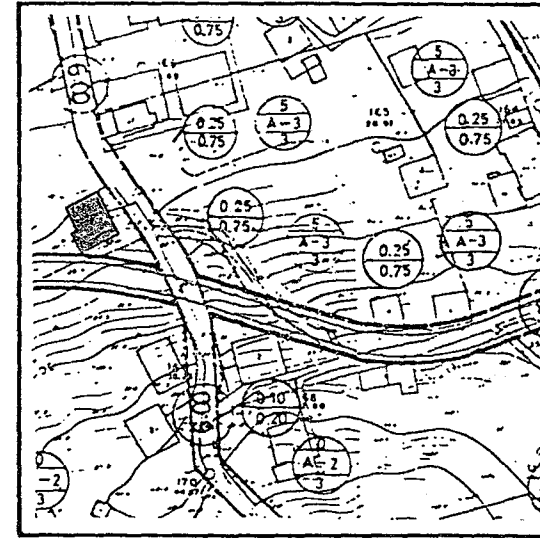
Kanalizasyon

Yapılan onarımlar

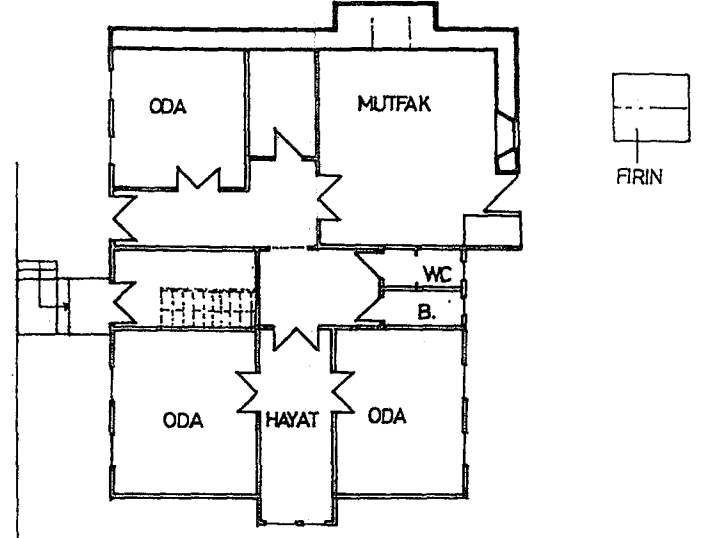
Tanım ve gözlemler

Konut, T.C. Kültür Bakanlığı tarafından tescillenmiş durumdadır. Ahır katı üze-
rinde iki kattan oluşmaktadır. Konut iç kısmında bölünmeye uğramış, iki ayrı a-
ile yaşamaktadır. Ön cephede, iç kısımdaki hayatın çıkması ile son bulduğu gö-
rülmetedir. Cephede altı pencere yer almakta, pencere üst pervazları profilli
şekilde yapılmıştır. Aynı profiller, konutun köşe dikmelerinde görülmektedir.
Konut yüzeyinde kat bölümlerinde ahşap taşıyıcı kirişler yüzeye çıkarılarak sil-
me oluşturulmuştur. Çatı "Dört omuz" çatı tipindedir. Bahçesinde eski bir fırın
göze çarpmaktadır. Bugün işlevini yitirmiş olan fırın ekmek pişirmek vb. işler
için kullanılmaktaydı.

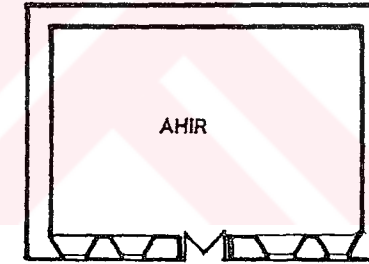

VAZİYET PLANI

Ö: 1/2000

İKİNCİ KAT

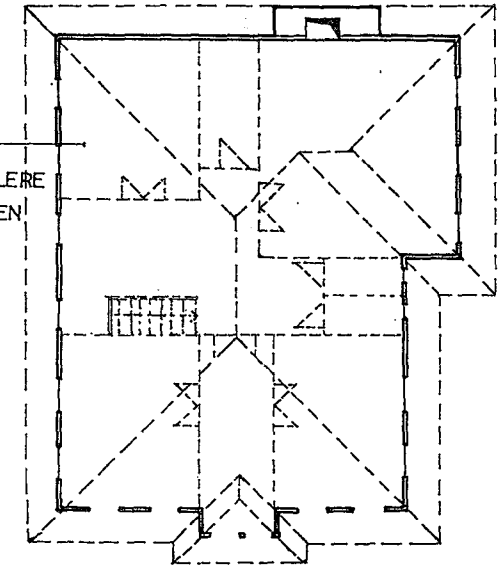

AHİR KATI

0 1 2 3 4 5 m.

Ö: 1/200

GİRİLEMEDİ
(EDİNİLEN BİLGİLERE
GÖRE TAHMİNEN
ÇİZİLDİ.)

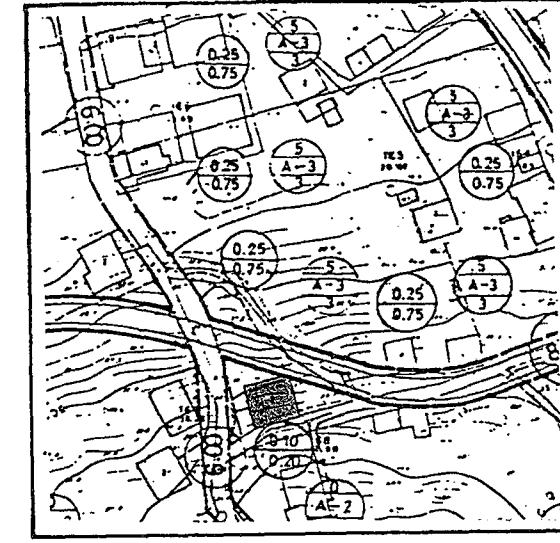

BİRİNCİ KAT

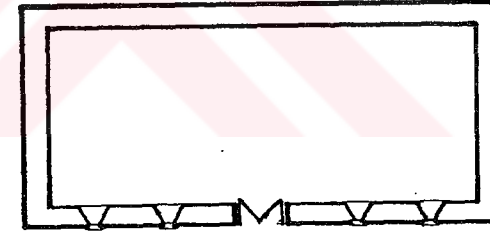

ÖN CEPHE

YILDIZ ÜNİVERSİTESİ FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ RÖLÖVE RESTORASYON ANA BİLİM DALI				Envanter no : 24			
İli TRABZON/Sürmene Mahalle SOĞUKSU				Harita no : 8			
Sokak -		Kapı no 56		Anıtsal		1 2 3	
Hafta 22-28 Fc		Ada 349 Parsel 1		Çevresel		1 2 3	
Yapı 22-28 Fc		Ada 349 Parsel 1		Çevreye aykırı		1 2 3	
Yaptıran KIZILTAN				Yapım tarihi 1840			
Koruma durumu	iyi	A	Taşıyıcı	B	Dış	B	İç
	orta	B	yapı	C	yapı	C	yapı
	Fena	C					
Orjinal kullanımı KONUT				Süsleme			
Bugünkü kullanımı KONUT				Rutubet			
Bugünkü sahibi CEMAL BÜYÜKLİMANLI				A			
Bakımından sorumlu olması gereken kuruluş				B			
Teknik bilgiler				C			
Su				X			
Elektrik				X			
Isıtma							
Kanalizasyon							
Yapılan onarımlar							
İç kısma tuvalet eklenmiş ve bina ortadan briketle ikiye bölünmüştür.							
Tanım ve gözlemler							
Konut, 150 senelik tarihiyle yerleşim içinde öncel bir yer almaktadır. Ahır katı ve onun üzerinde ara kat ile yaşamakatından oluşmaktadır. Ara katın zamanında evin büyük oğlu için yapıldığı öğrenilmiştir. Çepheye açılan sekiz penceresiyle konak havasındadır. Sahibinin Batuma Deniz taşımacılığı yaptığı öğrenilmiştir. Çatı katı kısmen taş duvarlarla çevrilmiştir. Çepheye ahır kapısı ve dört frenkle penceresi vardır. ara kat üst yaşam katındaki pencere düzenine sahiptir. Konut "muskalı dolma" sistem ile yapılmıştır. Konutun arka duvarı taş duvar ve üzerinde duman penceresi görülmektedir. İç kısımda bölme duvarlar ağaç yığmadır. İç kısımda mevcut olan yer ocağı kaldırılmıştır. Çatı "Üç omuz" (Sağırıcılık) çatı tipindedir.							

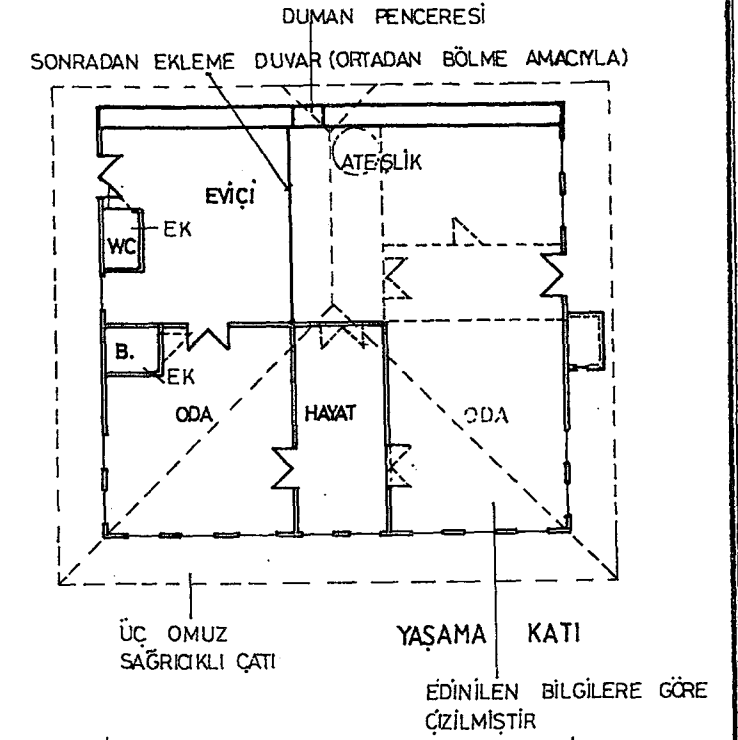

VAZİYET PLANI
Ö:1/2000

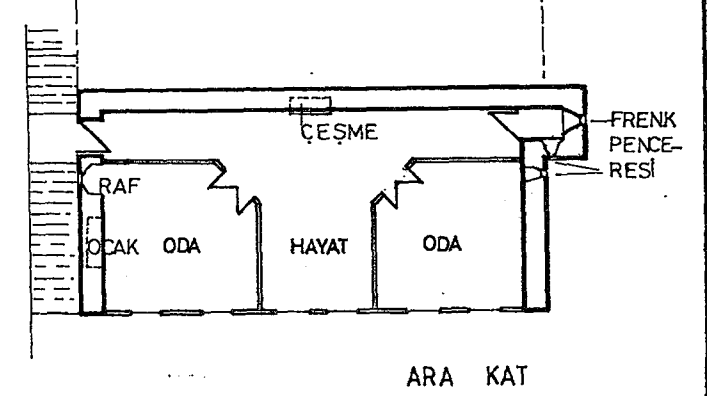

AHIR KATI
0 1 2 3 4 5 m.

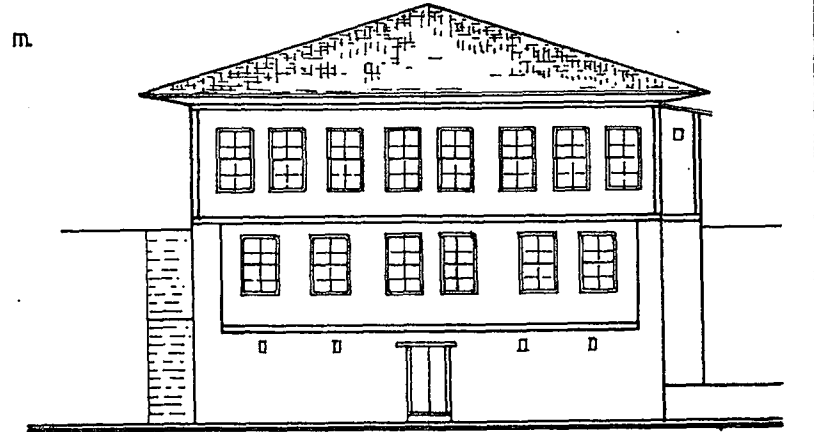
Ö:1/200

YAŞAMA KATI
EDİNİLEN BİLGİLERE GÖRE ÇİZİLMİŞTİR

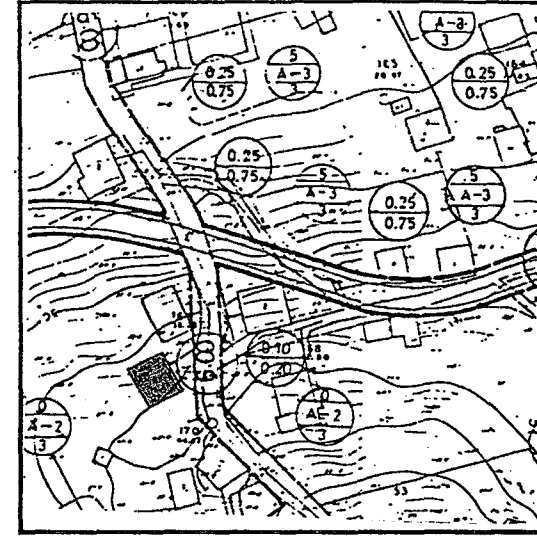

ARA KAT

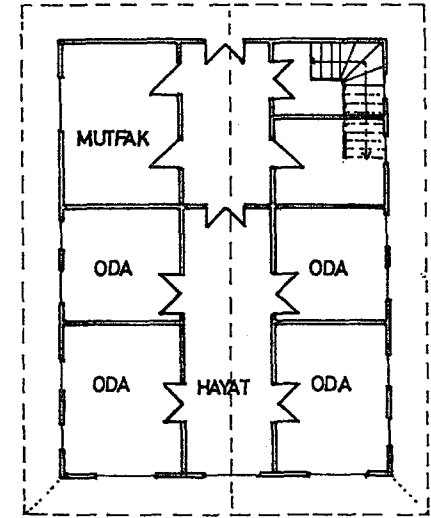

ÖN CEPHE

YILDIZ ÜNİVERSİTESİ FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ RÖLÖVE RESTORASYON ANA BİLİM DALI		Envanter no : 25	
İli TRABZON/Sürmene Mahalle SOĞUKSU		Harita no : 8	
Sokak -	Kapı no 15	Koruma	Anıtsal 1 2 3
Pafta	Ada 296 Parsel 25	derecesi	Çevresel 1 2 3
			Çevreye aykırı 1 2 3
Yaptıran		Yapım tarihi 1880-90	
Koruma durumu	iyi A orta B fena C	Taşıyıcı yapı	Dış yapı A iç yapı B çelemanları C
Orjinal kullanımı KONUT		Bugünkü kullanımı KONUT	
Bugünkü sahibi NAİM ÇAKIR		Bakımından sorumlu olması gereken kuruluş	
Teknik bilgiler			
Su	X		
Elektrik	X		
Isıtma			
Kanalizasyon			
Yapılan onarımlar			
Ön ve arka cephe ve çatının tahribat nedeniyle yeniden yapıldığı gözlenmektedir.			
Tanım ve gözlemler Kısmen bozulmuş durumda olan konut, yan cephedeki görüntüsü itibariyle diğer örnekler arasında seçilmektedir. Konut, ahır katı ve üstünde yaşama katından oluşur. Eski konutun çatı kısmı ve ön cephesi bozularak bugünkü durumuna getirilmiştir. Eski durumda "Üç omuz" çatı tipi bugün "Semer çatı" şeklinde yapılarak çatı katının kullanımı yoluna gidilmiştir. Ön cephe tamamen yıkılmış ve betonarme sistemle yenilenmiştir. Özelliğini koruyan yan cephe, eski konutun "göz dolma" sistemle yapıldığını göstermektedir. Çatı arasının rahat kullanımı için yaşama katı üzerinde çatı yan duvarlarla 80 cm kadar yükseltilmiş ve bu kısma çatı arasının havalandırılması için havalandırma pencereleri yerleştirilmiştir. Ahır kısmı kısmen taş duvardır. Konutun arka kısmı da yeniden yapılmıştır. Çatıda güvercinlik yeri çatıyla birlikte yapılmıştır.			

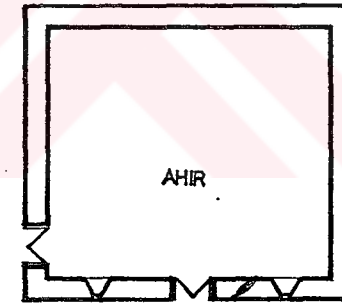

VAZİYET PLANI
Ö:1/2000

YAŞAMA KATI
— ÇATI KATINA GİRİLEMEMİŞTİR.

— KONUTUN ÜÇ OMUZ OLAN ÇATISI DEĞİŞTİRİLEREK SEMER ÇATI YAPILMIŞ VE BU KISMA AÇILAN PENCERELERLE ÇATI KATI - YAŞAMA AMAÇLI KULLANILMAYA BAŞLANMIŞTIR.

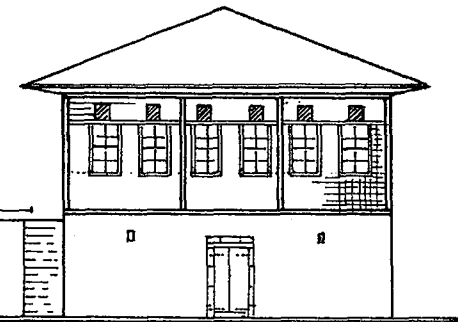

AHIR KATI

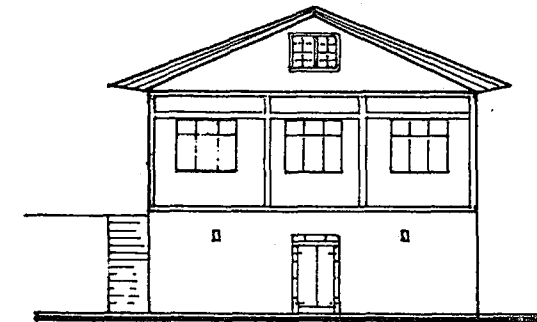
0 1 2 3 4 5 m

Ö: 1/200

— ÖN CEPHE ORJİNAL DURUMUNU KORUYAN YAN CEPHEDEN YARARLANILARAK ÇİZİLMİŞTİR.

ÖN CEPHE RESTİTÜSYONU

ÖN CEPHE

YILDIZ ÜNİVERSİTESİ FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
RÖLÖVE RESTORASYON ANA BİLİM DALI

Envanter no : 26

Harita no : 8

İli TRABZON/Sürmene Mahalle SOĞUKSU
Sokak - Kapı no 59 A
Pafta 22-28 Rd Ada 324 parsel 1

Koruma
derecesi

Anıtsal 1 2 3
Çevresel 1 2 3
Çevreye aykırı 1 2 3

			Yaptıran			Yapım tarihi			1880			
Koruma durumu	iyi	☒	Taşıyıcı yapı	☒	Dış yapı	☒	İç yapı	☒	Süsleme elemanları	A	Rutubet	A
	orta	B		B		B		B		B		
	Fena	C		C		C		C		C		C

Orjinal kullanımı
KONUT

Bugünkü kullanımı
KONUT

Bugünkü sahibi
HAMİYE ORHON

Bakımından sorumlu ol-
ması gereken kuruluş

Teknik bilgiler

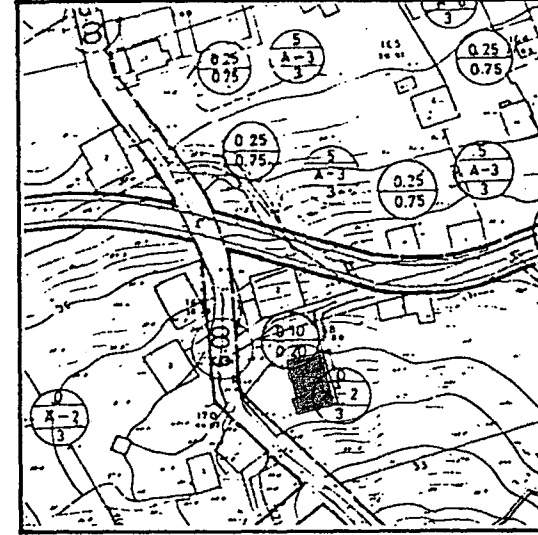
Su	X
Elektrik	X
Isıtma	
Kanalizasyon	

Yapılan onarımlar

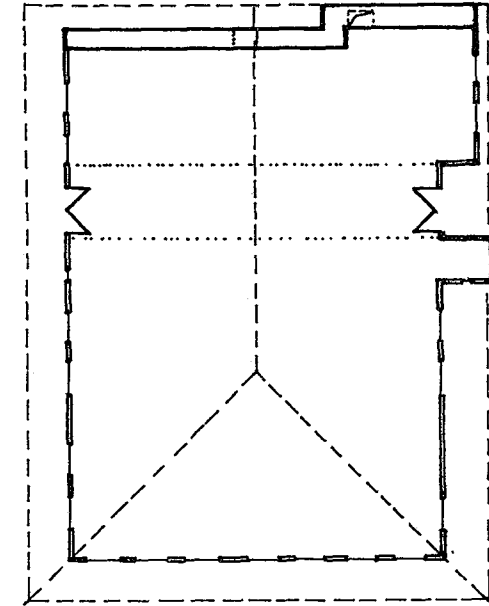
Tanın ve gözlemler

Konut, diğer örneklerden farklı olarak ahır katının yaşama kısmına dönüştürüldü-
ğü gözlenmektedir. Alt ve üst kat arasındaki merdivenli bağlantıda ve arka kısım-
da yana açılan fakat kapatılmış olan kapıdan bu katın zamanında ahır+saman,ot-
deposu olduğu sanılmaktadır. Bugün alt kat kiraya verilmiş durumdadır. Alt kat
duvarları bütünüyle taş olup pencere ve kapı kenarları, taş lentolu ve sövenlidi
üst kata geçişde konut boyunca devam eden silme görülmektedir. Aynı şekilde kö-
şelerde ahşap direkler sıvanmayıp bırakılarak vurgulanmış durumdadır. Sıvanın
altında "Muskalı dolma" sistem gözükmemektedir. Ön cephede yer alan pencere per-
vazlarının silmeleri basit ve yalındır. Tuvalet kısmı konutta yandan çıkıntı ya-
parak birleşmiştir. Çatı "Üç omuz" çatı tipindedir.

VAZİYET PLANI

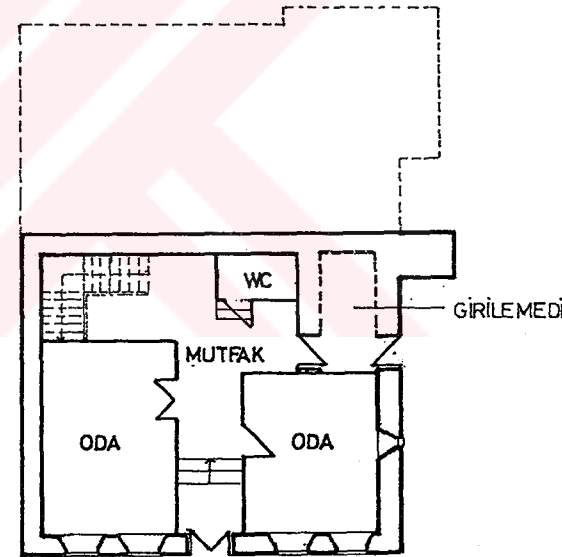
Ö:1/ 2000

YAŞAMA KATI
(GİRİLEMEDİ)

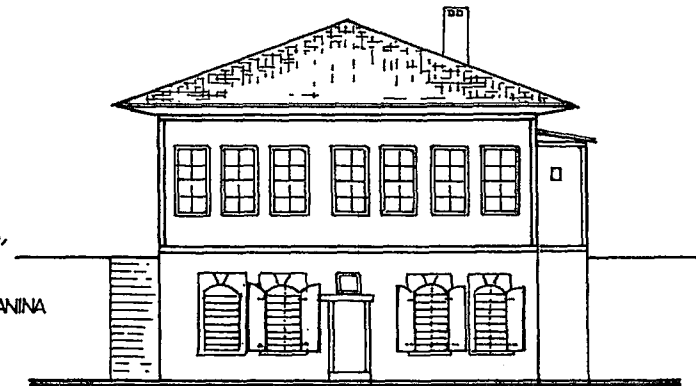
0 1 2 3 4 5 m.

Ö: 1/ 200

ALT KAT

- İKİ KAT ARASINDA MERDİVENLE BAĞLANTI SAĞLANMIŞ, BUGÜN İSE BAĞLANTI KESİLMİŞ, İKİ AYRI AİLE KONUTU KULLANMAKTADIR.
- İNCELEMELERE GÖRE AHİR YAŞAMA MEKANINA ÇEVİRİLMİŞTİR.

ÖN CEPHE

YILDIZ ÜNİVERSİTESİ FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ RÖLÖVE RESTORASYON ANA BİLİM DALI										Envanter no : 27					
İlitrabzon/Sürmene Mahalle SOĞUKSU										Harita no : 7					
Sokak -- Kapi no										Anıtsal			1	2	3
Pafta Ada 296Z Parsel 20										Çevresel			1	2	3
Koruma derecesi										Çevreye aykırı			1	2	3
Yaptıran										Yapım tarihi					
Koruma	iyi	A	Taşıyıcı	A	Dış	A	İç	A	Süsleme	A	Rutubet	A			
durumu	orta	X	yapı	X	yapı	X	yapı	X	elemanları	B		B			
	Fena	C		C		C		C		C		C			
Orjinal kullanımı Konut															
Bugünkü kullanımı Konut															
Bugünkü sahibi															
Ekiminden sorumlu ol- ması gereken kuruluş															
Teknik bilgiler															
Su													X		
Elektrik													X		
Sıtma															
Analizasyon															
Yapılan onarımlar															

Tanım ve gözlemler

Ahır katı ve üzerinde yaşama katı ve çatı katından oluşmaktadır. Yeni yapılan binada Çatı semer çatı tipindedir. Ahır katı taş duvar olup, yaşama katı sıvalıdır.

YILDIZ ÜNİVERSİTESİ FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
RÖLÖVE RESTORASYON ANA BİLİM DALI

Envanter no : 28

Harita no : 8

İli TRAFİK/Sürmene Mahalle Soğuksu

Sokak - Kapı no

Pafta Ada 324 parsel 6

Koruma

derecesi

Anıtsal

Çevresel

Çevreye aykırı

1 2 3

1 2 3

1 2 3

yaptıran

Yapım tarihi 1947

Koruma durumu	İyi	Orta	Fena	Taşıyıcı yapı	Dış yapı	İç yapı	Süsleme	Elemanları	Rutubet
	A	B	C	A	B	C	A	B	C

Orjinal kullanımı
KONUT

Bugünkü kullanımı
KONUT

Bugünkü sahibi
GÜRBÜZ YAŞAR YAVUZ

Bakımından sorumlu ol-
ması gereken kuruluş

Teknik bilgiler

Su

Elektrik

Isıtma

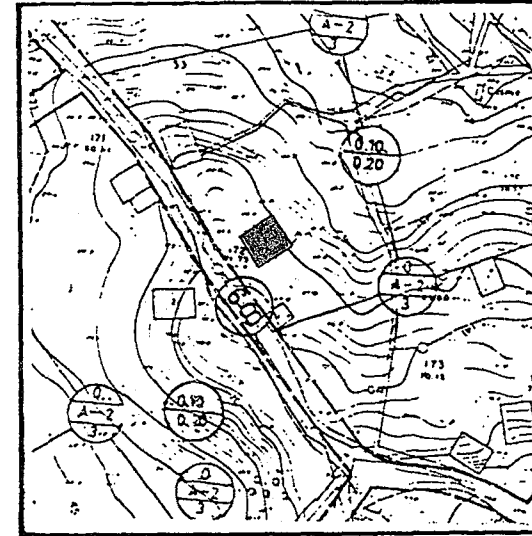
Kanalizasyon

Yapılan onarımlar

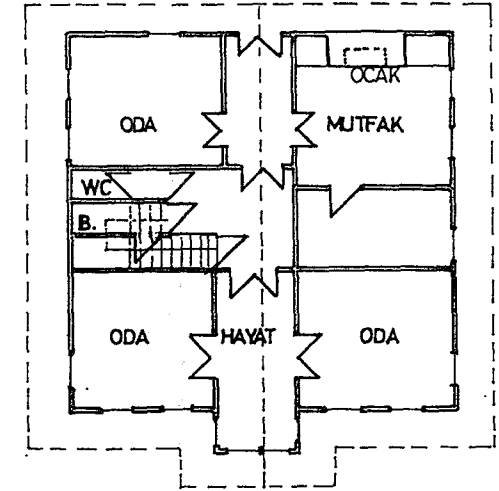

Tanım ve gözlemler

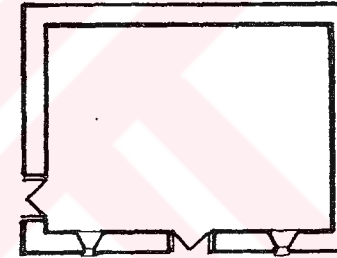
Konut eski kayık yolu üzerinde bulunmaktadır. Sokakdan bir avlu duvarıyla ayrıl-
mış durumdadır. Ahır katı ve üzerinde yaşama katı ve çatı katından oluşmaktadır
Ahır katı yan ve arka duvarı taş ön kısım ise yükseltilmiş taş temel üzerinde
muskalı dolma olarak yapılmıştır. Konut yüzeyi kat bağlantılarındaki ve köşeler-
deki ahşap dikme ve kirişler açıkta bırakılarak sıvanmıştır. Ahır kısmına açılan
pencereler diğer örneklerden boyut açısından daha büyüktür. Yaşama katında bulun-
an hayat kısmı cephede bir çıkma ile son bulmuştur. Çıkma kısım çatıda da aynen devam
etmektedir. Çatı "semer çatı" tipinde olup, çatı arası dış duvarlardan 200 cm ka-
dar yükseltilerak iç kısmın rahatça kullanımı sağlanmıştır. Çatı arası yaşama
amaçlı olarak kullanılmaktadır. Kenar kısımlarda küçük pencereler yapılarak bu-
rada mevcut olan depoların havalandırılması sağlanmıştır. Saçaklar çatı yüzeyinde
80 cm kadar dışarı taşırılmıştır.

VAZİYET PLANI
Ö: 1/2000

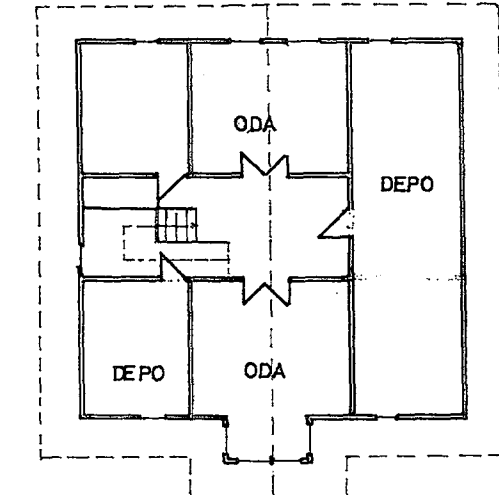
YAŞAMA KATI

AHIR KATI

0 1 2 3 4 5 m

Ö: 1/200

ÇATI KATI

ÖN CEPHE

YILDIZ ÜNİVERSİTESİ FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
RÖLÖVE RESTORASYON ANA BİLİM DALI

Envanter no : 31

Harita no : 8

İli TRABZON/Sürmene Mahalle Soçuksu

Koruma

Sokak - Kapı no 64

derecesi

Pafta 22-28 Fd. Ada 391 parsel 11

Anıtsal 1 2 3

Çevresel 1 2 3

Çevreye aykırı 1 2 3

Yaptıran

Yapım tarihi

Koruma durumu	iyi	orta	Fena	Taşıyıcı yapı	Dış yapı	İç yapı	Süsleme elemanları	Rutubet
	☒	☐	☐	☒	☒	☒	☐	☐
	A	B	C	A	B	C	A	B
	A	B	C	A	B	C	A	B

Orjinal kullanımı
KONUT

Bugünkü kullanımı
KONUT

Bugünkü sahibi

İSMAİL KAPLAN

Bakımından sorumlu ol-
ması gereken kuruluş

Teknik bilgiler

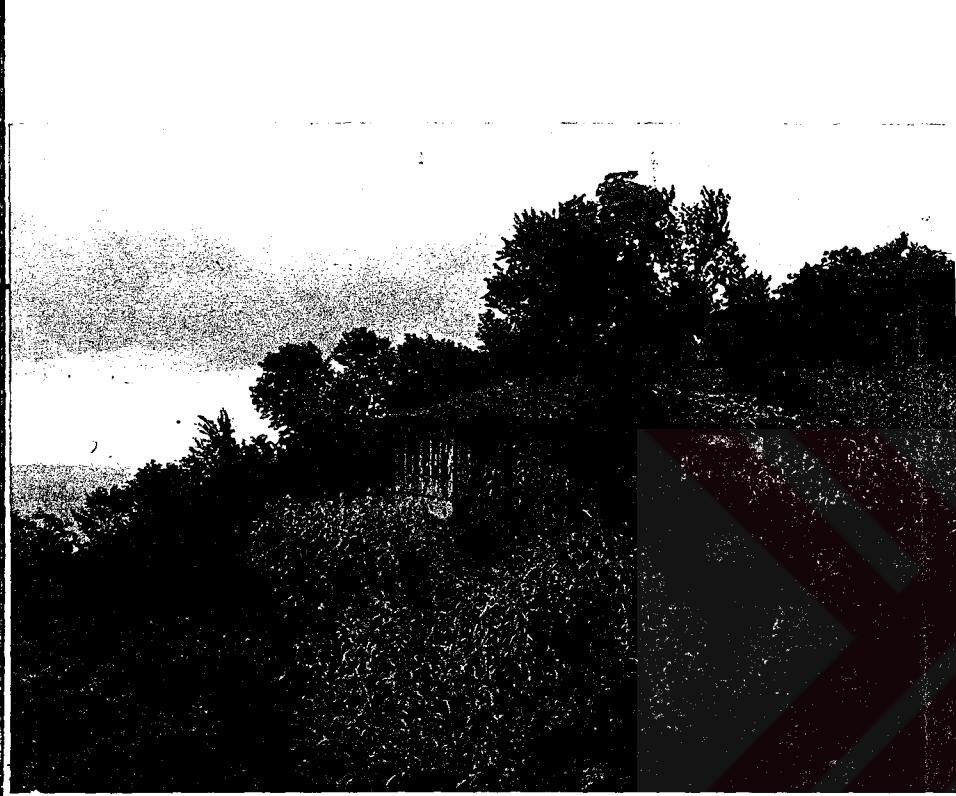
Su ☒

Elektrik ☒

Isıtma

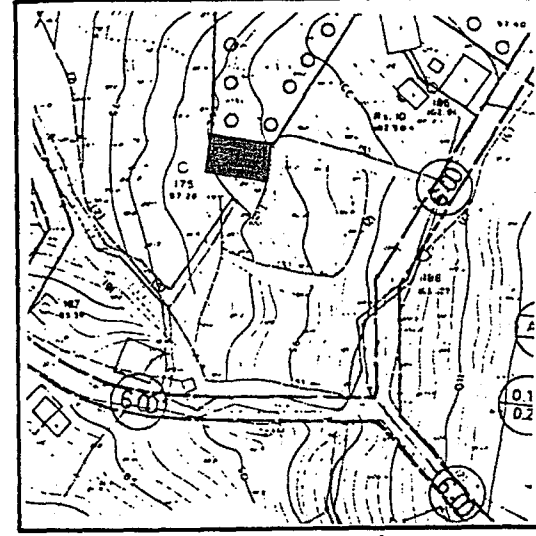
Kanalizasyon

Yapılan onarımlar

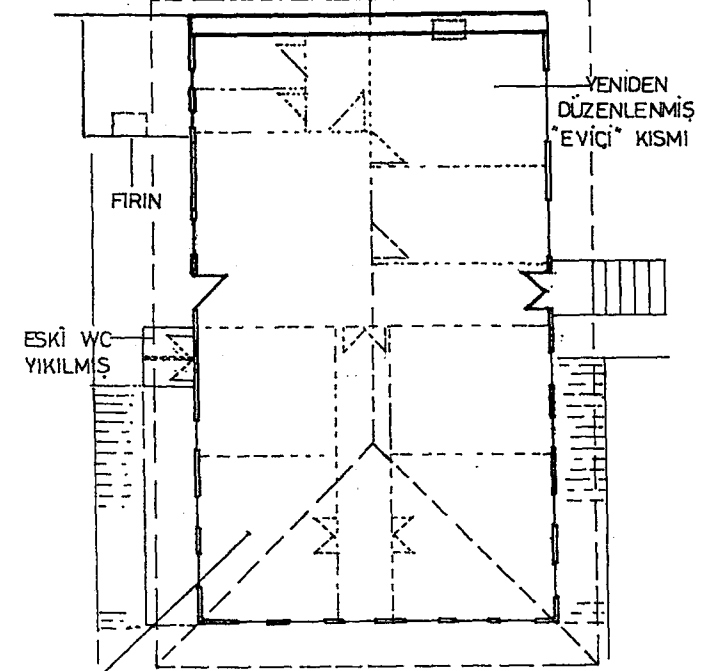
Tanım ve gözlemler

Yukarı kesimde yer alan konut Kayık yoluna açılan bir yol üzerinde yer almaktadır. Altta ahır katı ve üzerinde yaşama katından oluşmaktadır. Ahır katı beden duvarları taş duvardır. Ahıra yan kısımlarda Frenk pencereleri açılmıştır. Ön kısımda ise pencere acıklılıkları daha büyük ve ahşap cubuklarla bölünmüş durumdadır. Yaşama katı "muskalı dolma" sistemle yapılmıştır. Pencere üst per-vazlarında ve evin köşelerindeki ahşap dikmeler üzerine silmeler yapılmıştır. Çatı "Üç omuz" tipindedir.

VAZİYET PLANI

Ö: 1/2000

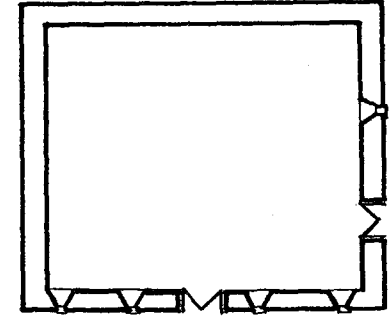

PLAN CEPHE DÜZENİ VE
GÖRÜLEBİLDİĞİ KADARIYLA TAHMİNİ
OLARAK ÇİZİLMİŞTİR

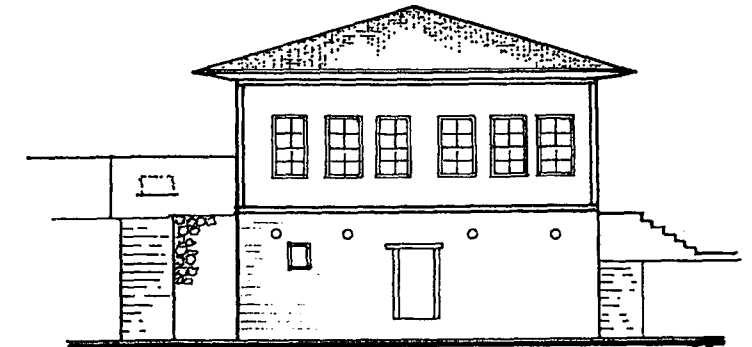
YAŞAMA KATI

0 1 2 3 4 5 m.

Ö: 1/200

AHIR KATI

ÖN CEPHE

YILDIZ ÜNİVERSİTESİ FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
RÖLÖVE RESTORASYON ANA BİLİM DALI

Envanter no : 32

Harita no : 8

İli TRABZON/Sürmene Mahalle Soğuksu

Koruma

Sokak - Kapı no 55

derecesi

Pafta 22-28 Fd Ada 361 parsel 3

Anıtsal

1

2

3

Çevresel

1

2

3

Çevreye aykırı

1

2

3

				Yaptıran			Yapım tarihi					
Koruma durumu	iyi	☒	Taşıyıcı yapı	☒	Dış	☒	İç	☒	Süsleme	☒	Rutubet	☒
	orta	B		B		☒		☒	B		B	
	Fena	C		C	yapı	C	yapı	C	elemanları	C		C

Orjinal kullanımı
KONUT

Bugünkü kullanımı
KONUT

Bugünkü sahibi
FERHAT YAZICI

Bakımından sorumlu ol-
ması gereken kuruluş

Teknik bilgiler

Su

☒

Elektrik

☒

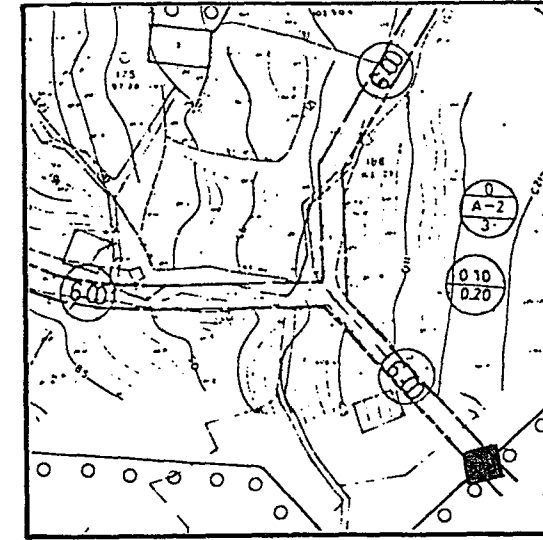
Isıtma

Kanalizasyon

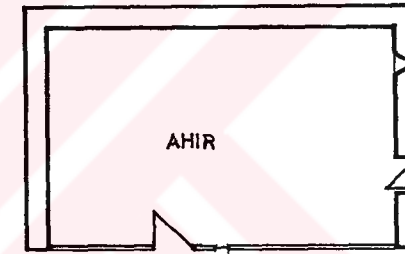
Yapılan onarımlar

Tanım ve gözlemler : Konut, Kayık yolunun kenarında yer almaktadır. Ahır kat üze-
rine iki kat olan, ara kat ve yaşama katından oluşmaktadır. Ahır katı bir insan
girebilecek yüksekliktedir. Üzerinde bulunan kat ile yaşama katı arasında merdiven
ile bağlantı sağlanmıştır. Ara katla bağlandı da eve bitişik olarak yapılmış ocak
kısım bulunmaktadır. Diğer örneklerden farklı olarak büyük tutulmuştur. Ara kat
arka duvarı taş duvar yan kısımlar ise ahşap dolma sistem üzerine siva yapılmıştır.
İç duvarlar ahşap sistem üzerine sıvalı ve 14 cm kalınlıktadır. Üst yaşama katı
ara katta olduğu gibi ahşap dolma sistem üzerine sıvalı durumdadır. Üst yaşama
katında giriş kapısında başlayan "Hayat" ön cephede çıkma ile son bulmaktadır.
Çatı, "ırma çatı" tipindedir. Giriş kapısı yanında yer alan mekan dışarıya geniş
kapılarla açılmaktadır. Kayık yolu kenarında olması buranın kayık yapımı için kul-
lanıldığını düşündürmektedir.

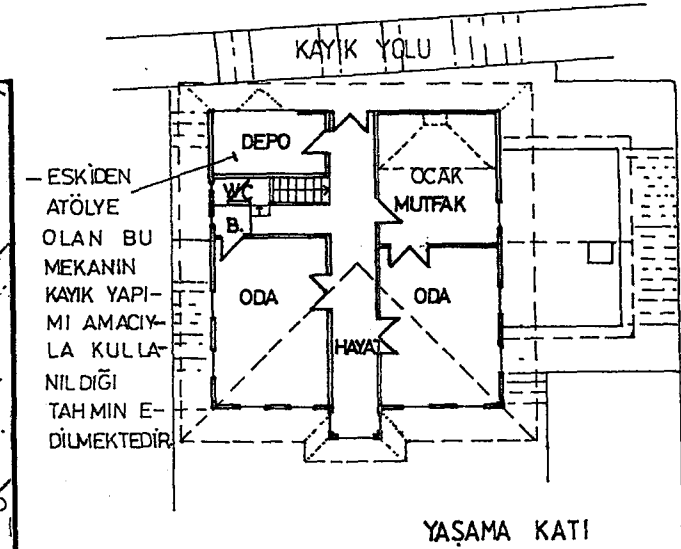
VAZİYET PLANI
Ö: 1/2000

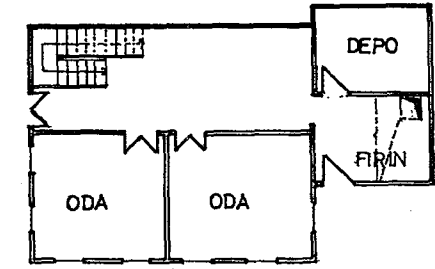
AHIR KATI

0 1 2 3 4 5 m.

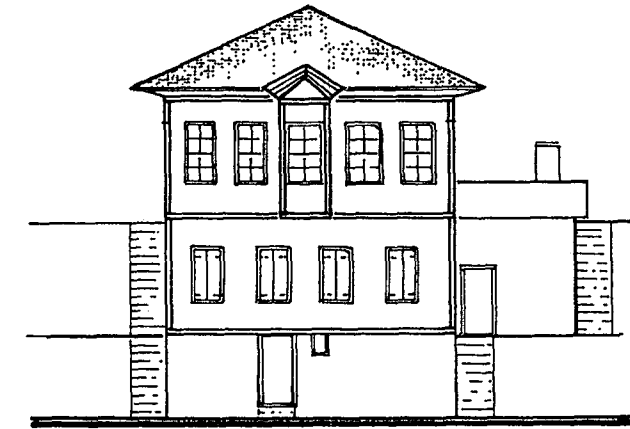
Ö: 1/200

YAŞAMA KATI

ARA KAT

ÖN CEPHE

YILDIZ ÜNİVERSİTESİ FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
RÖLÖVE RESTORASYON ANA BİLİM DALI

Envanter no : 33

Harita no : 8

İli TRABZON/Sürmene Mahalle SOĞUKSU

Koruma

Anıtsal

1 2 3

Sokak - Kapı no 11

derecesi

Cevresel

1 2 3

Pafta 22-28 FC Ada 348 parsel 1

Çevreye aykırı

1 2 3

Yaptıran

Yapım tarihi

Koruma durumu	iyi	A	Taşıyıcı	A	Dış	A	İç	A	Süsleme	A	Rutubet	A
	orta	B		B		B		B		B		B
	Fena	C	yapı	C	yapı	C	yapı	C	elemanları	C		C

Orjinal kullanımı
KONUT

Bugünkü kullanımı
KONUT

Bugünkü sahibi
ŞÜKRİYE SATIROĞLU

Bakımından sorumlu ol-
ması gereken kuruluş

Teknik bilgiler

Su

Elektrik

Isıtma

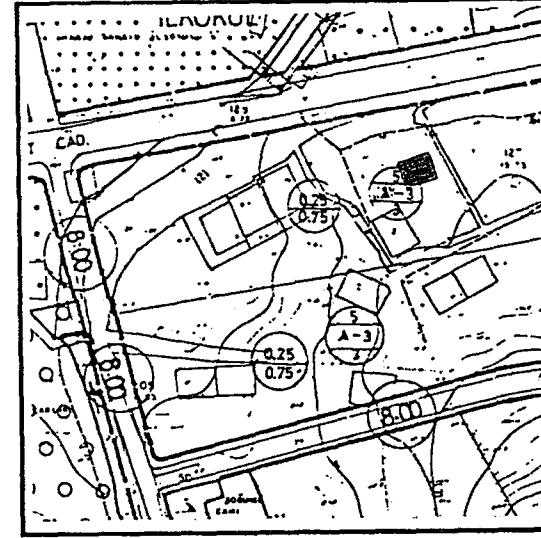
Kanalizasyon

Yapılan onarımlar
Binaya arka cephede
tuvalet banyo amacıy-
la ek yapılmıştır.

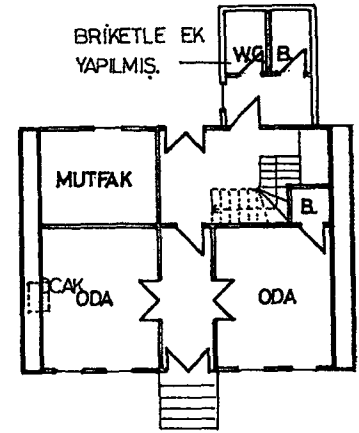

Tanım ve gözlemler

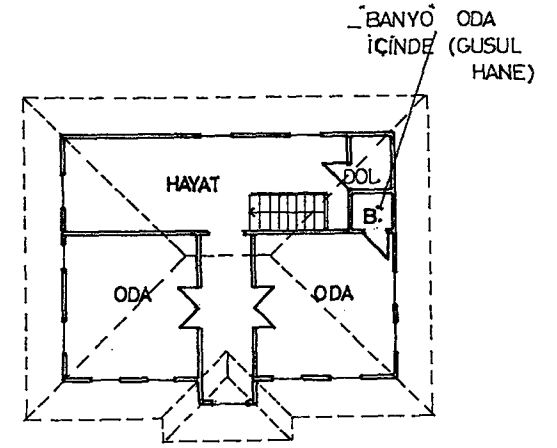
Hükümet caddesi üzerinde yer alan konuta merdivenli bir yol ile ulaşılmaktadır. Yapıda ahır katının kaybolduğu yerine yaşama katı ve üzerinde yatak odalarının bulunduğu bir katın olduğu gözlenmektedir. Konutun yan duvarları moloz taş, köşelerde ise yontma taş ile yapılmıştır. Dikmalı bir cepheye sahiptir. alt katı ön ve arka cephesi ve üst kat tümüyle "muskalıdolma" ile yapılmış olup üzeri sıvanmıştır. Köşelerde bulunan diğmeler açıktadır. Çatı "Dört omuz" (Hırma) çatıdır.

VAZİYET PLANI
Ö: 1/2000

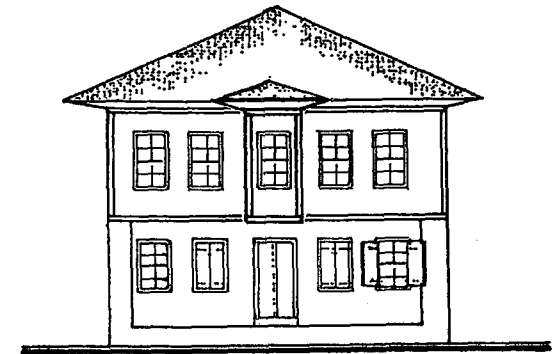
YAŞAMA KATI

ÜST KAT

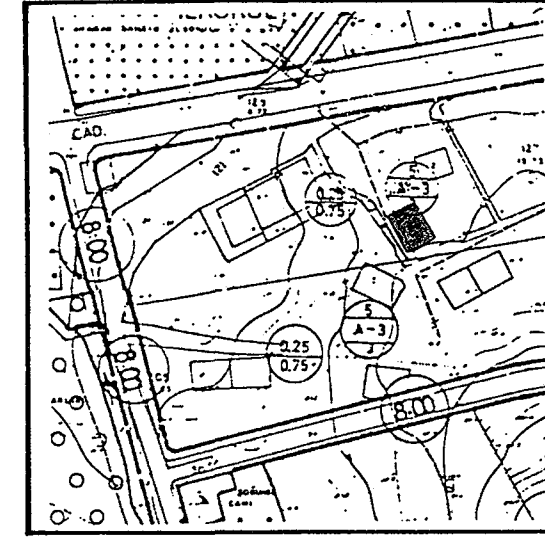
0 1 2 3 4 5 m.

Ö: 1/200

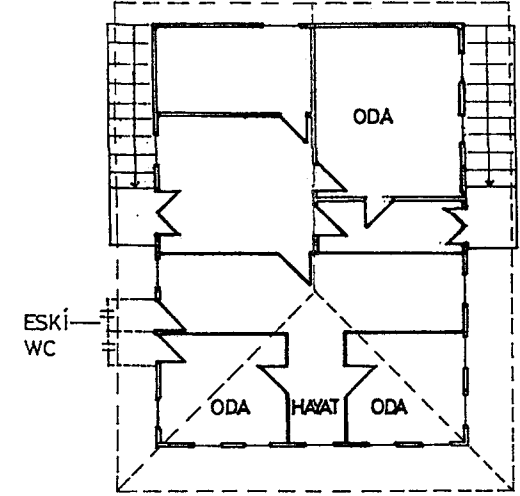

ÖN CEPHE

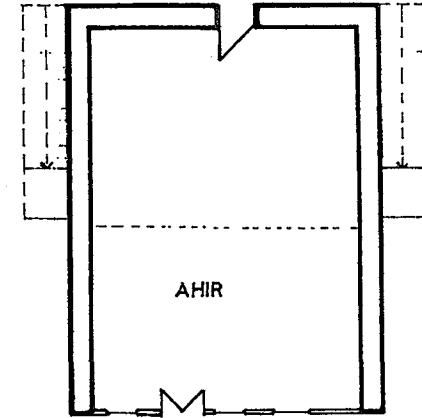
YILDIZ ÜNİVERSİTESİ FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ										Envanter no : 34		
RÖLÖVE RESTORASYON ANA BİLİM DALI										Harita no : 8		
İli TRABZON/Sürmene Mahalle SOĞUKSU					Koruma		Anıtsal		1	2	3	
Sokak - Kapı no 10					derecesi		Çevresel		1	2	3	
Pafta 22-28 FC Ada 348 parsel 2							Çevreye aykırı		1	2	3	
Yaptıran												
Koruma	iyi	A	Taşıyıcı	A	Dış	A	İç	A	Süsleme	A	Rutubet	A
durumu	orta	B	yapı	B	yapı	B	yapı	B	elemanları	B		B
	Fena	C		C				C				C
Orjinal kullanımı KONUT												
Bugünkü kullanımı TERKETİLMİŞ												
Bugünkü sahibi İSMAİL ŞATIROĞLU												
Bakımından sorumlu ol ması gereken kuruluş												
Teknik bilgiler												
Su		X										
Elektrik		X										
Isıtma												
Kanalizasyon												
Yapılan onarımlar												
												
Tanım ve gözlemler Konut hemen hemen harap durumdadır. Altta ahır katı ve onun üzerinde yaşama katı oluşmaktadır. Ahır katı ev boyunca alt kısımda devam etmektedir. Arkada iki metre ile başlayan yükseklikte ön tarafta eğim nedeniyle artmaktadır. Ahır katı arka ve yan duvarları ve ön duvarın temel kısmı taş duvar, temel üzeri "muskalı dolma" sistemdir. Yaşama katı da "muskalı dolma" sistemle yapılmıştır. Ön cepheye beş pencere açıldığı görülmektedir. İç bölme duvarları ağaç yağımadır. Tuvalet kısmının konuttan dışarı çıkıntı yaparak yerleştiği, fakat bugüne ulaşamadığı yerinde yapılan gözlemlerle anlaşılmıştır. Çatı "üç omuz" çatı tipindedir.												

VAZİYET PLANI
Ö: 1/2000

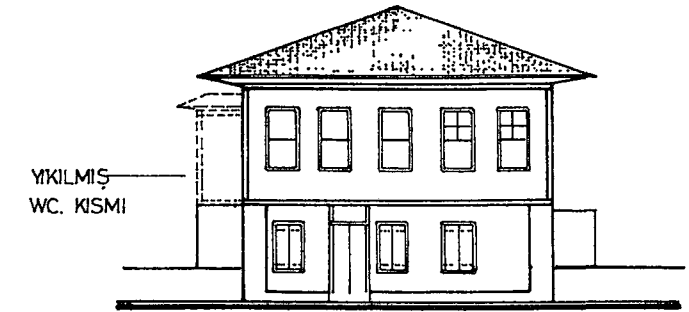
YAŞAMA KATI

AHIR KATI

0 1 2 3 4 5 m.

Ö: 1/200

ÖN CEPHE

YILDIZ ÜNİVERSİTESİ FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
RÖLÖVE RESTORASYON ANA BİLİM DALI

Envanter no : 35

Harita no : 8

İli TRABZON/Sürmene Mahalle SOĞUKSU

Sokak - Kapı no 9

Pafta 22-28 Fc Ada 296 Parsel 15

Koruma

derecesi

Anıtsal

Çevresel

Çevreye aykırı

1 2 3

1 2 3

1 2 3

Yaptıran

Yapım tarihi

Koruma durumu	iyi	✗	Taşıyıcı	✗	Dış	A	İç	A	Süsleme	A	Rutubet	A
	orta	B	yapı	B	yapı	✗	yapı	✗	elemanları	B		B
	Fena	C		C		C		C		C		C

Orjinal kullanımı
KONUT

Bugünkü kullanımı
KONUT

Bugünkü sahibi

MEHMET MİRASOĞLU

Bakımından sorumlu ol-
ması gereken kuruluş

Teknik bilgiler

Su

Elektrik

Isıtma

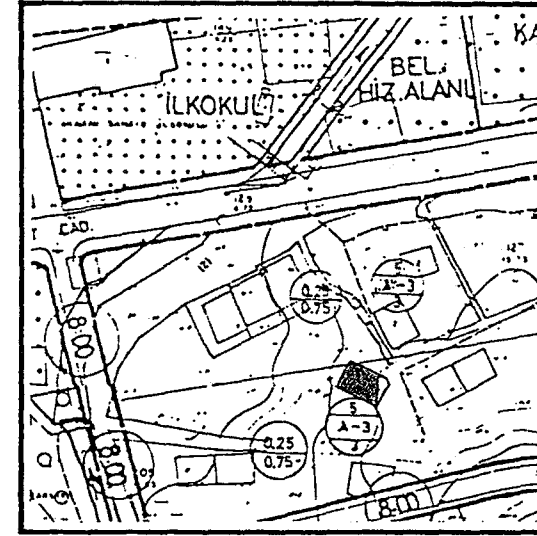
Kanalizasyon

Yapılan onarımlar

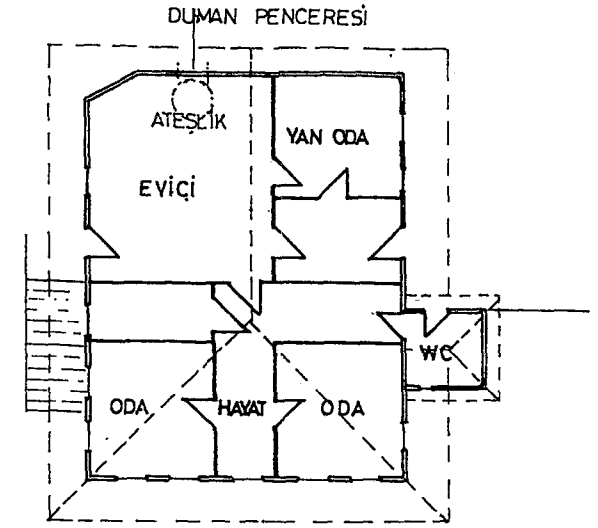
Tanım ve gözlemler

Ahır katı üzerinde yaşama katından oluşmaktadır. Ahır katı, moloz taş duvar ve yaşama katı "muskalı dolma" olarak duvarları yapılmıştır. Ön cepheye beş pencere açılmakta olup pencere üst pervazları süslemelidir. Konutun içinde iç bölme duvarlar ağaç yıgma olup dış duvarlar içerden kaplamalıdır. Konutun eviçi kısmında yenocağı mevcuttur. Tuvalet dışarı çıkıntı yapmış durumda olup çatısı ayrıca yapılmıştır. Çatı yükseltilmiş ve çatı arası kullanılmaktadır. Çatı "üç omuz" çatı tipindedir.

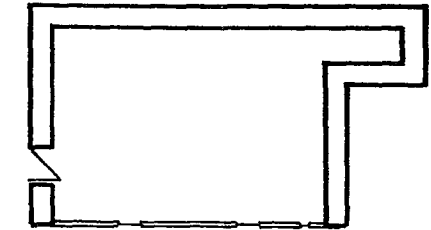

VAZİYET PLANI

Ö:1/2000

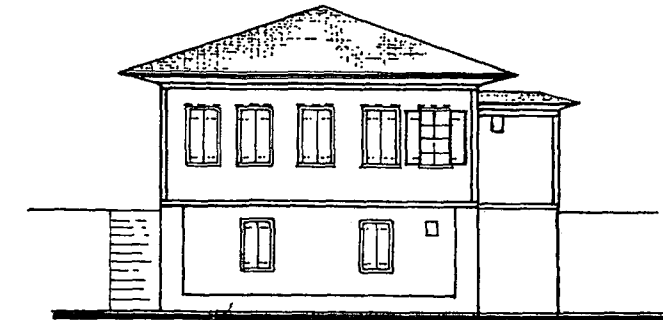
YAŞAMA KATI

AHIR KATI

0 1 2 3 4 5 m.

Ö:1/200

ÖN CEPHE

YILDIZ ÜNİVERSİTESİ FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
RÖLÖVE RESTORASYON ANA BİLİM DALI

Envanter no : 36

Harita no : 8

İl: TRABZON / SÜRME Mahalle SOĞUKSU

Sokak ————— Kapi no —————

Pafta 22-28 Fd Ada 296 parsel 14

Koruma

derecesi

Anıtsal 1 2 3

Çevresel 1 2 3

Çevreye aykırı 1 2 3

Soğuksu Yalı Camii

Yaptıran

Yapım tarihi 200 yıllık

Koruma	iyi	A	Taşıyıcı	A	Dış	A	İç	A	Süsleme	A	Rutubet	A
durumu	orta	B	yapı	B	yapı	B	yapı	B	elemanları	B		B
	Fena	C		C		C		C		C		C

Orjinal kullanımı
Cami

Bugünkü kullanımı
Cami

Bugünkü sahibi

Bakımından sorumlu ol-
ması gereken kuruluş

Teknik bilgiler

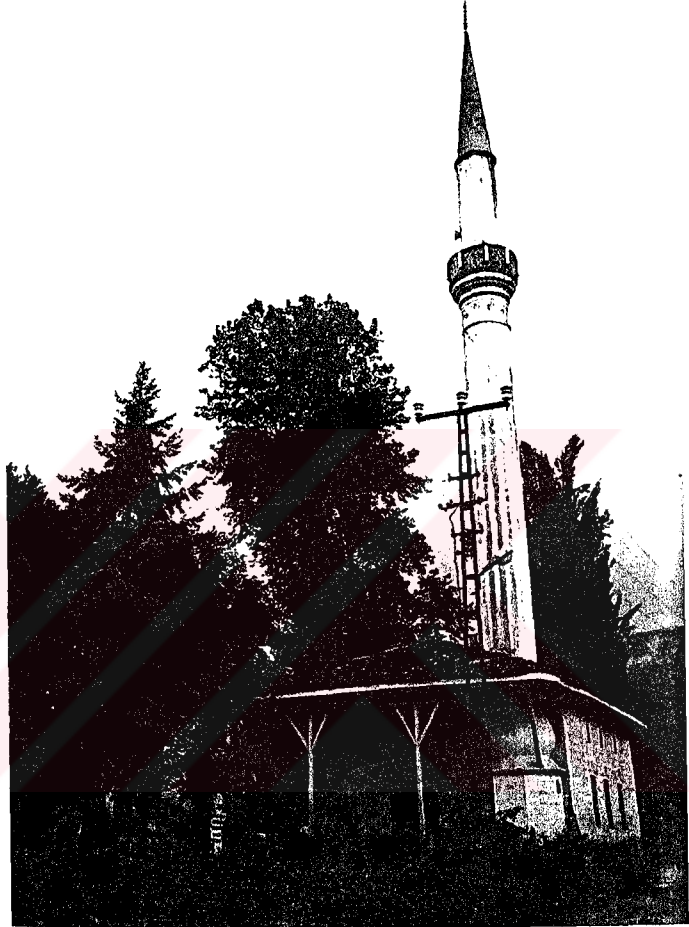
Su

Elektrik

Isıtma

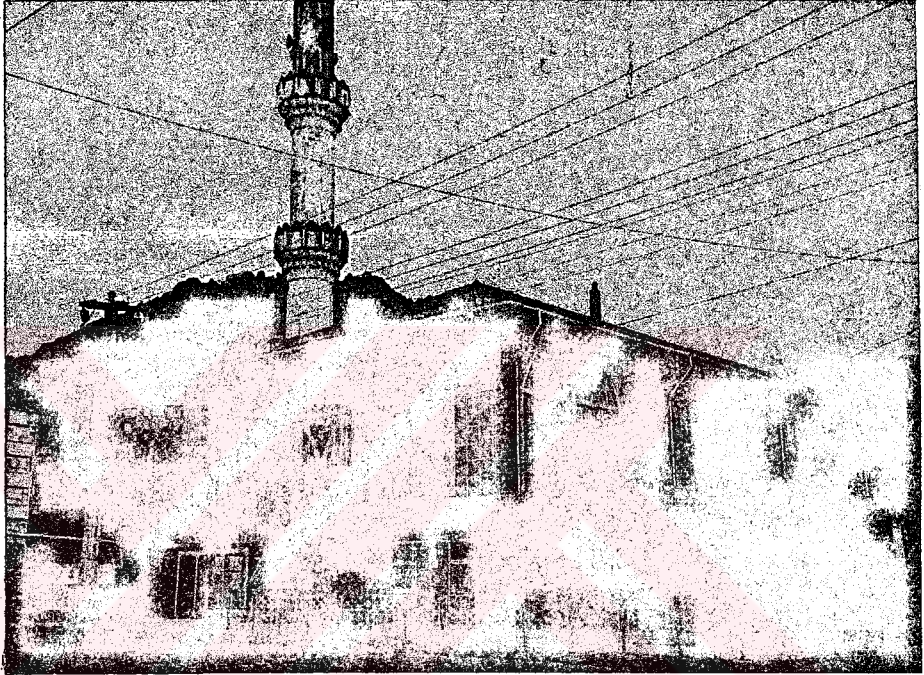
Kanalizasyon

Yapılan onarımlar

Tanım ve gözlemler

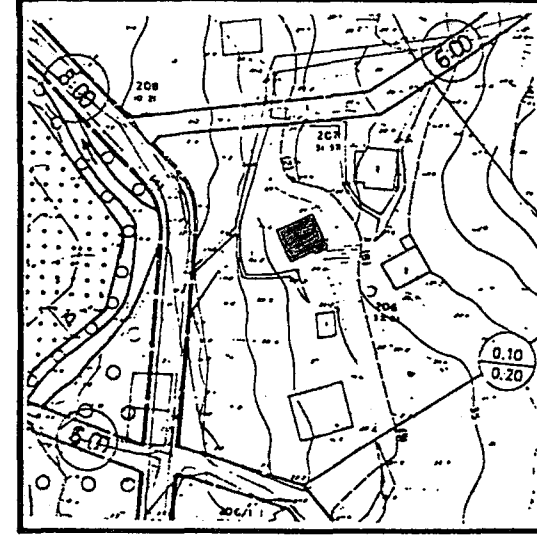
Kagir yapı olan Soğuksu Yalı Camii giriş kısmında bulunan çeşme 1953 yılında Muammer Dereli tarafından yaptırılmış. Caminin sağ köşesinde minare yerini almıştır. İç kısımda giriş kapısının karşısında mihrap ve sağ köşede mimber bulunmaktadır. Giriş kısmında sol köşede bulunan merdivenle kadınlar kısmına çıkılmaktadır. Bu bölüm ahşap kolonlar üzerine yerleştirilmiştir. Cami dışında yapılan bir merdivenle de bu bölüme ulaşılmaktadır. Çatı ahşap kırma çatı (Dört omuz) biçiminde olup ön kısımda saçak çeşme (abdest kısmı) ve minareyi de içine alacak şekilde genişletilmiş ve ahşap kolonlarla desteklenmiştir.

YILDIZ ÜNİVERSİTESİ FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ RÖLÖVE RESTORASYON ANA BİLİM DALI										Envanter no : 37		
										Harita no : 8		
İlî TRABZON/SÜRMENE Mahalle SOĞUKSU					Koruma derecesi		Anıtsal		1	2	3	
Sokak —		Kapı no —					Çevresel		1	2	3	
Pafta 22-28 Fd Ada I36 Parsel I							Çevreye aykırı		1	2	3	
Ortamahalle Yalı Camii Yaptıran					Yapım tarihi 100 yıllık							
Koruma	iyi	A	Taşıyıcı	A	Dış	A	İç	A	Süsleme	A	Rutubet	A
durumu	orta	B	yapı	B	yapı	B	yapı	B	elemanları	B		B
	Fena	C		C		C		C		C		C
Orjinal kullanımı Cami Bugünkü kullanımı Cami Bugünkü sahibi Bakımından sorumlu ol- ması gereken kuruluş Teknik bilgiler Su Elektrik Isıtma Kanalizasyon Yapılan onarımlar 												

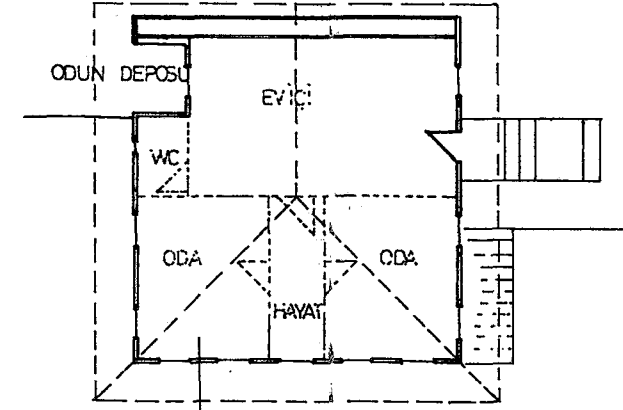
Tanım ve gözlemler

Ortamahalle Yalı Camii kâgır yapı olup çatısı ahşap kırma çatı (Dört omuz) biçimindedir. Giriş kısmında yer alan sütunların çevrelediği "son cemaat mahalli" yapılan tadilatla camla kapatılmıştır. Cami girişinin sol köşesinde minare yer almaktadır. İç kısımda ,giriş kapısının karşısında mihrap ve sağ köşede mimber yer almaktadır. Orta kısımda bulunan dört sütun üzerinde kubbe oluşturulmuştur. Girişin sol kısmında yer alan merdivenle kadınlar kısmına çıkılmaktadır. Bu bölüm birbirine kemerlerle bağlanmış sütunlar tarafından taşınmaktadır. Cami duvarları taş olup iç kısımda aydınlatma çift sıra pencere ile sağlanmıştır.

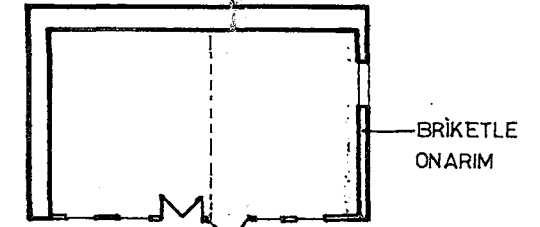
YILDIZ ÜNİVERSİTESİ FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ RÖLÖVE RESTORASYON ANA BİLİM DALI										Envanter no :38		
İli TRABZON/Sürmene Mahalle SOĞUKSU										Harita no : 8		
Sokak - Kapı no 23										Anıtsal		
Hafta 22-28 Rd Ada 302 Parsel 2										Çevresel		
										Çevreye aykırı		
Koruma derecesi										1 2 3		
Yaptıran										Yapım tarihi		
Koruma durumu	iyi	A	Taşıyıcı	B	Dış	B	İç	B	Süsleme	A	Rutubet	A
	orta	B	yapı	C	yapı	C	yapı	C	elemanları	B		B
	Fena	C								C		C
Orjinal kullanımı KONUT												
Bugünkü kullanımı KONUT												
Bugünkü sahibi MAHMUT ARSLAN												
Bakımından sorumlu ol- ması gereken kuruluş												
Teknik bilgiler												
Su		X										
Elektrik		X										
Isıtma												
Kanalizasyon												
Yapılan onarımlar												
Tanım ve gözlemler Konut, ahır katı üzerinde yaşama katından oluşmaktadır. Ahır katı tümüyle taş duvardır. Yaşama katı "muskalı dolma" sistemde yapılmıştır. Çatı "üç omuz" çatı tipindedir. Çatı iç kısmın kullanım için 2,30 cm civarında yükseltilmiştir.												

VAZİYET PLANI
Ö:1/2000

—İÇİNE GİRİLEMEDİ
PLAN CEPHEDEN
YARARLANILARAK TAHMİNİ OLARAK ÇİZİLDİ.

AHIR KATI

— KATILANIR KAPI.
BU KISMIN BİR BÖLÜMÜNÜN
ATÖLYE OLARAK KULLANILDIĞI
PLANDAN GÖRÜLMEKTEDİR

0 1 2 3 4 5 m.

Ö: 1/200

ÖN CEPHE

YILDIZ ÜNİVERSİTESİ FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
RÖLÖVE RESTORASYON ANA BİLİM DALI

Envanter no : 39

Harita no : 8

İli TRABZON/Sürmene Mahalle SOĞUKSU
Sokak - Kapı no
Pafta 22-28 rd Ada 295 Parsel 2

Koruma
derecesi

Anıtsal 1 2 3
Çevresel 1 2 3
Çevreye aykırı 1 2 3

Yaptıran

Yapım tarihi

Koruma durumu	iyi	A	Taşıyıcı	A	Dış	A	İç	A	Süsleme	A	Rutubet	A
	orta	B	yapı	B	yapı	B	yapı	B	elemanları	B		B
	Fena	C		C		C		C		C		C

Orjinal kullanımı
KONUT

Bugünkü kullanımı
KONUT

Bugünkü sahibi
MAHMUT HAYIR

Bakımından sorumlu ol-
ması gereken kuruluş

Teknik bilgiler

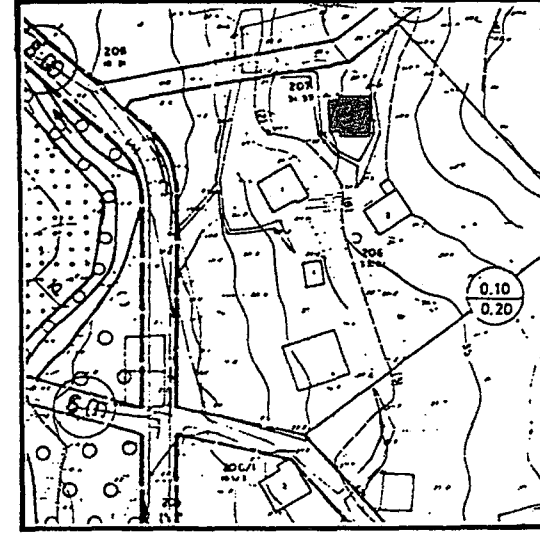
Su	X
Elektrik	X
Isıtma	
Kanalizasyon	

Yapılan onarımlar

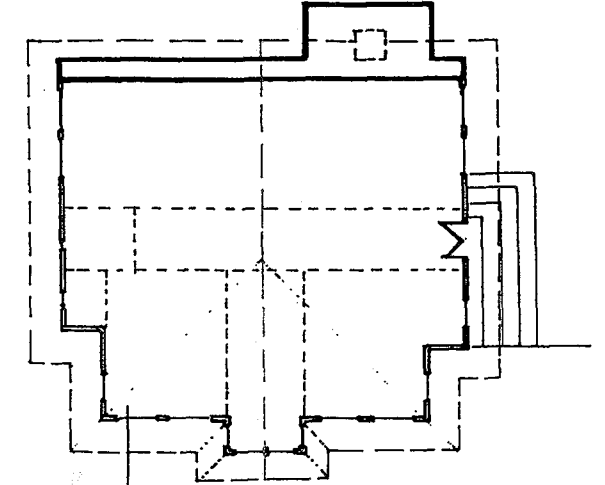

Tanım ve gözlemler

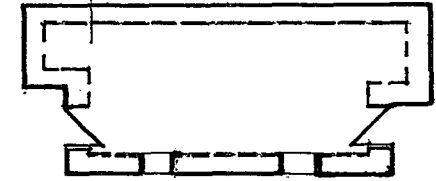
Konut Ahır katının üzerinde yaşama katı ve çatı katından oluşmaktadır. Ahır katı beden duvarları yontma taşla örülmüştür. Ahır pencereleri ölçü bakımından diğer örneklerden farklıdır. Yaşama katında planda "hayat"ın sonlandığı bir çıkma bulunmakta ve çatı katında da devam etmektedir. Yaşama katının "muskalı dolma" sistemle yapıldığı ve üzerinin sıvandığı görülmektedir. Çatı "semer çatı" tipindedir. Çatı katı ön cephesinde çıkmada iki adet ve yahlarda iki adet yuvarlak pencere bulunmaktadır. Çatı katı tümüyle ahşap kaplamadır.

VAZİYET PLANI
Ö:1/2000

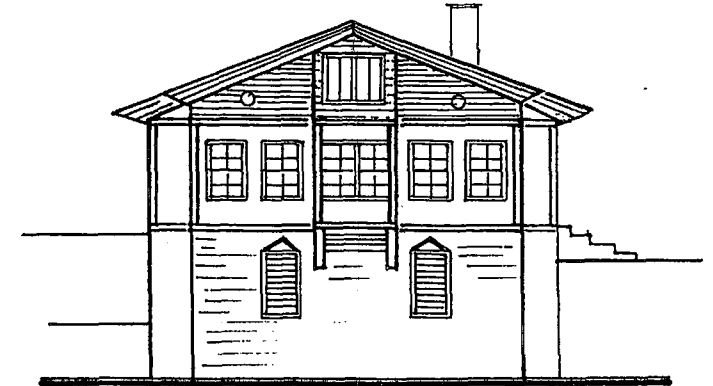
İÇİNE GİRİLEMEDİ YAŞAMA KATI

AHIR KATI

0 1 2 3 4 5 m.

Ö: 1/200

ÖN CEPHE

YILDIZ ÜNİVERSİTESİ FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
RÖLÖVE RESTORASYON ANA BİLİM DALI

Envanter no : 40

Harita no : 8

İli TRABZON/Sürmene Mahalle SOĞUKSU
Sokak - Kapı no 11
Pafta 22-28 wd Ada 352 Parsel 2

Koruma
derecesi
Anıtsal 1 2 3
Çevresel 1 2 3
Çevreye aykırı 1 2 3

			Yaptıran			Yapım tarihi						
Koruma	iyi	A	Taşıyıcı	A	Dış	A	İç	A	Süsleme	A	Rutubet	A
durumu	orta	B	yapı	B	yapı	B	yapı	B	elemanları	B		B
	Fena	C		C		C		C		C		C

Orjinal kullanımı
KONUT

Bugünkü kullanımı
KONUT

Bugünkü sahibi
HAMDİ EFENDİ

Bakımından sorumlu ol-
ması gereken kuruluş

Teknik bilgiler

Su X

Elektrik X

Isıtma

Kanalizasyon

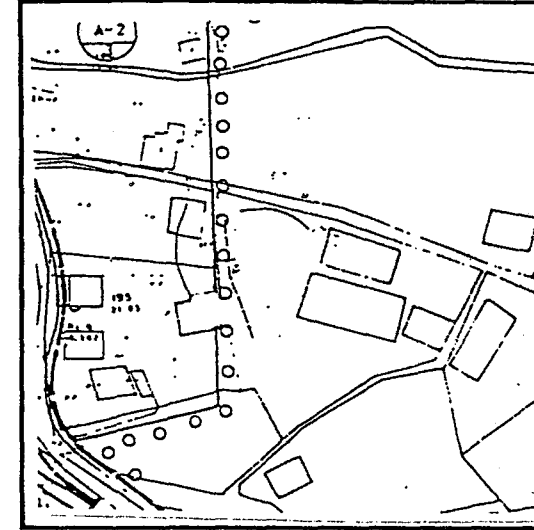
Yapılan onarımlar

Evin sağ tarafında
dışarı çıkıntı şeklin-
de eve tuvalet banyo
eklenmiş ve arka duvarda
bir kısım yeniden ya-
pılarak pencere açıl-
mıştır.

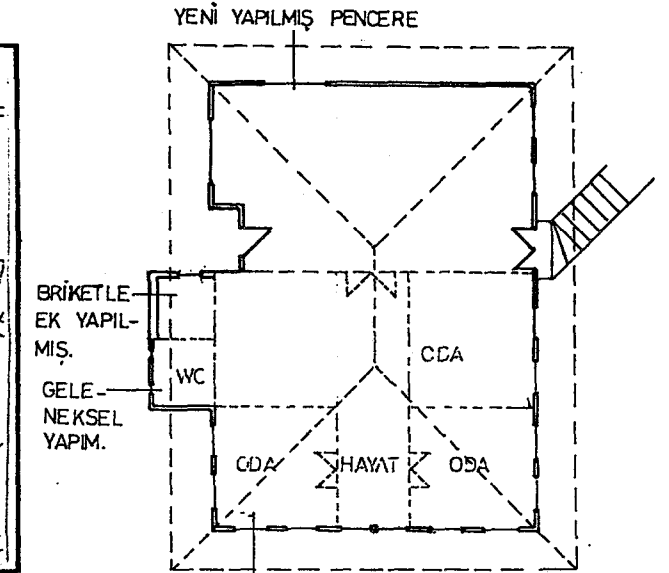
Tanım ve gözlemler

Konut "arha deresine kakan yönde yamaçta yer almaktadır. Altta ahır katı ve üzerine yaşama katından ibarettir. Ahır katı yan ve arka duvarları taş duvar ön kısım ise yüksek bir taş temel duvarı üzerine muskalı dolma sistemde yapılmıştır. eski tuvalet kısmına yeni bir ek yapılmış ve büyütülmüş. banyo olarak kullanıldığı sa-
nılmaktadır. Yaşama katı muskalı dolma sistemle yapılmıştır. Üzerine pencere per-
vazları ve köşelerdeki ahşap dikmeler üzerinde silme yapılmıştır. Çatı " Kıрма
çatı" tipindedir. Çatı arasının havalandırılması için "Güvercinlik" kısmı mevcut-
tur.

VAZİYET PLANI

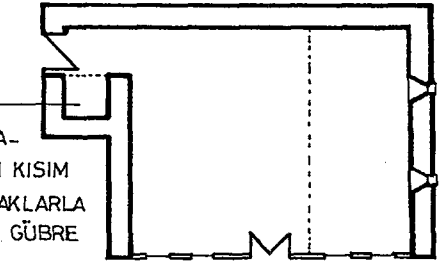
0:1/2000

YAŞAMA KATI

İÇ KISMA GİRİLEMEDİ
PLAN CEPHEYE BAĞLI OLARAK ÇİZİLDİ.

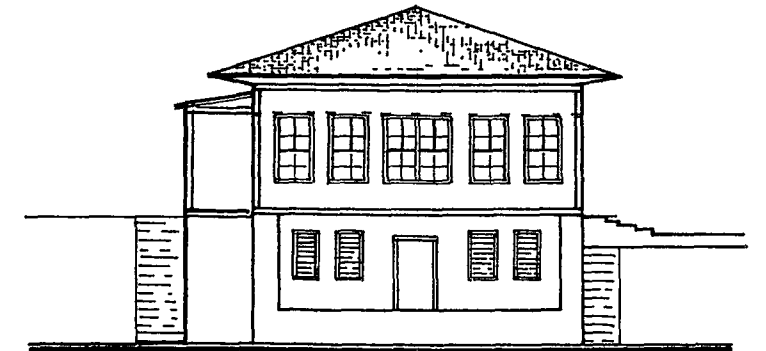
WC ALTINDA
BULUNAN, ATIKLA-
RIN TOPLANDIĞI KISIM
(TOPLANAN YAPRAKLARLA
KARIŞTIRILARAK GÜBRE
YAPILMAKTADIR.)

AHIR KATI

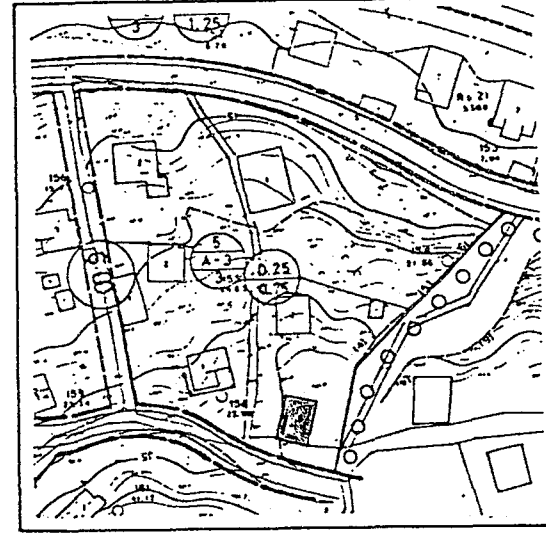
0 1 2 3 4 5 m.

0:1/200

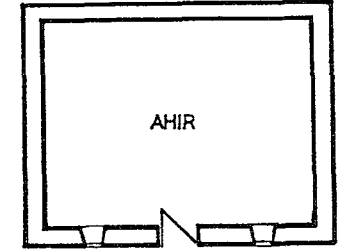
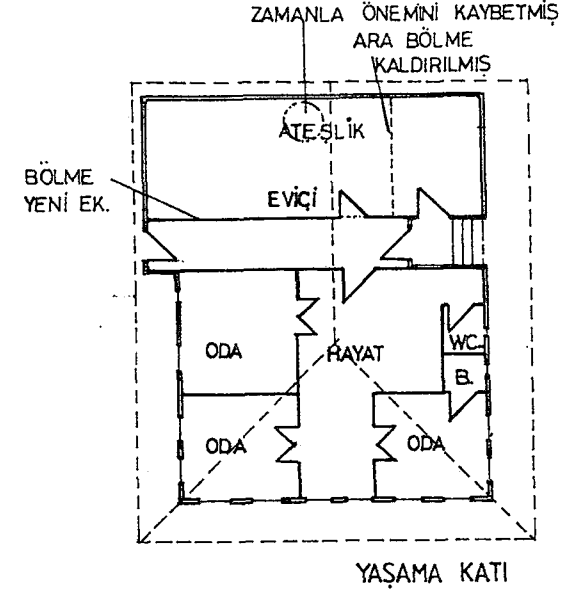

ÖN CEPHE

YILDIZ ÜNİVERSİTESİ FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ										Envanter no : 41		
RÖLÖVE RESTORASYON ANA BİLİM DALI										Harita no : 8		
İli TRABZON/Sürmene Mahalle SOĞUKSU					Koruma		Anıtsal			1	2	3
Sokak -		Kapı no					Çevresel			1	2	3
Pafta 22-28		Ada 322 Parsel 2			derecesi		Çevreye aykırı			1	2	3
Yaptıran										Yapım tarihi 1850 civarı		
Koruma	iyi	A	Taşıyıcı	A	Dış	A	İç	A	Süsleme	A	Rutubet	A
durumu	orta	B	Yapı	B	Yapı	B	Yapı	B	Elemanları	C		B
												C
Orjinal kullanımı KONUT(Sonra ilköğretim)												
Bugünkü kullanımı TERCİHİLMİŞ												
Bugünkü sahibi												
Bakımından sorumlu ol- ması gereken kuruluş												
Teknik bilgiler												
Su		X										
Elektrik		X										
Isıtma												
Kanalizasyon												
Yapılan onarımlar												
Tanım ve gözlemler Konut olarak yapılan yapı, Samanında Alioğlu Ahmet Efendi İptidai mektebi olarak kullanılmıştır. Konutun iç kısmı harap bir durumdadır. Dışardan ise doğa içinde kaybolmuşdurumdadır. Alt katta ahır katı bulunmaktadır. Ahır katına açılmış olan ve ahır kapısı yanına açılmış bulunan giriş kapısı alt katın kullanımını düşün- durmaktadır. Üst yerleşimlerde bu tür kısımlar kayık yapımı amacıyla kullanılı- maktaydı. Ahır katı taştır. Frenk pencereler bu kısımda yerlerini almıştır. Üst yaşama katı "muskalı dolma" olup, üzerleri sıvanmış durumdadır. Çatı "Üç omuz" çatı tipindedir.												

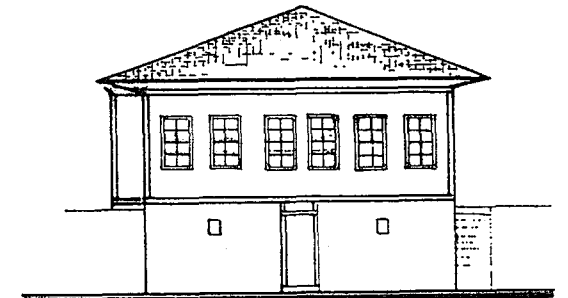
VAZİYET PLANI
Ö 1/2000

AHIR KATI

0 1 2 3 4 5 m.

Ö:1/200

ÖN CEPHE

YILDIZ ÜNİVERSİTESİ FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
RÖLÖVE RESTORASYON ANA BİLİM DALI

İlî TRABZON/SÜRMENE Mahalle SOĞUKSU
Sokak - Kapı no 38
Pafta 22-28 M Ada 302 parsel 15

Koruma
derecesi

Envanter no : 42

Harita no : 8

Anıtsal

1 2 3

Çevresel

1 2 3

Çevreye aykırı

1 2 3

Yaptıran

Yapım tarihi

Koruma durumu	iyi	A	Taşıyıcı	☒	Dış	☒	İç	☒	Süsleme	A	Rutubet	A
	orta	B	yapı	☒	B	yapı	B	elemanları	B			B
	Fena	C		☒	C		C		C			C

Orjinal kullanımı
KONUT

Bugünkü kullanımı
KONUT

Bugünkü sahibi
OSMAN EFENDİOĞLU

Bakımından sorumlu ol-
ması gereken kuruluş

Teknik bilgiler

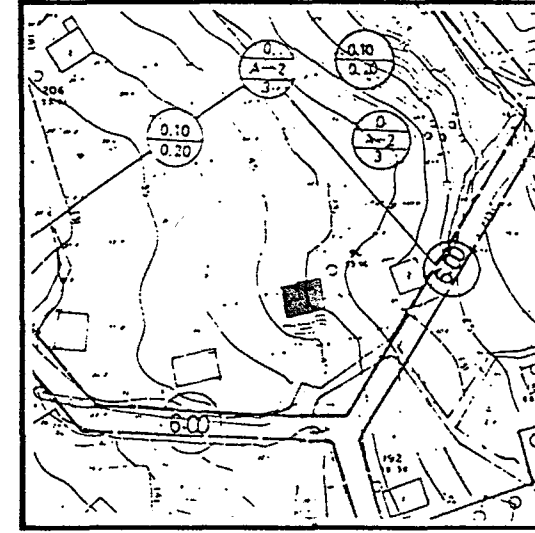
Su	☒
Elektrik	☒
Isıtma	
Kanalizasyon	

Yapılan onarımlar

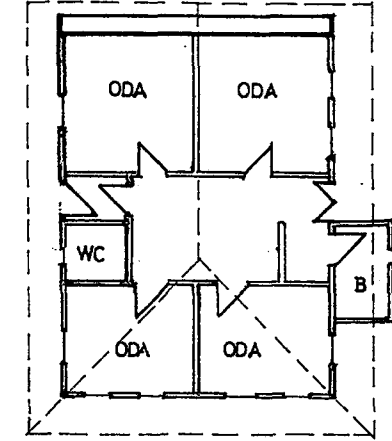

Tanın ve gözlemler

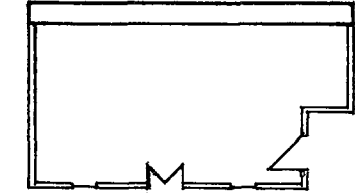
Konut ahırskatı ve yaşama katından oluşmaktadır. Ahır katı yan ve arka duvarları taş olup ön duvar taş tuvar üzerinde muskalı dolma üzerine sıvama yapılmış. taban girişler ve köşe dikmeler açıkta bırakılmıştır. Yaşama katı pencere alt ve üst pervazları şekillendirilmiştir. Çephede dört adet pencere bulunmaktadır. tuvalet kısmı yapıdan çıkıntı teşkil edecek şekilde dışarı çıkmıştır. Çatı iç bölme duvarları 14 cm kalınlıkta olup, sıvalıdır. tavan profilili tahtalar ile kaplanmıştır. Çatı "üç omuz" çatı tipinde olup çatı arası depo amaçlı kullanılmaktadır.

VAZİYET PLANI
Ö: 1/2000

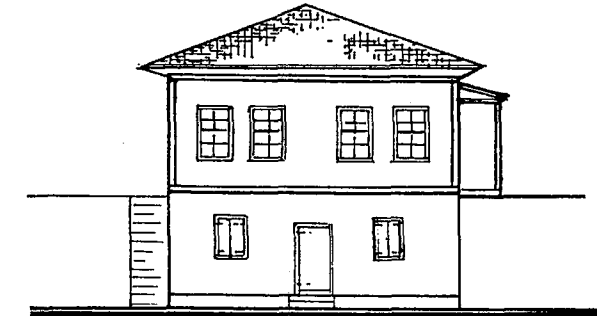
YAŞAMA KATI

AHIR KATI

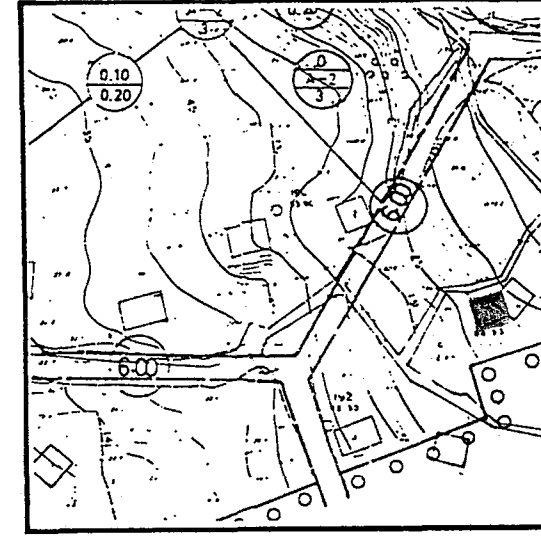
0 1 2 3 4 5 m.

Ö: 1/200

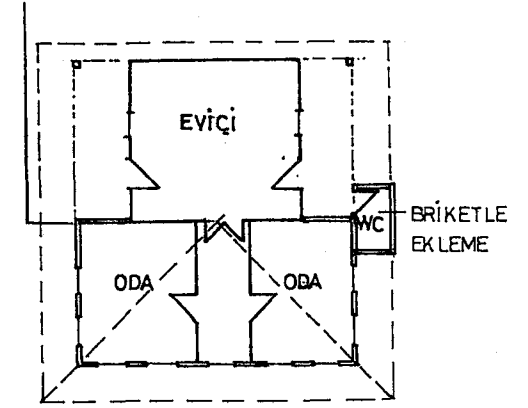

ÖN CEPHE

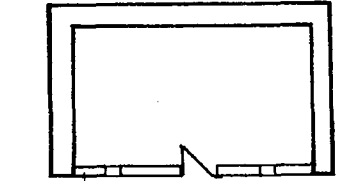
YILDIZ ÜNİVERSİTESİ FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ										Envanter no : 43		
RÖLÖVE RESTORASYON ANA BİLİM DALI										Harita no : 8		
İlî TRABZON/SÜREME Mahalle SOĞUTSU					Koruma		Anıtsal			1	2	3
Sokak -					Kapı no		Çevresel			1	2	3
Pafta 22-28 M					Ada 323 parsel 1		Çevreye aykırı			1	2	3
Yaptıran												
Koruma	iyi	A	Taşıyıcı	A	Dış	A	İç	A	Süsleme	A	Rutubet	A
durumu	orta	X	yapı	X	yapı	X	yapı	X	elemanları	B		B
	Fena	C		C		C		C		C		C
Orjinal kullanımı												
KONUT												
Bugünkü kullanımı												
KONUT												
Bugünkü sahibi												
FATMA KIRAN												
Bakımından sorumlu ol- ması gereken kuruluş												
Teknik bilgiler												
Su		X										
Elektrik		X										
Isıtma												
Kanalizasyon												
Yapılan onarımlar												
Ahır katı ön duvarı ve giriş katının yan duvarı briketle ona- rılmıştır.												
												
Tanım ve gözlemler												
Konut, ahır katı üzerinde yaşama katından oluşmaktadır. Ahır katı kaba yonu taş duvar olup, ön kısımda briketle onarım yapılmıştır. Yaşama katı "muskalı dolma" sistemle yapılmış olup ön cephede beş pencere bulunmaktadır. Çatı "üç omuz" çatı tipinde olup çatı arası kullanılmak amacıyla yükseltilmiştir. saçaklar 100 cm kadar yapıdan dışarı taşmaktadır.												

VAZİYET PLANI
Ö:1/2000

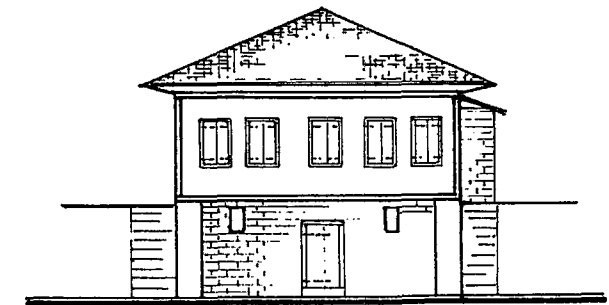
YASAMA KATI

BRİKETLE ONARIM AHIR KATI

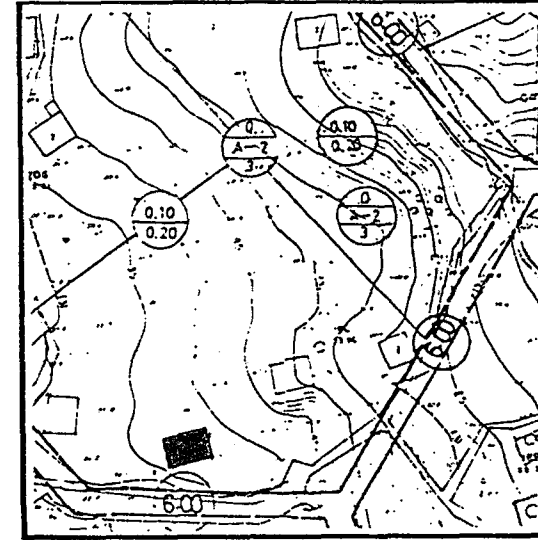
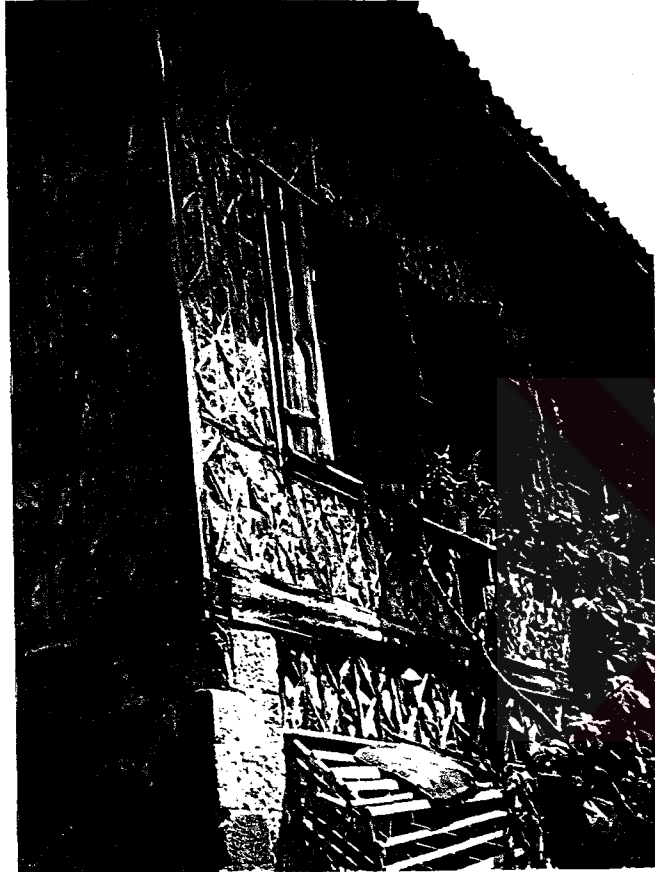
0 1 2 3 4 5 m.

Ö:1/200

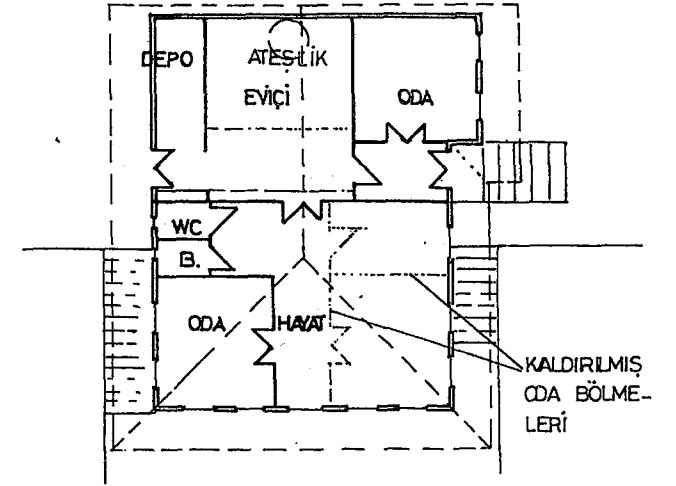

ÖN CEPHE

YILDIZ ÜNİVERSİTESİ FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ RÖLÖVE RESTORASYON ANA BİLİM DALI				Envanter no : 44				
İl: TRABZON/SÜRMENE Mahalle: SOĞUKSU				Harita no : 8				
Sokak : -		Kapı no : 40		Anıtsal		1	2	3
Pafta 22-28 M		Ada 302 parsel 16		Çevresel		1	2	3
				Çevreye aykırılığı		1	2	3
Yaptıran				Yapım tarihi 1910				
Koruma durumu	iyi orta fena	☒ B C	Taşıyıcı yapı	☒ B C	Dış yapı	A ☒ C	İç yapı	A ☒ C
						Süsleme elemanları	A B C	Rutubet A B C
Orjinal kullanımı KONUT								
Bugünkü kullanımı KONUT								
Bugünkü sahibi								
Bakımından sorumlu olması gereken kuruluş								
Teknik bilgiler								
Su		☒						
Elektrik		☒						
Isıtma								
Kanalizasyon								
Yapılan onarımlar								
Yaşama katında dolgu aralıkları boşalan kısımlarda doldurulmuştur.								
Tanım ve gözlemler								
Konut, ahır katı ve üzerinde yaşama katından oluşmaktadır. Ahır katı moloz taş duvardır. Yaşama katı "muskalı dolma" sistemle yapılıp, üzeri beyaz kireç harçla sıvanmıştır. İç bölme duvarlar ağaç yığma sistemle yapılmıştır. Çatı "üç omu" çatı tipindedir.								

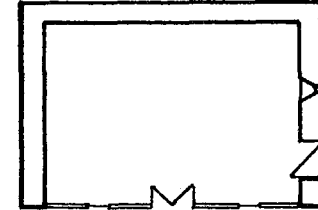
VAZİYET PLANI
Ö:1/2000

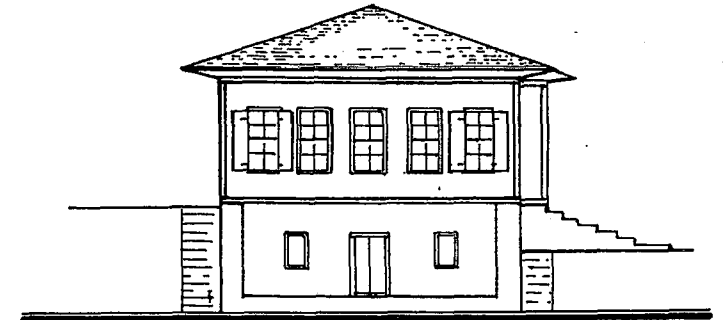
YASAMA KATI

0 1 2 3 4 5 m.

Ö:1/200

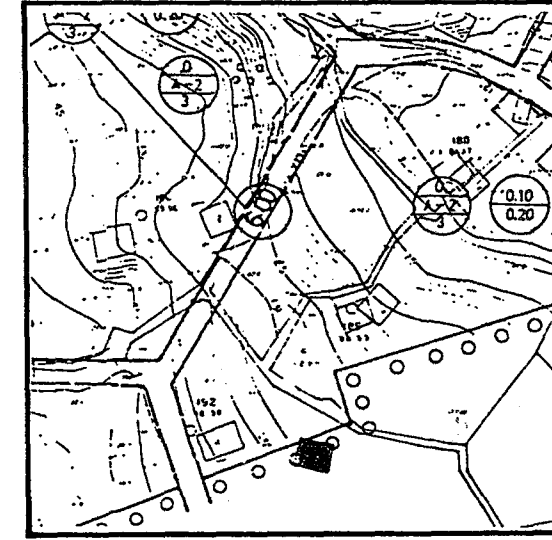
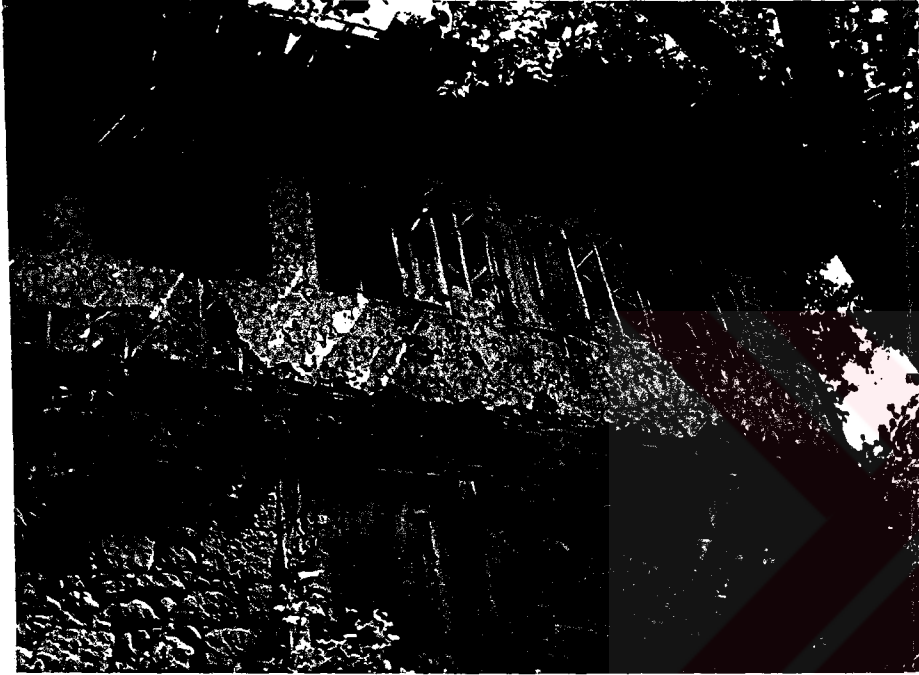

AHIR KATI

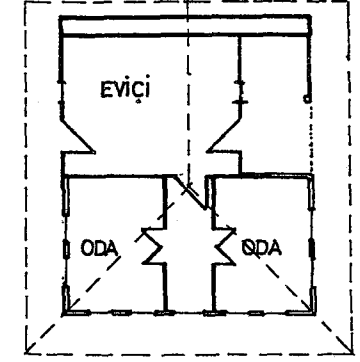

ÖN CEPHE

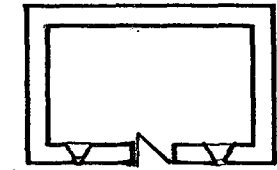
YILDIZ ÜNİVERSİTESİ FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ										Envanter no : 45					
RÖLÖVE RESTORASYON ANA BİLİM DALI										Harita no : 8					
İli TRABZON/SÜRMENEMahalle SOĞUKSU										Anıtsal			1	2	3
Sokak — Kapı no 16										Çevresel			1	2	3
Pafta 22-28 M Ada 293 Parsel 7										Çevreye aykırı			1	2	3
Yaptıran										Yapım tarihi					
Koruma	iyi	A	Taşıyıcı	A	Dış	A	İç	A	Süsleme	A	Rutubet	A			
durumu	orta	B	yapı	B	yapı	B	yapı	B	elemanları	B		B			
	Fena	C		C		C		C		C		C			
Orjinal kullanımı															
Konut															
Bugünkü kullanımı															
Konut															
Bugünkü sahibi															
Bayram Aydın															
Bakımından sorumlu olması gereken kuruluş															
Teknik bilgiler															
Su															
Elektrik															
Isıtma															
Kanalizasyon															
Yapılan onarımlar															
Terkedilmiş.															
Tanım ve gözlemler Ahır katı ve üzerinde yaşama katından oluşan konut terk edilmiş durumdadır. Ahır katı tümüyle taş olup üst yaşama katı muskallı dolma sistemle yapılmıştır. Evin arka kısmında yer alan "eviçi" bölümünün duvarları tahta yığmadır. İç kısımda tahribat fazladır. Çatı "üç omuz" çatı tipindedir.															

VAZİYET PLANI
Ö: 1/ 2000

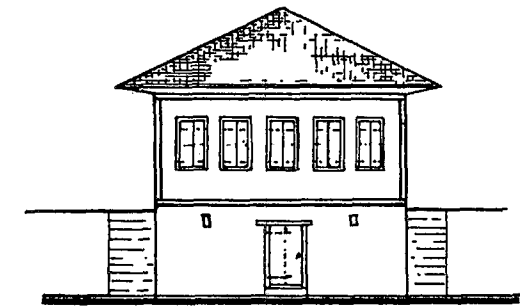
YAŞAMA KATI

AHİR KATI

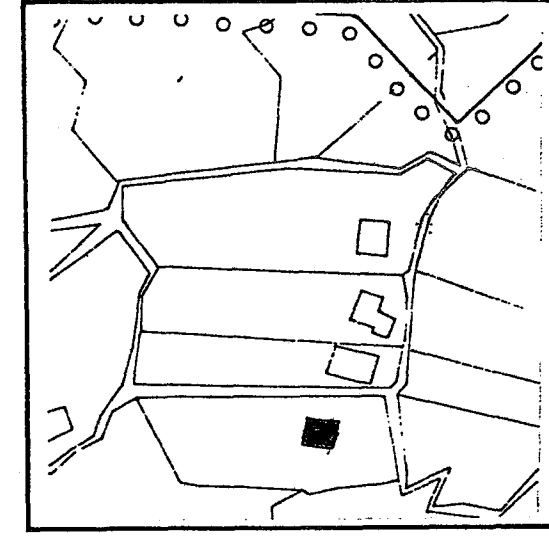
0 1 2 3 4 5 m.

Ö: 1/ 200

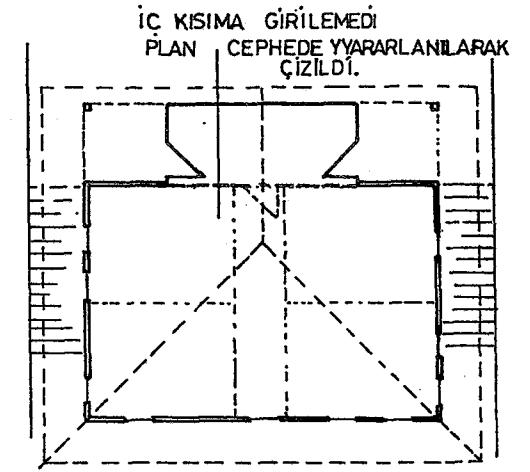
ÖN CEPHE

YILDIZ ÜNİVERSİTESİ FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ RÖLÖVE RESTORASYON ANA BİLİM DALI										Envanter no : 46					
										Harita no : 8					
İli TRABZON/SÜRMENE Mahalle SOĞUKSU										Anıtsal			1	2	3
Sokak — Kapi no 35										Çevresel			1	2	3
Pafta 22-28 M Ada 353 parsel 18										Çevreye aykırı			1	2	3
Yaptıran										Yapım tarihi					
Koruma durumu	iyi	A	Taşıyıcı	A	Dış	A	İç	A	Süsleme	A	Rutubet	A			
	orta	B	yapı	B	yapı	B	yapı	B	elemanları	B		B			
	Fena	C		C		C		C		C		C			
Orjinal kullanımı Konut															
Bugünkü kullanımı Konut															
Bugünkü sahibi Fatma Uzun															
Bakımından sorumlu ol- ması gereken kuruluş															
Teknik bilgiler															
Su															
Elektrik															
Isıtma															
Kanalizasyon															
Yapılan onarımlar															
Tanım ve gözlemler Konut Ahır katı ve yaşama katından oluşmaktadır.Yapı muskallı dolma sistemle yapılmış olup konutun arka kısmı tahta yağ- ma sistemdir.İç bölme duvarlarda aynı sistemle yapılmıştır.Ahır katı taş olup bu kısma "frenk pencereleri" ile aydınlık ve hava- landırma sağlanmıştır.Çatı "üç omuz" çatı tipindedir.															

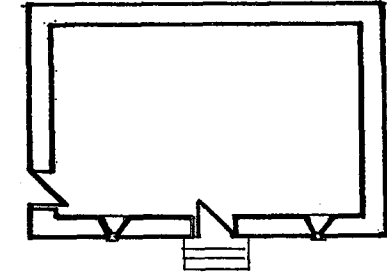

VAZİYET PLANI

Ö: 1/2000

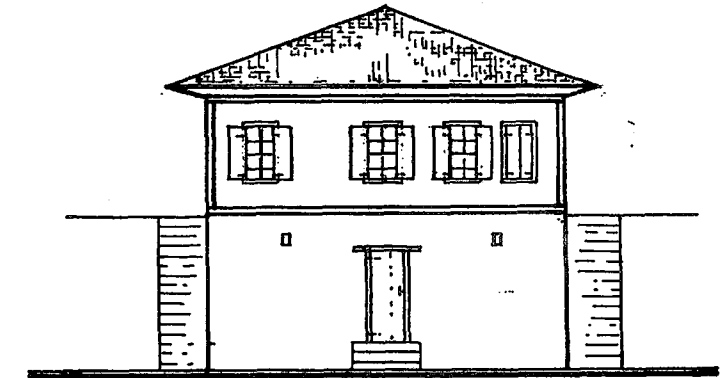
YAŞAMA KATI

AHR KATI

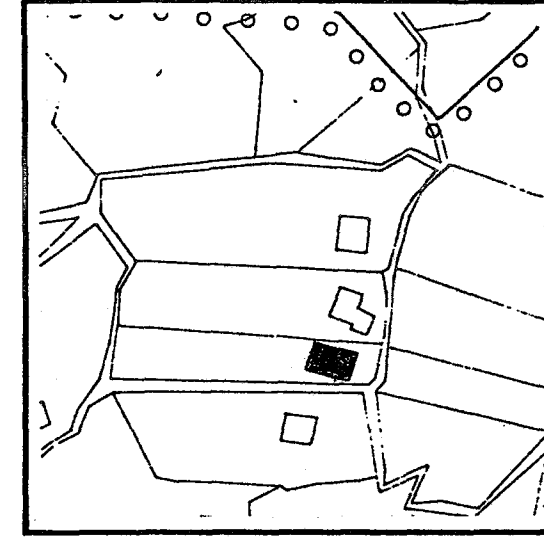
0 1 2 3 4 5 m.

Ö: 1/200

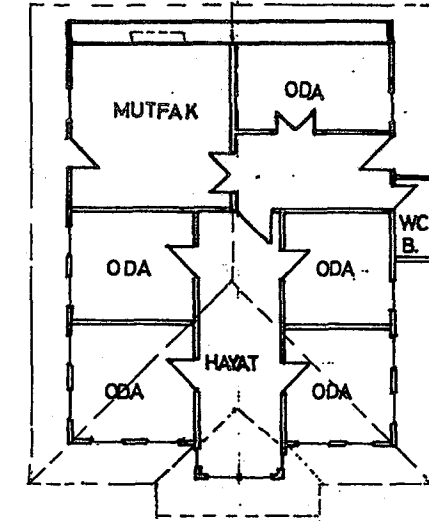

ÖN CEPHE

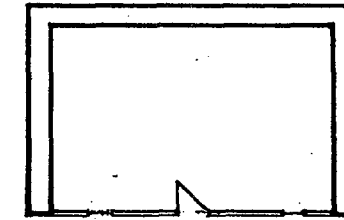
YILDIZ ÜNİVERSİTESİ FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ										Envanter no : 47					
RÖLÖVE RESTORASYON ANA BİLİM DALI										Harita no : 8					
İİT TRABZON/SÜRMENE mahalle SOĞUKSU										Anıtsal			1	2	3
Sokak — Kapı no —										Çevresel			1	2	3
Pafta 22-28 M Ada 416 parsel 4										Çevreye aykırı			1	2	3
Koruma derecesi										Yapım tarihi					
Yaptıran										Süsleme			Rutubet		
Koruma durumu										Süsleme elemanları			Rutubet		
iyi A Taşıyıcı A Dış A İç A Rutubet A										B B B B B			B B B B B		
orta B yapı B yapı B yapı B										C C C C C			C C C C C		
Fena C										C C C C C			C C C C C		
Orjinal kullanımı Konut															
Bugünkü kullanımı Konut															
Bugünkü sahibi Ahmet Kıran															
Bakımından sorumlu olması gereken kuruluş															
Teknik bilgiler															
Su															
Elektrik															
Isıtma															
Kanalizasyon															
Yapılan onarımlar															
Tanım ve gözlemler															
Ahır katı ve yaşama katından oluşan konutun çatı kısmında tahribat görülmektedir. Yapı muskalı dolma sistemle yapılmış ve üzeri, köşedeki dikmeler açıkta kalacak şekilde kireç sıva yapılmıştır. Çatı "üç omuz" çatı tipindedir.															

VAZİYET PLANI
Ö: 1/2000

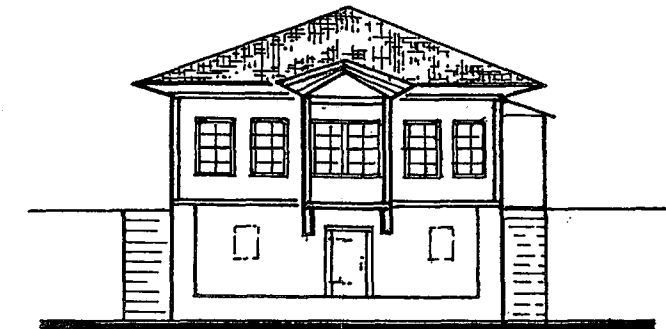
YAŞAMA KATI

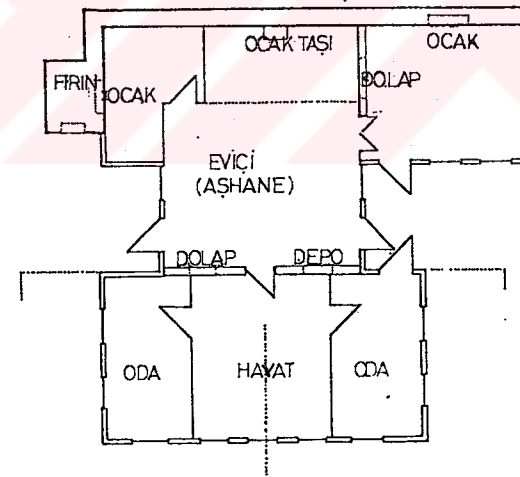
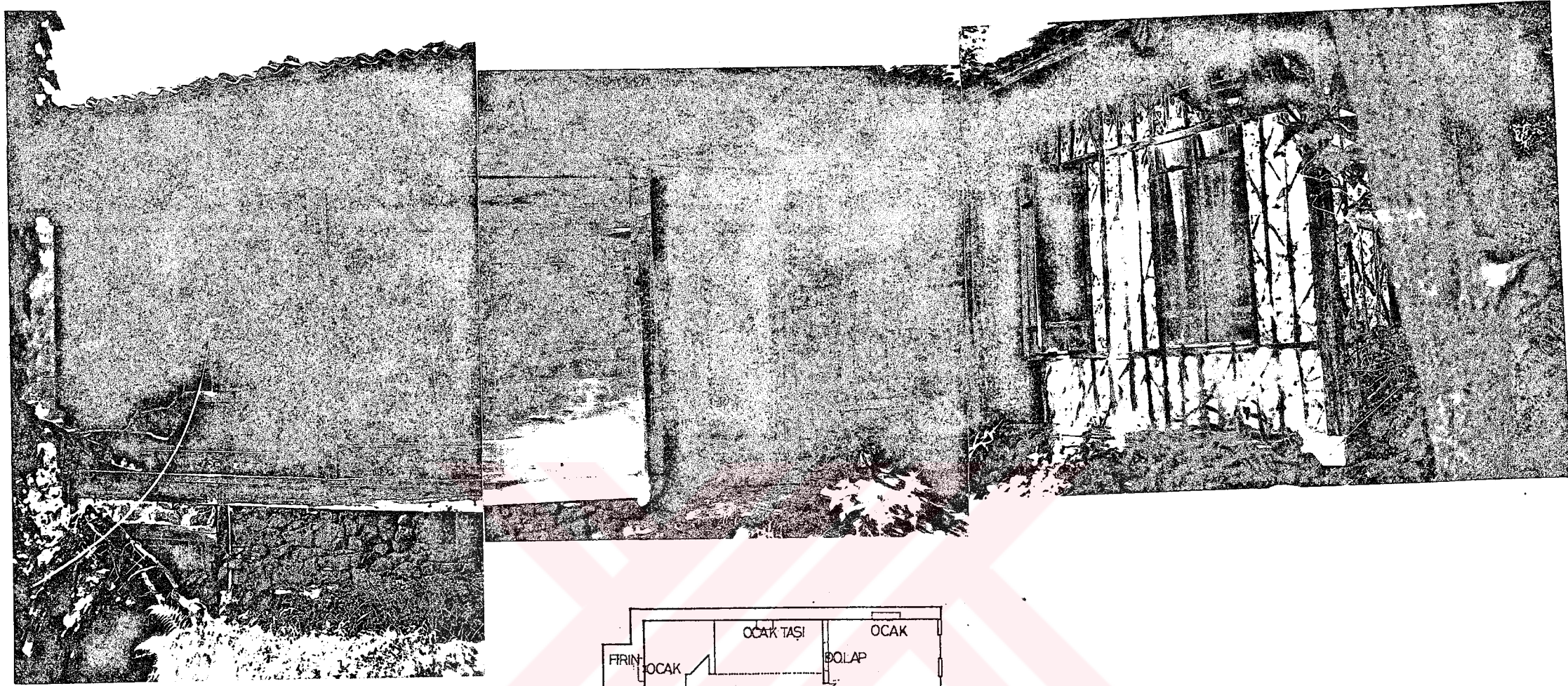
AHİR KATI

0 1 2 3 4 5 m.

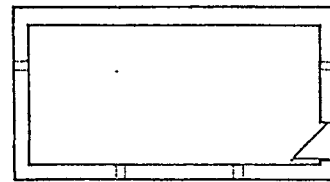
Ö: 1/200

ÖN CEPHE

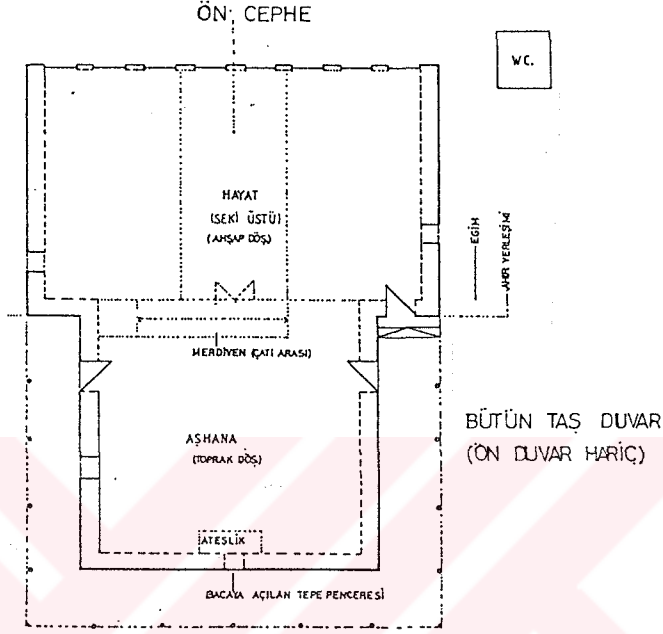
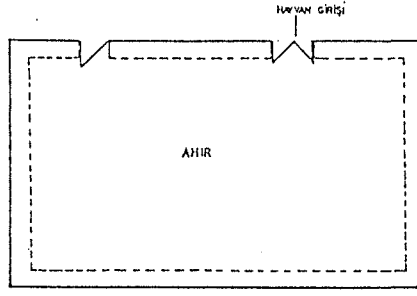
YAŞAMA KATI

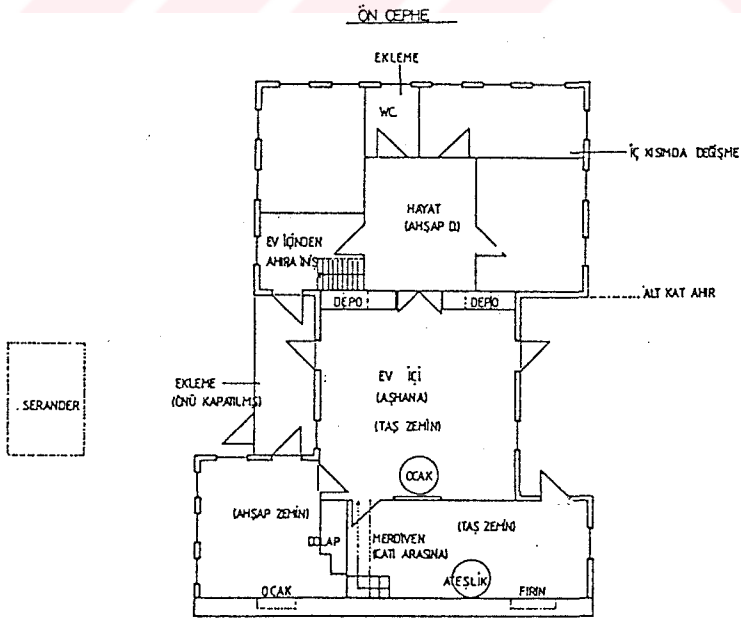
AHIR

KARAKANZI'DA KONUT ÖRNEĞİ
(SÜRMENE KÖYÜ)

PLAN 2

SÜRMENE-ORTA MAHALLEDE KONUT ÖRNEĞİ (P.1)

SÜRMENE ÜSTÜNDAL (KARAKANZI) KÖYÜNDE KONUT ÖRNEĞİ (P.5)

EK - HARİTALAR

Harita 8- Sürmene Soğuksu Mahallesi Yol Dağılımı ve Çevresel Değerler

Harita 9- Sürmene Soğuksu Mahallesi Yapım Sistemleri

Harita 10-Sürmene Soğuksu Mahallesi Çatı Oluşumları

Harita 11-Sürmene Soğuksu Mahallesi Bina Kat Adetleri

Harita 12-Sürmene Soğuksu Mahallesi Bina Koruma Durumlarının Dağılımı

Harita 13-Sürmene Soğuksu Mahallesi Yapı Değişimlerinin Mekansal Dağılımı

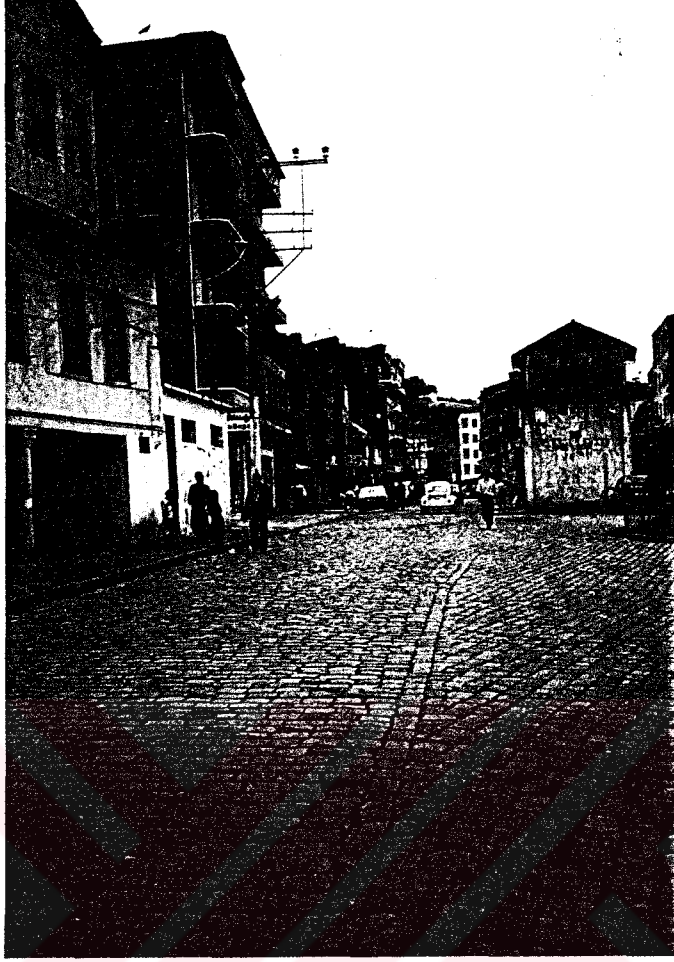
pesim 1 : gürmeno Genel cörfüfai

Resim 2 : Zaria Çarşısı Genel Görünümü

Resim 3 : Güneyde Kentininde bulunan pazar

Resim 4 : Sümene Çarşısı (Mumurgân Çarşısı)

Resim 5 : Hükümet Caddesi (Erabzon Cossesi)
(Sümene Çarşısı Önü)

Resim 6 : Hükümet Caddesi (Orabzon Josesi) Erturk Caddesi Üstü

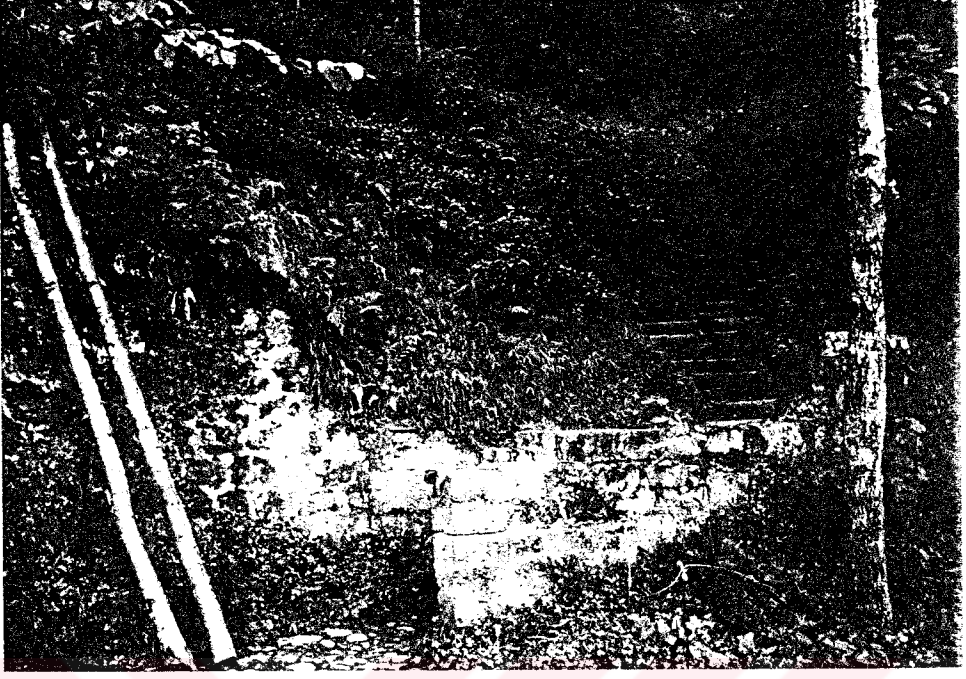
Resim 7 : Geleneksel Yol Dortusu (Tagyol) (Tayık Yolu)

Resim 8 : Geleneksel Yol Dokusu (Tali Yol)

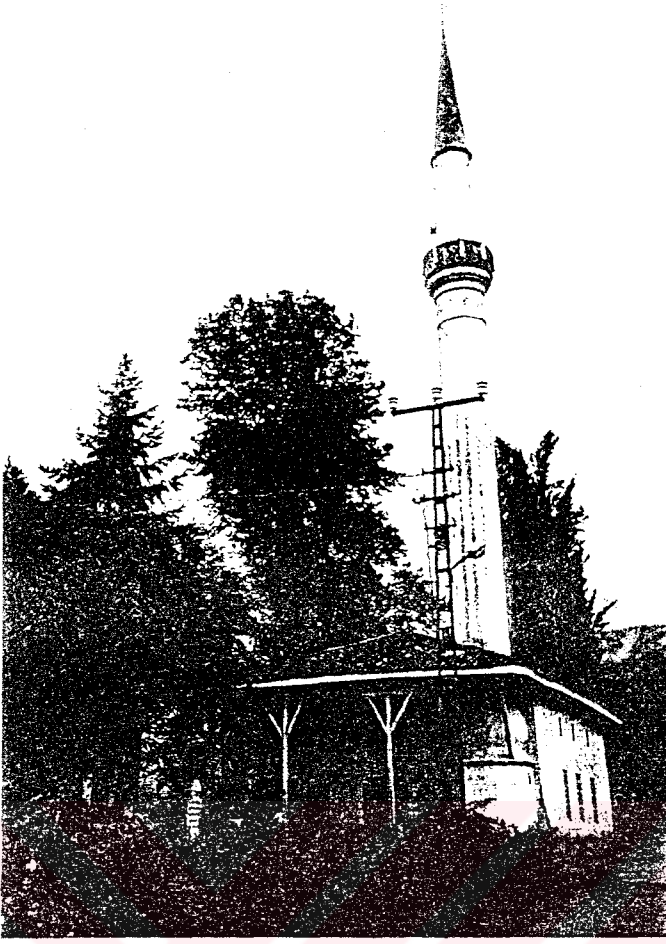
Resim 9 : Geleneksel Yol Dokusu
(Konut Bölüğü)

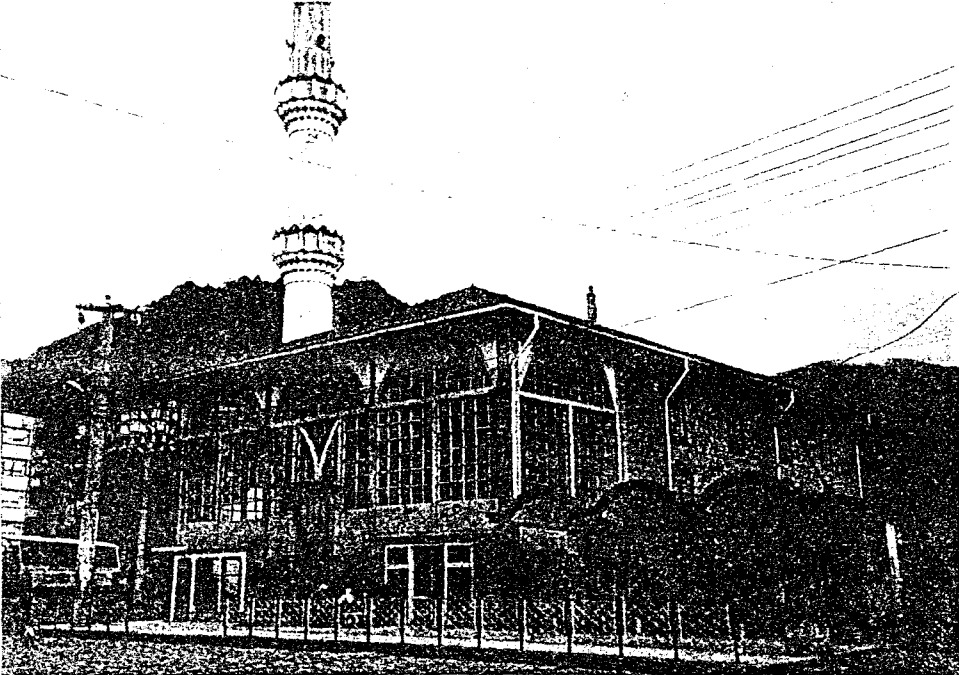
Resim 10: Konut Özel Yolu (Merdivenli Çay Kaplana)

Resim 11: Yarga Mahallesi'nde "Eski Camii"

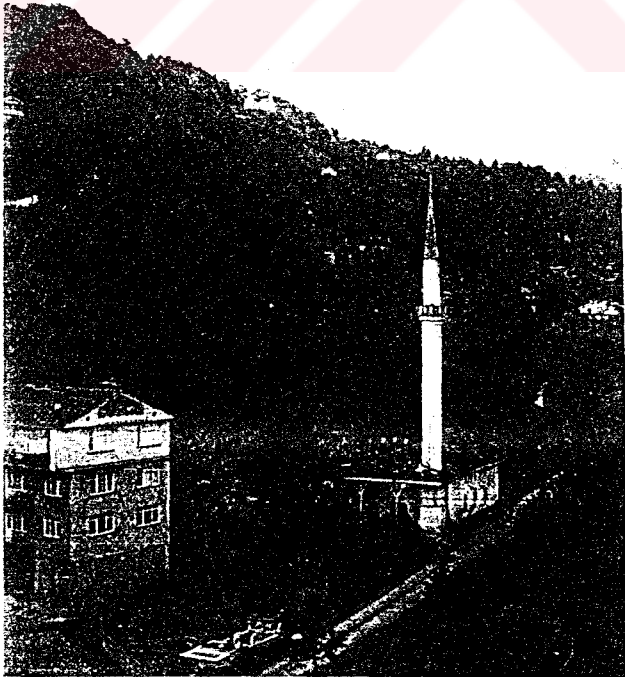
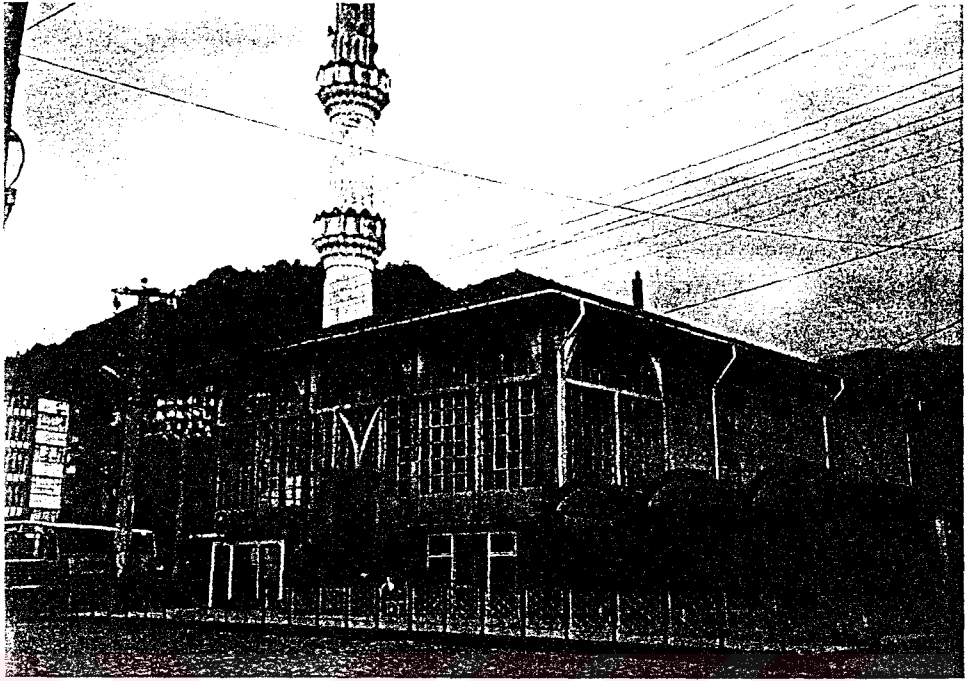
Resim 12: Soguksu Mahallasi Vali Camii

Resim 13: Orta Mahalle Vali Camii

Sofiyska Mahalle

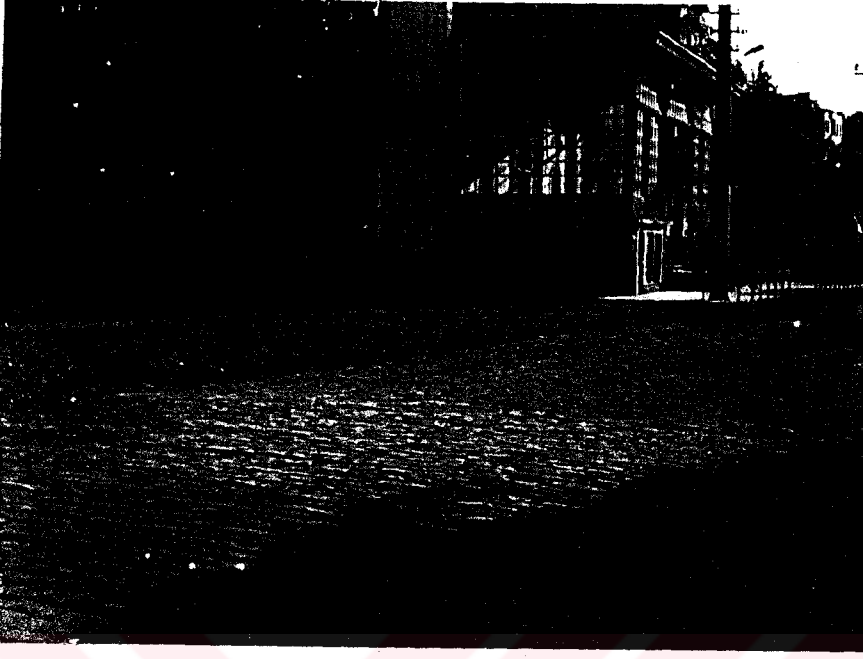

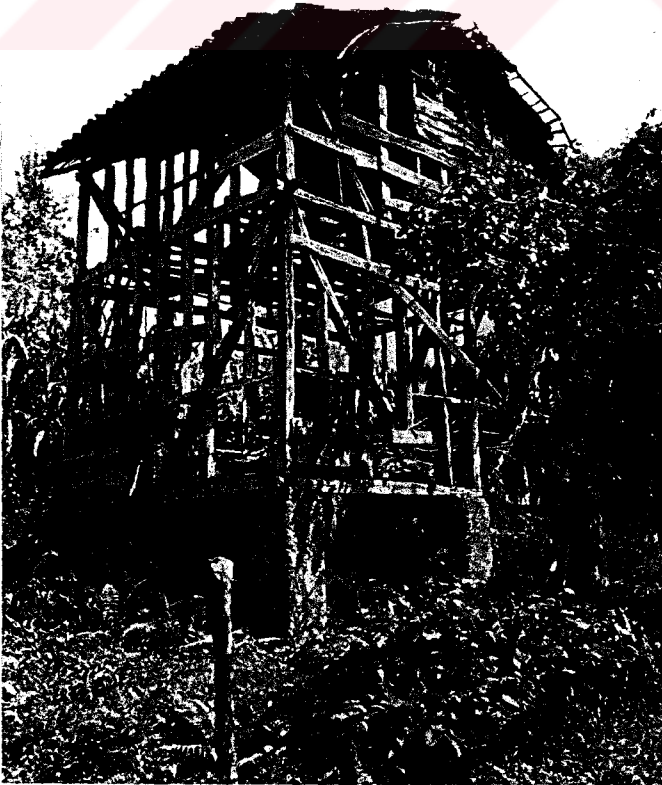
Resim 16: Cagne (Mikinet Caddesi Üzerinde-Kolun Balangıcında)

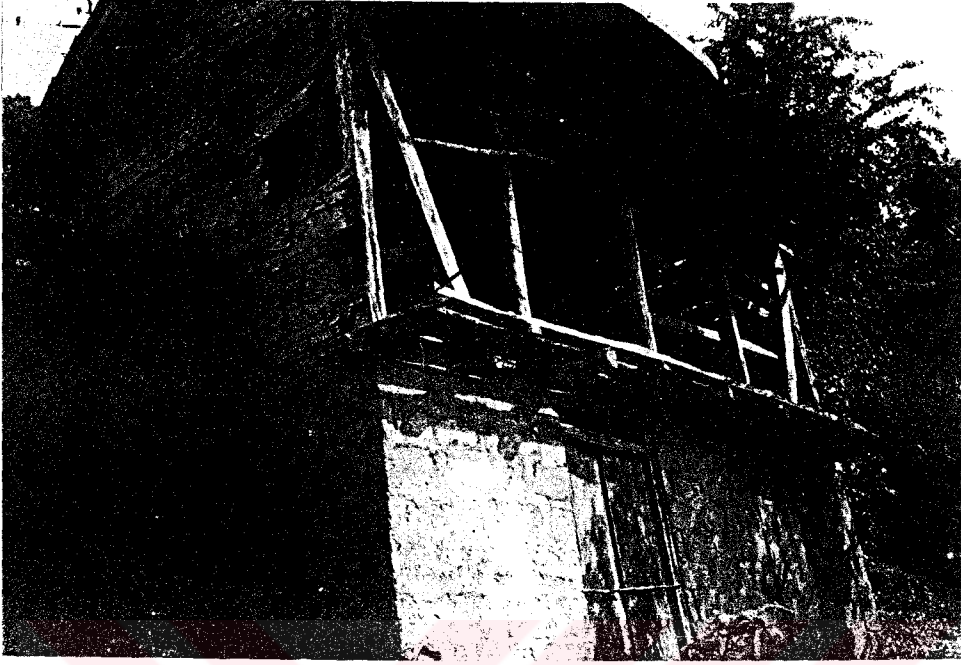
Resim 17: Cagne-Vayır Kolu Üzerinde

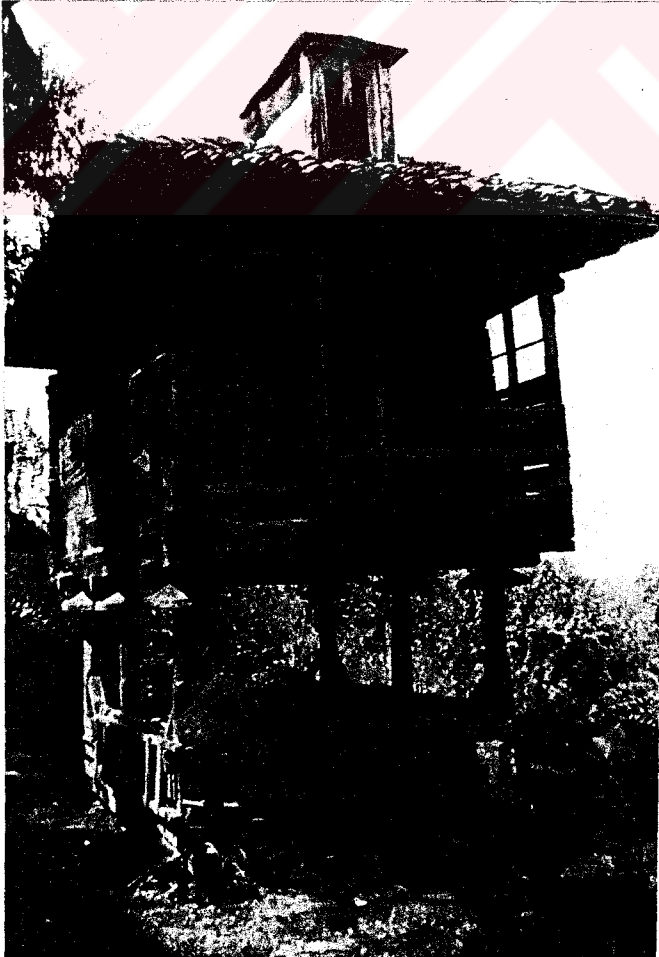
Hükümet Caddesi-(Arnavut Kaldırımı)

Resim 18: Merek

Resim 19 : Merek

Resim 20: Paska (Ön Cephe)

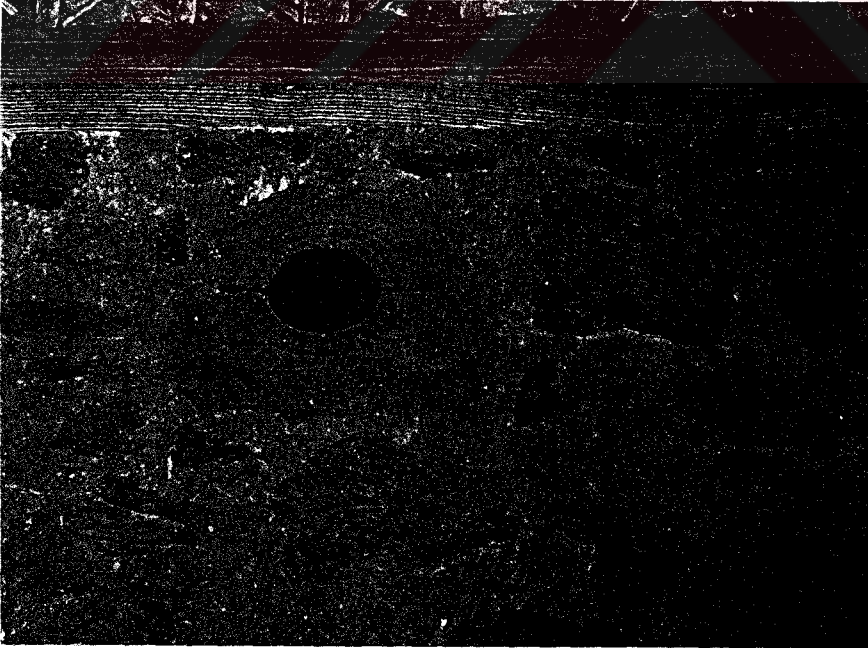
Resim 20: paska (Arka Cephe)

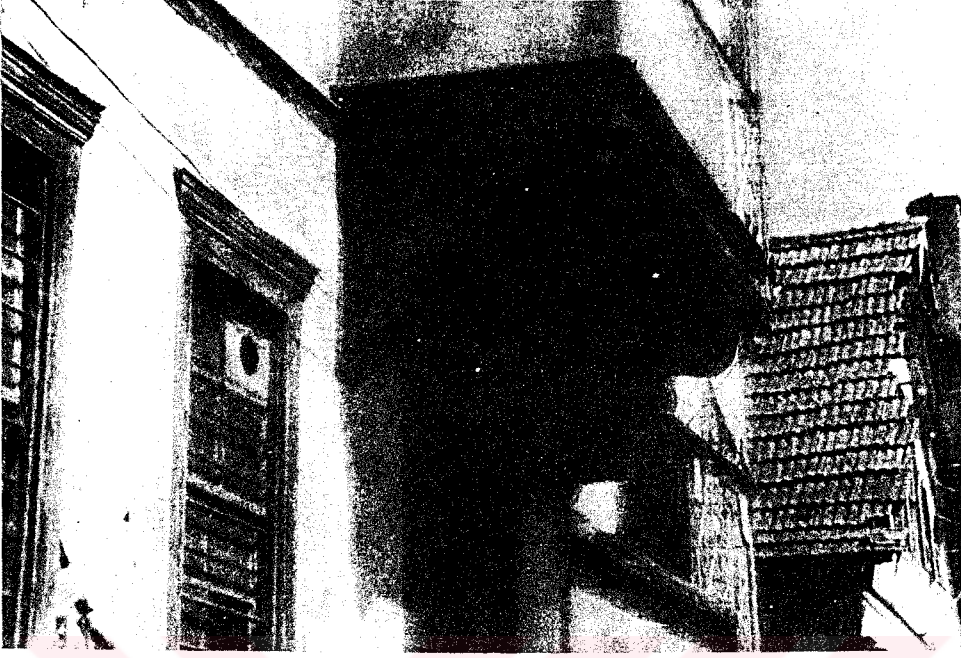
Resim 21: Paska - Ahşap Dikme Üzerinde Taş Tekerleklerden detay

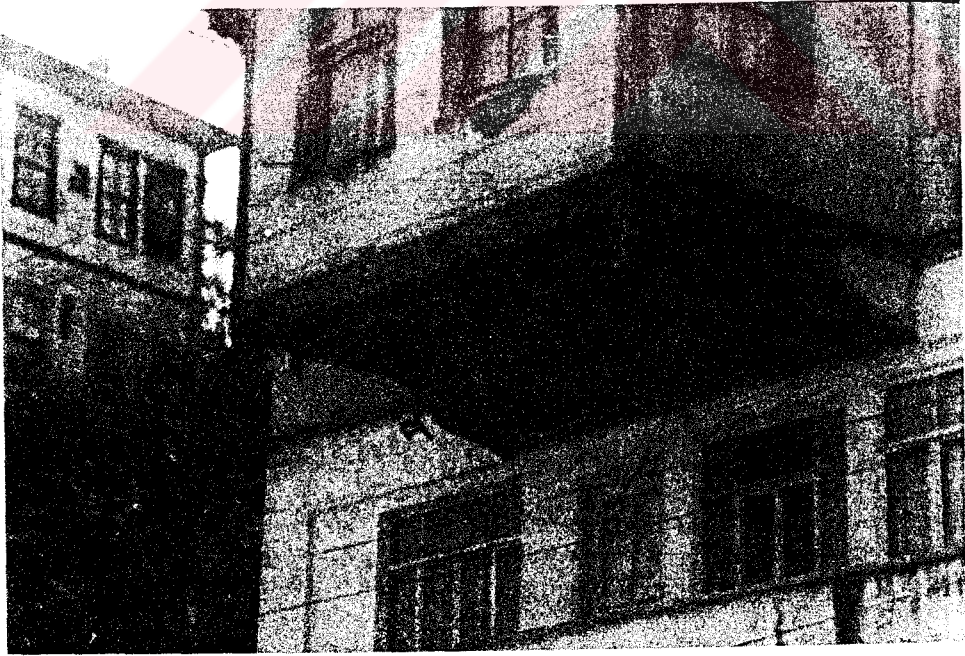
Resim 23: Frenk Penceresi(Ahır Katı)

Resim 24: Frenk Penceresi(Ahır Katı)

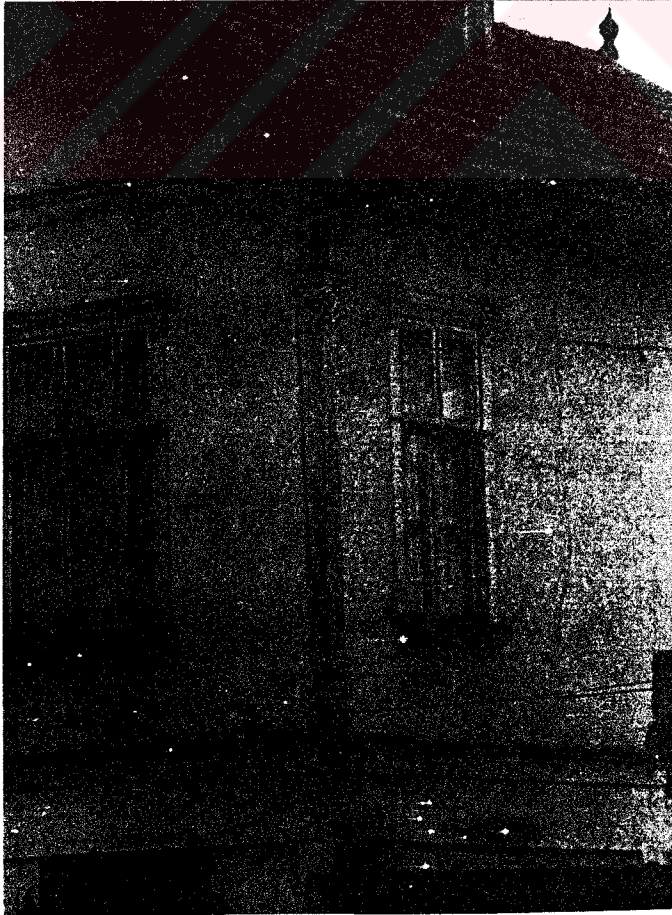
Resim 25:"Eliböğründe" (Çıkma Altında, Profilli)

Resim 26:Eliböğründe". (Çıkma altında, Profilli Çıkma altı Cevresinesüsleme yapılmıştır)

resim 27: Cephede Köşe Direği (Prdfilli)

Resim 28: Cephede Köşe Direği (Profilli)

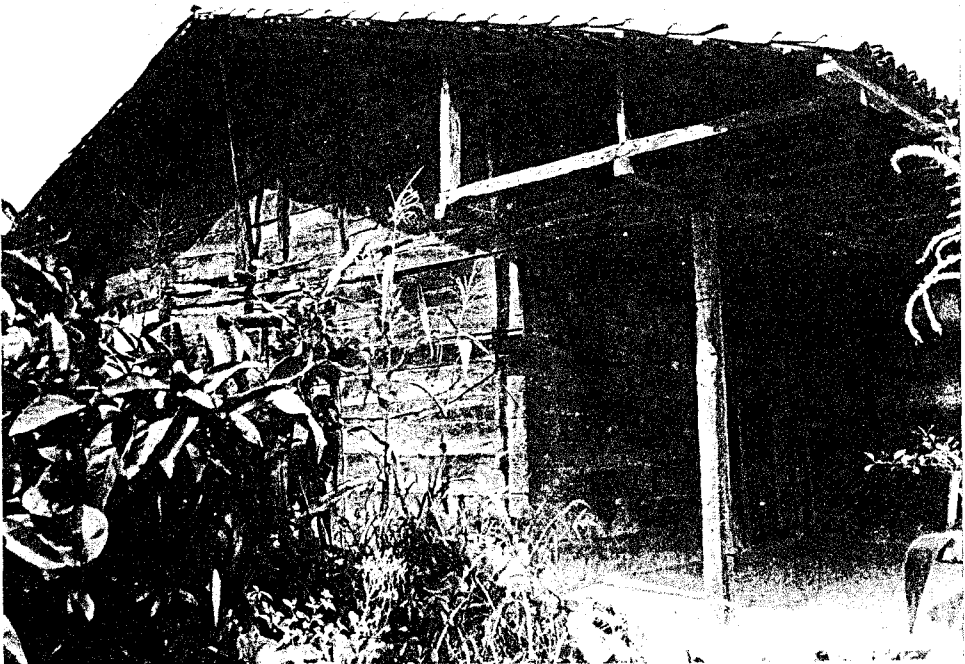
Resim 29 :Pencere Çift Kanatlı (Kapaklı)

Resim 30: Çatı Havalandırılması için;Çatı Penceresi

Resim 31: Duman Penceresi (Konutun arka duvarı
üzerinde yer almaktadır)

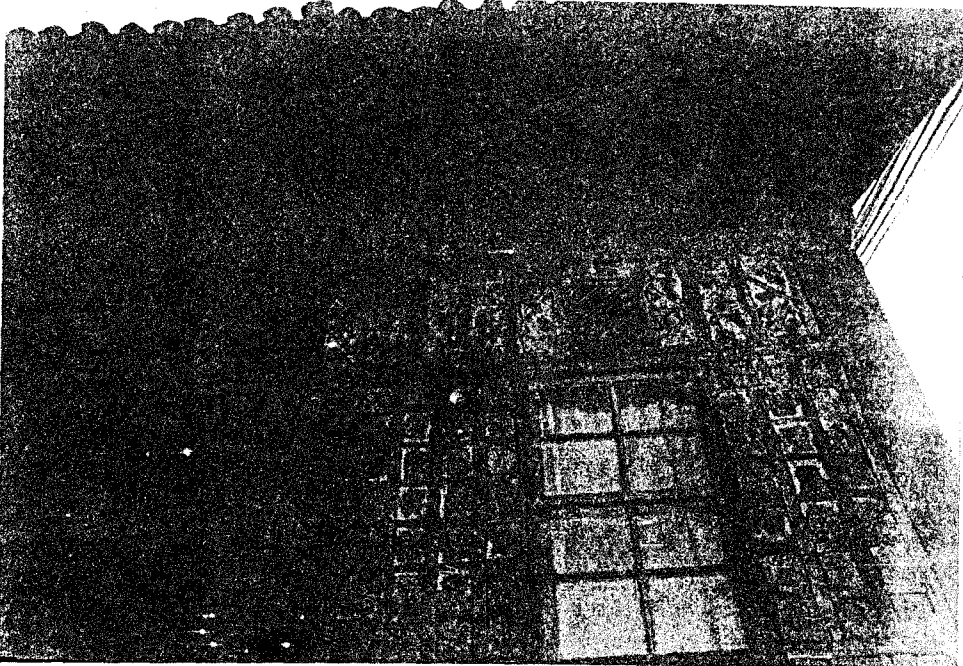
Resim 32: Ağaç Yığma Sistem (Biçilmiş Ağaçlar
kalas ile yapım)

Resim 33: G z Dolma Sistem

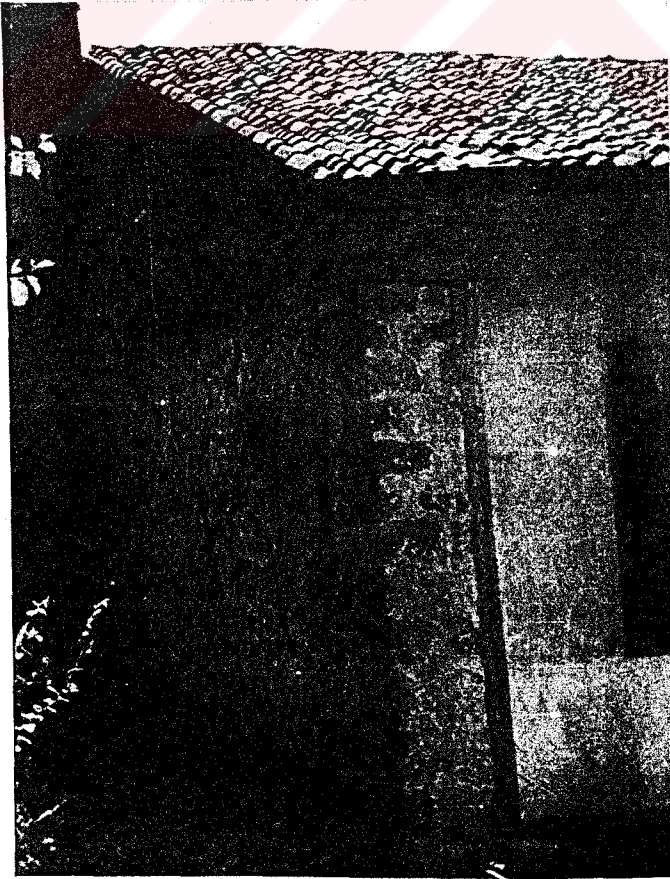
Resim 34 : Kireç Dolma Sistem
(Kireç Harçla Sıvanmış)

Resim 35 : Göz Dolma Sistem

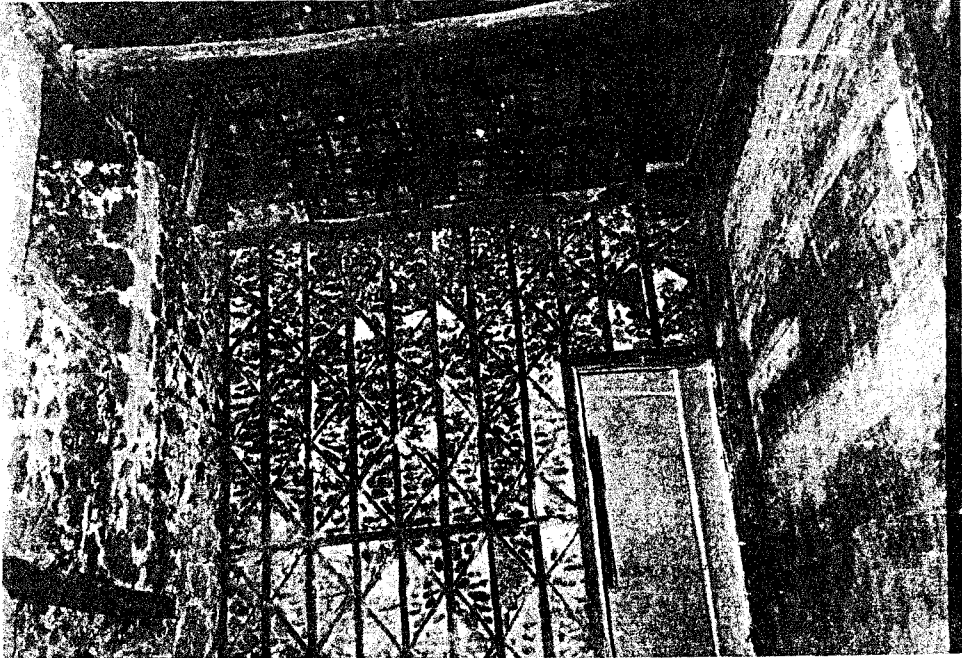
Resim 36 : Muskalı Dolma Sistem

Resim 37 : Eviği Arka Duvarı
(Moloz Taş Örgü)

Resim 38 :Ahır Kapısı.

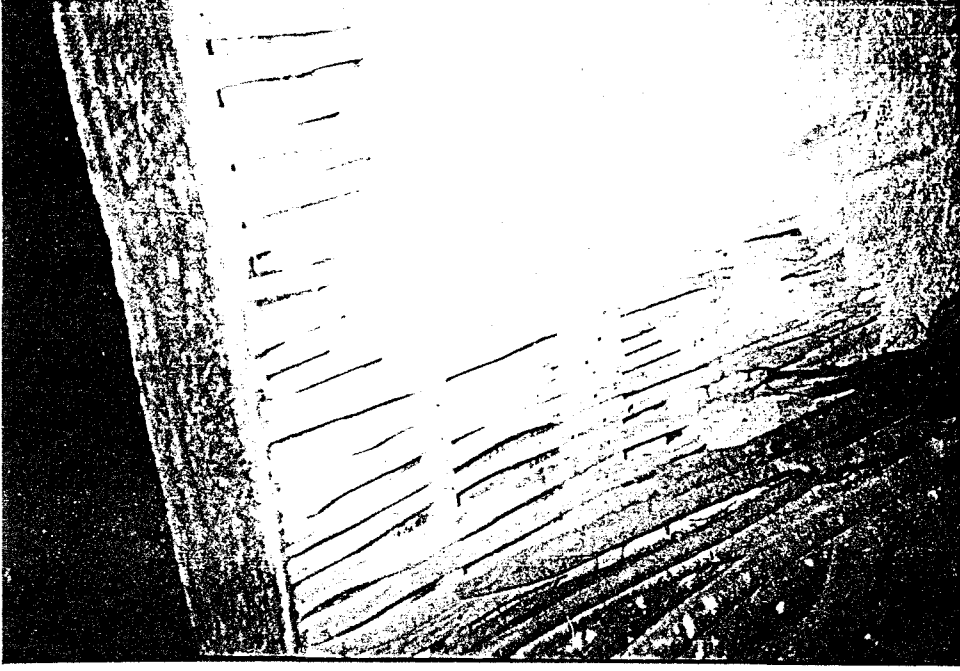
Resim 39 : Kireç Harçla Sıvanmış İç Duvar Örneği

Resim 40 :İç Bölme Örneği
(Ahşap Kontrüksiyor Üzeri Çita Kaplama)

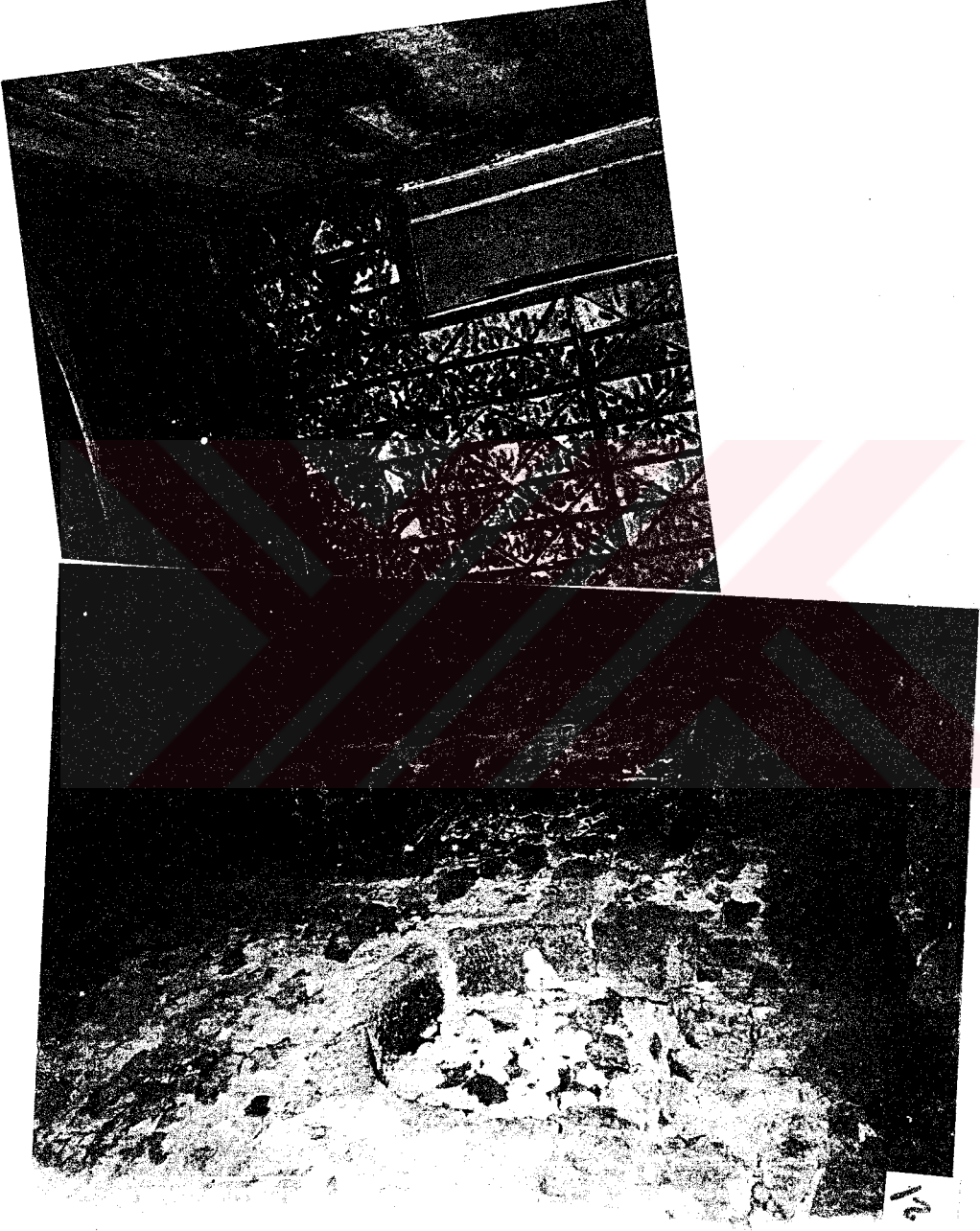
Resim 41 :Yaşama Katı Dış Duvarı(Tahta Kaplama)

Resim 42 : Kireç Harçlı İç Bölme Duvar

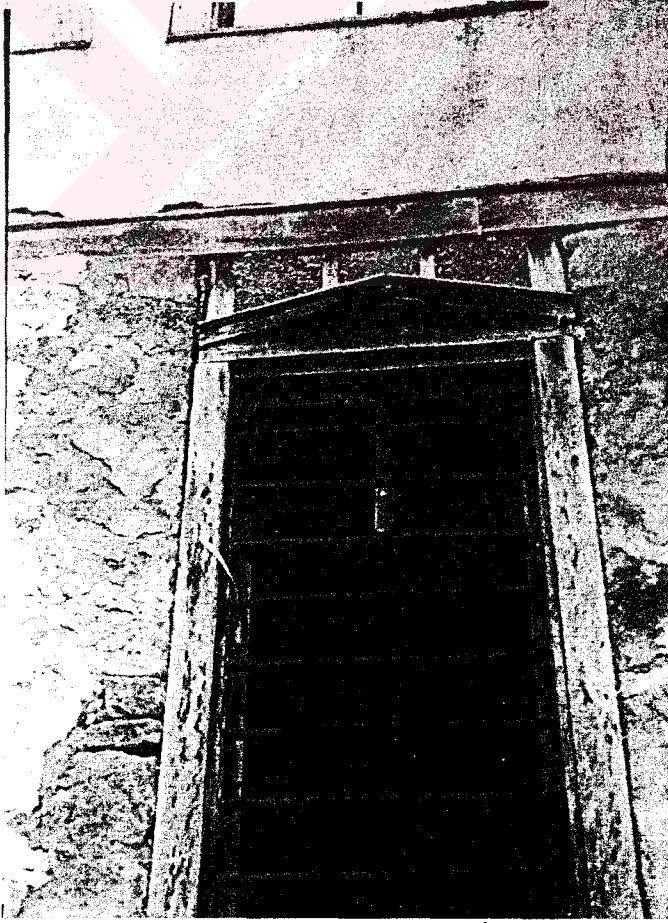
Resim 43 : Eviçi Arka Duvarı (İçten Görünüş)

Resim 44 : Dış Duvar ve İç Bölme Duvar
(İçten Görünüş)

Resim 45 : Tavan Taşıyıcı Sistemi

Resim 46: Ahır Penceresi

Resim 47 : Ahır Penceresi

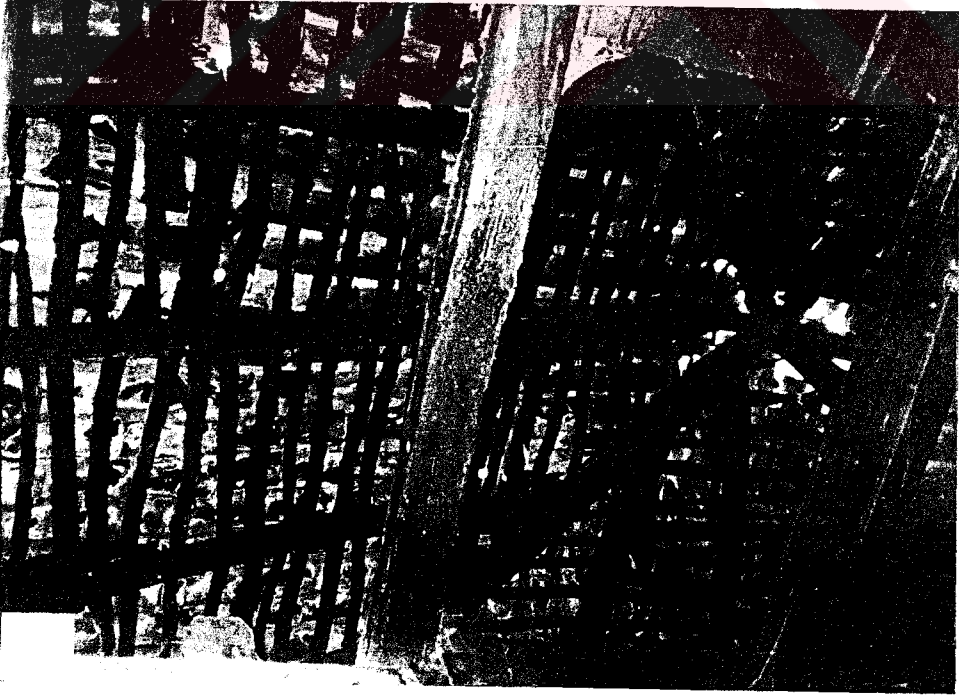
Resim 48 :Üç omuz

Resim 49 : Dört Omuz (Kırma Çatı) Tipi

Resim 50 : "Üç Omuz" Çatı Tipi

Resim 52. : Eviçi Mekanının Üzerine Duman Çıkışı
için tavan Yapılmamıştır.

Resim 53 : Yerocağı (Bacalı)

Resim 54 : Şömine (Yan Odada Bulunan Ocak)

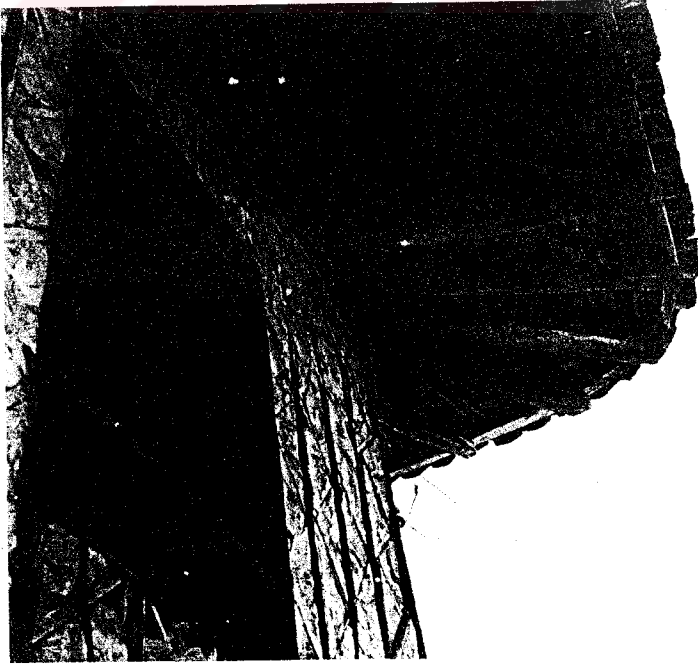
Resim 55 : Sacak Taş Duvar Birleşimi

Resim 56 : Köşe Direğine Saplanmış "Yanğalma"
(Payanda)

Resim 57 : Yerleşim Birimi içinde
Yer Alan Fırın

Resim 58 : Saçak - Yaşama Katı Duvarı Birleşimi

Ö Z G E Ç M İ Ş

1962 yılında İstanbul'da doğdu. İlkokul dördüncü sınıfa kadar Erzurum Maarif Koleji'nde okudu. İlkokulu İstanbul'da Şair Nedim İlkokulu'nda bitirdi. Orta ve lise tahsilimi Beşiktaş Atatürk Kız Lisesi'nde tamamladı.

1980 yılında İstanbul Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi'ne girdi. 1984 yılında bu fakülteden mezun oldu.

1989 yılına kadar özel bir bürodaü dekorasyon ve mimari konularda çalıştı.

1989 yılında Yıldız Üniversitesi Mimarlık Fakültesi Rölöve ve Restorasyon Yüksek Lisans Programına kaydoldu.

Daha sonra özel bir inşaat firmasına bağlı olarak Bodrum'da otel inşaatında çalıştı.